

המחזיר 3 ש"ח
פרשים בעמוד 3

גיליון 325 • פרשת בהר – בחוקותי תשפ"ו

לע"נ הגה"צ רבי משה אהרן ב"ר שמואל ניסן ברוורמן זצ"ל
נלב"ע כ"ב אייר תש"פ ת.ג.צ.ב.ה.

אוצר הפרשה

ממרן ורבנן וראשי הישיבות זיע"א ושליט"א

"הקב"ה יעזור שיהיה בהצלחה רבה"

מרן פוסק הדור הגר"י זילברשטיין שליט"א הודה עמוקות למערכת 'אוצר הפרשה' על הפצת הגיליונות מדברי תורתו מידי שבוע יחד עם תורת מרן ורבנן זצוק"ל ויבדלחט"א, פוסק הדור עין ממושיכות באוצר כשינוכרת ההנאה המרובה על פניו מהפצת התורה וזיכוי הרבים, האוצר הובא במרכזו של כינוס מכון דרך אמונה שיערך במעונו, הסיקור המורחב מהכינוס מובא בגיליונות 'בדרך אמונה' 'אוצר המד'.

זמני הדלקת נרות: בהר - בחוקותי

זמן פרישה ממלאכה כהוראת
מרן רה"י הגראי"ל שטינמן זצוק"ל:
לאופק ב"ב: 18:56

ירושלים:
18:48

מודיעין עילית:
18:57

בני ברק:
19:04

לרפואת מרת רבקה בת שרה לרפו"ש

לקבלת הקובץ במייל: a169258235@gmail.com

בסיעתא דשמיא

במה תורנית להפצת חידושי תורה לאברכים ולמרביצי התורה

לאחר ההצלחה בסיעתא דשמיא, של קבצי הכתר.
ניתן לשלוח מאמרים וחידושי תורה לקובץ הבא.

הקובץ יכלול בעימוד מהודר:

- גנוזות מגדולי הדורות ומאורי האומה שטרם ראו אור.
- מאמרים וחידו"ת מטובי אברכי הכוללים, מראשי הישיבות וגדולי תורה שליט"א
- מדור קושיות, הערות ותגובות.

המאמרים יעברו ביקורת של תלמידי חכמים.

הקובץ יופץ בעז"ה כספר דיגיטלי בפורמט PDF (על מנת לחסוך בעלויות הדפוס), וייכנס למאגר 'אוצר החכמה'.

ניתן להשגה כקובץ גם ללא צורך במייל (לתיאום נא לפנות למערכת).

הנושא המרכזי לקובץ הקרוב: שופר.
ניתן לשלוח לחילופין, על שאר עניני הש"ס וההלכה.

כללי הגשה:

- א. אין לשלוח מאמר שפורסם בעבר, או שעתיד להתפרסם בחודשיים הקרובים.
- ב. יש להקפיד על הגהה מטעויות כתיב. מאמר לא מוגה - לא יתקבל.
- ג. ניתן לשלוח מאמרים בגודל של עד 6 עמודי וורד A4.
- ד. יש לשלוח את המאמר בקובץ וורד פתוח לעריכה **עד יום ט"ו סיון תשפ"ו** בצירוף פרטים מזהים (שם מלא, ומקום לימוד).

המערכת שומרת לעצמה את הזכות לערוך, לדחות או שלא לפרסם את המאמר שישלח.

לשליחת מאמרים ותגובות: H61327625@gmail.com

כמו כן ניתן לקבל את הקובץ הקודם בפנייה למייל המערכת.

בתפילה שחפץ ה' בידינו יצלח, להגדיל תורה ולהאדירה
המערכת

ניתן להשיג את האוצר מידי שבוע במוקדים כדלהלן:

אופקים

ביה"כ נ קוית
ביה"כ שוית
ביה"כ שערי תפילה
ביה"כ זכרון אליהו
ביה"כ אילת השחר

אלעד

ביה"כ מאור שרגא
ביה"כ הר"ן
ביה"כ דגל התורה
ביה"כ אחיעזר
ישיבת תורה בתפארתה
ישיבת כנסת יחזקאל

אשדוד

ביה"כ בית שמואל
ביה"כ עטרת צבי

באר יעקב

ישיבת גרודנא

בית חלקיה

ישיבת שערי שמועות

בית שמש

ביה"כ שערי תורה הקריה החרדית
ישיבת אור לישירים
ביה"כ אהבת תורה
ביה"כ אור אליהו
ביה"כ בית אביי
ישיבת נתיבות חיים
ביה"כ נתיבות ישראל-אשכנז רמה ד
ביה"כ חניכי הישיבות רמת אברהם
ביה"כ בני הישיבות - חפציבה

ביתר

ביה"כ זכור לאברהם
ישיבת הר"ן

בני ברק

ביה"כ לדרמן
ביה"כ המרכזי רמת אלחנן
ביה"כ נחלת משה
כולל חזון איש
ביה"כ משכנות יעקב
ביה"כ חניכי ארחות תורה
ביה"כ דברי שיר
ביה"כ בית השם
ביה"כ הליגמן
ביה"כ אהל יעקב ולאה
ביה"כ נאות יוסף
ביה"כ רמב"ם
ביה"כ בית אריה
ישיבת פוניבז' - אהל קדושים
ישיבת ארחות תורה

ישיבת בית מדרש עליון

ישיבת סלבודקא
ביה"כ הגדול
ביה"כ הליכות חיים
ביה"כ תפארת ציון
ביה"כ שומרי שבת
ביה"כ אהל תמר
ביה"כ יד אהרן
ביה"כ המרכזי שיכון ה'
ביה"כ חניכי הישיבות שיכון ה'
ביה"כ דרכי אי"ש
ביה"כ חמדת צבי
ביה"כ שונה הלכות
ביה"כ שיח תפילה
כולל ברסלב
ביה"כ צעירים
ביה"כ מוהליבר
ביה"כ אהל יעקב
ביה"כ תפארת נחמן
ביה"כ ראדזין
ביה"כ המרכזי נחלת סירוקה קרית הרצוג
ביה"כ חניכי הישיבות כרם ישראל קרית הרצוג
ביה"כ אילת השחר פרדס כץ
ביה"כ בית אהרן פרדס כץ
ביה"כ המרכזי מנין אברכים פרדס כץ
רש"י 14 ב"ב קומה ב'

גבעת זאב

ביה"כ בית אליהו
ישיבת מגדל עוז

זכרון יעקב

ביה"כ מסילת ישרים

חדרה

ביה"כ שירת ציון - שכונת הפארק

חיפה

ביה"כ תפארת ישראל
ביה"כ החדש רחוב הרצוג
ישיבת נחלת הלויים

חריש

אהבת תורה - שכונת צוותא
בית השם - שכונת החורש

טבריה - נוף פוריה

ביה"כ המרכזי

ירוחם

ביה"כ המרכזי
הישיבה הגדולה ירוחם

ירושלים

ישיבת מיר

בית וגן: ישיבת קול תורה

רמת שלמה:

ביה"כ חזו"א
ביה"כ ערוך לנר
נוה יעקב מרכז: חניכי הישיבות
רוממה: ביה"כ חניכי הישיבות
רמות:

ביה"כ משכן שרגא

ביה"כ שערי תבונה

ביה"כ אהל יוסף

ביה"כ מרום הרים

פסגת זאב: ביה"כ המרכזי

כרמיאל

ישיבת רנה של תורה

קהילת תורה ותפילה

לוד - גני איילון

ביה"כ המרכזי

ביה"כ אהבת תורה

ביה"כ תורה ותפילה

מודיעין עילית

ביה"כ חזון דוד

ביה"כ משווב נתיבות

ביה"כ בית תפילה

ביה"כ נאות השמחה

ביה"כ קהילת מרומי שדה

כולל בית אבא

כולל עטרת שלמה

ביה"כ תורה ותפילה

ביה"כ שיח יצחק

ביה"כ המרכזי

ביה"כ זכרון משה

ביה"כ היכל יצחק

ביה"כ קהילת משך חכמה

ביה"כ המרכזי נאות הפסגה

ביה"כ קהילת יח"ל

ביה"כ חניכי ארחות תורה

ביה"כ אהל יוסף מאיר

כולל לב אחד

ביה"כ שירה חדשה

קהילת קצות החושן

קהילת אהל אברהם חפציבה

נאות עילית ביה"כ רמב"ם

נאות עילית מרכזי מהרי"ל

המרכזי גן הדסים

קהילת הרשב"א

ברכפלד:

ביה"כ אהל תורה

ביה"כ חניכי הישיבות רשב"י

ביה"כ קהילת רבי עקיבא

ביה"כ שערי תפילה

ביה"כ בני הישיבות

כולל אהבת שלום

נוף הגליל

ביה"כ המרכזי הר יונה
ביה"כ המרכזי נוף הגליל

נתיבות

ביה"כ בית יצחק
ישיבת שכר שכיר

נתניה

מנין אברכים

עוצם

ישיבת נר זרח

עפולה

ביה"כ אהל משה גבעת המורה
ביה"כ המרכזי עפולה עילית

פתח תקוה

ביה"כ שירת מרים
ביה"כ אבי עזרי
ישיבת אור ישראל

קרית אתא

ביה"כ המרכזי שביט

קרית יערים - טלזסטון

ביה"כ המרכזי בני הישיבות
ישיבת כתר תורה

קרית מלאכי

ישיבת קרית מלאכי

ראשון לציון

ישיבת עטרת שלמה

רחובות

ביה"כ היכל זרח
ישיבת מאור התלמוד

רכסים

ביה"כ בית יצחק
ביה"כ שבטי ישראל
ביה"כ בני הישיבות
ביה"כ היכל משה
ביה"כ מאורות
ביה"כ אהל מלכה
ביה"כ מנין אברכים
ישיבת כנסת חזקיהו כפר חסידים

תל אביב

כולל שירת דבורה

תל ציון

ביה"כ המרכזי חניכי הישיבות אשכנז

תפרח

ישיבת תושיה
ביה"כ בית יוסף

תשלום הקובץ בקופה או בעמדות נדרים פלוס (גם אחרי שב"ק)

בחשבון כולל דף היומי - אליבא דהלכתא - קטגורייה אוצר הפרשה
לתרומות והנצחות לזכות ולע"נ בסכום סימלי ולקבלת הקובץ במייל ניתן לפנות
במייל: a169258235@gmail.com ובטלפון: 055-760-0055

בענינא דיומא

יארצייט השישי של המשגיח הגה"צ רבי משה אהרן ברוורמן זצוק"ל - נגזרות אור מדרכיו

נערך מרשימת אחד מבני המשפחה לקראת השלושים לגליון בדרכו אמונה

למדנו שנאמנות מדה היא, ומהותה התמסרות שלמה לדבר. ויסודה מזה שאין אדם מערב את עצמו ופניותיו, אלא מסור כולו לתכלית הדבר בחינת 'עשה דברים לשם פעלן' ודבר בהם לשמן' מכח זה היה נאמן לעבודת ה' בפנימיותו, נאמן היה לרבותיו, וגם נאמן לכל מי שבא במחיצתו לרבות בני משפחתו וצאצאיו שמסר עצמו עליהם על דרך העבודה והיה איש סוד ואיש נאמן.

[דכירנא איך בשנים האחרונות ספרתי לו איזה מעשה עגום שאירע לאחת מן המשפחות החשובות בארץ ישראל והוא לא הכיר אותם כלל אך הוא כ"כ לקח אל לבו, ומיד אמר לי לך אמור להם לעשות כך וכך, ותקופה שלמה אח"כ כל אימת שנפגשנו היה שואל ומברר אם כבר אמרתי להם, ומה המצב, והוסיף עוד ועוד]

עבודת התפילה הייתה אצלו כלשון הכוזרי 'ותהיה העת ההיא לב הזמן זמנו ופריו' ... והיו שאר עתותיו כדרכים המגיעים אל העת ההיא יתאוהו קרבתו שבו מתדמה לעליונים ויתרחק מהבהמיים ויהי פרי יומו ולילו השלש עיתות ההם של תפילה, והסדר הזה מהנפש כסדר המזון מהגוף, מתפלל לנפשו וניזון לגופו ומתמדת עליו ברכת התפילה עד עת תפילה אחרת כהתמדת כח סעודת היום עד שיסעד בלילה. ע"כ

עבודת התפילה הייתה עבודת חיים ממש עשרות בשנים, כחסידיים הראשונים היה מקדים לבא ומאחר לצאת והיה עוסק בעניני התפילה תדיר מתפלל בישוב הדעת כשהוא מתענג על כל מלה וממשמש בה, ואחר התפילה היה שרוי בהארה גדולה. רגיל היה לומר בהביאו את הפסוק כי מי גוי גדול אשר לו אלוקים קרובים אליו, ואמר הרי מי שטעם טעם של תפילה אמיתית הוא חש איך מדבר עמו ממש ומרגיש את מציאותו ית', וממילא אף אמונתו אמונה בהירה וממשית ואין לו ספקות.

משתתף עם החכמים. העמיד מול עיניו את דברי הרמב"ם בספר המצוות המצווה השישית צונו להידבק עם החכמים ולהתייחד עמם ולהתמיד בישיבתם וכו' והוא אמרו יתעלה ובו תדבק. והיה הוא כל ימיו מנעוריו דבק בחכמים וקבל מעלתם היה תלמידו ויד ימינו של מרן בעל האבי עזרי' ודבק היה בתורת רבותיו המשגיח רבי יחזקאל לוויןשטיין זצ"ל והרב דסלר זצ"ל, והשפיע לדור כולו את עבודת המוסר שקבל מהם.

בשנים האחרונות כיוון את תפילותיו להיות בצוותא עם מרן שר התורה בעל הדרך אמונה זצוק"ל באמרו הלא זהו דברי הרמב"ם בספר המצוות במצווה השישית ובו תדבק, להתמיד בישיבתם.

העמיד תלמידים הרבה. הגה"צ רמ"א זצ"ל היה 'משפיע' בכל ארחותיו והעמיד תלמידים בישיבות אשר השפיע בהם לרבים, כוחו רב היה לרומם ולהגביה את תלמידיו ואת שומעיו להשגות רוחניות והיה בחינת טופח ע"מ להטפח וכמשל הידוע של הגר"א שהגביע המתמלא בעצמו שופע על גדותיו ומשפיע לסביבותיו כך הוא היה משפיע כל ימיו לאחרים ועמל בזה הרבה איך להשפיע ומה ואיך לומר, ורבים מעידים שהוא העמיד את קומתם הרוחנית.

עמל להעמיד את צורת עבודת ימי האלול והימים הקדושים בהיכלי התורה כשהוא עצמו דוגמא לעבודת הימים, ונתקיימה מחשבתו. במשך שנים מסר שיחות וועדים למבקשי תורה ומוסר כשבהם העמיק והרחיב בדברי חז"ל והאיר באור חדש את דבריהם, ורבים הלכו לאורו.

חז"ל אומרים כי לכסף יש מוצא וכו' לכל דבר יש לו חליפין אבל ת"ח שמת אין לו חליפין והחכמה מאין תמצא ובאמת להספיד אדם גדול צריך חכמה כי 'גברא רבה' זה מקיף את כל תהלוכות החיים על כל פרטיהם כי כל מעשיו הם מעשים של 'גברא רבה'. אמנם לגעת בנקודות ממהלכי חייו יש ויש כדי ללמוד ולהבין דעת הגאון הצדיק רבי משה אהרן היה 'חכם' ו'תלמיד' חכם, כי פני משה חכמה ופני יהושע כלבנה שהיה מעשיו תרומות ממדותיהם של רבותיו גדולי הדור והיה ניכר בכל דרכיו את הגדול שימושה יותר מלימודה

שמחה הייתה לו לרבי משה אהרן זצ"ל ושמחת התורה היא, שש ושמח בה, היה עמל בה ודבק בה ושיחו ושיגו היה סביב סוגיות הגמרא בהבנה בעומקה בשיטות הראשונים ובהבנה והיה מצעירותו דבק ברבותיו בשיעורי מרן הגר"ש רוזובסקי וברבו מרן בעל האבי עזרי' זצ"ל,

בערגה היה מספר על ימי לימודו בהיכל כולל פוניבז' שהיה אז בראשיתו, יחד עם אלופי התורה שהיו שם, לימים סיפר שהיה שם סדר שבכל שבוע אחד האברכים היה מוסר שיעור כל ימי השבוע לפני תלמידי החכמים דשם, והיה מספר כי באותו השבוע כל המעת לעת היו תפוסים בעומק הסוגיות, ביום ובלילה אכלו ושתו את הסוגיות שעסקו בהם והיה תדיר עולה לביתו של מרן על האבי עזרי' זצ"ל להציע לפניו את מה שנתחדש לו במשך היום.

כך ייסד שיעור משניות בסדר זרעים לעילוי נשמת אשתו הרבנית ע"ה בכל מוצאי שבת כשעל שומעי השיעור היו נמנים גדולי תלמידי החכמים וראו שם את האש הגדולה וריתחא דאורייתא, והיה לומד בכל שבוע משנה אחת בעומק ובהיקף עם שיטות הראשונים והמפרשים, והיה מעיין תדיר בספר דרך אמונה לרבינו שר התורה זצוק"ל שהיה דן בדבריו, ופעמים עם זאת השבת קודם מעריב היה דן עם רבינו זצוק"ל על דבריו בספרו. דבקותו בתורה היתה באה לידי בטוי כשהיה נפגש עם ת"ח אף אם היה צעיר לימים היה שש ושמח לקראתו בהתרגשות פנימית

המלכת את חברך עליך. עבודה גדולה היתה אצלו עבודת בין אדם לחבירו ועבודת המדות ככלל, מדה הייתה לו והארת פנים שמה, והיה מקיים את מאמר חז"ל והוי מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות ולא הייתה זו הארת פנים חיצונית לחודה אלא הארת פנים מלשון פנימיות.

ועבודה שלמה הייתה ליתן את עצמו לאחרים והיה נותן מחכמתו תבונתו ויראתו, והיו רבים מתייעצים עמו והיה צר בצרתם ושמח בשמחתם בלב ובנפש, תחת אחד השיחים נתבטא ואמר כי 'לשמוע' את השני אין זה דבר שבא בדרך אגב אלא הוא צריך התמסרות. היה מקדים שלום, והמון מעשים ועובדות נשמעו איך שה'שלוש עליכם' שקבלו ממנו נתן להם כח וחיוק לזמן ארוך. ולא רק לבעלי דרגא היה מאיר פנים אלא לכל אדם ממש ואף לצעירים ואפי' אנשים שלא הכיר היה מתייחס אליהם בחמימות ונעימות.

[זכורני כד הווינא טליא והיינו מלווים אותו בשבת לאחר התפילה היה פונה לכל אחד בברכת 'שבתא טבא' והיינו תמהים בפניו הלא אינך מכירים, ענה ואמר, פוגשים יהודי, האם אפשר שלא לברכו ב א גוטן שבת?]

לעשות רצונך אלוקי חפצתי. חוט השני העובר בין כל פעולותיו הכבירות, לעשות רצונך ותו לא, לא להוסיף ולא לגרוע, סלד מאד מחיצוניות ופרסום. כל זאת היה מתוך מדה שנתייחד בה מאד והיא 'נאמנות'. ומצאתו את לבבו נאמן לפניך, ואף אצל משה רבינו נאמר בכל ביתי נאמן הוא ובתפילה מצאנו ישמח משה .. כי עבד נאמן קראת לו.

- להאזנה לדעת תורה מגד"י בראשם רשכבה"ג מרן רבינו ראש הישיבה הגר"ד לנדו שליט"א, בקו החירום: 03-313-3306.

- כמ"כ מידי שבוע י"ל קובץ אוצר הפרשה ובו גליונות מרבותינו זצוק"ל. ניתן להשיג מודפס בבתי הכנסיות בארה"ק, וכן ניתן לקבלו במייל: a169258235@gmail.com

- ניתן להצטרף לקבלת הגליון ע"י שליחת הבקשה למייל - a086221800@gmail.com

עטרת תפארת

במחיצת רבינו הגדול מרן בעל אילת השחר זצוקללה"ה
טור שבעי מהחברות הגרמ"י שניידר שליט"א

פרשת

בהר

בחוקותי

◆◆◆

שנת תשפ"ו

◆◆◆

גליון 347

הבנין של ששון...

לאנשים צעירים שהלב שלהם עדיין רך, חלב שלהם עדיין בבחינה מסוימת נקי, לא מלוכלך במדות רעות, ממיילא אפשר מאד מאד, אם ירצה לעלות יותר, יכולים לצמוח עם מדות טובות, עם פירות טובות, כל אחד יכול לגדול להיות גדול בתורה ויראה, אם רק ירצה להיות טוב, עם לב נקי ללכת ללמוד, ללכת להשריש ולעקור את המדות הרעות, ישתדל בזה, לכל אחד יש סיכויים יותר מאשר בן אדם מבוגר שכבר נשתרש בחטא קצת.

ועכשיו זה זמן מיוחד שכל אחד ישתדל בכל כחו לעקור את הקוצים הרעים את המדות הרעות, וכל אחד יכול להיות עם לב נקי, לקבל עול תורה, עול מלכות שמים, ומדות טובות. אז הקב"ה יעזור שכל אחד ואחד שישתדל בזה יזכה להיות גדול מאד, והקב"ה יעזור לכולנו שזוכה לעלות בתורה ויראה שמים, ע"כ.

היסוד לזכות "לתורה"

והי' אומר רבנו, יש מ"ה דברים שהתורה נקנית בהם, רוב הדברים החלק הכי גדול הם דברים שבין אדם לחבירו, כי כדי לעלות בתורה צריך שגם החלק שבין אדם לחבירו יהי' בסדר, וגם זה ידוע שתורה חסד, הם הדברים העיקריים מה שנוגע למעשה אצל כל בן אדם, אם הוא רוצה לזכות צריך גם תורה וגם חסד.

וכן להיות למדן "אמיתי" כזה שרוצה לדעת את האמת! צריך להיות מושלם בבין אדם לחבירו, שידפוש את האמת. ואומרים שהחזו"א כשהיה רואה ספר של מחבר, היה יכול לקבוע על ישרות האדם במדות.

דוגמאות לזירות...

וזימן ה' לנגד עיני, דבר נדיר, שפעם אחת כשידבר רבנו בהרחבה (בישיבתו הק' "ארחות תורה" אור למי' כסלו תשס"ד) על גדול החובה בזהירות בעניני בין אדם לחבירו, והביא בדבריו גם את הירושלמי "הנורא" בריש פאה על רבי פינחס בן יאיר, שאחרי שעבר את הנהר, אמרו לו תלמידיו יכלין אנן עברין, (האם גם אנחנו יכולים לעשות ככה), אמר לון מואן דידע בנפשי דלא אקיל לבר נש מן ישראל מן יומיו, יעבור ולא מנכה. ומבאר הפני משה שהשיב להם מי שידע בנפשו שלא עשה "שום רעה" ולא ביזה לבר ישראל מימיו הוא יעבור ולא ינזק ואם לאו לא יעבור.

ובאורח חריג, ראה צורך לפרט כמה דוגמאות "מעשיות", של זהירות בבין אדם לחבירו.

וכך אמר: ונתפוס כמה דברים פשוטים, למשל אחד שהוא בבית הרבה פעמים הוא גורם צער לחורים שלו, וזו הוא זה שאף פעם לא ציער את האבא או האמא שלו, הרי הרבה פעמים יש איזה דבר שהאבא לא רוצה או האמא לא רוצה, ובכל זאת הוא עושה... והרי יש דברים שמחוייב על פי דין לשמוע אליהם, ואדרבה באמת אסור

העיקר תלוי "ביסודות"

דבר נפלא הביא מרן הגאון רבי צבי דרבקין שליט"א ראש ישיבת גורדנא באר יעקב [כמובא בגליון היקר עטרת צבי], המשיגה ר' יחזקאל אומר כי כל בני רוחני שאינו מושתת על יסודות נכונים, הרי הוא דומה ל"בית של ששון".

מה הוא הבית של ששון? הגביר ששון בנה בשנחאי ארמון מפואר, לימים החל הבנין לשקוע, והתברר שהבנין בנוי היה על אתר של אשפה שכיסוהו בקצת עפר, ועליה נבנה הבנין. וכמובן במשך הזמן הבנין שקע, שכן היה עליהם להסיר קודם את האשפה ולייצב את השטח ורק אחר כך לבנות את הארמון.

תשובה זו ענה לאברך בן ישיבה שנכנס לאדמו"ר חסיד, הלה התענין מה לומדים בישיבה, על מה מדברים בשיחות, וכשנענה שהשיחות הם על עבודת האדם על עצמו, מידותיו, וריסון היצר, אמר האדמו"ר: אני לא כך נהג, שכן זו דרך של עצבות ושברון רוח, אני מכניס שמחה בלבם של חסידים, התלהבות, וממילא יסתדרו גם כל הענינים.

ענה לו ר' יחזקאל שזהו בדיוק הלימוד שיש לקחת מ"חבית של ששון", כשבונים על אשפה הבנין לא יחזיק! יש קודם לעקור את האשפה ורק אח"כ להתחיל לבנות.

כך הדבר גם ברוחניות, יש קודם לבנות את היסוד, והיינו המדות של האדם, מה הם התאווה שלו, למה הוא נמשך, האם הוא מסוגל ללחום עם היצר וכו', ע"כ.

יערוף כמטר לקחי

המושג הנפלא הזה, מזכיר לנו את דברי הגר"א שהביא רבנו הרבה, שהתורה משולה למטר, והמטר מצמיח לפי מה שזרעו באדמה, וכך אמר בערב חג השבועות תשס"ה, לתלמידי ישיבה קטנה פוניבו: כתוב בשם הגר"א על הפסוק יערוף כמטר לקחי תול כסל אמרתי, אומר הגאון שכמו שבשדה אם יש קוצים ויורד גשם מה צומח, קוצים, ואם יש פירות טובות זה מצמיח פירות טובות, ככה בן אדם אם הוא לומד עם מדות רעות, אז התורה יכולה ח"ו להגביר את המדות הרעות, ואם יש לו מדות טובות יגדלו המדות הטובות.

א"כ מצד אחד כל אחד יש לו יותר אפשרות לעלות במדות, אבל מצד שני צריך מאוד להזהר, כי אם ח"ו יש מדה שהיא לא בסדר והוא לא משתדל לעקור אותה, אם הוא לא בא במחשבה כזאת, אז א"כ ח"ו ע"י יכול להצמיח גם קוצים, יצמיח מדות לא טובות. ממילא צריך מאד מאד לשרש ולחטט, לעשות כל מיני דברים כדי להצמיח את המדות הטובות את הפירות הטובות.

לב רך ונקי...

ואם זה נוגע לכל אחד ואחד מכלל ישראל, אבל יש יותר צורך

פרשת השבוע – וצייתתי את ברכתי...

הרבה פעמים מביא רבנו בשם מרן החזו"א זצוק"ל על מה שהגמ' אומרת שאשה מעוברת שעוברת על ציפורנים מפילה, ולא רואים כזה דבר היום, ואמר שזה מהסתר פנים. וכך כל הדברים שכתוב, והיום זה לא מתקיים, זה הכל הסתר פנים.

ולמשל כתוב בגמ' שיש נהר "סמבטיון" שכל השבוע זורק אבנים ובשבת נח, והגמ' אומרת שנהר סמבטיון יוביא שיש קדושת שבת. ואיפה זה היום, הרי היום יודעים כל מה שיש בעולם, אין מקום בעולם שלא יודעים ממנו, ואיפה יש סמבטיון? אלא זה הסתר פנים.

ובזמנם ראו את זה, וראו מזה שיש "ריבונות של עולם", כי לא שייך לחבין שזה טבע, כל השבוע הנהר זורק אבנים, זורק וזורק עוד פעם ועוד פעם חלוק ושוב, ולפתע מוגיע שבת – שקט... שום דבר! אלא ראו בחוש שיש הקב"ה שמנהיג את העולם, והיום שיש הסתר פנים, לא רואים כלום.

ונשאל רבנו למה בדבר זה שאמרה תורה לפני שנת השמיטה "וצייתתי את ברכתי", רואים גם בזמנינו דברים מופלאים מאד, וכמו שידוע עכשיו דברים מופלאים ביותר, מחקלאים שקבלו עליהם לשמור שמיטה, וראו ברכה מרובה ביותר בשדותיהם, מה נשתנה זה משאר דברים, שבזמן הסתר פנים לא רואים הנהגה נסית.

והשיב בדבר שאמרה תורה בפירושי "וצייתתי את ברכתי" בזה אין הסתר פנים.

והוסף נכדו היקר הרמ"ג ר' גדלי' הוינצברג שליט"א, דאף שבזמנינו שמיטה היא רק מדרבנן, בכל זאת כפי מה שכתב החזו"א שיש ברכה גם בדרבנן, זה נחשב ג"כ כמפורש בתורה, והסכים רבנו שכל זה בכלל.

לצער, ובכל זאת אנשים מזלזלים.

וכן הרבה דברים יש שאדם לא מרגיש שעושה לפעמים דברים מה שאצל השני זה גורם צער, כגון אם אחד עושה איזה דבר, ואח"כ בא השני ומקלקל את זה, ולא דוקא בכונה להשחית, אבל הוא לא מתחשב בזה שעל ידי מעשיו יצא הפסד לדבר, או שע"י חברו יקפיד. וכן למשל אם אחד עושה איזה דבר ובא אחר ומזלזל, זה גורם צער למי שעושה את זה, שרוצה שהדבר יהי טוב, ולפתע רואה שמקלקלים את זה, וכל אלו הם דברים שאדם לא חושב עליהם כ"כ.

לא עשו דבר שגורם צער

ולכן מה שאמר רבי פינחס בן יאיר מי שלא ביוה ולא עשה רעה, זה לא דוקא אם הלך תלז ורצה וכדו', כי זה יש הרבה שנוהגים, ומסתמא התלמידים שלו ששאלו אם יכולים לעבור, האם כאלה תלמידים היה לו, ח"י גולנים? רוצחים? ועל זה הוא צריך לומר להם, אתם תלמידיי אם לא גנבתם ולא רצחתם, אתם יכולים לעבור? מסתמא לא מדברים על תלמידים כאלה, ותלמידים כאלה בכלל לא היו אצלו, רק יכול להיות שעשו איזה דבר שאחד לא מתחשב כ"כ עם השני, וממילא יוצא לו צער, ועל זה הוא שאל אותם, אם היו בתכלית הזהירות שלא לפגוע בבן אדם, אז יוכלו לעבור, כי כדי לזכות לעבור במקום כזה שנעשה "נס", זה לא פשוט, וצריך להיות "נקי", נקי בבחינה מיוחדת.

ההרגש על צער חבירו, לפי "אצילות" האדם

והוסף, כתוב על הגאון רבי מרדכי שולמן זצ"ל וראש ישיבת סלבודקא שבימי מלחמת העולם הראשונה היה בידד עם החו"א באותו חדר, והחזו"א היה מאוד נזהר שלא ללמוד בקול רם כדי שלא יפריע לאנשים האחרים שרוצים לנח או לישון. ואע"פ שהוא רצה ללמוד, בכל זאת הוא נזהר מאוד שלא לעשות דבר כזה, היות והוא גורם כזה צער לאנשים.

וכך יש דברים כאלה מה שלפי אצילותו של האדם, הוא מרגיש האיד שיש להיזהר שלא לצער אדם אחר, והוא נזהר אפי' בדברים כאלה שעל פי דין יכול להיות שמותר, כי הוא לא יכול לצער בן אדם, וכדי להיזהר מאוד שלא לצער בן אדם צריך להיות רגש לכך, להרגיש...

השאיפה של "בן תורה"

וככה בכל הדברים אדם צריך להקפיד, ולדעת שבין אדם לחבירו זה חלק אחר ממה שבינו לשמים, ובכין אדם לחבירו יש אדם שנפגע מכל דבר ויש לו צער, וצריך מאוד להיזהר. וכמה יש לנו ללמוד שבן תורה צריך לשאוף, לא רק לדרגה פשוטה, כי בשביל מה באים ללמוד בישיבה, האם לא להיות גנבים? לא להיות רוצחים? על זה צריך לעבוד? רק רוצים שילמדו שיחה רגש לדבר הזה, שלא יעשה "שום דבר" שיגרום לחבירו צער.

הרגשה "עדינה" של רבי איסר זלמן

והוסף אח"כ: על מרן הגאון ר' איסר זלמן זצ"ל מספרים דברים נוראים בעניני בין אדם לחבירו, אחד הדברים סיפר מרן הרב שך זצ"ל שהציעו לו להיות ראש ישיבה בסלבודקא, והיות והוא חי חתן באותה משפחה יחד עם הגאון ר' משה מרדכי אפשטיין, ור' משה מרדכי היה חתן יותר מבחור, מען ר' איסר זלמן שלחמנותו יהי צער אם הוא יקבל משרה לפני ר' משה מרדכי, לכן הוא לא רצה לקבל על עצמו את זה.

ומה חי בסוף ר' משה מרדכי קיבל את המשרה ונשאר בחברון עד היום הוא וכל משפחתו, אבל ר' איסר זלמן פתח אמנם ישיבה בסלוצק, אבל זה לא היה כמו חברון, ועד היום מר' איסר זלמן אין ישיבה כמו חברון, חברון עומדת כבר אזלי מאה שנה והוא לא רצה כי זה יפגע בחמנותו, והוא היה צדיק גדול מאוד, כזו מין הרגשה למי יש? הרי לא הציעו את זה לר' משה מרדכי רק הציעו לו, ובמי הוא פוגע, הרי הוא לא פוגע באף אחד...

"אוהבים דבריה" - צורך גדול

מדי עסקנו בשיעור היומי בהל' שבת - עירובין, עפ"י חוראת רבותינו שליט"א, נתעוררתי לראות את דיוק לשוני הטחור של החפץ חיים ב"כל מילה" ממש.

בסי' תמ"ו ס"א כתב המחבר דאין מערבין אלא לדבר מצוה. והביא המ"ב מחלוקת ראשונים אם זה רק במערכ בפת או גם במערכ ברגליו. ומסיים הח"ח ובמקום צורך יש להקל כדעה הראשונה. ובשעה"צ (סק"ג) כתב אף דהא"ר כתב בשעת צורך גדול דוקא, נראה דיש לסמוך להקל בדרבנן, וכן הח"א העתיק להקל וכן בתשובת שואל ומשיב עכ"ל.

מבהיל לראות כמה השקיע קדוש ישראל לדון על תיבה אחת "גדול", אם לכתוב במקום צורך, או צורך "גדול", מוראדיג! ולא סתם כתב מרן החזו"א שהמ"ב הוא כלשכת הגזית.

לתרומות להפצת הגליון השבועי ולקבלת הגליון ניתן לפנות למס' 055-7600953 וכן בקובץ השבועי "אוצר הפרשה" או למייל לאורו נלך s31626532@gmail.com וכן ניתן להשיג את הגליון מודפס ברש"י 14 קומה ב' ליד הדלת

לתועלת הרבים ניתן להאזין לדברים על פרשת השבוע מרבינו הגדול מרן בעל אילת השחר זצוקלה"ה, ע"י יבדלה"ט החברותא שליט"א כמידי עש"ק בקו אילת השחר שמספרו 0799-555-555 שלוחה 6.

בדרכו אמונה

במשנת מרן רשכבה"ג הדרך אמונה זללה"ה

אסיפת קודש: כינוס דרך אמונה בבית מדרן פוסק הדור הגר"י זילברשטיין שליט"א עם תחילת השנה השמינית מהקמת המכון

מעצמו ואמר לי אני יבוא אליך לבדוק אתך את העירוב, והוא בא ובדק עמי כל וינקלה, כל פינה ופינה, במשך זמן רב.

ועל קטע אחד היה לי איזה ספק הלכתי, ובא וטרח במיוחד כדי ללכת עד לשם לראות במה מדובר ולהשיב על כך, ממש כמו אח נאמן, וכל זה בלי שביקשתי, לא העזתי לבקש. מה יש? לגמול טוב עם הגיס שלו...]

...
"על מלאכים אינני יכול לדבר, לית דין בר נש"

"אני רוצה לספר לכם סיפור אחד שזה ממש מויראדי"ג, שישים שנה למדתי אצלו, ופעם אחת נכנסתי אליו, והוא אומר לי: "צחק, צריכים פה לשנות לחיים, עשיתי סיום". הוא היה במיטה כי לא הרגיש טוב, שאלתי אותו רב"ה מה קרה, אז הוא אומר לי: "למדתי מסכת ברכות בלילה..., נרדמתי ולמדתי את כל מסכת ברכות בלילה..."

פוסק הדור שליט"א מוסיף ומתפעל: "זה סיפור שעוד לא שמעתי כמוהו, הוא הגיש לי יין ואמר לי שאני אשתה".

חתנא דבי נשיאה של רביה"ק מרן שר התורה זצוק"ל, הגה"ג רבי אלעזר דוד אפשטיין שליט"א מראשי ישיבת 'תורה בתפארתה', (מראשי ישיבת 'תורה בתפארתה', הלומד בקביעות מדי יום ו' עם רבינו) הוסיף ואמר: "זה היה בתשעת הימים... והוא הסתפק האם אפשר לשנות יין על סיום שבתוך השנה".

חתנא דבי נשיאה של מרן שליט"א, הגאון המופלג רבי אליעזר רוס שליט"א הוסיף לספר: "יש עוד סיפור, שפעם באתי לרבי חיים ביום שישי, והוא אמר שהוא עכשיו למד בחלום עם הרב זילברשטיין את כל סדר טהרות..."
מרן פוסק הדור שליט"א המשיך בהתרגשות: "מה אני יכול לדבר, על בני אדם אני יכול לדבר, אבל על מלאכים אני יכול לדבר?! זה ממש מלאכים..., לית דין בר נש, פשוטו כמשמעו. אני לא מכיר דבר כזה..."

...
ר' חיים גמר בליבו שצריך לדעת פרט בחגבים, והחגב הגיע...

לאחר מכן הוסיף מרן הגר"י שליט"א וחזר על הסיפור הנורא והמפורסם: "היה מעשה נורא שמו"ח רשכבה"ג מרן פוסק הדור הגר"י אלישיב זצוק"ל מאד התפעל ממנו, באתי אליו ואני רואה אותו שעומד ליד החלון וכותב שם את פירושו על מסכת חגבים, והיה צריך לראות כמה דברים, והוא עמד שם ליד החגב וכל הזמן רשם את הפרטים, איך הוא נראה, הוא גמר לכתוב, והחגב הלך לו, איך החגב ידע שהוא גמר? זה סיפור מהמלאכים..., סיפרתי את זה להרב אלישיב והוא היה מלא התפעלות, ואמר שיש בראשונים דבר כזה".

[והובא בבית יוסף (יו"ד סימן פב, ד"ה ומ"ש אבל) על בעלי התוס': "וכשהיה עוסק ר"י בעופות, קור"ן אחד בא על ישיבתו, ומצאוהו קורקבנו נקלף, ויש לו אצבע יתירה, ואין לו זפק, ולפי קבלת ר"ח היה כשר", עכ"ל].

חתדב"י הגר"א אפשטיין שליט"א מוסיף: "כשעשו שיפוצים בבית, אז הוא לא הרשה את הכותל הזה, שיהרסו, בגלל שהיה שם את החגב, ועד היום הקיר נמצא..."

רבינו: "הוא גם ראה בזה משהו, כיון שהוא לא הזמין אותו, אלא בלב חשב שהיה צריך לדעת פרט בחגבים, הוא גמר בליבו, והחגב הגיע... זה סיפור שאני לא יודע מה להגיד עליו".

...
הקב"ה יברך את כל אלה שנדבקים ברבי חיים!

בטרם החל מרן שליט"א את דברי הברכה לרבי המכון, פתח ואמר שוב בהתפעלות: "את הנוסח הזה, שמונים פעם ש"ס, אני לא מכיר חוץ מרבי חיים, אני לא מכיר עוד בריה כזו בעולם".

ומיד אח"כ החל לברך מעומקא דליבא: "הקב"ה יברך את כל אלה שנדבקים בו, ונדבקים במעשים שלו, ובכל מימרא קטנה שלו, כל טוב סלה, הקב"ה יברך אותנו שזוכה כולנו, למשהו משהו מהצדיק הזה, תורה ויר"ש, ואהבת חסד".

נשיא המכון הגרמ"י שניידר שליט"א ביקש ממרן: "רוצים ברכה חזקה שלא יהיה מכשול, עונים כל יום תשובות בהלכה..., יש פה גם שיעורים וגם עונים תשובות לשואלים, אז רוצים ברכה שלא יהיה מכשול".

רבינו: "שהקב"ה יעזור שנידבק בו, ונתפוס משהו ממנו... אנחנו לא מכירים דבר כזה, שמונים פעם ש"ס. שזוכה כולנו למשהו להידבק ממנו".

במלאת שבע שנים לייסודו והקמתו של מכון 'דרך אמונה', בקו מוסרים מדי יום עשרות רבנים תלמידי חכמים מופלגים מתלמידי רביה"ק מרן זצוק"ל שיעורים ותשובות מתורתו, תשובותיו, כתביו, וספריו.

מספר חודשים מהקמת הקו, נוסד הגליון השבועי המופץ במסגרת חוברת החשובה אוצר הפרשה בו גליונות מרביתנו מאורי האומה זצוק"ל ויבדלי"ח שליט"א ועוד, בארץ ובעולם.

ביום שישי ערש"ק פרשת אחרי - קדושים, התכנסו ועלו רבני הקו קמיה גיסו אהובו של רביה"ק מרן שר התורה זצוק"ל, יבדלחטי"א מרן רבינו שליט"א, במעלי פניא דשבתא, בשעה הקבועה בה היה מרן שליט"א נכנס ללשכת הגזית, והוגה בחברותא עם גיסו מרן זצ"ל בתורה הקדושה, כשכל התורה כולה נפרשת כשמלה באותה שעה, על שולחנם של ארזי הלבנון, אדירי התורה.

רבינו קידם בברכה את כל רבני המכון, ובאופן חריג ונדיר ביקש מחתנו הגאון רבי אליעזר רוס שליט"א (ראש כולל 'נתיבות המשפט', ומחותנו של הגר"א"ח שצ"ג שליט"א מרבני המכון) להביא לפניו כמה מהתמונות שתלויים ברחבי ביתו מהחברותא עם גיסו זצ"ל, כאשר ההתרגשות ניכרת על פניו בעודו מביט בערגה ובעגוע ונוצר באותם שנות השבע.

לאחר מכן פתח רבינו, והעלה מעט זכרונות על גיסו מרן זצוק"ל: "אני שימשתי את רבי חיים שישים שנה, הוא עשה לי הרבה טובות, בייחוד פה בשכונה".

[ובספר 'לשוח בשדה' (עמ' תתקד) שהוציא לאור ידידנו הרה"ג רבי חיים מלין שליט"א הביא ששמע מזקנו מרן שליט"א שסיפר: "גיסי זצוק"ל נהג בי לפני משורת הדין, אני עשיתי פה הרי את העירוב הראשון של שכונת 'רמת אלחנן', היו פה הרים וגבעות והיה קצת קשה פה העירוב. אני כמובן לא ביקשתי ממנו שיבוא, אבל הוא הפתיע אותי והוא בא

החידוש שיש לנו מאסיפת קודש זה – להידבק בשמונים פעם ש"ס!

מרן שליט"א: "איך שרוצים, החכמה היא להגיד את שניהם, ואע"פ שזה קו מתורת רבי חיים – אבל רבי חיים עצמו היה אומר אילו היינו שואלים אותו שנגיד גם את הצד השני, זה העיצה הטובה ביותר".

האם להשיב על שאלות שהם פולמוסים ציבוריים?

שאלה נוספת הציג נכד מרן: יש שאלות שהם סוגיות ציבוריות שמגיעים לשאול, על תכלית ועוד דברים שזה לא ממש הלכה, האם לענות על זה מה רבי חיים אחז, או שלא צריך כי זה דברים שמסורים לגדולי ישראל ולא צריך לענות על זה בקו?"

מרן שליט"א משיב כמתפלל על השאלה: "ודאי שכן להודיע, מה שרבי חיים סבר זה קודש קדשים..."

שמועות בשם רבי חיים, האם לאומרים בקו?

השאלה האחרונה שהונחה לפני רבינו, מאת רבני המכון: עוד שאלה אחת, אחרונה, אנשים שואלים שאלות, והם עונים מפי כתבם, רואים תשובה מרבי חיים בספרים ועונים. מה קורה אם יודעים שמועות בשם רבי חיים? תשובת מרן שליט"א: "צריכים להגיד ולהדגיש שזה שמועה". השואל: "אולי עדיף לא להביא, כי אולי זה לא מוסמך?", מרן: "רבי חיים הוא ממש גדול הדור, ושמועה ממנו זה חתיכת תורה. אך להדגיש שזה שמועה".

לסיום בירך שוב מרן שליט"א: "שכל רבני הקו יבורכו, הם מגדילים תורה ומאדירים, ובפרט בתורתו של רבי חיים, אשריהם ואשרי חלקם".

הכינוס המיוחד התחלק לשניים, חלקו הראשון בבית מרן פוסק הדור שליט"א, וחלקו השני בבית בנו חביבו הגאון רבי אברהם יעקב זילברשטיין שליט"א ראש כולל 'קצות החושן'. במעמדות נשאו דברים, נשיא המכון הגה"ג רמ"י שניידר שליט"א, הגרא"י זילברשטיין שליט"א, והמשיב הגרי"ב גולדנטל שליט"א בעמח"ס שערי בינה [דבריו הובאו שבוע שעבר].

משא נשיא המכון הגה"ג רמ"י שניידר שליט"א: בדבריו הביא עדות ממרנא הגרא"ל שטינמן זצוק"ל על מרן שליט"א:

דבר ראשון מגיע ישר כוח לבעל האכסניה, הגאון רבי אברהם יעקב שליט"א. וגם לחתנו היקר ידידנו הרה"ג ר' חיים מלין שליט"א, שחלקו רב באסיפה החשובה אצל סבו מרן פוסק הדור שליט"א. [מה שכבר בתור בחור צעיר השקיע הרבה, והתחיל בחיבור ראשון על אוכל בשוק, והי' שולח שאלות לרשכבה"ג מרן ראש הישיבה זצוק"ל, ומבקש שאשאר לו בתא קולי בישיבה את התשובות. ובדרך אגב, סבו הגאון רבי מאיר מלין זצ"ל למד עם הראש ישיבה בחיידר בבריסק].

על כל פנים בבואנו לדבר על הקו החשוב "דרך אמונה", חושבני שזוהי זכות גדולה מאד. דבר שנראה לי שלא קיים בעולם כזה דבר. ופעם בוודאי שלא, כי לא היו טלפונים, אבל גם בדורות האחרונים, לא נשמע כדבר הזה.

וזכות גדולה היא, לרשכבה"ג מרן שר התורה זצוק"ל שכמו שהוא ענה בימי חיו כל כך הרבה, וחיבר ספרים על כל התורה כולה, זוכה שממשיכים לענות ולברר את הדברים. ובאמת זה הי' רק אצלו, שכל מה שאתה רוצה לשאול תמיד, יש תשובות.

וכעת זכינו אצל מרן פוסק הדור שליט"א שאמר יסוד חזק, [ונראה שהוא חידש את זה עכשיו], שבזה שדברים בתורתו של רבנו הק', מתחברים קצת לגדולתו העצומה, שהגדירו "מלאך", וזכה ללמוד "שמונים פעמים" ש"ס. וכשהוא אומר דבר, זה "פסק הלכה". כמו ששמעתי ממור"ר רה"י זצוק"ל, שכשפוסק אומר דבר, זוהי "הלכה".

וכשמרן פוסק הדור הגרי"ש אלישיב זצוק"ל היה חי, אמר לי "כל מילה שהרב אלישיב אומר זה פסק הלכה". עד כדי כך שפעם אחת, שאלתי את ראש הישיבה: אם הרב אלישיב אומר לי לאכול: האם אני מחוייב לאכול, אמר לי: "כן, זה פסק הלכה, ואתה חייב לאכול". ועכשיו בדורינו, אחרי שמרן הרב אלישיב זצ"ל נפטר, שאלתי את ראש הישיבה: מי פוסק היום? ואמר לי: "הרב זילברשטיין". [ובנוגע לדברים אחרים הוא לא הסכים לענות בשום אופן]. אבל את זה הוא אמר לי במפורש: "הרב זילברשטיין".

ממילא אני יודע שמה שהרב אומר זהו, נגמר. ולא סתם קוראים לו פוסק הדור, שזו ההגדרה של מי שדבריו – זוהי המילה האחרונה.

ואספר דבר מעניין, שסיפר לי העסקן המסור מארה"ב רבי זלמן זילבר שליט"א, שזכה להיות השליח להביא את הפרופסור להרב אלישיב זצ"ל

אח"כ נעמד מרן שליט"א ושורר לכבודה של תורה 'אשריכם תלמידי חכמים שדברי תורה חביבין עליכם ביותר', כשלסיום פנה ואמר שוב:

"תראו יקיריי, אני רוצה לחדש חידוש, אני חושב שמי שנדבק בדברים שלו, מקבל משהו משמונים פעם ש"ס. מה שאפשר להידבק בו זה משהו אחד, לפחות ללמוד קצת משהו מתורתו, אז יהיה לכל אחד חלק במושג הזה של שמונים פעם ש"ס, זה מושג שלא קיים בכלל. נדבקים משהו מתורתו של רבי חיים, אז יש שייכות לשמונים פעם ש"ס."

ככה אני חושב, כך נראה לעניות דעתי. זה היתרון שיש לנו באסיפת קודש הזה, והקב"ה ימלא כל משאלות לבנו לטובה, שנזכה להידבק בתורה, ולהגדיל תורה ולהאדירה".

ש"ת מיוחד עם מרן פוסק הדור שליט"א בדרכי עניית התשובות במשנת רבינו זצוק"ל

כשרואים תשובה אחת, האם יש לחוש לתשובה אחרת

בסיומו של המעמד שנערך בבית מרן שליט"א, פנה הגאון רבי שמעון ויסברג שליט"א מח"ס שר חמישים, ומרבני המכון, ושאל את מרן שליט"א: "שואלים פה, כשעונים תשובות, יש תשובות שהרבה פעמים מוצאים בהמשך הזמן שיש משנה ראשונה ויש משנה אחרונה, האם כשאנחנו יודעים ורואים תשובה אחת, צריכים לחשוש שבהמשך נמצא תשובה אחרת?"

תשובת רבינו: "לבינתיים הקב"ה מנהיג אותנו, ונתן לנו לשמוע פעם אחת, אז לקב"ה יש גם חשבונות, ואפשר לסמוך על זה".

כשיש סתירה בין שני תשובות

הגר"ר משה פוליטנסקי שליט"א מח"ס משנת הקידושין, ומרבני המכון, הוסיף לשאול: "ואם באמת רואים סתירה בין שני תשובות של רבי חיים?"

רבינו השיב: "צריכים לשאול ת"ח שיעשה שלום בין שני התשובות".

האם אפשר לסמוך על תשובות רבי חיים הלכה למעשה?

בימים שלאחר הכינוס, הגיש נכדו חביבו של רבינו, הרה"ג רבי חיים מלין שליט"א מח"ס שיח חיים המשמש גם הוא כמגיד שיעור בקו 'דרך אמונה', מספר שאלות נוספות אותם ביקשו רבני המכון להציע בפני רבינו.

שאלה: "ביום שיש עשינו אצל סבא כינוס של קו דרך אמונה, באנו עשרים אברכים ואני הקטן ביניהם, שמוסרים בקו תשובות מרבי חיים, והיו לנו כמה שאלות קצרות, וסבא אמר שנשאל אח"כ."

"שאלה אחת: רבי חיים עצמו אמר כל הזמן לא לסמוך על התשובות שלי הלכה למעשה, הוא אמר את בענוה, סבא אמר 'שמונים פעם ש"ס', הוא ביקש שידפיסו את זה בספרים שלא לסמוך הלכה למעשה, אז אנשים שואלים אחר פטירתו האם אנחנו יכולים לסמוך, כי אולי הוא אמר רק בתור ענוה?"

מרן שליט"א משיב בתקיפות: "בטח שכן... א. הוא הבן של הסטייפלר, ואחיינו של החזו"א"... נכד רבינו מוסיף "סבא אמר לי פעם אין לך שימוש חכמים גדול מזה", רבינו חותם את הדיון בהחלטיות: "אין ספק בכלל שאפשר לסמוך".

האם המשיבים יצינו את הדעות החולקות?

הרב מלין מציג בפני רבינו שאלה נוספת: "עוד שאלה, כשעונים בקו תשובות, שואלים מה הדין כך כך, הם יודעים מה תשובת רבי חיים, אך יש הרבה פוסקים שחולקים, האם בקו צריך לציין את השיטות החולקות?"

כשהי' בסכנה עצומה, [זוהי הי' אחרי המכתב שראש הישיבה, שלח לו עיי' יבלחטי"א מרן פוה"ד ר' יצחק שליט"א, שיסכים לשמוע בכלל]. ונכנס ר' זלמן לדבר עם מרן זצ"ל על הרופא וכו'. שאל אותו הרב אלישיב: "תגיד לי, מה הפרופסור הזה כזה מיוחד? מה אתה עושה לי ממנו...?" ור' זלמן שלמד בסלבודקא ידע להשיב עם גאווה. ואמר להרב אלישיב: "להבדיל, כמו בנוגע לעניני הלכה, יש מורה הוראה ויש את הרב, זה ההבדל בין רופא רגיל לפרופסור הזה". ורק אז הרב אלישיב התחיל להתייחס לדבריו.

וסיפר לי **בני היקר הבה"ח אליהו שליט"א** – שזכה להיות כל המוליד ומביא בכל עניני הקו – שמרן הרב זילברשטיין שליט"א, מילדותו, אמא שלו אמרה לו "תלך לצדיקים, תלך לתלמידי חכמים", וכך עשה, וככה זוכים, מינקותו עד זקנה ושיבה, זה הכוח.

ובדומה לזה, סבי הרב וולף זצ"ל שהיה גר בתל אביב בשעתו, סיפרה לי א"מ תחי' לאו"יט ולשלו', שכל יהודי בעל צורה שהיה מגיע לתי"א, היה הולך אליו. והי' באמת "חזק מאד" באמונת חכמים מופלגת.

ובמאמר המוסגר חשוב לשמוע, מה שסיפר, שהיו כמה חדשים [חושב בשנת תש"ח] שהפרשבורגר רב, הגאון רבי עקיבא סופר זצ"ל, שהי' גר בירושלים. היה תקופה אצל ר' יחיאל בנדיקט זצ"ל בתל אביב. וסיפר שבא דבר שנכנס לי חזק בעצמות, "אז בהפצצות היה כל כך קשה מה יהיה פה? מה יהיה פה? והלכתי ברחוב, ולפתע ראיתי את הפרשבורגר רב במרפסת, **אמרתי בלבי: "הרי הוא איתנו", וזה הרגיע אותי.**

זה נותן קצת מושג בהגדרה אלינו, להבין מה זה נקרא בני ברק, מה זה נקרא כשרוויים בעיר תלמידי חכמים. סבא שלי היה תלמיד חכם מופלג, מגיל 23 אני חושב הוא כבר היה מוסמך לרבנות. אבא שלו שלח אותו ללמוד אז בברלין, הוא רצה לנסוע למיר. אמר לו "קודם תהיה רב",

למד שם אצל הרב הילדסהיימר, אחרי זה הוא הוסמך לרבנות, ובזמן המלחמה הוא לא עזב, רק המשפחה נסעה לארץ ישראל הסבתא שלי נסעה עם הדודה שלי רוטנברג תחי' באוניות האחרונות. והוא נשאר בברלין, כל הרבנים עזבו הוא נשאר אחרון, כי אמר "לא משאירים קהילה בלי רב".

הוא היה רב צעיר, והוא סיפר לנו, בט' באב באחר הצהריים, הוא היה יושב עם הנכדים. שהגיע לפניו שאלה שהיה סרטיפיקט - אישור יציאה, והיה רק אחד, השאלה אם לתת אותו לאדם מבוגר שקשה לו או לאדם צעיר? והוא לא רצה להגיד לנו מה הוא הכריע, רק אמר משפט אחד עם דמעות בעיניים: " **כמה שמחתי לראות אחר כך את שניהם בארץ.**" זה הכל אמונת חכמים, ככה גדלנו.

הקדוש ברוך הוא יעזור הלאה, החלק הזה של להידבק בתלמידי חכמים זה וודאי שיש בקו, ובהלכות ובהרבצת תורה. הקדוש ברוך הוא יעזור הלאה, זה חיזוק עצום בשבילנו שזוכים שגדולי ישראל נותנים את התמריץ. ככה זה לראות את זה "חיי", ובדרך כלל זוכים דרך שלוחא דרבנן רבי חיים מלין.

ובעזרת השם כולנו נזכה באמת שיתקיימו כל הברכות, והעיקר שלא יבוא מכשול. זה הדבר הכי שצריך להיזהר תמיד, הרבה תפילות. [ונוגע אלי אמר לי פעם מרן רה"י זצ"ל כשנכנסים לבדוק מקווה, לומר לפני זה תפילה].

לפעמים יש דברים שאתה לא מבין, אתה לא רואה, פתאום אתה רואה דבר. זה צריכים הרבה סיעתא דשמיא, זה לא... משחקים פה באש. אז הנה, כל הדברים שיהיה סיעתא דשמיא, שיהי' בסדר, וייושר כח לבעל האכסני' ולכולם, יש"כ על המפגש, יש"כ לכל מי שהגיע, כל אחד שהגיע נותן חיזוק גדול. ונזכה לבשורות טובות.

...

בנו חביבו של מרן שליט"א, הגאון המופלג רבי **אברהם יעקב זילברשטיין** שליט"א סיפר לפני רבני המכון, עובדות והנהגות נפלאות ממחיצת דודו מרן זיע"א:

"כשגמרתי את הספר הראשון אבני חושן, אז לפני שהלכתי להדפיס את הספר, הלכתי וביקשתי הסכמה ממו"ז מרן פוסק הדור הגריי"ש אלישיב זצוק"ל. אז הוא גער בי ואמר לי (בתרגום מאידיש): מה אתה

ממהר כל כך להדפיס?! תלמד את הגמרא עוד פעם, את רש"י, את התוס', את השו"ע, את הש"ך, את הטי"ז, את הקצוה"ח, ואחרי זה שוב פעם בסדר הזה. מה אתה ממהר כל כך להדפיס?

"אני התוכנית שלי כבר היתה להדפיס, והייתי שבור ורצוף. מה עושים? בצר לי, פניתי לרשב"ם 23, באתי לדודי מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי זצוק"ל, והוא חיך ואמר לי: **"תדפיס, תדפיס, אני אומר לך שתדפיס"**... ואכן הדפסתי באמת, וזה נתן לי חשק לכתוב ולהדפיס עוד, ויש לי הכרת הטוב עצומה על כך".

מעשה נוסף אותו מספר הגר"ח זילברשטיין: "כשהייתי ילד בגיל 10 ולמדתי בחיידר, אמא שלי ילדה, ואאמו"ר מרן שליט"א היה בכולל בחולון, אז חילקו את הילדים בין האחיות, אני הייתי אצל דודתי הרבנית הצדקנית מרת בת שבע קניבסקי ע"ה, והאחרים אצל הרבנית ישראלון ע"ה. היות וידעתי לשחק בחמש אבנים מאד טוב, אז בהפסקת הצהריים כשהייתי בבית דודי הגר"ח זצ"ל, שיחקתי בחמש אבנים עם בן דודי הגאון רבי **שלמה קניבסקי** שליט"א שהיה אז ילד בן גיל.

"פתאום בא רבי חיים, ונכנס, ואמר לי: "בא הנה, מה אתה עושה עכשיו, בא תגיד לי מה למדת היום"... אתם יודעים מה זה בית של אמא יולדת, אני לא יודע אם הכי הקשבת אז בשיעורים, הוא התחיל לבחון אותי, ובחסידי ה' הוא שאל מאד קל, וידעתי, ואז אמר לי: "ידעת מאד טוב, לך תרחוץ את הידיים, כי נגעת במרפק"... אבל הבוזה בעיניים, כשאמר לי 'מה אתה עושה פה, למה אתה לא לומד', אני כבר מעל 65, והמבט הזה, מה אתה עושה פה? – נשאר חרוט לי בלב, אע"פ שזה היה בהפסקה של הצהריים, והייתי ילד בגיל 10, וכי אסור לשחק קצת בצהריים? – אבל זה מה שהחזיר לכולם, רק תורה ותורה!".

מעשה נפלא נוסף מספר הגר"ח אברהם יעקב שליט"א: "הייתי אצל דודי מרן הגר"ח זצ"ל בשבת בצהריים, באתי ביחד עם אמי מורתי הרבנית **עליזה שושנה** ע"ה לבקר אצל אחותה, היה להם מאד קשה לא לגור בירושלים, גם לרבנית ישראלון תלמי"א היה קשה לא להיות ליד ההורים שלהם, כולם הקריבו כדי שהבעל יעלה בלימוד, אז בשבתות היו נפגשות ומדברות.

"אני הייתי כבר מעל בר מצוה, ולפתע ר' חיים קרא לי ושאל אותי: "אתה מטלטל בשבת? אמרתי לו: "לא, חס ושלום"... והוא המשיך ואמר: "או שתלבש את המכנסיים של שוקי [הי' בנו חביבו הגאון רבי **יצחק שאול** שליט"א, שהיה אז ילד קטן], או את המכנסיים שלי [שהיו גדולים ממני פי כמה וכמה, והיה מגיע לי מעל הראש], או שתשאר פה עד מוצאי שבת", ואז פנה לבתו הרבנית **צביה** שתחי' ואמר לה: "רותי תרדי לרבי גדליה נדל לשאול"..."

"מה התברר? שהיו שסוגר ותופס את המכנס נפתח ונקרע, היות והשעה הייתה 12:00 בצהריים, ומוצאי שבת היה בלילה מאוחר, זה היה שבת קייצית, אז הוא אמר לי שאני ישאר אצלו כל השבת, וכל אותה שבת דאג לי, שיהיו לידי, ושישמחו אותי, ובסעודה שלישית כיבד אותי מאד, שיהיה לי טוב, שלא טלטלתי ולא הלכתי, הוא התאמץ מאד שארגיש שמח. ואני זוכר שאמר לי אז בשם אחד הראשונים עה"פ "ואקחה פת לחם" שזה ראשי תיבות: **התר חגורתך קודם אכילתך פן תבוא לחולי מעיים**".

עוד מוסיף רבי אברהם יעקב וחושף: "כשהתחתנתי, הדבר הראשון שעשה זה לבוא לבקר והביא עמו כסא נח מתנה. ומיד כשנכנס לבית בדק את המזוזה, ואמר לי: "אני רואה שאבא שלך עשה את זה, נכון?"; אמרתי לו: "נכון", כי זה כמו שיטת החזו"א שיהיה קצת מוטה הצידה".

"וכשנולד לי בן, אז יצא מביתו לכיוון השלום זכר, וכשהיה ברחוב עזרא ראה שנוסע אוטו בכביש, וחזר מיד לבית, ולא הגיע".

"לאחד הבנים שלי היתה ברית מאוחרת שלא בזמנה, כי היה לו צהבת, ורק בשעה 14:00 בצהריים היה אמור להיות הברית, כי אז הצהבת ירדה, וביקשתי מרבי חיים שיהיה הסנדק, הברית היתה כאן בבית, ואמרתי לו בדיוק היכן הברית ואמר שיגיע, וכולם מחכים והוא לא מגיע... אני יורד למטה, אני רואה אותו עומד ודופק על דלת המעלית שוב ושוב, הוא היה שקוע בלימוד, והיה בטוח שזה קומה ראשונה, וראה מזוזה על המעלית, וחשב שזה דלת ביתי"... "אאמו"ר שליט"א אומר וחוזר שמי שהכיר את הרב אלישיב יודע כמה כל מילה של תוארי כבוד אצלו מדודה, ואמר לאבי – על המעשה עם החב – זה נקרא מופת!

[עוד השתתפו במעמדות, רבני הקו הגאונים שליט"א: רבי אליהו כהן מח"ס מעשה חמד, רבי אברהם חיים שציגל מח"ס דולה ומשקה, רבי אברהם מאיר הכהן קפלן מח"ס לשיח באמרתך, רבי חיים משה דרורי מח"ס תל תלפיות, רבי יהודה קולדצקי, רבי יוסף ברנר מח"ס יוסף חיים, רבי מנשה מועלם, רבי מרדכי ספינקא מח"ס שימוש חכמים, נכד מרן, רבי חיים מלין מח"ס שיח חיים, חברי המכון ועוד].

ספירת העומר בכל לשון

ש. מבואר בהלכות ספירת העומר שאפשר לספור את הספירה בכל לשון. קצת היה קשה לי, לשיטות שספירת העומר זה דאורייתא ועכ"ז אפשר לספור בכל לשון, מדוע במשנה בסוטה פרק אלו נאמרין בכל לשון, לא נזכר גם המצוה של ספירת העומר.

ת. **תני ושייר**.

גמר שמונה עשרה בעת שהציבור בספירת העומר

ש. גמר שמונה עשרה במוצאי שבת לאחר שאמרו הציבור ויהי נועם והולכים לברך ספירת העומר, האם יברך עם הציבור ספירת העומר ואח"כ יאמר ויהי נועם, או קודם יאמר ויהי נועם ויברך אח"כ ביחידות ספירת העומר.

ת. **יספור**.

אחר שמו"ע מה יקדים ק"ש או ספירת העומר

ש. נשאלתי במי שהתחיל שמו"ע עם הציבור ועדיין לא קרא ק"ש במעריב, האם יספור ספירת העומר עם הציבור מיד אחרי שמו"ע ורק אח"כ יקרא ק"ש, או שיקרא ק"ש אחרי שמו"ע מדין תדיר ושאינו תדיר, ואח"כ יספור ביחידות ספירת העומר.

ת. **ספ"ע, שלא ישכח**.

גם אשה שלא סופרת עם ברכה, ביום האחרון יכולה

ש. אשה שספרה כל יום את הספירה בלא ברכה, מחשש שמא תשכח באחד הימים ולא רצתה שמא הברכות שכבר עשתה בימים הראשונים יהיו לבטלה, לכן העדיפה לספור בלי ברכה. כיצד הדין ביום האחרון של הספירה, שכעת רואה שבי"ה ספרה כל הימים ולא שכחה, האם יש ענין שעתה לפחות ביום האחרון תברך, או עד כמה שלא בירכה בכל הימים, אולי הכל זה מצוה אחת ועד כמה שלא בירכה עד עכשיו, לא תברך גם ביום האחרון.

ת. **יכולה**.

ש"ץ לברך על הספירה כדי להוציא חבירו

ש. שליח ציבור שלא יכול לברך על ספירת העומר כי שכח לספור בשאר הימים, האם יוכל לבקש מפלוני שלא יברך, כדי שהוא כשליח ציבור יכוין להוציאו, ולא ידעו ששכח לספור, ובדרך כדן ע"י שהוציא אחר בברכתו, או שהשליח ציבור נחשב אינו מחויב בדבר עתה כי כבר לא חייב בברכה, וכל שאינו מחויב בדבר לא יכול להוציא אחרים בברכה.

ת. **יכול ויכוין להוציא הצריכים**.

גיל חינוך לספירת העומר

ש. מהו גיל חינוך לקטן לגבי מצות ספירת העומר.

ת. **אם יכול אביו לחנכו לומר כל יום חייב לחנכו**.

הרה"ג רבי אברהם ינקלביץ זצ"ל

בחמישי שעבר נפטר הרה"ג רבי אברהם ינקלביץ זצ"ל תלמיד מרנא בעל אור יחזקאל זצוק"ל, ניהל דפוס עליו סמכו עליו גדולי ישראל זצוק"ל בהדפסה, והסביר כי בניגוד לרצון מדפיסים לסדר דברים שלא הבינו, הוא לא נגע במאומה בלשון קדשם, והוא המשיך לשמש את גדולי ישראל הרבה מעבר לחובתו כמדפיס, אלא התאמץ מאד למען לסדר ספרי רבותינו שיצא בצורה טובה, למרות הקושי האדיר, נבוא בקצרה על קשריו עם מוסרי התורה, עובדות הוד במחיצת רבותינו, ויהיו הדברים לע"נ רבי אברהם ב"ר פנחס זליג ז"ל:

קשריו עם רשכבה"ג רבינו מרנא ראש הישיבה הגראי"ל שטינמן זצוק"ל

הדפיס להראש ישיבה כמה מהספרים הראשונים של 'אילת השחר' על הש"ס, והיה מגיע אליו הביתה לקחת את הכתבים, ובנו מרן הגאון רבי שרגא שטינמן שליט"א ראש ישיבות ארחות תורה, היה אחראי על הכתבים. וסיפר: שכשהיה מגיע לבית של הראש ישיבה עם הגהות על הספרים, הרבנית תמר ע"ה היתה זוהרת ושמחה שהספר של בעלה התקדם (שהיה זה מספריו הראשונים).

עוד סיפר: שהרב שטינמן בחיים לא הסכים לקבל 'משלוח מנות' אלא היה מגביה את המשלוח ומחזיר חזרה לנותן, אבל ממנו תמיד היה מקבל את 'המשלוח מנות' ונותן לו משלוח מנות אחר, וכן תמיד כשהיה מגיע אליו, הראש ישיבה היה יושב והוא עומד, והראש ישיבה לא הסכים לברכו עד שיישב לידו, וא"ל **שמפני חובת הכרת הטוב בשבילו הוא לא יכול לראות שהוא עומד**.

סיפר הגרמ"י שניידר שליט"א תלמידו המובהק והחברותא של רשכבה"ג מרנא הגראי"ל שטינמן זצוק"ל: הרב ינקלביץ הי' מביא לרבנית שטינמן ע"ה חבילות דפים קטנות לבקשתה, כדי שיהי' לה לתת לאנשים לכתוב קוויטלאך עד סוף ימיה כמדוי', ואמר לה שזה "שאריות", אבל אני חושב שחתך במיוחד, כי תמיד הביא גודל מסויים, בכמויות גדולות.

קשריו עם רשכבה"ג מרנא רבינו שר התורה הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

הדפיס לרבינו ספר 'נחל איתן', וסיפר: שפעם אחת רבינו דפק אצלו בדלת עם שקית גדולה שבתוכה 17 מחברות מלאות בכתב ידו (שהיה קריא ויפה), שכל מחברת בערך 70 עמ', של הספר 'נחל איתן', וזה היה דבר חריג, שכל האנשים שהיו מוסרים להדפסה כת"י, היו מוסרים זאת בחלקים, חלק אחר חלק, אבל ר' חיים בא עם שקית אחת של כל הספר. ורבינו **סיפר לו שחלק מהמחברות כתב עוד בזמן החזו"א, והחזו"א עבר עליהם**.

וסיפר: שעבודת ההדפסה של הספר היתה מאוד קשה, כיון שר' חיים עשה אותו שלמעלה זה שורה אחת ארוכה בטור אחד באותיות מרובעות, ולמטה שני טורים של כתב רש"י, וכיום הנחל איתן מודפס בצילום שר' חיים הקטין אותו ב-50%, כדי להרוויח מהנייר, אבל כשהוא הדפיס זה היה בגודל הגדול (כמו בערך הגודל של הגמרות), ופעם כל גודל שורה היה מקסימלי, ויותר מגודל זה לא היה א"א לעשות (לא כמו היום, שבמחשב אפשר לעשות הכל). והמילים בשורות היו לפעמים עם הרבה רווח ולפעמים פחות, זה היה תלוי בכמות המילים שנכנסו בשורה, וכשהיה צריך לעשות משני שורות שורה אחת, אז יכול היה להיווצר מצב שבחלק הימני של השורה היה רווח גדול, ובחלק השמאלי רווח קטן, וזה לא יפה כ"כ, ולכן היה צריך לחשב כל פעם כדי שהשורות יתאימו, והרבה פעמים השורות לא התאימו, והיה זורק אותם חזרה לדוד של העופרת ועושה מחדש את כל השורה, וזו היתה עבודה מאוד קשה ומסובכת.

ורבינו שם לב לעבודתו הרבה, ובהקדשה לספר הודה לו על מסירתו הרבה, וכתב לו: **'לכב' הרב המדפיס וכו'.** ותמיד כשהיה מגיע אליו לבקרו, היה מכירו ואומר: **הנה הגיע הרב המדפיס של 'נחל איתן'.**

וכן הדפיס לו ספר, שהיה קובץ של כמה קונטרסים שרבינו כתב, קונטרס 'השם אורחותיו' שהוא הערות על 'אורחות חיים' להרא"ש, ביאור להקדמה של הרמב"ם של 'יד החזקה', וספר 'טעמא דקרא' במהדורה הראשונה שלא היה בו הרבה הערות כמו היום, ועוד כמה ספרי הערות, והכל נכנס לספר אחד. ולפני הרבה מאוד שנים, שהתחילו כל המחשבים, רצה לסגור את בית הדפוס, אך רבינו דחק בו להמשיך להדפיס, והוא א"ל שמחשב זה כבר לא עסק שלו, ור"ח הסכים עמו וסגר את בית הדפוס (שהדפיס בו עשרות ספרים להרבה רבנים, ובראשם: הסטייפלער, וסיפר כי הסטייפלער שהוציא ספרו הגיע אליו במיוחד להביא לו הגליונות ולא הסכים שיטרח בעל הדפוס בשום אופן להגיע אליו).

קשריו עם רשכבה"ג מרן ראש הישיבה רבינו הגר"ד לנדו שליט"א:

הדפיס למנהיג הדור שליט"א את הספר 'זכר טוב' (טוב זה ע"ש אביו טוביה) ועוד ספרים, ואז אחיו ר' שריה (מראב"ד) התעסק בהדפסתם. וכמו"כ סיפר: שהוא בבחרותו היה גר בראש"ל ורבינו דב ברחובות, והיו נוסעים יחד באוטובוס לישיבת חברון, בכל שבת חופשית וכו', והיו **שני הבחורים היחידים באוטובוס והיו משוחחים כל הדרך בלימוד**.

ס"ת שריו בצער: ממשיכים להעתיר בתפילה ובזעקה לרפואת הגאון הגדול רבי ישראל בונים בן חיה רויזא שרייבר שליט"א גאב"ד אשדוד ור"י נתיב הדעת

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

762

משיחות רשכבה"ג מרן ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין זללה"ה • בהר בחוקתי תשפ"ו

בענייני הפרשה

"לא מאסתים ולא געלתים" ההשגחה הרוחנית על כלל ישראל

בפרשת השבוע (כו, מד) ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתים וגו', לכאורה הרי מקרא מפורש במגילת איכה (ה, כב) כי אם מאס מאסתנו וגו', וגם לעיל כתוב (כו, ל) וגעלה נפשי אתכם, והיכן הבטחת לא מאסתים ולא געלתים?

אכן הביאור הוא שהמכוון בזה על הרוחניות, שיש השגחה על המדרגה הרוחנית של כלל ישראל, כמו שאמרו חז"ל (מגילה יא, א) לא מאסתים בימי כשדים שהעמדת להם דניאל חנניה מישאל ועזריה, ולא געלתים בימי יוונים שהעמדת להם שמעון הצדיק וחשמונאי ובניו ומתתיהו כהן גדול, לכלותם בימי המן שהעמדת להם מרדכי ואסתר, להפך בריתי איתם בימי פרסיים שהעמדת להם של בית רבי וחכמי דורות, והיונו שיש השגחה מיוחדת על כלל ישראל שתמיד בכל הדורות יעמדו להם משפיעים רוחניים להחזירם בתשובה.

ומו"ר הגה"צ רא"א דסלר היה אומר שזו גם השגחה על כל יחיד ויחיד, שבכל אדם מיישראל יש נקודה פנימית (א פינטאלע איד) וניצוץ פנימי של קדושה, וזהו הבטחת לא מאסתים ולא געלתים, שגם במצב הירוד ביותר ברוחניות לא תכבה נקודת הקדושה ולעולם לא יבואו לידי כליה רוחנית.

וכן כתוב (לעיל מא) והבאתי אותם בארץ אויביהם וגו', ופירש רש"י: זו מידה טובה לישראל, שלא יהיו אומרים הואיל וגלינו בין האומות נעשה כמעשיהם, אני איני מניחם, אלא מעמיד אני את נביאי ומחזירם לתחת כנפי, ע"כ, והוא גם כן מצד ההשגחה הרוחנית, שלא ילמדו ממעשי הגויים.

והנה בחלק מן הפסוקים נזכר הלשון 'אויביהם', ויש גם פסוקים שנוכר 'גויים' כמו (לעיל לח) ואבדתם בגויים, ופירש המלבי"ם הטעם שאמר כאן אויביהם, לומר שהגויים לא יתחברו עמהם אלא יהיו אויביהם וצורריהם עד שיהיו מוכרחים להיפרד מהם וממעשיהם מפני האיבה והמשטמה, והיונו כי כל הצרות באות ממה שמנסים להתחבר לגויים וחושבים להיות כמותם, כמו שהיה בגירוש ספרד שהתחברו הרבה לגויים והיו מקורבים למלכות עד שנגזר הגירוש, וכן ראו בחוש בגרמניה שפשה שם נגע ההשכלה, והיו המושכילים אומרים 'היה יהודי בביתך ואדם בצאתך' ורצו להתקרב לגויים, ולבסוף משם התחילה השואה והיו הצרות הגדולות ביותר, ואילו בהונגריה שדקדקו הרבה במצוות והיו שם יהודים ששמרו על קלה כבחמורה, אף שנהרגו שם יהודים רבים, מכל מקום שם הייתה ההצלחה הכי גדולה.

וממשיך הפסוק או אז יכנע לבבם הערל ואז ירצו את עוונם, ויש כאן כפל לשון שאמר 'אז' יכנע לבבם 'ואז' ירצו את עוונם, ופירש הרמב"ן שבא לומר שני דרכים איך יכולה להיות הגאולה, הא' אם יכנע לבבם ויחזרו בתשובה, שעל ידי זה יזכו לקיצור הגלות, וב' אם לא יחזרו שאז ירצו את עוונם על ידי ייסורים ומה יתעוררו לתשובה.

ותכלית כל הייסורים והגלות הוא להביא את הגאולה, כמו שמצינו בחז"ל (בראשית רבה פה, א) שבטים היו עסוקים במכירתו של יוסף ויוסף היה עסוק בשקו ובתעניתו וכו', ויהודה היה עסוק ליקח לו אשה, והקב"ה היה עוסק בורא אורו של מלך המשיח, ע"כ. והיונו אף שנראה שכל מעשה מכירת יוסף היה סיפור טבעי וכל אחד עסוק בשלו, אולם הקב"ה מסבב את כל הצרה שמתוך זה גופא ורק על ידי זה בא הגאולה ומשיח, ומצד הטבע הרוחני היו צריכים לירד למצרים כדי לזכות לאורו של משיח, שרק על ידי זה תהיה הגאולה העתידה. וכן כל מה שעובר עלינו עתה בגלות הוא כדי להביא את הגאולה, ולכן בשמונה עשרה אין אומרים 'גאלי ישראל או יגאלי ישראל', אלא 'גואלי ישראל בלשון הווה, מפני שהקב"ה עוסק כל הזמן בגאולת ישראל, וכל מהלך הבריאה הוא להביא לגאולה!

(משיעורי החומש בליל ש"ק, בחוקתי תשס"ח)

לרגל יום פטירת התנא הקדוש רשב"י, נביא כאן שיחה שמסר רבינו בחודש שבט תשע"א על אחד ממאמריו הרבים בש"ס.

ראיתי בני עלייה והם מועטים

"אמר רבי שמעון בן יוחאי, ראיתי בני עלייה והם מועטים, אם אלף הם אני ובני מהם, אם מאה הם אני ובני מהם, אם שניים הם אני ובני מהם" (סוכה מה, ב). יש להבין כוונת רבי שמעון, מהו שאמר על עצמו שהוא בן עלייה, הרי בודאי לא הייתה כוונתו להתפאר ולהשתבח במעלתו, שזו גאוה, ומה בא לומר בדבריו אלו.

ואאמרו"ר זללה"ה בדרשותיו (הוד צבי עמ' כו) הביא בשם הגרי"י בלאזר זללה"ה שרבי שמעון בא לומר, שאף אם בני עלייה הם מועטים, ואפילו לא יישארו בעולם בני עלייה אלא הוא ובנו, בכל זאת הם מוכנים למרות הקשיים להישאר בני העלייה היחידים בעולם, ולא יביטו על כל העולם לסור מדרך העלייה, ואף אם ילעגו אחרים עליהם ועל מנהגיהם, לא ישימו לב לזה, כי כך רצון השם שלא יתפעלו מכל הפגעים הרעים ולא ממה שנשארו הם מתי מעט המחזיקים בתורת השם.

ומצינו שאמרו חז"ל על אברהם אבינו (אבות ה, ב) עשרה דורות מנח ועד אברהם, להודיע כמה ארך אפיים לפניו, שכל הדורות היו מכעיסין ובאין, עד שבא אברהם וקיבל עליו שכר כולם, וביאר מו"ר הגה"צ רא"א דסלר זללה"ה כי 'שכר כולם' היינו השכר שהיה מגיע לכל העשרה הדורות אם כולם היו צדיקים, והטעם שקיבל אברהם אבינו שכר גדול כזה, כי לאחר עשרה דורות שהיו מכעיסין ובאין, זה גרם חילול השם ורוח טומאה בעולם באופן שהיה קשה מאד להיות צדיק, כי רוח הטומאה משפיעה מאד, ואברהם אבינו התגבר על כל הקשיים האלו והגיע לדרגתו למרות כל הקשיים הגדולים, ולכן קיבל שכר גדול ומיוחד.

וכך גם אמר רבי שמעון, שאפילו שבני עלייה הם מועטים, וגם אם הם אלף, הרי זה חלק מועט מכלל ישראל, ויש רבים יותר שאינם בני עלייה, ואם כן ודאי שקשה להיות בן עלייה, בכל זאת אני מוכן להתאמץ למרות כל הקשיים האלה, וגם אם שניים הם – אני ובני הם!

ואמנם עדיין צריך ביאור מדוע אין זה גאוה שמשתבח ומתפאר במעלתו.

ידיעת המעלות נותנת כוח להמשיך

והביאור הוא כי באמת מה שאדם יודע את מעלותיו אינו גאוה כלל, וכמו שכתב המסילת ישרים (פרק ג) שצריך לפקח על מעשיו לדעת מה הדברים הרעים שהוא עושה כדי להתרחק מהם וגם לדעת מה הם המעשים הטובים שהוא עושה כדי להתחזק בהם, במעשים ובדיבורים ובמחשבות, לדעת מה הרע כדי לפרוש ממנו, ומה הטוב כדי להתחזק בו.

והסיבה שצריכים לדעת גם את הטוב, כי אם רואים רק את הרע זה יכול להביא לייאוש, ולכן אמרו (אבות ב, יג) אל תהי רשע בפני עצמך, שלא יחשיב אדם עצמו לרשע כזה שאין לו תקנה, כי עלול לבוא לייאוש, אלא צריך לדעת שיש לו כוחות, וגם כשנמצא בירידה אבל הוא יכול להתעלות ויש לו גם יצר טוב! ואם יש לו מעשים טובים ומעלות ומידות טובות צריך להכירם ולדעת אותם, כי זה נותן מרץ להמשיך הלאה.

והמסילת ישרים כתב זאת בקיצור, ובחובות הלבבות (שער הכניעה פ"ט) האריך יותר, וכתב שזו לא גאוה, כי אף על פי שמכיר את מעשיו הטובים, הוא לא מתגאה ולא מחשיב את עצמו בהם, אלא רק שמח בזה שיש לו כוחות לעשות מעשים טובים, ומקבל מזה מרץ וכוח להמשיך הלאה, כי אם הוא יכול הרי הוא חייב לעשות עוד.

לדעת שיכולים, צריכים, וחייבים!

וכמו ששמעתי פעם בשמחת תנאים שברכו את החתן, שתהיה מה שאתה 'יכול' להיות, ומה שאתה 'צריך' להיות, ומה שאתה 'חייב' להיות! והם שלושה דברים, תחילה לדעת שהוא יכול, כי אם חושב שאינו יכול לא שייך שיצליח כלל, ואם הוא יכול זה גם כדאי לו והוא צריך את זה, ואחרי שהוא

פניני אבות

פ"ה משנה יח. כל המזכה את הרבים, אין חטא בא על ידו. בפשטות הכוונה בזה, שמי שמזכה את הרבים, הוא בעצמו לא נכשל בחטא, וגם מן השמים שומרים עליו שלא יכשיל בני אדם בחטא.

ויש לפרש עוד אין חטא בא – על ידו, כלומר שעל ידו ובזכותו, בזכות הזיכוי הרבים שעשה, אין חטא בא לעולם, כי בזיכוי הרבים הוא משפיע השפעה טובה בעולם שיהיו פחות חטאים, ומונע אחרים שלא ייכשלו בחטא, ואפילו 'חטא' שהוא רק שוגג ולא מזיד, נמנע על ידו, בזכות מה שהשפיע וזיכה את הרבים.

(ישיבת בית שמואל, ניסן תשע"ג)

~ ~ ~

רבי ישראל סלנטר כותב באגרת המוסר, שהדבר החשוב ביותר הוא זיכוי הרבים, כמו ששינו באבות כל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו, ואמרו על זה בגמרא (יומא פז, א) מאי טעמא כדי שלא יהא הוא בגיהנום ותלמידיו בגן עדן, לכן כדאי לאדם להעמיד תלמידים ולזכות את הרבים בתורה ובמעשים טובים. ועוד רווח יש בזה, שכל המעשים הטובים שעושים המושפעים ממנו, נזקפים לזכותו, ואפילו לאחר פטירתו שהוא כבר בעולם האמת ואינו יכול לעשות עוד מעשים טובים, אם אחרים עושים מעשים טובים מכוחו, זה נחשב כמו שהוא עושה, וזוכה כל הזמן בזכויות נוספות.

(מתוך שיחה, ניסן תשע"ז)

~ ~ ~

החזון איש כותב באגרת (ח"ג סב) כי במקום שיש 'בעל תורה אמיתי', דהיינו אדם שעוסק בתורה וכל הנהגתו על פי התורה, זה משפיע השפעה ניכרת על כל הסביבה! ורואים את ההשפעה, למרות שאינו מדבר כלום, אם הוא עושה מה שהוא חייב כפי מה שהתורה מחייבת, זה משפיע על כל הסביבה ורואים את ההשפעה, וידוע כי במקום שגרים בני תורה, זה משפיע גם על אלו שאינם שומרי תורה ומצוות שגרים שם, שיש להם אופי אחר.

ונמצא שמי שעוסק בתורה הוא מזכה את הרבים, שמשפיע קדושה על הסביבה, והרי אמרו כל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו, ו'חטא' זה בשוגג, כי דוע שיש שלוש דרגות בעבירות: חטא עוון ופשע, וכפי שמזכירים בווידוי חטאתי עוונתי פשעתי, וכאן אמרו שאפילו 'חטא' בשוגג לא בא על ידו, דהיינו שזיכוי הרבים מציל אותו מן החטא, שהוא לא ייכשל אפילו בשוגג. עד כדי כך.

ועוד אומרים בשבת במי שברך אחרי יקום פורקן: וכל מי שעוסקים בצרכי ציבור באמונה הקב"ה ישלם שכרם וכו' ויסלח לכל עוונם, כלומר שמי שעוסקים בצרכי ציבור אפילו גשמיים, כל צרכי הציבור, הקב"ה יסלח לכל עוונם, וכאן כבר מוזכר 'עוון', לא שוגג, אלא מזיד, וצריך ביאור האיך שייך כפרה וסליחת עוון בלי תשובה.

ויתכן לפרש בזה, שבזכות העסק בצרכי ציבור באמונה הוא יזכה לסייעתא דשמיא להשפעה מיוחדת מן השמים שיחזור בתשובה, כי לפעמים אדם חוזר בתשובה על ידי השפעה מן השמים שלא התעורר מעצמו אלא משהו עורר אותו.

ודוגמא לדבר שמעתי ממר"ר הגרא"א דסלר זללה"ה, שלפעמים אדם בא לאיזה מקום שצריך להיכנס, ובינתיים הוא מחכה בחדר המתנה ויש שם כל מיני ספרים, ובזמניו זה דבר שכח שיש ספרי קודש בחדר ההמתנה, וכיון שהוא מחכה ואין לו מה לעשות הוא פותח את הספר שמזדמן לו, מה שיותר קרוב אליו, ורואה שם דברי חיזוק שמתאימים במיוחד בשבילו ומעוררים אותו להיות צדיק ולחזור בתשובה, ואמר הרב דסלר כי זה נקרא 'אתערותא דלעילא', שמן השמים נותנים ומזמינים לו דברים שמעוררים אותו לתשובה.

ואם כן יש לפרש שזהו ענין 'ויסלח לכל עוונם', שבזכות העסק בצרכי ציבור באמונה זוכים לסייעתא דשמיא להתעוררות על ידי אתערותא דלעילא שיחזור בתשובה וממילא יזכה לסליחת עוונות. ורואים בזה את מעלת העוסקים בצרכי ציבור אפילו גשמיים, וקל וחומר מזכי הרבים ברוחניות וכל עוסקי התורה שהם מזכי הרבים, שאין לשער גודל זכותם!

(כנס חיזוק מודיעין עילית, ניסן תשפ"א)

יכול וצריך ממילא הוא גם חייב ומוכרח בזה, ואם לא יעשה זה שלא כחוגן. לכן כשאדם מכיר את מעלותיו, זה נותן לו כוחות להמשיך.

וראיתי בעיני הרבה אנשים צעירים ומבוגרים שבאים אלי, שהם מאד בעלי מעלות ובעלי מדרגות, ואף על פי כן הם שבורים מאד ומיואשים ממצבם, שיש להם שאיפות להתעלות יותר, ואינם יודעים את הדרך, כי הם חושבים שאינם יכולים, ומחשיבים עצמם לכלום, עם יותר מדי ענווה, וזו לא ענווה אלא טעות! שאינם מכירים את מעלותיהם.

ויש מהם ששאלתי אותם, האם יש להם מידות טובות, והתחילו להסתפק ולבסוף הודו כי אכן יש להם מידות טובות, ויש אחד שהתלונן שאין לו יראת שמים, ואמרתי לו אם כן למה באת אלי ומה אכפת לך, אלא בהכרח שיש לך יראת שמים, וכן כישרונות, כשמתבוננים רואים שיש כישרונות, ואם אדם מגלה את הכוחות שלו, את המידות הטובות והכישרונות והיראת שמים שיש בו, על ידי זה הוא מקבל מרץ להמשיך ולהתעלות, כי כשרואה שהוא יכול קצת הוא גם יכול עוד!

ולכן ידיעת המעלות אינה גאוה אלא שמחה, ורק צריך להיזהר שלא לבוא מזה לגאוה כמו שכתב בחובות הלבבות שם, כי יש גבול דק כחוס השערה בין השמחה לגאוה, ומי שיש לו קצת מידות רעות יכול לקבל גאוה מזה, אבל מי שהוא בעל שכל ובעל מידות טובות מבין שאין במה להתגאות, והוא רק שמח שיש לו כוחות להתעלות. וזהו שאמר רבי שמעון ראיתי בני עלייה וכו', שאני שמח שאני בן עלייה, כי אני יודע שזהו התפקיד שלי, ושמח שאני יכול להיות בן עלייה!

בן עלייה – מכיר שהוא צריך להתעלות

ואמנם נראה להוסיף בזה יותר, שלא רק שאין זו גאוה, אלא זה היפך הגאוה, כי 'בן עלייה' אין פירושו שהוא בדרגה ובקומה גבוהה כמי שגר בקומה שלישית בעלייה... אלא הפירוש שהוא כל הזמן 'עוסק בעלייה', ומדוע? מפני שמכיר את מצבו שהוא בדרגה נמוכה וצריך לעלות יותר למעלה! ולא בא לומר את מעלתו אלא להיפך, שעדיין אינו מושלם בכל מה שצריך, ויש הרבה מעלות עליונות שהוא עדיין עומד בתחילתם ויש לו מה להתעלות בהם, והוא מוכן להתאמץ כי הוא רוצה לעלות ושונו את הירידה, ואכפת לו ממה שהוא נמצא במצב ירוד. ומצד אחד זוהי מעלה שרוצה להתעלות ויש לו שאיפה של עלייה, אבל מצד שני הוא גם יודע שהוא ירוד והרי זה היפך הגאוה.

ולכן מה שאמר רבי שמעון שהוא בן עלייה אינו שייך לגאוה כלל, ואדרבה זה היפך הגאוה, שמכיר שיש לו במה להתעלות! כי אין סוף למדרגות במעלות העליונות כמו שכתב רבינו יונה בשערי תשובה (ג, יז), ובאגרת הגר"א כתב שעד יום מותו צריך להתיישר ברסן פיו ותאוותו, ולכן תמיד צריך לעסוק בעלייה, ולא בא להשתבח בזה, אלא אמר שהוא יודע את האמת שיש לו במה לעלות, וזו אינה גאוה.

עם סייעתא דשמיא כל אחד יכול

וכך צריכים להסתכל על הענין הזה, שנמצאים במצב ירוד אבל יכולים להתעלות, וצריכים סייעתא דשמיא, כי בלי סייעתא דשמיא אין שום הצלחה, ואמנם אמרו (ברכות לג, ב) הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, ואם כן יראת שמים אינה בידי שמים, אבל גם בזה צריכים סייעתא דשמיא שלא יהיו הפרעות ליראה.

וכמו שמבקשים בתפילה 'ויחד לבבנו לאהבה וליראה', וישם בלבנו אהבתו ויראתו, וכן בתהלים יש הרבה פסוקים ובקשות על יראה, וביאר בחובות הלבבות (שער הביטחון פ"ד) שדוד המלך התפלל וביקש שני דברים "אחד מהם לייחד לבבו לחזק בחירתו בעבודתו בהרחקת טרדות העולם מלבו וענינו כמו שאמר יחד לבבי ליראה שמך וכו', והשני לחזק אבריו על השלמת המעשים בעבודתו".

והיינו שמתפללים שלא יהיו לנו הפרעות ליראה, מפני שיש טרדות של דברים המבלבלים את המוח, וכמו שכתב המסילת ישירים (פרק ב) שהיצר הרע מכביד על האדם בבלבול הדעת וקשיים כדי שלא יתבונן במעשיו, והוא מעין עצת פרעה הרשע שאמר תכבד העבודה על האנשים וגו', ועל זה צריכים סייעתא דשמיא שיהיה יישוב הדעת כדי שיוכלו לחשוב מחשבות של יראת שמים.

ועל כל פנים השאיפה לעלייה היא שאיפה טובה מאד שצריך לשמוח בה, שידועים את האמת שיש במה להתעלות ויכולים להתעלות, ורק צריכים סייעתא דשמיא לזה, ועם סייעתא דשמיא כל אחד יכול!

לעילוי נשמת
מרת מינה בת ר' יהושע ע"ה
נלב"ע כ"ה באייר
תנצב"ה

לעילוי נשמת אמי מורת
מרת חיה בת ר' מרדכי ע"ה
נלב"ע כ"ו אייר תשס"ז
תנצב"ה

לעילוי נשמת רבי בן ציון זצ"ל
בהג"ר בנימין מובשוביץ זצ"ל
מייסד ומקים ישיבת השרון
נלב"ע כ"ו אייר תשע"ח - תנצב"ה

לעילוי נשמת הגאון הצדיק
רבי משה אהרן ברורמן זצ"ל
ב"ר שמואל ניסן זצ"ל
נלב"ע כ"ב אייר תש"פ - תנצב"ה

מנחת דבר פרשת בהר – בחוקותי

מרבן של ישראל רבינו מרן הגר"ד לנדו שליט"א

שנה ד' גיליון כ"ט

(ועי' ירוש' קידושין פ"ד ה"א, אילן בנות ברזילי לשם שמים נתגיר יעו"ש כל הענין. ואם כמהם לא נתגיר ע"כ גר תושב הי' ושרי ליתן לו קרקע בארץ ישראל. עי' חזו"א שביעית כ"ד ב' [וצ"ע באו"ש פ"ב מעבדים ה"ח] ולכאו' עפי"ז מתבאר נתנית הערים שנתן שלמה המלך לחירם, עי' ספר מלכים א' פ"ט פ"א, למש"כ תוס' ביבמות כ"ג א' ד"ה ההוא וכו' דחירם גר תושב הי'. מיהו לא החליטו שם הדבר, יעו"ש).

אחרי נמכר גאלה תהיה לו אחד מאחיו יגאלנו (כ"ה מ"ח)
בספרא דריש מניין שאחיו מאביו קודם לאחיו מאמו לגאולת קרובים, ת"ל אחד מאחיו יגאלנו, וברמב"ם לא הביא דרשת הסיפרא (עי' רמב"ם פ"ב מעבדים ה"ז).

ואולי י"ל לדעת הרמב"ם דמוקים האי ברייתא (בתורת כהנים דמשמע דגם אח מאם הוא בדין גאולת קרובים), כר' יהודה בן שמעון (דהוא תנא) דס"ל במס' ב"ב קי"ד ע"ב דאם יורשת בנה בקבר, וע"ש ברשב"ם שחמדומה משמע מינ' דכל קרובי האם יירשו נמי (כשאין קרובי אב), ולא עיינתי כעת שם, ולפי"ז י"ל דחשיבא משפחת אם נמי משפחה, ולכך שפיר גם אח מאם גואל, אבל להלכה דלא קי"ל כר"י בר"ש, וס"ל דמשפחת אם אינה קרוי' משפחה, הכ"נ דאינו גואל, וא"ש השמטת הרמב"ם לת"כ, ומתורץ קושית הע"ל. [וגם בעי קרא ד"אחד" וכו' למידרש למילתא אחריתא] ודו"ק לפי"ז בדברי רש"י יבמות נ"ד ע"ב אם יש לפרשם כהאי מ"ד, וצ"ב.

כעין הנ"ל כתב האו"ש פ"א מה' עבדים ליישב השמטת הרמב"ם המכילתא דאיתיה שם הגמ"י ע"ש, ומשם נתעוררתי להנ"ל.

אחרי נמכר גאלה תהיה לו אחד מאחיו יגאלנו (כ"ה מ"ח)
במשה"ק דתיבת אחד לכאו' מיותר דהו"ל מאחיו יגאלנו, וכתבו דאפשר דלמאי דמסיק בקידושין כ' דע"ע הנמכר לעכו"ם אינו נגאל לחצאין, ה"ה דאין שנים מקרוביו יכולים לגאולו דנמצא כל אחד גואל לחצאין למ"ד נגאל לעבדות, ולכן כתיב אחד ולא שנים.

למ"ד נגאל לעבדות, לכאורה יש מקום לומר דגם למ"ד לשחרור, מ"מ חשיב גאולת חצאין, דלאו חדא גאולה, אלא ב' חצאין ע"י ב' אנשים בבת אחת, (ויעוי' שני חצאין בבת אחת לאחד, כההיא דקידושין ז' ב', ומיהו נראה פשוט דלא שייך בנידון דידן), והו"ב גאולות דלחצאין ולא מהני, ואתי שפיר הנ"ל לכו"ע.

ועוד הי' אפשר לומר, דאם אין לכל אחד מהאחין כדי גאולה לא מיחייב, ורק אם לאחד יש כדי גאולה מיחייב, ואחרת לא הוי בדין גאולת קרובים, [ויעוי' חזו"א אהע"ז קמ"ח לדף כ"א ב']. ועוד אפשר לומר, דאם יש כמה אחים דיש לכל אחד, לא כייפינן לכולהו כאחד, (דמאי חזית זה מזה), אלא כיון דהחובה מוטלת על כל אחד, ב"ד כייפי לאחד מהם, (כפי שימצאו לנכון, או גם

ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ וגו' שדך לא תזרע (כ"ה ד')

יל"ד אם אסור שתעשה עבודה בשדהו ע"י גרמא, ועי' פי' הראב"ד לתורת כהנים פרשה ע"א ה"ו, על הא דתני לא ימלא הנקעים מים, משום דאוקמא אילנא הוא, ופירש שם שהעבודה בזה הוא שאפשר שתבוא לחות לאילנות שבשדה מן המים שבארץ הסמוך לשדה, ע"כ. ומשמע דאי לאו דאוקמי אילנא הוא הי' אסור, (ולאביי במו"ק ג' א' איירינן כאן באיסור דאורייתא [וילע"ש בסוגיא]), ולכאו' כה"ג גרמא בעלמא הוא ואיך יתכן בזה איסור תורה, וע"כ דגרמא בשביעית אסור מן התורה.

מיהו יתכן דדרך השקאה היא זו, וכשדרכו בכך שפיר מיחשיב כעושה בידים, אף בגוונא דעיקרא הוי גרמא בעלמא, ומיהו לכאו' אין נראה כן.

ועוד יל"ד לאסור גרמא בשביעית ממה שדנו האחרונים עפ"י דברי הגמרא שבת ק"כ ב' דגרמא אסור מן התורה בכל הנך איסורים דלא כתיב בהו לשון עשי' בתורה, יעו"ש בסוגיא דמחיקת שם בגרמא, [ועי' ברכת שמואל ב"ק סי' ל"ט בשם הגר"ח מוולאזין זצ"ל, ובחזו"א ב"ק סי' י"ד ס"ק י"ב].

שדך לא תזרע (כ"ה ד')

בחזו"א דן בזריעה בעציץ שאינו נקוב העומד בתוך הבית אם שרי לזרוע בו בשביעית, ואין ברור מסקנתו להלכה שם, ושמעתי מפיו ז"ל לקולא.

וצויתי את ברכתי לכם בשנה השישית (כ"ה כ')

° כתב החזו"א בשביעית סי' י"ח סק"ד בשם ס' בית הלוי דשביעית בזה"ז דאורייתא משום שבועת הנשיאים כדכתיב נחמ' י', ובס' ז"י כתב דלא היה אלא לדורם, ובודאי אין ללמוד מקרא יותר מהכתוב בו וכתוב ועמי הארץ המביאים את המקחות וגו' לא נקח מהם, ע"ש בחזו"א, ולכאו' ברמב"ן בפר' נצבים פ"ל פ"ב כאשר עשו בגאולה השנית וכו' ומייתי קרא דנחמ' דקאי על מצות השביעית, ע"ש.

יובל הוא תהיה לכם ושבתם איש אל אחוזתו ואיש אל משפחתו תשבו (כ"ה י')

מצינו קרקע שאינה חוזרת ביובל, בשמואל ב' י"ט ל"ט "ויאמר המלך אתי יעבור כמהם ואני אעשה את הטוב בעינך" וכו' ועי' תרגום יונתן ירמ' מ"א י"ז על הפסוק שם, "וילכו וישבו בגרות כמהם אשר אצל בית לחם", ובת"י שם, ואזלו ויתביון בגרות דיהב דוד לכמהם בר ברזילי גלעדא די בסטר בית לחם. ועי' רד"ק סוף ספר יהושע דמתנת רבים [יעו"ש לענין שבט אפרים] אינה חוזרת ביובל ודו"ק. ועי' תוס' סנהדרין כ' ב' מש"כ לענין נתנית שדה אחרים לעבדיו [וצ"ע בקראי דיחזקאל מ"ו י"ז לענין מלך המשיח] מיהו נידו"ד שאני.

בלא מכוון והעיקר שיכפה אחד מהם), ואף דשרו להו לכוף ב' כאחד, מ"מ אין מחוייבין לטרוח בזה, וסגי דליכפו חד. (ובעלמא, במצוות כעין אלו המועלות על כמה, ואפשר לכל אחד למלאותה וגם אפשר שתחולק ביניהם, יל"ע מה עבדי ב"ד בכהאי גוונא).

אם בחוקתי תלכו וגו' (כ"ו ג')

כתב רש"י שתהיו עמלים בתורה, ורגילים לחשוב שהכוונה היא לעמול על סימן של ר' שמעון או ר' ברוך בער לדעת מדרש חכמים, היינו לשנות ולדעת דרשות חז"ל, אבל האמת אי"ז הפשט אלא כהמבואר לקמן ברש"י על פסוק י"ד שתהיו עמלים בתורה לדעת מדרש חכמים יעו"ש, והיינו שעמל התורה הוא להתמסר לתורה, ללמוד ככל שבכחו. מי שלומד מקרא לבד נתבע ללמוד גם מדרש חכמים.

איש כי יפליא נדר בערכך וגו' (כ"ז ב')

כתב החזו"א ערכין סי' כ"ט סק"ד דענין הערכין אין עניינו חיוב נדר על הסך הקצוב, אלא שהוא נתפש במצוות הערכין, כענין התפסת נזירות, ואם לא שילם עובר בעשה של הערכין, ומיהו איכא גם משום כל יחל כיון שמתחייב בה ע"פ דיבורו. ויל"ד לפי"ז בעיקר הדבר דערכין הוא חלות מצוה דחל על המעריך, דא"כ איך חל על מופלא הסמוך לאיש, הרי אינו בר חיוב מצוות, וצ"ע אי שייך בזה חלות מצוה לכשיגדיל, כיון דלא חייל בעת שהעריך, [ולכ' לא דמיא חלות מצוה להא דכל יחל הנ"ל, דמצי למיחל איסורא דידיה לכשיגדיל אף דלא חייל עליו בעת שהעריך, ודו"ק, ועוד יל"ד מחמת דין דיחוי במצוות שדן בשו"ת רע"א סי' נד לענין קטן שלקח רבית והגדיל, דכיון דבהיותו קטן היה פטור לא חל עליו לכשיגדיל, מדין דיחוי אצל מצוות עיי"ש].

ובמה שכתב החזו"א דענין ערכין הוא שנתפס במצוות ערכין, יל"ע מד' ת"י הובא במהרש"א קידושין י"ג ב' ד"ה מלוה, וז"ל מהרש"א, דק"ל [לת"י] לפרש"י, דהא בערכין קרי ליה התם מלוה הכתובה בתורה, אף דע"י מעשיו באו, עכ"ל. ולהנ"ל דהוי חלות מצוה, אף שהמצוה באה ע"י מעשיו, לא חשיב משום כך חיובא ע"י מעשיו, דלאו מעשיו מחייבים, אלא המצוה שחלה עליו היא זו שמחייבתו.

דבר אל בני ישראל וגו' איש כי יפליא נדר בערכך וגו' (כ"ז ב')

באבני מילואים סי' א' הביא ד' המל"מ שכתב שוודאי אין בגוי כל יחל, ומה שגוי מעריך לר"י, היינו שאם הפריש הערך חל הקדושה על הערך, אבל לענין שיתחייב הגוי לקיים דבריו זו לא שמענו. וכתב עלה באב"מ דאם נדר הוי חוב ממון וגובין ממנו עבדים ולכן שייך אף בגוי אף שאינו בכל יחל. ולכא"מ מד' תוספות ב"מ ק"ד א' ד"ה אי הכי מתבאר דאמירת הרי עלי מדין נדר ולא מדין קנין, דכתבו שם שבעל יוכל להפר חוב קרבן שנדרה או נדבה. מיהו מד' תורי"ד נדרים פ"ד אות ה' משמע שמדין קנין הוא, שכתב גבי המקדיש ככר הפקר שאף שלא הגביהה חל עליו שם הקדש דכיון דלא מחסר אלא הגביהה לא יקרא מקדיש דבר שאינו שלו, דאמירתו לגבוהה כמסירתו להדיוט, ולכן זכה ההקדש על ידי אמירתו. ומבואר דהוי קנין

גמור שעל ידיו זוכה ההקדש מהפקר. ועיקר הדבר שכתב האב"מ שם שגם חיוב נדר לקרבנות חל מדין קנין, יל"ע דלכ' כל זה בנודר לבדק הבית אבל נודר לקרבן אינו חוב ממון לגבוה, ומה שיש שעבוד נכסים, הוא משום המצוה, וכמש"כ מחנה אפרים.

והיה ערכך הזכר וגו' חמשים שקל כסף וגו' (כ"ז ג')

לכא"מ מצוות ערכין היא לקיימה במילואה [עי' חזו"א הנ"ל בגדר המצוה], ואף שאפשר ליתן בכמה פעמים, מ"מ אי לבסוף לא נתן הכל לא קיים כלום. וא"כ ממנ"פ אם לעולם לא יהא לו אין כאן דין ליתן מעתה ואם יהיה לו מ"ט לא מצי להמתין ודו"ק לגדרי כל תאחר בזה. מיהו לפי"ז גם מה שנתן ברצונו קודם לשם תשלום ערכין קדושתו תלוי בהעמידות אם לבסוף יתן, ולכ' לא משמע כן. ובגדרי נתינה שלא בב"א דו"ק מפדיון הבן דכוותה, וכן במחצית השקל, וצ"ע באמרי בינה הל' פדיון הבן, מיהו לכא"מ אין לדמות העניינים.

והיה ערכך הזכר עשרים שקלים ולנקבה עשרת שקלים (כ"ז ה')

במיוחס לר"ש לתורת כהנים בחוקתי ריש פרק י"א, כתב וז"ל, ועוד היכן מצינו שאם לא דקדק ואמר לשון נקבה לזכר גבי הקדש דלא חשיב הקדש.

ועי' ירושלמי נזיר פרק ב' הלכה ב', איש מהו להתפס לו נזירות בלשון אשה [ופירש הפני משה, שאמר הריני נזירה לשון נקבה אם נתפס הוא בנזיר] תמן אמרינן הא נזירה איעבר [ופירש בפני משה כשרואין נזיר אומרים הא נזירה עובר לפנינו ושייך שפיר גם לשון נקבה בנזיר], והיינו דגם בארץ ישראל מהני לשון זה דנוהגין בו תמן [וע"כ הכוונה דתולין דמתכוין ללשון המועיל, אם כן יש לדון היאך יהני למי שאינו יודע שכך אמרין תמן, ובעיקר הענין דאומר במקום לשון זכר לשון נקבה, ויל"ע לפי"ז במה שכתב במיוחס לר"ש הנ"ל].

ויעוי' בביאור הלכה סי' ס"ב סוף סעיף ב' כתב בכל הדברים הנאמרים בכל לשון אם אין אנשי המדינה מכירין בלשון זו לא נקרא לשון, ויעו"ש מה דמיתי עלה ראייה לדבריו מהא (קידושין ו' א') דחרופתי לא מהני אלא ביהודה שכך קורין שם לארוסה חרופה [ויעו"ש מה שכתב מענין שיטת הרמב"ם בזה, ויל"ע בביאור הגר"א אבן העזר סי' כ"ז סק"ז במה שכתב בשיטת הרמב"ם בזה ולפי זה דו"ק], עוד מייתי שם מדברי ריטב"א ריש פרק קמא.

ויל"ע במה שכתב הריטב"א עירובין כ"ח א', יעו"ש שכתב שם דג' דרכים הם לענין מנהג שנוהגין רק במקום אחד, כשהוא משונה דאפי' באתריה לא מהני, אינו משונה אלא ששאר המקומות לא בחרו בו מהני רק באתריה, ומנהג יפה ומה שאין נוהגים בו בשאר מקומות הוא מפני שאין צריכים לו או שאינו מצוי להם, דבכה"ג אותו מקום שנוהגין בו הוה רובא לעלמא. והקשה מאי שנא מחרופה דלא מהני בעלמא, ותירץ דחרופה מנהג בינוני דלא מהני רק לאתריה יעו"ש, ולפי זה יש לדון בלשונות דהוה מנהג יפה [ויש לדון בגדרי הענין הזה] ליהוי מקום שנוהגין בו רובא דעלמא, ועי"ש.

אמתחת בנימין

רשימות עובדות והנהגות כפי שנשמעו
מפיהם של גדולי ישראל שליט"א

פרשת אמור תשפ"ו - גיליון מס' 80

במחיצת רשכבה"ג רבינו מרן ראש הישיבה הגר"ד לנדו שליט"א

אינם נחשבים "לאו בר זביחה". (א.ה. וכמש"כ התוס' בחולין ג, ב וברא"ש שם, דשחיתת עכו"ם נבילה מטעם דאינו מחויב בזביחה.) רבינו: בקדשים מ"מ בעינן שחיטה, ובלי שישחט אסור באכילה, ומש"ה נחשבים הכהנים "בר זביחה".

בן חלוצה

שאלו: בבן חלוצה, האם יש בו וקדשתו מן התורה, אע"פ שהוא פסול מדרבנן. רבינו: יש הרבה דינים מיוחדים לבן חלוצה המסכן, שמדאורייתא הרי הוא כהן ומדרבנן הוא פסול. (ועי' בחידושי רבינו בנדפס בזה.) הבן חלוצה הוא פטור מפטר חמור, משא"כ מפדיון הבן, ויש את ההכי תימצא שיהי' שותף בפטר חמור, ויהי' פטור ממנ"פ, והוא, בשותף עם אדם שהוא יהודי מדאורייתא וגוי מדרבנן, וכגון שטבל לגירותו והי' בו חציצה במיעוט המקפיד, דמדרבנן לא עלתה לו טבילה ולא עלתה לו גירותו, ונמצא שהוא חייב בפטר חמור מדאורייתא, דישראל הוא, אבל פטור מדרבנן, ואם יהי' הבן חלוצה שותף עמו והוא מדאורייתא פטור, דכהן הוא אבל מדרבנן הוא חייב, וא"כ ממנ"פ הם פטורים מפטר חמור. שאלו: איזה עלי' יקבל הבן חלוצה. רבינו: כהן, הרי אינו יכול לקבל מדרבנן, אע"פ שמדאורייתא יש דין וקדשתו, ויתנו לו מפטיר.

ג' פסוקים, ג' דינים שונים

על הפסוק, שור או כשב וכו' אמר רבינו: בפרשה זו יש ג' פסוקים רצופים, שלומדים מהם ג' דינים שונים בענייני יום ולילה, דמפסוק של אותו ואת בנו, לומדים שהיום הולך אחר הלילה, ומפסוק דתודה לומדים שבקדשים, הלילה הולך אחרי היום. ומהפסוק ומיום השמיני והלאה וכו', לומדים שליל שמיני להקדישו ושמיני להרצאה.

שחיטת במה בלילה כשירה

שאלו: למ"ד שחיטת במה בלילה כשירה, (זבחים ק"כ) מה הדין בשחטו את האם בלילה, האם יכול לשחוט את בנה ביום לקדשים, שהרי לעניין קדשים, נחשב יום חדש והלילה שייך ליום הקודם. רבינו: מ"מ נשאר הפסול שיש בחולין, וכיון שלחולין אינו מותר, היות ובחולין היום הולך אחר הלילה, ה"ה לעניין קדשים לכאורה. ויש לדון באכילת ב' ימים ולילה בשחיטת במה בלילה היכי מנינן להו. (ועי' בספר שדן בזה.)

קדשים בעינן שחיטה

על הפסוק בסוף ההפטרה – כל נבילה וטריפה וכו', לא יאכלו הכהנים, ואיתא במנחות (מ"ה, א) דסד"א לשתרי לכהנים, אכילת נבילות וטריפות וקמ"ל. וילה"ק דאם מותר, להו"א, לכהנים לאכול בלי שחיטה למה

וקדשתו ביחס לפסול להקרבה

שאלו: על הפסוק, וקדשתו כי את לחם... מקריב, יש נידון בשוטה ובקטן ובבעל מום, היאך יש וקדשתו, הרי אינו מקריב, וקשה, שהרי זר יכול להקריב בבמה, וא"כ גם זר מקריב. רבינו: **מכל מקום, אין לא את המעלה של מקריב במקדש**. שאלו: האם יש וקדשתו לאחר מיתה, כגון להקדים קבורת כהן לקבורת ישראל. רבינו: **מצינו בכבוד ת"ח, שיש לאחר מיתה, וכיבוד אב ואם ג"כ יש לאחר מיתה**. (והיה משמע דכוונת רבינו, דה"ה במצות וקדשתו).

דין וקדשתו ביחס ללימוד הש"ך

הזכירו: היה מי שאמר, ללמוד ש"ך לפני ט"ז מצד וקדשתו, שהרי הש"ך היה כהן. רבינו: **הש"ך היה כועס על מי ששואל זאת, ומי ששואל זאת אינו למדן, ומי שאינו למדן אין צריך לענות לו**. (א. ה. לפני כמה שנים, סיפר הגרצ"א שטיינברג לרבינו, אחד שאל את הגרי"ח זוננפלד, האם צריך ללמוד ש"ך לפני ט"ז מדין וקדשתו, והשיב לו הגרי"ח ד"אין לחוש". ואמר רבינו: **יש להתפעל מהצורה שהגרי"ח ענה על השאלה, ועליו נאמר ויחכם מכל האדם, שידע מה לענות לשוטים**).

מגדף

רבינו: קשה לכאורה, כל עניין המגדף, וכי מדובר באדם שחולה בנפשו, שאומר יכה יוסי את יוסי. עוד אמר רבינו: יש דין בפרשה, שלא נזכר בתורה שבע"פ, והיינו

עניין סמיכה על המגדף, לא נזכר בתורה כלל סמיכה זו, ואמנם סמיכה זו נוהגת לדורות, שהרי ברמב"ם פסק שצריך סמיכה על המגדף.

פיגול בפסח

שאלו: האם שוחט את הפסח ע"מ לאוכלו מבעוד יום, אי חשיב מחשבת שלא בזמנו והוי פיגול. רבינו: **כה"ג אינו נחשב פיגול**. ושאלו: אם יחשוב לאכול חוץ לחבורה, אי הוי מחשבת שלא במקומו. רבינו: **בעינן מחשבת חוץ לג' מחנות כדאיתא בזבחים כ"ט**.

הספד הרמב"ן על רבינו יונה

ביקש רבינו שיקריאו, את ההספד של הרמב"ן על רבינו יונה, (הודפס בהקדמה לחידושי רבינו יונה עמ"ס סנהדרין) שנאמר שם "הוי קושיות היו סברות", ודקדק רבינו: **השבח על רבינו יונה, מהקושיות ששאל**.

ההלכות שבפרשה

רבינו: **בפרשה יש הלכות של מועד נשים נזיקין קדשים**. הוסיפו: ג"כ שיש טומאת כהנים, א"כ יש ג"כ טהרות. רבינו: **זה לא בדיוק טהרות, אולי קצת**.

סבלנות

כשביקש רבינו שיביאו איזה ספר לעיין בו, ונתעכבו קצת, אמר רבינו: **רואים שצריך סבלנות, וככה זה הדינים, שהרי מוחזק א"א להוציא ממנו, ומי שלא מוחזק לא יקבל, ורואים שחייבים סבלנות**.

הדברים נכתבו כפי הבנת הכותב, ולא היו לעיני רבינו שליט"א

גיליון זה נערך ע"י 'אוצר הפרשה': a169258235@gmail.com
לקבלת גלינות אמתחת בנימין: m0556788031@gmail.com

בענינא דיומא

ידע כל המצטרף ר"ל למסלולים הנ"ל וכיו"ב

כי מלבד האסון שהוא משית על עצמו כמו ידיו עליו על ב"ב הרי חלילה עלולים אחרים להימשך אחריו וגדול עווננו מנשוא!

זעקת התורה: כינוס בו הובא זעקת גדולי ישראל בראשם מנהיג הדור מרן הגר"ד לנדו שליט"א נגד פיתויי הצבא

כמו"כ משאות נוספים ומכתבי גדו"י בראשם מנהיג הדור מרן שליט"א בענינא דיומא

כינוס זעקת התורה - מנהיג הדור שליט"א שיגר דברים נחרצים

בתחילת השבוע התקיים כינוס רבנים "זעקת התורה" ע"י רבני קהילות הדרום וראשי הישיבות בראשות גדולי ישראל חברי מועצות גדולי וחכמי התורה. הכינוס אורגן ע"י ארגון "עזר ומגינים" ומתקיים לאחר שבתקופה האחרונה פועלים ראשי הצבא ומפעילי המסלולים בפרסומים שונים בקרב הציבור החרדי ומנסים לקעקע את חומות הדת ולפתות אברכים ובחורים ליפול ברשתם תוך הסתרת פניהם האמיתיות של המסלולים שהינם כגיוס לצבא לכל דבר ועניין.

בכינוס השתתפו מרנן ורבנן חברי מועצה"ת, מרן ר"י שכר שכיר הגאון רבי אריה לוי שליט"א, ראש ישיבת תושיה - תפרח הגאון הגדול רבי אביעזר פילץ שליט"א, חבר מועצת חכמי התורה ראש ישיבת "פורת יוסף" הגאון הגדול רבי שמואל בצלאל שליט"א, הגאון הגדול רבי יהושע אייכנשטיין שליט"א ראש ישיבת "יד אהרן" ונשיא הארגון, ר"י "עטרת שלמה" הגאון הגדול רבי חיים פיינשטיין שליט"א, רבני ערים וקהילות וראשי הישיבות מערי הדרום; באר שבע, אופקים, נתיבות, ירוחם, תפרח, אשקלון, קרית גת, ערד, דימונה ועוד.

בכאב ובחרדה: מכתב מנהיג הדור מרן הגר"ד לנדו שליט"א ומרן ראש הישיבה הגרמ"ה הירש שליט"א

במרכז המעמד הובא מכתב מנהיג הדור מרן ראש הישיבה הגרמ"ה לנדו שליט"א, ומרן ראש הישיבה הגרמ"ה הירש שליט"א נגד מסלולי הצבא: כבוד רבני הקהילות בערי הדרום, בראשות גדולי התורה שליט"א המתכנסים לחיזוק וביצור ושמירת התורה ולומדיה.

הנה נודע לי לצערי כי במסגרת הפעולות להביא לידי גיוס בני התורה הקימו מסלולים שונים וקובעים להם שמות כדוגמת קדקוד וכיוצא בזה, ובאחרונה הוסיפו עוד מסלולי גיוס בדרום בנתיבות ובבאר שבע, ובוודאי כל המסלולים האלו הם חלק בלתי נפרד מהצבא, וההולך לשם הרי הוא מוסר את עצמו לשליטת ומרות שלטון הצבא ונעשה כחייל מן המניין לכל דבר, וכדוגמת ההליכה לצבא אשר אין בו צד היתר כלל.

ובאתי בזה לחזק הרבנים וראשי הקהילות הפועלים להרבות כבוד שמים ונזכה לראות בישועת ישראל בב"א.

הכו"ח בצפייה לישועה

ט"ז אייר תשפ"ו משה הלל הירש

מנהיג הדור מרן הגר"ד לנדו שליט"א הוסיף בכתי"ק דברים נחרצים וחדים: ידע כל המצטרף ר"ל למסלולים הנ"ל וכיו"ב כי מלבד האסון שהוא משית על עצמו כמו ידיו עליו על ב"ב הרי חלילה עלולים אחרים להימשך אחריו.

וגדול עווננו מנשוא

בכאב ובחרדה דוב לנדו

משא מרן ר"י שכר שכיר הגר"א לוי שליט"א בכינוס

ברשות מרנן ורבנן שליט"א אני רוצה לדבר על העובדות, שחלקם גם הדפיסו פה לציבור, מי ששומע את זה מקבל זעזוע. ואני אגיד את האמת, כשאני שמעתי על זה פעם ראשונה, לא האמנתי שעד כדי כך הדברים מגיעים. ב"ה הפרסום המזיק שלהם לא נכנס אצלנו ולא מדברים על זה, וטוב מאוד שלא מדברים על זה.

על כל פנים, כשיודעים את חומרת הדבר וזה יהיה בתודעה אצל כל אחד, ובאופן שמבינים את זה לא בתור עוד ידיעות, זה יהיה כח הכנה איך להתמודד עם כל הניסיונות האלו. הידיעות לא באו בשביל חדשות לדעת סתם.

חובה על כל אחד ואחד לידע ולהודיע, זה כמו ההלכה של גזרת השמד, אין שום היתר לדברים האלו. זו כל החובה שלנו בשעה זו. ואני שוב יאמר, לא רק לדעת ידיעות, לדעת את ההלכה שצריך לעשות במקרים האלו. וזה נשמע מרבתינו גדולי הדור שליט"א.

החלטות גדולי ישראל בכינוס ההיסטורי:

קול קורא ודעת תורה מרבתינו ראשי הישיבות ורבני הקהילות שבדרום. "באשר גברו ידי עושי רשעה, להרבות רדיפת שומרי התורה באר"ק, ולנוכח

המצב באזורנו, בו גורמים שונים פועלים להפיל ברשתם בני תורה יקרים להדיחם למסלולי גיוס לצבא ח"ו, הננו להורות בזה דעת תורה ברורה.

א. איסור גמור הוא להצטרף לכלל מסלולי הצבא, ובכללם אותם מסלולים המוצגים במרמה כהצעת עבודה או כלימודי מקצוע, אשר כביכול מותאמים לחרדיים, דוגמת, "קודקוד", "מעלות צור", "חשמונאים" "יואב" ודומיהם. אשר הם גיוס לצבא לכל דבר ועניין.

ב. האפשרות לשרת בחלק מן המסלולים, ב"לבוש חרדי" היא ממעורמי הצבא, מתוך כוונה להפיל רבים וטובים ברשתם. ודבר פשוט הוא כי חומר האיסור אינו נובע מלבישת המדים וכיו"ב אלא במהות המקום. אשר השהיה שם עוקרת את רוחניותו של כל הבא בשעריהם, ומערערת אצלו לגמרי את יסודות היהדות והאמונה. ועוד שהמצטרף למסלולים אלו הופך ל"רכוש הצבא" ונתון למרות המפקדים ללא יכולת חזרה או ביטול גיוסו, וכמו"כ יכולים לשבצו בנקל במסלולים אחרים מעורבים וכדו', והמציאות המרה מוכיח כי כבר עתה רבים מהבוגרים מאבדים את זהותם וממשיכים למסלולים כלליים ומעורבים לגמרי רח"ל.

ג. חובה קדושה מוטלת על כל אב ואב להזהיר את בני ביתם, ועל כל רב ומחנך להבהיר לתלמידיו את גודל המכשול, למען לא ייפלו הצעירים ברשתם.

ד. חל איסור חמור לפרסם מסלולים אלו במקומונים, בלוחות המודעות ובכל דרך, ומחמת שהם מרבים להסוות את פרסומיהם כמקומות עבודה וכיו"ב, יש לפקוח עיניים היטב על כל פרסום שכזה. בברכה נאמנה שנוכח כולנו, לכל בניך לימודי ה' ורב שלו' בניך, ובקרוב ממש נזכה ל"יומלאה הארץ דעה את השם כמים לים מכסים", וכל הרשעה כולה כעשן תכלה כי תעביר ממשלת זדון מן הארץ בב"א.

מנהיג הדור רבינו מרן ראש הישיבה הגאון רבי דוב לנדו שליט"א

כל הצביון והאופי של השכונה מתעלה על ידי לומדי התורה

בשיאו של מעמד הנחת אבן הפינה לבית מדרש "תפארת מנחם", הנבנה בתוך בית הכנסת המרכזי בשיכון ה' בראשות הגרמ"ב זילברברג שליט"א, קיבלו המשתתפים בחרדת קודש וביראת הכבוד את מנהיג הדור מרן שליט"א שנשא את המשא המרכזי במעמד, ובדבריו אמר:

ברשות המרא דאתרא שליט"א וברשות הרבנים הגאונים שליט"א.

זכיתם להרחיב ולשכלל בית לתורה ותפילה, הדבר ודאי משפיע טובה על כל בני הקהילה, ולא פחות חשוב - משפיע טובה על כל הסביבה ובפרט בית מדרש שמתקיימים בו סדרי לימוד רבים, ובמיוחד בימי שישי ושבת שיש בהם רפיון מסויים, כל הצביון והאופי של השכונה מתעלה ע"י לומדי התורה ומתרומם בזכות זה, להיות מקום של תורה ושל הקב"ה.

ה' יעזור, תזכו לסיעתא דשמיא להרבות כבוד שמים, ונזכה לגאולה שלמה במהרה בימינו אמן.

- לאחמ"כ רבינו ירה את אבן הפינה וחתם על מגילת היסוד.

מכתב למעמד הכנה לקבלת התורה שנערך במנין אברכים - היכל הפסגה

בשיא מעמד חיזוק והתרוממות והכנה לקבלת התורה למאות אברכים עמלי תורה בסיום כולל בין הזמנים "גדיל תורה", שע"י רשת הכוללים 'עטרת ישעיהו וינטה' בראשות הגרמ"ב ויג שליט"א, האזינו בחרדת קודש למכתבו המיוחד של מנהיג הדור שליט"א אשר טרח וכתב וחיבה גדולה:

לכבוד בני קהילת מנין אברכים בית וגן בראשות הגרמ"ב ויג שליט"א. שמעתי שאברכי הקהילה ובני הישיבות נתקבצו ובאו לנצל את ימי בין הזמנים ללימוד תורה בשקידה רבה, וקול התורה לא שבת מבית המדרש. ואין ספק כי לימוד התורה ברבים משפיע עליהם ועל כל סביבותיהם מכל הבחינות בכל מילי דמיטב.

יהי רצון שחפץ ה' בידם יצלח לקבוע עוד ועוד סדרי לימוד, ומסגרות אלו יעמדו לימים רבים, וישפיעו על כל הנאותים לאורם לחיות חיי תורה ויראת שמים לתפארת בית ישראל. בברכה נאמנה ובהוקרה רבה, דורש שלומכם.

דוב לנדו

מזג האוויר ההפכפך והמשונה, של קור וגשמים היורדים בשיאו של חודש אייר הקייצי, הביא בכנפיו דיון הלכתי מרתק, משולחנו של מרן פוסק הדור הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א. ידועה ומפורסמת הסגולה לשתות את מי הגשמים היורדים בין חג הפסח לחג השבועות, בהיותם מסוגלים להביא רפואה למחלות רבות. ואכן בשיעור מיוחד בקו 'שיח יצחק', פירט הנכד הרב חיים מלין שליט"א את מקורות הסגולה, ולאחריה הציג שאלה הלכתית מרתקת אותה הציע על שולנו של סביו מרן שליט"א.

מקור הסגולה הוא בספר 'אמרי פנחס השלם', מתורתו של הרה"ק רבי פנחס מקארץ זיע"א (אות רכא, עמ' צה), שם כתב בזה הלשון: "הגשמים שהם מפסח עד עצרת הם רפואה גדולה לכל התחלואים שאין כמוהו בכל הרפואות. היינו לעמוד ראשו מגולה קצת על הגשם שיוּרד עליו, גם לפתוח פיו שירדו לתוכו. ומעצרת ואילך יש מהם טובים לרפואה, היינו היורדים בזמן שהארץ צריכה להם אז הם טובים לרפואה וכו'..."

וגם בספר 'רפאל המלאך' (אות ג, עמ' 19) כתב, וז"ל: "סגולה לגבורת אנשים גבורת גשמים שישתה מי גשמים, וביותר טובים הגשמים היורדים מן פסח עד עצרת, ובאם האויר חם בין פסח לעצרת יורדים גשמים, יעמוד במקום מוצנע ערום שירדו הגשמים על גופו, וגם יפתח את פיו שירד הגשם לתוך פיו. יורפא עי"ז מן כמה מיני חולאים ויתחזק כחוי'."

ומשכך, נשאל אמש מרן שליט"א, באדם ההולך ברחובה של עיר בין פסח לעצרת, והחלו גשמים מנטפים, ועד שיבואו לביתו יתכן שיפסקו הגשמים, ורוצה לקיים את הסגולה ולעמוד ברחוב ולפתוח את פיו, ולשתות את המים המסוגלים לרפואה, האם יכול לנהוג כן, שהרי אמרו חז"ל במסכת קידושין (דף מ ע"ב) "האוכל בשוק דומה לכלב ופסול לעדות", ואולי מעשה זה של פתיחת הפה כלפי השמים, ושתיית המים בפרהסיא, כלולה בדברי הגמרא.

[באופן כללי דעתו כי ניתן להקל בשתיה, מאחר ויש בכך צורך הגוף גדול, שלא יתייבש ויבוא לידי סכנה, ורק באכילה הקפידו חז"ל שלא לאכול בשוק].

ורבינו השיב שניתן להקל בזה, וביאר: "בימים כתיקונם אם פותח פיו ושותה מהגשמים – הרי הוא מבזה עצמו ולשוטה ייחשב, אך כעת שיש מתנה מהשמים ויש גשמי סגולה – בוודאי שיכול לנהוג כן, כיון שיש לו צורך גדול בזה." ובפרט שזמן זה אינו מיועד לגשמים, ויש לחוש שאינו יכדי שיעשו, ויקויים בו מה שנאמר בשיר השירים (ב, יא) 'הַגֶּשֶׁם חֲלָף חֲלָף לוֹ', ועד שילך לביתו להביא כוס או כלי – יפסק הגשם ויפסיד הסגולה. ואם כן, כמו שהתיר הרמב"ם (פ"ה מהלכות דעות ה"ב) לתלמיד חכם לאכול בשוק לצורך גדול, כך בוודאי שמותר גם לאברך בן תורה לעמוד ברה"י ולפתוח פיו לכמה רגעים לצורך קיום הסגולה לרפואה.

"וגם באופן שיוּדע שיהיו כאלה שילעגו לו, אין צריך לחוש להם, דאין צריך לצאת ידי חובת שוגה ופתי (לשון המלאכת שלמה עמ"ס שקלים פ"ג מ"ב), שהרי כנראה אינם יודעים את הסגולה, ושלא לחינם עושה כן, והרי הם שוחקים עליו שלא כדין, ואין צריך לחוש להם, עכ"ד.

רבי שמעון בר יוחאי מגיע למי שלומד את התורה שלו

מרן שליט"א פתח את שיעורו השבועי בביהכ"נ 'המרכז' ברמת אלחנן, והתייחס ליום ל"ג בעומר, ולכך שהשנה בעקבות המצב הבטחוני לא ניתן לעלות לציון הרשב"י במירון:

"ב"ה הגענו ליום מאד גדול, ל"ג בעומר, יום שמסוגל לכל מיני דברים טובים, חז"ל מאד משבחים את היום הזה, ואת כל אלה שיוּדעים להתפלל ביום הזה, ולעשות מעשים טובים ביום הזה, חז"ל מאד משבחים אותם."

"אנחנו היום נמצאים במצב שאומות העולם לא כולם איתנו, יש הרבה שהם נגדנו על הגדול ביותר, אנחנו אבל סומכים על הקב"ה, ומתכוונים בתפילות שיעלו מעלה מעלה בעזרת השם, ולזכות לסגולות המיוחדות שהקב"ה הנחיל לנו ליום הזה, ל"ג בעומר.

וכאן הביא מרן שליט"א התבטאות מפעימה ששמע מחמיו: "תמיד היו נוסעים למירון, היום אין מירון, זה לא דבר פשוט, שמעתי פעם ממנו"ח מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, שאלתי אותו אם נוסע למירון, ואמר לי משפט חריף: "למה אני צריך ללכת למירון? רשב"י בא אלי...". כזה פסוק חריף... "והוסיף מורי חמי זצ"ל: "מה אתה שואל אותי שאני אלך למירון, מה פתאום, אני מנצל כל רגע ללימוד תורה, ובמקום שאני אלך אליו, הוא בא אלי..."

"כי רבי שמעון בר יוחאי מגיע למי שלומד את התורה שלו, לזה התכוין הרב אלישיב, אני לומד את התורה שלו, הוא בא אלי לשמוע איך אני לומד את זה."

מרן ראש הישיבה הגאון רבי משה הלל הירש שליט"א

מרן ראש הישיבה הגאון רבי משה הלל הירש שליט"א נשא שיחת רוממות בגדלות האדם, על שאפשר לתבוע מאדם דברים קשים, ובסיומו התייחס שלא יודעים מה יהיה עם השלטון, וחייבים להתחזק, השיחה נמסרה לתלמידי ישיבתו סלבדוקא במוצש"ק פ' אחמו"ק פ"ו בהיכל הישיבה. להלן דברים מתוך השיחה שנכתבו מרשימות אחד התלמידים, יודגש כי השיחה נכתב מזכרון ולא מהקלטה ע"כ לא מספיק מדויק.

אפשר לתבוע מאיתנו דברים קשים

(פרשת קדושים י"ט, ב') "דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אלהם קדושים תהיו כי קדוש אני ד' אלוהיכם",

כ' במדרש (ויקרא רבה (וילנא) פרשת קדושים פרשה כד סימן ט) - "והדין קדושים תהיו יכול כמוני ת"ל כי קדוש אני קדושותי למעלה מקדושתכם".

מבו' שהי' צד שאנו קדושים כקב"ה, ת"ל וכו'. וצריך להבין מה ההוא אמינא, כתוב ברמח"ל ב'דרך ד' (ח"א פ"ג): שקודם חטאו של אדם הראשון, האדם הי' יכול ע"י בחירה בטוב להגיע אל השלימות לנצח, ומפאת חטא אדם הראשון נשתנה האדם, ואינו יכול להגיע אל השלימות מחמת התיקונים שיש לתקן אחר חטא אדם הראשון.

ובמדרש (תנחומא (ורשא) פרשת קדושים סימן ב') כתוב בזה"ל "קדושים תהיו כי קדוש אני, אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל עד שלא בראתי עולמי היו מלאכי השרת מקלסין אותי בכס ומקדשין את שמי בכס, והיו אומרים ברוך ה' אלהי ישראל מן העולם ועד העולם, כיון שנברא אדם הראשון אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא רבש"מ זהו שאנו מקלסין אותך בשמו אמר להם לא, גנב הוא זה שנאמר וכו' בא נח ואמר לו זה הוא, אמר להם זה שכויר הוא שנאמר וכו', עמד אברהם וכו', עמד יצחק וכו', כיון שבא יעקב אמרו לפניו זה הוא, אמר להן הן, וכן הוא אומר "ולא יקרא עוד שמך יעקב כי אם ישראל יהיה שמך" ונקראו כל ישראל על שמו, באותה שעה קדש הקדוש ברוך הוא את ישראל לשמו שנאמר (ישעיה מט) "ישראל אשר בך אתפאר" אמר הקדוש ברוך הוא לישראל הואיל ונקדשתם לשמי עד שלא בראתי העולם, היו קדושים כשם שאני קדוש שנאמר כי קדוש אני, לכך נאמר קדושים תהיו כו'"

"יוצא שרואים שהאדם בדוגה גבוה גבוה..."

וראיה לזה שאפשר לתבוע אפילו דברים קשים, מידת הנקימה והנטירה שהתורה מחייבת אותנו (פרשת קדושים י"ט, י"ח - "לא תקום ולא תטור את בני עמך ואהבת לרעך כמוך אני ד"), אע"פ שמידה זו קשה ליישמה, וכותב עלי' המסילת ישרים פרק י"א העוסק בפרטי מידת הנקימה, שקשה מאוד לשימלט ממנה וכו' והנקמה לו מתוקה מדבש וכו'.

וקודם לכן כתב המס"י שם: "על כן לשיהיה בכחו לעזוב מה שטבעו מכריח אותו ויעבור על מדותיו... והוא קל רק למלאכי השרת שאין ביניהם המדות הללו, לא אל שוכני בתי חומר אשר בעפר יסודם, אמנם גזירת מלך היא..." ומרן שליט"א הביא את דברי המסילת ישרים, קטע מפרק יא בפרטי מידת הנקימה:

גם השנאה והנקימה קשה מאד לשימלט ממנה לב הותל אשר לבני האדם, כי האדם מרגיש מאד בעלבונותיו ומצטער צער גדול, והנקמה לו מתוקה מדבש, כי היא מנוחתו לבדה. על כן לשיהיה בכחו לעזוב מה שטבעו מכריח אותו ויעבור על מדותיו, ולא ישנא מי שהעיר בו השנאה, ולא יקום ממנו בהזדמן לו שיוכל להקסם, ולא יטור לו, אלא את הכל ישכח ויסיר מלבו כאילו לא היה - חזק ואמץ הוא. והוא קל רק למלאכי - השרת שאין ביניהם המדות הללו, לא אל שוכני בתי חומר אשר בעפר יסודם.

אמנם גזרת מלך היא, והמקראות גלויים באר היטב, אינם צריכים פירוש, (ויקרא יט): לא - תשנא את - אחיך בלבבך, לא - תקום ולא - תטור את בני עמך (שם). וענין הנקימה והנטירה ידוע, דהיינו: נקימה, לימנע מהיטיב למי שלא רצה להטיב לו או שהרע לו כבר. ונטירה, להזכיר בעת שהוא מטיב למי שהרע לו איזה זכרון מן הרעה שעשה לו.

ולפי שהיצר הולך ומרתח את הלב ומבקש תמיד להניח לפחות איזה רושם או איזה זכרון מן הדבר ואם לא יוכל להשאיר זכרון גדול, ישתדל להשאיר זכרון מועט, יאמר דרך משל לאדם: אם תרצה ליתן לאיש הזה את אשר לא רצה הוא לתת לך כשנצרכת, לפחות לא תתנהו בסבר פנים יפות, או אם אינך רוצה להרע לו, לפחות לא תטיב לו טובה גדולה ולא תסייעהו סיוע גדול, או אם תרצה גם לסייעו הרבה, לפחות לא תעשהו בפניו, או לא תשוב להתחבר עמו ולהיות לו לרוע, אם מחלת לו שלא תראה לו לאויב, די בזה, ואם גם להתחבר עמו תרצה.

אך לא תראה לו כל - כך חיבה גדולה כבראשונה, וכן כל כיוצא בזה ממיני החריצות שביצר מה שהוא משתדל לפתות את לבות בני האדם. על - כן באה התורה וכללה כלל שהכל נכלל בו, (ויקרא יט): ואהבת לרעך כמוך, כמוך - בלי שום הפרש, כמוך - בלי חילוקים, בלי תחבולות ומזימות, כמוך - ממש.

והדגיש מרן שליט"א דברי המסילת ישרים שכתב: שאע"פ שקשה ליישמה - שהרי רק למלאכי השרת מידה זו קלה - גזירת מלך היא לקיימה. "רואים שתובעים מאדם דברים גדולים וגבוהים עד למאד..."

ישנם בחורים שמקבלים קבלות שבלי מאמץ אפשר ליישם אותם, והנכון הוא לקבל קבלות שקשה ליישם אותם, - לא קבלות קשות כ"כ שיפריעו לשמחה שלו. אבל לקבל קבלות שצריך להתאמץ כדי ליישם, שהרי האדם בדרגה גבוהה עד כדי כך שהיה הו"א ש"יכול כמוני" ויש לו כוחות גדולים, ולכן התורה מחייבת גם דברים קשים, גם אנחנו יכולים לחייב את עצמינו בקבלות קשות.

לא יודעים מה יהיה עם הממשל - השלטון - חייבים להתחזק; להתחזק בהתמדה, תע"ד בתחילת סדר, ללמוד לכה"פ י' שעות, להשקיע בב"א לחבירו.

- צילום: בקדוש פנימה, מנחת דבר, דברי חמד, שוקי לרר.
- להאזנה לדעת תורה מגדלי' בראשם רשכבה"ג מרן רבינו ראש הישיבה הגר"ד לנדו שליט"א, בקו החירות: 03-313-3306.
- הדברים ממרן פוסק הדור הגרי" זילברשטיין שליט"א באדיבות דברי חמד, ניתן להצטרף לקבלת דברים ממרן שליט"א, במייל דברי חמד - a0527642209@gmail.com, וכן ניתן להאזין לדברים ממרן שליט"א בקו שיח יצחק: 03-313-0582
- כמ"כ מידה שבועי יו"ל קובץ אוצר הפרשה ובו גליונות מרבותינו זצוק"ל. ניתן להשיג מודפס בבתי הכנסיות בארה"ק, וכן ניתן לקבלו במייל: a169258235@gmail.com
- ניתן להצטרף לקבלת הגליון ע"י שליחת הבקשה למייל - a086221800@gmail.com

אוצר חמד

גליון מיוחד מתורתו ומשנתו של

רבינו מרן פוסק הדור הגר"י זילברשטיין שליט"א

יו"ל ע"י מערכת 'דברי חמד' עבור קובץ 'אוצר הפרשה' • בהר בחוקותי תשפ"ו

ווי העמודים וחשוקיהם – שאלות משולחנו של מרן שליט"א

הזמין מגש פיצה, וכשבא לקחת אמר לו המוכר בצחוק שהחנות סגורה

שאלה. באחד הימים של ערב פסח, סייעו בביתי את הנקיונות באחד מהדורי הבית לפסח, עקב הבלאגן והמאמץ, החלטתי לקנות לבני משפחתי פיצה חלבית לארוחת ערב זריזה, מהירה, ומשביעה. השעה הייתה 23:50 בלילה, התקשרתי לחנות הסמוכה לביתי ושאלתי עד מתי הם פתוחים, כששמעתי שהם פתוחים עד 24:00, ביקשתי להזמין שני מגשי פיצה משפחתיים גדולים, שעלות כל אחד מהם היא 40 שקלים, ובסה"כ 80 שקלים. הדגשתי למוכר שיתחיל להכין לי, ואני יבוא בעוד כמה דקות לקחת ולשלם, כדי שלא אצטרך להמתין עד שזה יהיה מוכן. לאחר כמה דקות ירדתי מביתי והגעתי לחנות הפיצה, אולם להפתעתי בעל החנות אומר לי: 'החנות כבר נסגרה, ולא שייך להזמין'. אמרתי לו בהלם: 'אבל כבר הזמנתי דרך הטלפון, ואמרו לי שייכנו לי, ואני רק יגיע לקחת ולשלם', אולם בעה"ב התעקש ואמר: 'להיפך, אמרתי לך שאני סגור ושלא שייך להזמין בשעה מאוחרת כזו'. גם לאחר שכנועים חוזרים שאין סיכוי, ואני זוכר בבירור שדיברנו בטלפון לפני כמה דקות, המוכר התעקש ואמר: 'אתה כנראה עייף מרוב נקיונות לפסח, והוזה ומדמיין דברים שלא היו ולא נבראו'...

הסתובבתי במפח נפש והתחלתי לפנות לכיוון ביתי באכזבה, ובעודי מהרהר מה יכולה המשפחה לאכול כעת, או איזה חנות אחרת פתוחה עדיין בשעה מאוחרת זו, בכדי לקנות דבר אחר. באותו רגע אני מרגיש טפיחה על שכמי, הסתובבתי וראיתי את בעל חנות הפיצה עומד ומחזיק בשני מגשי-ענק ובתוכם פיצה-רותחת, וכאשר פיו מלא צחוק ושחוק, בעודו אומר לי: 'סתם צחקנו, זאת הייתה 'מתיחה', קח את הפיצה שלך, ותבוא לשלם'...

ברגע הראשון הופתעתי לגמרי, ועמדתי נבוך מהסיטואציה הלא-נעימה בעליל, אולם לאחר כמה שניות התעשתי, ומיד פניתי אליו בבטחון ואמרתי לו: 'לא ולא, הכל בסדר, אתה צודק, נזכרתי שטעיתי ולא הזמנתי כאן בכלל, סליחה', ומיד תפסתי את רגלי ופתחתי בריצה מהירה לעבר הקיוסק בהמשך הרחוב, שם רכשתי לעצמי ולמשפחתי פיתה-פלאפל בכדי להשביע את נפשי.

למחרת היום, עברתי ליד חנות הפיצה, ובעל החנות שתפס וזיהה אותי במבטו, צעק לעברי: 'אתה מאתמול?' - רק רציתי להודיע לך, שבגללך זרקתי שני מגשי פיצה ענקיים בשווי 80 שקלים לפח, בהתחלה חשבתי שיבואו אחריו לקנות ממני, אבל לבסוף אף אחד לא בא לקנות, ובלית ברירה זרקתי את המגשים לפח האשפה. אני חושב שעל פי דין תורה אתה חייב לספוג את ההפסד, הרי הזמנת פיצה, והכנסת את זה לתנור במיוחד בשבילך, אז אמנם עשיתי לך 'מתיחה' בצחוק, אבל מדוע ברחת וגרמת לי לנזק?'

טענתי לו כנגדו: "לא איש שחוק אנוכי, ברגע שאמרתי לי שהחנות סגורה ושכחתי לא ביצעת את ההזמנה שלי, הרי שבאותו רגע ביטלת את ההזמנה שלי, וממילא זה כבר לא הפיצה שלי כי ההזמנה בוטלה, לאחר מכן זה כבר בחירה שלי אם אני רוצה לקנות ממך פיצה שנשארה לך, ואינני מעוניין לקנות פיצה מאדם שלא מתנהג יפה לאנשים! עם מי הדין?"

תשובה. נראה שברגע שהמוכר אמר לו שזה סגור ולא הכין עבורו את הפיצה, התבטלה המכירה, וממילא לאחר מכן זה תלוי בלוקח אם רוצה לקנות, ואם לא רוצה משום שאינו אוהב שעושים ממנו צחוק, הצדק עימו.

מקורות ונימוקים

יש לדון, אם ברגע שבעל הפיצה הכניס עבורו את הפיצה לתנור ע"פ הזמנתו, הפיצה כבר היתה שייכת לו, או שהפיצה שייכת לו רק בשעה שקנאו בפועל, דהנה כתב השו"ע (ח"מ סימן של ס"ח): 'אמר לאומן עשה לי דבר פלוני ואקחנו ממך, ועשאו האומן ואח"כ אינו רוצה לקחתו, והוא דבר שאם לא יקחנו מיד יפסיד, חייב'.

וכתבו הסמ"ע (ס"ק ל) והש"ך (ס"ק מא) שאם האומן עשה משלו [כלומר שהחומר גלם שלון], האומן צריך לטפל למכרו, והמזמין צריך לשלם רק את ההפרש בין המחיר שקבע עם האומן, לבין המחיר שהאומן מכרו בפועל.

ומזה שכתבו שהאומן מטפל למכרו משמע שהמזמין עדיין לא זכה בחפץ עד שיגיע לידו, ורק חייב לשלם משום דינא דגרמי שגרם לו הפסד. וכן הוא דעת המהר"א ששון בשו"ת תורת אמת (סימן קיט), והובא בקצות החושן (סימן שלט ס"ג) שהמזמין אצל סופר כתובה והסופר כתבה על קלף שלו, אין דינו כפועל אלא כמוכר. והקשה בנתיבות המשפט (ס"ק טו) למה חייב רק מדיני דגרמי, והרי מבואר בשו"ע (סימן שלו ס"ב) שהשוכר פועל לעבוד בשל הפקר, חייב לשלם ואינו יכול לומר טול מה שעשית בשכרך, וגם כאן יתחייב מדין שכירות פועל. ותיירץ שאה"נ שאם שכרו שיעשה עבורו חייב מדין שכירות, ורק כשאמר לו תעשה עבורך, ואני אקנהו ממך בתורת קנין לפי שוויו, שאז לא נעשה שלוחו להתחייב תיכף, חייב רק מדיני דגרמי.

ובחזו"א ע"מ"ס בבא קמא (סימן כג ס"ק לה) הקשה כדברי הנתיבות, שכיון שאמר לו עשה לי דבר פלוני דינו כפועל, ולמה חייב רק מדינא דגרמי. וכתב דצ"ל דכשאמר לו 'ואני אקחנו ממך', אין דעתו להתחייב מדין שוכר פועל, אלא היא הבטחה שיקח, ולכן אינו חייב אלא מדינא דגרמי.

ומבואר שלדעת הסמ"ע והש"ך והמהר"א ששון חייב לשלם רק מדינא דגרמי על הנזק שגרם לו, ולדעת הנתיבה"מ והחזו"א הרי שמיד הפיצה שייכת למזמין, ודינו כשכר פועל.

והגאון רבי משה דאנושבסקי זצ"ל [אב"ד סלבודקא, ורבו של האור שמח] בשו"ת באר משה (ח"ב חו"מ סימן ו, אות ג) כתב גדר נפלא מתי המזמין קונה ומתי עדיין זה נשאר ברשות הפועל, שאם החפץ אינו מיוחד דווקא למזמין אלא יכול למכרו לכולם, נמצא שלא עבד רק עבור המזמין, ולכן יש לו רק דין מוכר והמזמין לא קנאו. אבל אם החפץ הוא טוב רק עבור המזמין, ואם לא יקחנו לא יהיה לו מה לעשות עמו, נמצא שעבד רק עבור המזמין, ודינו כפועל בשכר.

ולכאור' בענייננו, לדעת הנתיח"מ שזה כבר היה שלו גם אם המוכר חמד לו לצון, המכירה לא התבטלה, ואם כן היה חייב לקחתו, ולדעת הסמ"ע והש"ך עדיין לא זכה בזה, והפיצה עדיין של המוכר, ורק דינו כפועל, וממילא כאשר אמר לו שזה סגור חזר בו מפעילותו, ולאחר מכן כשרוצה המוכר לחזור בו, אין הקונה מחוייב להסכים להמשיך לעבוד עמו, כי כרגע זה שכירות חדשה. וגם לשיטת הבאר משה, צ"ע אם דינו כפועל, כי אמנם יכול למכור את הפיצה לכולם, אבל כל זה בשעה מוקדמת יותר, אבל בשעה כ"כ מאוחרת שכבר אין קונים, אם כן יתכן שזה נחשב שעשאו רק עבור המזמין, וממילא הפיצה כבר הייתה שלו, והמוכר לא היה יכול לבטל את המקח, והוא הדין הלוקח אינו יכול לבטלו. אלא שיש לעיין בזה, דהנה כתב הרמ"א (שם): 'אם בעה"ב אמר לפועל לך מעמדי, פטור בלא מחילה. וי"א אם אמר לו דרך כעס, שאינו פטור'. ויש לדון מה הדין באמר לו דרך צחוק, האם זה נחשב כמו דרך כעס או לא, ואולי אין זה כמו דרך כעס, כי בדרך כעס גם הפועל יודע שאמר לו כן דרך כעס ולא באמת התכוון, אבל בענייננו שאמר לו כן באופן שהיה נראה שזה ברצינות, ברגע זה התבטל שכירות הפועל, וממילא לאחר מכן זה תלוי ברצון הלוקח אם רוצה לקנותו. ונראה שגם לפנים משורת הדין לא היה צריך לקחתו, כי אדם אינו אוהב שעושים ממנו צחוק, וממילא זה לימוד לקח למוכר שלא יעשה יותר צחוק מאנשים, וכאשר עשה כן יעשה לו גמולו ישוב בראשו, ובפעם הבאה כבר יחשוב פעמיים כשרוצה לעשות צחוק מאנשים.

תורת חמד – מענייני הפרשה

והשיג לך דיש את בציר ובציר ישיג את זרע ואכלתם לחמכם לשבע וישבתם לבטח בארצכם (ויקרא כו, ה). ופירש רש"י, ואכלתם לחמכם לשובע – אוכל קימעה והוא מתברך במעיו. ובהמשך פירש"י 'ונתתי שלום בארץ' – שמה תאמרו הרי מאכל והרי משה, אם אין שלום אין כלום, ת"ל אחר כל זאת ונתתי שלום בארץ, מכאן שהשלום שקול כנגד הכל, וכן הוא אומר עושה שלום ובורא את הכל, עכ"ל. ופירש הפנים יפות, דהנה אמרו במסכת ברכות (דף כ ע"ב) שהקב"ה נושא פנים לישראל בזכות שבתורה כתוב 'ואכלת ושבעת וברכת' והם מדקדקין לברך ברכת מזון עד כזית עד כביצה. והשלום לישראל בא בנשיאות פנים, וכמו שנאמר 'ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום', וכיון שהנשיאות פנים בא משום שמדקדקים לברך ברהמ"ז אפי' בלא שביעה, א"כ כשתתקיים הברכה בעם ישראל ויאכלו קמעה וישבעו, הרי שחיוב ברהמ"ז יהיה מדאורייתא אפי' בקמעה כיון ששבעו מזה, וא"כ אין מקום לנשיאת פנים, ופן ח"ו לא יקויים 'וישם לך שלום', ולזה אמר בסוף הפסוק שאעפ"כ כיון שעושים רצונו של מקום – ונתתי שלום בארץ'. [ובשו"ת כתב סופר (או"ח סימן לא) הביא דבריו דהיכא דמתברך במעיו, מברך אף בפחות מכזית, והעיר ע"ז דכיון דכתיב 'ואכלת' א"כ לעולם בעינן שיעור אכילה בכזית]. והנה במסכת יומא (דף לט ע"א) מבואר שבזמן שמעון הצדיק השתלחה ברכה במנחה, בעומר, בלחם הפנים, ובשתי הלחם, וכל כהן שמגיעו כזית, יש אוכלו ושבע, ויש אוכל ומותר. והקשה רבינו המנחת חינוך (מצוה קלד סק"ב) איך היה כהן מותר ולא מקיים מצות אכילה, הרי מצות אכילה מתקיימת רק בכזית [וגם בתו"ש שם משמע דאף בפחות מכזית, אם היה משביע, היה מתקיים מצות אכילת קדשים. ומפורסם יסודו של רבינו הבית הלוי (ח"ג סימן נא), שאין דין בקדשים לאכול, אלא יש דין שייאכלו, וגם בפחות מכזית מתקיימת המצוה, אולם לשאר האחרונים קשה]. ואולי אפשר ליישב קושיית המנחת חינוך עפ"ד הפנים יפות הנ"ל, שכתב דכשיש ברכה שאוכל קמעה ושבע ממנו, אזי כבר יש חיוב ברכת המזון דאורייתא, הכ"נ מאחר ונשתלחה ברכה בעומר שנהפך טבעו להיות 'רב האיכות', וכך כולם אוכלים ממנו ושבעים, יתכן שנשתנה בו שיעור מצותו. וכעין זה מבואר בט"ז (או"ח סימן רי סק"א) דין שרף שבמדינתו אינו בכלל מה שכתב השו"ע שהשותה פחות מרביעית אינו מברך ברכה אחרונה, כיון שביי"ש אי אפשר לשתות רביעית הלוג (שהוא ביצה ומחצה), וא"כ הולכים אחרי שיעור רוב השתיה לרוב בני אדם, יעו"ש. ויתכן שה"ה בעומר, שנכנסה בו ברכה שאיכות המזון תברך ותשביע מאד, בדומה ליי"ש.

ואם לא תשמעו לי ולא תעשו את כל המצות האלה (כו, יד). לכאורה נראה שהברכות מועטות ומכילות פסוקים בודדים, ואילו התוכחה מכילה פסוקים רבים. אך למעשה אין הדברים כן, שהברכות אמנם מועטות בכמות, אבל הן רבות בתוכן ובאיכות. ומאידך, אמנם הקללות רבות בכמות אבל בתוכן הרי הם מפוררות. וכאותו מלך שכעס על בנו ונשבע שיזרוק עליו אבן גדולה, וכשנא מכעסו חזר בו, יעצו לו שריו שיפוררו את האבן לחתיכות קטנות ואותם יזרקו על הבן, נמצאת שהשבעה נתקיימה והבן נשאר בחיים, כך הן הקללות. וגם רמז יש בדבר, שהברכות מתחילות באות א' ומסתיימות באות ת', 'אם בחוקותי', 'ואולך אותכם קוממיות', ואילו התוכחה מתחילה באות ו' 'ואם', ומסתיימת באות ה' – 'ואין קונה', כלומר: הברכה מתחילה מא' ומסתיימת ומשתרעת על כל אותיות הא'-ב' על כל מה שהפה מסוגל לדבר, ואילו התוכחה מתחילה מאות ו' ומסתיימת באות ה' כלומר זה לא מתחיל, ודו"ק.

ואם בקחתי תמאסו ואם את משפטי תגל נפשכם לבלתי עשו את כל מצותי להפרכם את בריתי (כו, טו). הנה שמעתי מהגאון רבי בצלאל זולטי זצ"ל לפרש כאן, שהתורה גילתה לנו שיבוא עת זמן שלא רק שלא יחזיקו ויקיימו את התורה, אלא אדרבה תגל ותמאס התורה ח"ו, שיאמרו על התורה רח"ל שהיא אכזרית, וכגון שאינה מתירה למזמרים לבא בקהל ד' וכדומה, יסכר פי דוברי שקר. [ופירש בזה מה שמצאנו ששמואל נביא ה' אמר לשאול בחזיר ה' 'לא אשוב עמך, כי מאסת את דבר ה', וימאסך ה' מהיות מלך על ישראל' (שמואל א, טו כו). וצ"ב למה נחשב חדלון שאול מהריגת עמלק למיאוס דבר השם? אלא התשובה היא: 'אירב בנחל' – שע"ז אמרו חז"ל במסכת יומא (דף כב ע"ב) שבשעה שאמר לו הקב"ה לשאול 'לך והכית את עמלק', אמר 'אם על נפש אחת אמרה תורה להביא עגלה ערופה, כל הנפשות הללו על אחת כמה וכמה, ואם אדם חטא, בהמה מה חטאה, ואם גדולים חטאו, קטנים מה חטאו', יצאה בת קול ואמרה לו 'אל תצדק הרבה'. ועוד איתא שם, לגבי מעשה נוב כשהרג כל הכהנים יצתה בת קול ואמרה 'אל תרשע הרבה', והכוונה בכל זה היא כך: דאם בעינן חוקי התורה אכזריים, א"כ למה אתה היית אכזר כלפי נוב? אלא מאי, שם היתה לך נגיעה, א"כ אין האכזריות והרחמנות מכח האמת אלא לאן שהנגיעה תוביל].

תורתו מגן לנו היא מאירת עינינו – מתורת התנא רבי שמעון בר יוחאי זיע"א

האם מותר לערוך סדנאות צחוק בזמננו?

שאלה. ישנם אנשים שעורכים "סדנאות שמחה וצחוק", זאת אומרת שמפעילים קבוצות ועושים עמהם כל מיני תרגילי צחוק. זה משחרר, זה מרגיע וזה עוזר לנפש וכמה מערכות בגוף, האם הדבר מותר?

תשובה. נאמר בברכות (דף לא ע"א) אמר ר' יוחנן משום רבי שמעון בר יוחאי, אסור לאדם שימלא שחוק פיו בעולם הזה, שנאמר אז ימלא שחוק פינו ולשוננו רינה, אימתי, בזמן שיאמרו בגויים הגדיל ה' לעשות עם אלה, אמרו עליו על ריש לקיש שמימיו לא מילא שחוק פיו בעולם הזה, מכי שמעה מרבי יוחנן רביה.

לפי זה יש מקום לשאול האם מותר לערוך סדנאות כאלה, כאשר המלמד או הלומדים ממלאים פיהם שחוק, ואולי יש מקום לומר שאם יש צורך מותר למלא פיו שחוק.

והנה השו"ע (או"ח סימן תקס ס"ה) פסק: 'אסור לאדם שימלא פיו שחוק בעולם הזה'. וכתב המשנ"ב (סק"כ) שהשמחה יתירה משכח המצוות. ובט"ז (סק"ז) ובפרישה כתבו דאפילו בשמחה של מצוה כגון בחתונה ופורים לא ימלא פיו שחוק, יעו"ש. לפי זה יש מקום לאסור למלא פיו שחוק אפילו לצורך רפואי.

אולם יעוין במסכת נדה (דף כג ע"א) עד כאן הביאו רבי ירמיה לרב זירא לידי גיחוך, ולא גיחך. ופרש"י בכל תחבולות הללו עסק רבי ירמיה להביא רבי זירא לידי שחוק ולא שחק, דאסור לאדם שימלא פיו שחוק, ורבי זירא מחמיר טפי.

וכתב הריטב"א, וז"ל: 'לאו למימרא דבכי הא דבדיחותא אסור, דהא רגילי בהו רבנן כדאיתא בכמה דוכתי, ור' ירמיה לא הוה מחזר להביאו לידי אסור, אלא חומרא וקדושה שהיה נוהג בו ר' זירא בעצמו שלא לשחוק כלל שמא יבא לידי שחוק אסור', עכ"ל. ולפי דבריו הרי שלא היה מדובר כאן על שחוק האסור, ואין ראיה לעניננו.

אמנם יעוין בערוך לנר שגם הקשה קושיה זו, דלמה רצה ר' ירמיה להביאו (לר' זירא) לידי שחוק. ותירץ על פי מה שאמר רשב"י עצמו [שהוא בעל המימרא שאסור לאדם שימלא פיו שחוק בעוה"ז] בזוהר הק' (הביאו גם הר"ף בעין יעקב ברכות פ"ה) דשחוק לדברי תורה מותר, מדכתיב עבדו את ה' בשמחה. וזהו שכתב רש"י ור' זירא מחמיר טפי פירוש שלא רצה לשחוק גם כן על דברי תורה, ולזה לא חש ר' ירמיה ורצה להביאו לידי שחוק, יעו"ש.

יוצא מדברי הערוך לנר על פי הזוהר – בשיטת רשב"י, שמותר לאדם למלא פיו שחוק לדברי תורה, ואם כן אולי מותר גם למלא פיו שחוק לצורך גדול דהיינו לשחרר אנשים עצובים לחוצים ומתוחים, ולהביא אותם לשמחה, ובוזה יוכלו לקיים את דברי הרמב"ם (פ"ג מדעות ה"ג) וז"ל: 'אם ישן כדי שתנוח דעתו עליו... כדי שלא יחלה... נמצאת השינה שלו עבודה למקום הוא'.

ויעוין בבדק הבית (יו"ד סוף סימן קנז) שכתב: כן כתבו הגאונים בתשובה, איסורין דרבנן כגון אסור למלא פיו שחוק (ברכות לא ע"א) ולשמש מטתו בשני רעבון (תענית יא ע"א) ולישן ביום, יותר משינת הסוס, (סוכה דף כו ע"ב) וכיוצא בהן אין עליו לא מלקות ולא נידוי, אלא קורין אותו עובר על תקנת חכמים ז"ל, עכ"ל. נראה מדבריו שאיסורים אלו אין להם אותה חומרא כמו איסור גמור מדרבנן, שעליו יש מכות מרדות או נידוי. ויתכן דכשם שמותר לישון ביום כשיש צורך לכך, כמבואר בשו"ע (סימן רלא) וז"ל: אם אי אפשר לו ללמוד בלא שינת צהרים יישן, ובלבד שלא יאריך בה, ויעוין משנ"ב (סימן ד ס"ק לו) שכתב: בעל נפש יחמיר עכ"פ ביום שלא לישון יותר משישים נשימות, משמע שרק בעל נפש יחמיר. ויעוין בסוף ס"ק זה בשם המחצית השקל שכתב דענין השינה ביום תלוי לפי מה שהוא אדם וכפי הצורך לעבודתו יתברך. לפי זה מסתבר שגם האיסור למלא פיו שחוק, תלוי לפי מה שהוא אדם, ואם נצרך לכך מותר.

והנה בספר מר קשישא (לבעל החוות יאיר, עמ' י) כתב וז"ל: נ"ל כוונת ר' ירמיה לשם שמים היה לשמח ר' זירא, כעין הנהו תרי גברי בדיחו במפרקין דחסידיא (תענית דף כב ע"א), והוא מצוה רבה לשמח עגומים, וכ"ש תלמידי חכמים קצירי ומריעי, דמרבית התמדתם ומיעוט תנועתם מתגברות עליהם חולי הטחול וסיתים סמפונות, וגידים הדקים והיגון ומרה שחורה, דאם לא כן חלילה לו להתל בד"ת, עכ"ל.

הרי לפנינו שיש מצוה לבדח עצובים כדי לשמחם, ועל ידי זה אפשר לזכות לחיי עולם הבא, כמבואר בתענית, וכמו כן מבואר כאן שישנם מחלות שבאמת השמחה והצחק מרפא אותם, ובאופנים אלו מצוה לבדח ולשמח.

ולכן נראה שיש להתיר לערוך סדנאות אלו, וכן כתב בספר וישמע משה (ח"א עמ' תלו) בשם מו"ח מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל שמותר דהוי כמו רפואה, יעו"ש. אך יש לאשה להימנע מלעשות סדנאות לפני אנשים ורק לפני נשים מותר. וכמו שאמרו חז"ל (אבות פ"ג מ"ג) שחוק וקלות ראש מרגילים את האדם לערוה.

מעשה חמד – מהנעשה והנשמע בבית מרן שליט"א

מרן רבינו שליט"א בכינוס רבני מכון 'דרך אמונה': 'מי שלומד קצת מתורת רבי חיים ונרדבק בו, הוא מקבל חלק ושייכות למושג של שמונים פעם ש"ס!' לרגל תחילת השנה השמינית לייסוד קו 'דרך אמונה' נכנסו רבני המכון המוסרים שיעורים ותשובות מתורת רשכבה"ג מרן שר התורה זצ"ל למעונו של גיסו יבדלחט"א רבינו מרן שליט"א שחיזק ובירך בדבריהם נלהבים את העוסקים בתורת גיסו זצ"ל | כמו"כ בימים שלאחר מכן נערך שו"ת מרתק בדרכי הפסיקה של מרן ז"ל – הסיקור המלא בגיליון 'בדרכו אמונה' – להלן סיקור חלקי:

ביום שישי ערש"ק פרשת אחרי-קדושים, התכנסו ועלו רבני הקו קמיה גיסו אהובו של מרן שר התורה זצ"ל, יבדלחט"א מרן רבינו שליט"א, במעלי פניא דשבתא, בשעה הקבועה בה היה מרן שליט"א נכנס ללשכת הגזית, והוגה בחברותא עם גיסו מרן זצ"ל בתורה הקדושה, כשכל התורה כולה נפרשת כשמלה באותה שעה, על שולחנם של ארזי הלבנון, אדירי התורה. מרן שליט"א פתח את המעמד ואמר: "אני רוצה לספר לכם סיפור אחד שזה ממש מיירדעיק, שישנים שנה למדתי אצלו, ופעם אחת נכנסתי אליו, והוא אומר לי: "יצחק, צריכים פה לשתות לחיים, עשיתי סיום".

הוא היה במיטה כי לא הרגיש טוב, שאלתי אותו רב'ה מה קרה, אז הוא אומר לי: "למדתי מסכת ברכות בלילה..., נרדמתי ולמדתי את כל מסכת ברכות בלילה..."

מרן שליט"א מוסיף ומתפעל: "זה סיפור שעוד לא שמעתי כמוהו, הוא הגיש לי יין ואמר לי שאני אשתה".

חתנא דבי נשיאה של מרן שר התורה זצ"ל, הגאון רבי אלעזר דוד אפשטיין שליט"א (מראשי ישיבת 'תורה בתפארתה', הלומד בקביעות מדי יום ו' עם רבינו) – שנכח במעמד, הוסיף ואמר: "זה היה בתשעת הימים... והוא הסתפק האם אפשר לשתות יין על סיום שבתוך השינה".

חתנא דבי נשיאה של מרן רבינו שליט"א, הגאון רבי אליעזר רוס שליט"א הוסיף לספר: "יש עוד סיפור, שפעם באתי לרבי חיים ביום שישי, והוא אמר שהוא עכשיו למד בחלום עם הרב זילברשטיין את כל סדר טהרות..."

רבינו המשיך בהתרגשות: "מה אני יכול לדבר, על בני אדם אני יכול לדבר, אבל על מלאכים אני יכול לדבר? זה ממש מלאכים...., לית דין בר נש, פשוטו כמשמעו. אני לא מכיר דבר כזה..."

בטרם החל מרן שליט"א את דברי הברכה לרבינו הקו, פתח ואמר שוב בהתפעלות: "את הנוסח הזה, שמונים פעם ש"ס, אני לא מכיר חוץ מרבי חיים, אני לא מכיר עוד בריה כזו בעולם".

ומיד לאחר מכן החל לברך מעומקא דליבא: "הקב"ה יברך את כל אלה שנרדקים בו, ונרדקים במעשים שלו, ובכל מימרא קטנה שלו, כל טוב סלה, הקב"ה יברך אותנו שנזכה כולנו, למשהו משהו מהצדיק הזה, תורה ויר"ש, ואהבת חסד". נשיא הקו, הגרמ"י שניידר שליט"א ביקש מרבינו: "רוצים ברכה חזקה שלא יהיה מכשול, עונים כל יום תשובות בהלכה..., יש פה גם שיעורים וגם עונים תשובות לשואלים, אז רוצים ברכה שלא יהיה מכשול". רבינו: "שהקב"ה יעזור שנרדק בו, ונתפוס משהו ממנו... אנחנו לא מכירים דבר כזה, שמונים פעם ש"ס. שנזכה כולנו למשהו להידבק ממנו".

לאחר מכן נעמד רבינו ושורר לכבודה של תורה 'אשריכם תלמידי חכמים שדברי תורה חביבין עליכם ביותר', כשלסיום פנה ואמר שוב: "תראו יקירי, אני רוצה לחדש חידוש, אני חושב שמי שנרדק בדברים שלו, מקבל משהו משמונים פעם ש"ס. מה שאפשר להידבק בו זה משהו אחד, לפחות ללמוד קצת משהו מתורתו, אז יהיה לכל אחד חלק במושג הזה של שמונים פעם ש"ס, זה מושג שלא קיים בכלל. נרדקים משהו מתורתו של רבי חיים, אז יש שייכות לשמונים פעם ש"ס. ככה אני חושב, כך נראה לעניות דעתי. זה היתרון שיש לנו באסיפת קודש הזו, והקב"ה ימלא כל משאלות לבנו לטובה, שנזכה להידבק בתורה, ולהגדיל תורה ולהאדירה".

בסיום המעמד קיבל מרן שליט"א את מאסף הגיליונות 'אוצר הפרשה' והודה על הכנסת הגיליון השבועי 'אוצר חמד' מתורתו יחד עם עוד גיליונות מכובדים מתורתו וממרנן ורבנן גדולי הדור זצוק"ל ויבדלחט"א, ובירך את ראשי המערכת בברכת הצלחה רבה, ועבר לעיין ממושכות בהנאה מרובה בגיליון 'אוצר חמד' פרשת אחרי – קדושים.

במעמדות נשאו דברים, נשיא הקו הגאון רבי משה יהודה שניידר שליט"א, הגרא"י זילברשטיין שליט"א, והרה"ג רבי יששכר ברוך גולדנטל שליט"א (בעמח"ס שערי בינה וגדולה שימושה), והשתתפו, רבינו הקו הגאונים: רבי אליהו כהן (בעמח"ס מעשה חמד), רבי אברהם מאיר קפלן, רבי מנשה מועלם, רבי יהודה קולדצקי, רבי יוסף ברנר, רבי חיים משה דרורי, רבי משה פוליתנסקי, רבי מרדכי ספינקא, נכד רבינו רבי חיים מלין, ומנהל הקו הבה"ח ר' אליהו שניידר, ועוד].

בהמשך הכינוס שהתקיים בבית בנו חביבו של רבינו, הגרא"י זילברשטיין שליט"א נשא דברים נשיא הקו הגרמ"י שניידר שליט"א, להלן תמלול חלקי מדבריו: "וכעת זכינו אצל מרן פוסק הדור שליט"א שאמר יסוד חזק, [ונראה שהוא חידש את זה עכשיו], שבזה שרדקים בתורתו של רבינו הקו, מתחברים קצת לגדלותו העצומה, שהגדירו 'מלאך', וזכה ללמוד 'שמונים פעמים' ש"ס. וכשהוא אומר דבר, זה 'פסק הלכה'. כמו ששמעתי ממנו 'ר' רה"י זצוק"ל, שכשפוסק אומר דבר, זוהי 'הלכה'.

"וכשמרן פוסק הדור הגרמ"י ש' אלישיב זצוק"ל היה חי, אמר לי 'כל מילה שהרב אלישיב אומר זה פסק הלכה'. עד כדי כך שפעם אחת, שאלתי את ראש הישיבה: אם הרב אלישיב אומר לי לאכול? האם אני מחוייב לאכול, אמר לי: 'כן, זה פסק הלכה, ואתה חייב לאכול'.

ועכשיו בדורינו, אחרי שמרן הרב אלישיב זצ"ל נפטר, שאלתי את ראש הישיבה: מי פוסק היום? ואמר לי: 'הרב זילברשטיין'. [ובנוגע לדברים אחרים הוא לא הסכים לענות בשום אופן]. אבל את זה הוא אמר לי במפורש: 'הרב זילברשטיין'. ממילא אני יודע שמה שהרב אומר זהו, נגמר. ולא סתם קוראים לו פוסק הדור, שזו ההגדרה של מי שדבריו – זוהי המילה האחרונה.

אחודה נא חידה:

יש לפנינו כהן וישראל, ומכבדים את הישראל בזימון ולא את הכהן?

(התשובה לחידה אי"ה בגליון הבא, החידה באדיבות ידידינו הרב ארז חזני שליט"א)

תשובה לחידה מגליון שעבר: האם קיימת היכי תימצוי שבארץ ישראל יצטרכו לנהוג יום טוב שני?

תשובה. שיטת רש"י במסכת פסחים (דף מז ע"א) דדווקא בזמן המקדש לא היו שני ימים טובים של גלויות, אבל לאחר החורבן היו גם בירושלים שני ימים טובים של גלויות, וכן משמע מדברי רש"י במסכת סוכה (דף מב ע"ב, ד"ה החליל). וראה בהשגת הראב"ד על בעל המאור (פסחים דף יז ע"א מדה"ר) שכתב שאין בכל הגולה ובא"י מי שלא ינהוג שני יו"ט של גלויות, ונראה מזה ג"כ שהיה מנהג זה בא"י. והצל"ח (פסחים שם) כתב שדברי רש"י תמוהים, אטו בזה"י יש בירושלים שני יו"ט של גלויות חוץ מר"ה, ובשול"ת חת"ס (יו"ד סימן רנב) כתב שבטל ילדותו עבר דרך פראג וזכה לראות פני הגאון הצל"ח והציע לפניו שאפשר ליישב שיטת רש"י דמירי כגון שרוב חכמי ישראל בחו"ל, שאין כמותם בא"י, דאז מעברים השנים וקובעים חדשים בחו"ל (עי' ברכות דף סג ע"א), ולכן יעשו גם בא"י שני ימים מספק, והסכים הצל"ח לזה. ועוד יתכן שאם בזה"י יתקבצו לירושלים הרבה תושבים מחוץ לארץ, ודעתם לחזור, ורוב ירושלים תהיה מתושבי חו"ל, אולי ינהגו כולם יו"ט שני, וכמבואר בשול"ת שואל ומשיב (מהדו"ק ח"א סימן קכט) עפ"ד התוס' בפסחים (דף יד ע"א ד"ה שתי) לגבי איסור מלאכה בער"פ, וצ"ע.

יו"ל ע"י מערכת דברי חמד - לתרומות והנצחות: a0527642209@gmail.com

ניתן להאזין לפסקי הלכה המתעדכנים ממרן שליט"א בקו שיח יצחק: 03-3130582

לקבלת הקובץ השבועי המלא 'אוצר הפרשה': a169258235@gmail.com

כארי יתנשא

נידונים בהלכה וגנוזות מתורת רבינו מרן פוה"ד הגר"י זילברשטיין שליט"א

יו"ל ע"י מערכת 'אוצר הפרשה' – גיליון מס' 22

האם מותר ללכת לרופאים נכריים בימינו¹

שאלה: כשיש שני רופאים אחד יהודי ואחד נכרי, והנכרי יותר מומחה, האם מותר ללכת להתרפאות אצל הנכרי, דהרי כתוב בגמ' ביומא (דף פ"ד ע"ב): ואין עושים דברים הללו [דהיינו רפואה] לא ע"י נכרים ולא ע"י כותים וכו', ופסק השו"ע (סי' קנ"ה סעי' א'): כל מכה וחולה שיש בהם סכנה שמחללים עליהם שבת אין מתרפאים מגוי שאינו מומחה לרבים, דחיישינן לשפיכות דמים וכו'.

תשובה: כבר כתב הש"ך (ביו"ד סי' קנ"ה ס"ק ג'): 'אבל מומחה דהיינו אומן לא מרע לאומנותיה', ובימינו כל הרופאים שיש להם רשיון ומתפרנסים מעבודתם, הרי הם בכלל מומחה ולא מרע לאומנותיה, ופוק חזי מאי עמא דבר (פרט ליולדת, יעוין תורת היולדת פ"ח הערה ה'). אך אם שניהם שווים, יש להעדיף את הישראלי בגלל שמצוה לתת לו להשתכר, וכמבואר במשנ"ב (סי' תרמ"ח ס"ה, ובשעה צ"ס"ק ע"ו) דכתיב "או קנה מיד אמיתך", ופרש"י, והוא מהספרא 'אם תרצה לקנות קנה מיד אמיתך', וה"ה בנדונינו.

...

בירך על טבילה והחזיר את הכלי לבעלים²

שאלה: מי שקנה טרמוס וטבל עם ברכה, ובשימוש ראשון התברר שהמוצר אינו תקין, ובעלי החנות אכן הסכימו לקחת אותו בחזרה, האם ע"י שיטתמש בזכותו להחזרת המקח צריך לחשוש לברכה לבטלה שבירך על הטבילה, ושמא י"ל דגם כשימחול [על זכותו] לא ינצל מחשש זה. ויתכן עוד שגם יצטרך להטביל מחדש שעד שעת מחילה לכאן לא היה המוצר שלו.

ויש להוכיח להיתר מדברי הריטב"א בחולין (דף ק"ו) דאם נטל ידיו ובירך ואח"כ נמלך שלא לאכול אין זה ברכה לבטלה, אך ע"י בשד"ח (ח"ו עמ' 433) שהעלה דדוקא בנט"י דכיון שנטל ידיו גמרה לה ברכת הנטילה שעליה הוא מברך, ולפי"ז בנד"ד גרע?

תשובה: נאמר ברע"א (על גליון הש"ס, יבמות דף קכ"א) שאפ' להישבע על סמך הרוב, וכאן הרי יש רוב שהטרמוס צריך להיות טוב.

...

ביצים ספק טריפות, האם בעינן שילוח הקן³

שאלה: איתא בחולין (דף ק"מ ע"א) אם טרפה חייב בשילוח, אפרוחים טרפות פטור משילוח. ויל"ע בביצים דהו ספק טריפות אליבא דהחיות יאיר דכתב דיש חיוב שילוח הקן גם באינו צריך לביצים, ואיכא לספוקי אי בכה"ג נימא דמספק דאורייתא חייב לשלח, או דלמא דכיון דמספק דאורייתא לחומרא לא מצי לאכול את הביצים, א"כ השתא בוודאי לא קרינן בהו 'תקח לך' וממילא פטורים [ואסורים] בשילוח הקן.

תשובה: נראה דמספק חייב לשלח, דכתב הפתחי תשובה (סי' רצ"ב סעי' ב) דאין לברך על שילוח הקן משום דשמא ימצאו הביצים מוזרות והוי ברכה לבטלה, שמע מינה דרך לברך פטור, אך לשלח חייב.

...

שילוח הקן ע"י כפפות⁴

שאלה: האם מותר לקיים מצוות שילוח הקן עם כפפות או דהוה ביזיון ואסור?

תשובה: אם הוא חושש לחיידקים והחשש מוצדק, אין בזה ביזיון, ואם הוא איסטניס ובגלל זה הוא לא יוכל להזדרז והיונה תברח, אין בזה ביזיון.

¹ נערך מתוך הספר 'רפואת השבת' להגר"מ חזקיה (עמ' ע"ד) ע"ש.

² נשאל ע"י הגר"מ רוטשילד ונדפס בספרו ימי ברכה, ע"ש.

³ נערך מתוך הספר 'אם על הבנים' (עמ' ע"ו) להגר"ח כהן.

⁴ נשאל ע"י נכדו חביבו הגר"ח מלין שליט"א, מתוך ספרו לשוב בשדה (עמ' ע"א) ע"ש.

...

שרף בול לחבירו ונתייקר השני, האם עובר בכל תשחית⁵

שאלה: הסתפקו בבי מדרשא (ודיבר על זה גם מרן שליט"א בחשוקי חמד עמ"ס ב"ק עמ' מ"ד) בדאובן שהיה לו שני בולים יקרים ונדירים, ובא שמעון חברו ושרף לו בול אחד, ועייז התייקר ועלה שווי של הבול הראשון בכפליים, האם חייב לשלם על כך, דאמנן הזיק לו בכך ששרף את הבול, אך לא חיסרו ממון, משום שעייז מחיר הבול השני התייקר, והעיר הגרא"ח שצייגל שליט"א דלכאוי יש לדון דהשורף עבר ג"כ ב'בל תשחית', משום שהבול היה ראוי לשימוש והשחיתו. **תשובה:** מסתבר שעובר על כל תשחית, כי מפסיד את העולם, שכעת יש רק בול אחד.

...

בנידון קושייתו של מרן הגראי"ל⁶

שאלה: מרן הגראי"ל שטיינמן זצ"ל בספרו אילת השחר (שבת יב ע"א) הקשה בהא דאמרו שם דחייב אדם למשמש ולחפש בבגדו [בכל מקום שדרכו להשתמש שם ולהניח בו חפצים, וכגון בכיסי המכנסיים, החולצה והחליפה (משנ"ב סי' רנ"ב ס"ק נ"ה)] בערב שבת עם החשכה, שמא ישכח ולא יראה שכרוך בבגד איזה חפץ ויבוא להיכשל באיסור הוצאה מרשות לרשות בשבת או בטלטול מוקצה, והקשה בזה"ל: יל"ע מפני מה צריך למשמש בכיסו בע"ש עם חשכה, הרי ודאי לא ישכח ויצא, דהא אמרי' בב"מ אדם עשוי למשמש בכיסו בכל שעה, ותלינן דודאי משמש וידע שאבד ממנו, וא"כ ודאי ידע בשעת יציאה שיש לו בכיסו דבר, עכ"ל. כלומר, דמה צריך תקנה מיוחדת למשמש בכיסו בער"ש, הא בלא"ה אמרינן דדרכו של אדם למשמש בכיסו ולבדוק הכסף.

תשובה: אדם עשוי למשמש זה לא מצוה, וחז"ל הפכו פעולה טבעית זו למצוה, ויקבל על כך שכר של 'ושמרו בני ישראל את השבת'.

...

להניח תפילין כשליבו ערום⁷

שאלה: נשאלתי מגר"מ חליוה שליט"א שמצוי פעמים רבות שמגיעים אנשים שאינם שומרי תומ"צ ורוצים להניח תפילין, וכמה פעמים פלג גופם העליון מגולה לגמרי ומתעוררת השאלה האם ליכות אותם בהנחת תפילין או לא. וצדדי השאלה, דהרי פסק המשנ"ב (סי' לח סק"ה) בשם המג"א והמפ"ג דמי שליבו ערום, דהיינו שהולך במכנסיים לבד ולמעלה הוא ערום, לא יניח תפילין, דאף דלברך רשאי כיון שערוותו מכוסה, אפילו הכי אין נכו שיהא מגולה ליבו ויניח תפילין, עכ"ל. ובפשוטו הטעם שאין נכון להניח תפילין בעוד ליבו מגולה, הוא משום ביזוי מצוה. וא"כ לפי מה שהכריע רבינו המשנ"ב דאין נכון להניח תפילין בעורה כזו, אולי גם בדיעבד אין ראוי לתת להם להניח תפילין במצב זה. או דלמא אולי עדיפא לכה"פ שיניחו תפילין גם במצב זה שהם בלי חולצה וגופיה, דמוטב שיתבזו התפילין משלא יניחום כלל ולא יקיימו המצוה.

תשובה: בענין גופיה, לא יניח תפילין במקום בזיון כשארין לו בגד.

נבקש מכל הקוראים: מכל מי שיש לו באוצרותיו תשובות בכת"ק ממרן רבינו שליט"א, אם יוכל לשגרם למערכת, ונפרסמם כאן בגליון לזיכוי תועלת הרבים. אין להעתיק ללא רשות בשופו"א. לתרומות והנצחות לסיוע הוצאת הקובץ יש לפנות למערכת דברי חמד.

הערות הארות והוספות יתקבלו בברכה במייל מערכת 'דברי חמד':

a0527642209@gmail.com

ניתן להצטרף לרשימת התפוצה בשליחת מייל לכתובת הנ"ל. - נערך ע"י 'אוצר הפרשה':

a169258235@gmail.com

5 נשאל ע"י נכדו חביבו הגר"ח מלין שליט"א, מתוך ספרו לשוח בשדה (עמ' תק"ב) עיי"ש.

6 נשאל ע"י נכדו חביבו הגר"ח מלין שליט"א, מתוך ספרו לשוח בשדה (עמ' שצ"ז) עיי"ש.

7 נשאל ע"י נכדו חביבו הגר"ח מלין שליט"א, מתוך ספרו לשוח בשדה (עמ' תקס"א) עיי"ש.

עטרת צבי

מתורתו של רבנו מרן ראש ישיבת גרודנא הנאון רבי צבי דרבקין שליט"א

הכנה לקבלת התורה

להסיר קודם את האשפה ולייצב את השטח ורק אחר כך לבנות את הארמון. תשובה זו ענה לאברך בן ישיבה שנכנס לאדמו"ר חסידי, הלה התענין מה לומדים בישיבה, על מה מדברים בשיחות, וכשנענה שהשיחות הם על עבודת האדם על עצמו, מידותיו, וריסון היצר, אמר האדמו"ר: אני לא כך נוהג, שכן זו דרך של עצבות ושברון רוח, אני מכניס שמחה בלבם של חסידים, התלהבות, וממילא יסתדרו גם כל הענינים, ענה לו ר' יחזקאל שזהו בדיוק הלימוד שיש לקחת מ"הבית של ששון", כשבונים על אשפה הבנין לא יחזיק! יש קודם לעקור את האשפה ורק אח"כ להתחיל לבנות.

כך הדבר גם ברוחניות, יש קודם לבנות את היסוד, דהיינו המדות של האדם, מה הם התאוות שלו, למה הוא נמשך, האם הוא מסוגל ללחום עם היצר, וכל זה שייך לחדר האוכל, ולכן גם צריך לדבר על זה בחדר האוכל.

דברנו בעבר על ענין האבלות של ימי הספירה שבדאי אין זה במקרה, ובדאי שיש לזה שייכות ליסוד ימי הספירה, שהם ימי ההכנה למתן תורה, ואמרנו שמדת הדין שפגעה בתלמידי רבי עקיבא היתה בבחינת של "בקרובי אקדש", וכמו שביום השראת השכינה פגעה מידת הדין בצדיקים,

ימי הספירה הם ימי ההכנה לקראת מתן תורה, דיברנו על כך בשיחה בבית המדרש, והכונה היתה על ההכנות שצריך לעשות בעבודת ה', בחיזוק בתורה ובתפילה, שזה הוא בנין הקומה של הבן תורה, וברוך השם על זה אין צריך להרבות בדברים, הישיבה במיטבה, לומדים כראוי בחשק ובהתלהבות, מתפללים כמו שצריך, ולומדים מוסר בהתבוננות.

אכן צריך לדבר גם על התשתית שהבן תורה בנוי עליה, שהרי כל בנין בנוי על יסודות, הבנין נראה וגלוי לעין, היסוד הוא אינו נראה, הוא קבור באדמה, אבל חשיבותו של היסוד היא לא פחות מהבנין, כי אם היסוד הרוס היאך יתקיים הבנין? ועל חיזוק התשתית צריך לדבר, ובחדר האוכל, ולא בבית המדרש, כי שם תלוי כל חוזקו וחוסנו של היסוד, ועל זה, לצערנו, יש לדבר, והרבה לדבר.

המשגיח ר' יחזקאל אמר כי כל בנין רוחני שאינו מושתת על יסודות נכונים, הרי הוא דומה ל"בית של ששון", מה הוא הבית של ששון? הגביר ששון בנה בשנחאי ארמון מפואר, לימים החל הבנין לשקוע, והתברר שהבנין בנוי היה על אתר של אשפה שכיסוהו בקצת עפר, ועליה נבנה הבנין, וכמובן במשך הזמן הבנין שקע, שכן היה עליהם

כמשה רבנו, אכן ביאור הדבר הוא שר' עקיבא הגיע במדריגתו להתפשטות הגשמיות, והגוף אצלו נעשה בבחינת לבוש, והמסריקות של ברזל הם ההוכחה שר' עקיבא היה בהתפשטות של הגוף, והגוף היה רק בבחינת לבוש כמו בגד נפרד מעצמיותו, וזהו "כל ימי הייתי מצטער על דבר זה", דהיינו שכל חייו התעלה להגיע למדריגה זו של הפרדות מהגוף ועניו, ולכן היה ר' עקיבא מוסר התורה שבע"פ.

בני תורה אוחזים בתורה שנמסרה ע"י ר' עקיבא, תורה שיש בה דר ותפארת, ומאתנו לא דורשים מסירות נפש, ולא דורשים להזניח את צרכי הגוף, אבל דורשים בהחלט מאתנו לוותר על "הפיצה"! זה משהו סמלי, זה סממן של תרבות האכילה, זה דגל של היצה"ר, אין הכוונה בזה שפיצה היא דבר האסור, כשבבית מכינים או קונים פיצה זה יכול גם להיות סעודת מצוה, אבל ברחוב זה תרבות של אכילה.

אם אדם יכול לצאת מגידרו על ענין האוכל, זה כבר יותר מתרבות של אכילה, זה כבר שייך למה שהחובת הלבבות בשער הפרישה מכנה שעושים "בטניהם אלוהיהם", ושוב אנו אומרים: מותר לפעול ולעשות השתדלות בעניני אכילה - אם אין קמח אין תורה, אבל לא לעשות מהאכילה ע"ז וגם לא תרבות, וההבדלים ביניהם הם כחוט השערה וצריך זהירות רבה בדבר.

כל המדמה בנפשו שיוכל לזכות בכתרה של תורה וגם לא למשוך ידו מתרבות האכילה, אינו אלא טועה! זה דומה לבית של ששון, בית שבנוי על מצבור אשפה לא יחזיק מעמד, ולכן כל הרוצה להיות בן תורה אמיתי צריך לעבוד על התשתית, על היסוד, עד כמה הוא מוכן להקריב בשביל תורה, ואז יוכל לזכות לתורה שבע"פ ולהשראת השכינה שבאה בעקבותיה, סיעתא דשמיא בכל הענינים, ואין לך זמן מתאים ומסוגל לעבודה זו כימי הספירה, הבה ננצל את הזמן להכנה הראויה לקראת קבלת התורה.

(נאמר בפני בני הישיבה ט"ו אייר תשס"ט)

שעי"ז הקב"ה מתיירא, ומורא מקדש מתעלה, כך גם תקופתו של רבי עקיבא היתה תקופה של קבלת תורה, היינו התורה שבעל פה, והיה אז גם בחינה של השראת שכינה של "אין לו להקב"ה אלא ד' אמות של הלכה", ולכן מידת הדין פגעה בתלמידי רבי עקיבא, שהם היו הדור הראשון לקבלת תורה זו, כדי ליירא ולייקר את ערכה של תורה שבעל פה.

העניין שאצל רבי עקיבא היתה נתינה של תורה שבע"פ מבואר בדברי הפרקי היכלות ש"הדרה ותפארתה של תורה" ניתנו בזמן בית שני, ובגמ' במנחות כ"ט במעשה דר"ע ומשה רבינו, ומצאנו בזה עוד דברים מפורשים, במגלה עמוקות (האופן הפ"ח) כתב: הקב"ה נתן את התורה ע"י שני עמודי התורה, כשם שהיה משה רבינו מוסר התורה שבכתב ואדון הנביאים, כך היה ר' עקיבא מוסר התורה שבע"פ, ומעיין החכמה והוא היה עמוד תורה שבע"פ.

ובילקוט ראובני (פרשת וזאת הברכה אות קע"ג): "ולא קם נביא כמשה" נביא לא קם אבל חכם קם ומנו ר' עקיבא, דנביא באיתגליא וחכם באתכסיא.

ובפירוש הגר"א עמ"ס ברכות כתב: כי משה רבינו ע"ה ור' עקיבא במדריגה אחת היו, זה בתורה שבכתב וזה בתורה שבע"פ.

ואמנם מצינו בשניהם שעלו למרום, משה עלה למרום בפועל, ור' עקיבא נכנס לפרד"ס, ורש"י בחגיגה י"ד ב' כתב: נכנסו לפרדס - עלו לרקיע, ובתוס' שם: ולא עלו למעלה ממש אלא היה נראה להם כמו שעלו.

ונתינה של תורה זו היתה דוקא בדור של שמד, דור של מסירות נפש, והיינו שתורה שבע"פ לא מתקיימת יחד עם עולם הזה, ולכן רק כאשר הוכיחו שמוכנים הם למסור נפשם לה' ולתורתו זכו לקבל תורה שבע"פ.

ר' עקיבא עצמו סרקו בשרו במסריקות של ברזל, ומאידך גיסא מובא שמיתתו היתה מיתת נשיקה,

פרשת בהר בחוקותי

גבורי כח עושי דברו

וכי תאמרו

השמיטה, דאע"פ שמצווה לשמט, לא יחוש להפסד מחמת כן, אלא אדרבה 'בגלל הדבר הזה יברכך ה'.

יש להתבונן בזה, דהנה מצוות שמירת שבת כהלכתה כוללת שביתה ממלאכות, וזה קושי לאנשי עמל המתפרנסים ממלאכתם, דהוא יום א' בשבוע שאינם עוסקים בפרנסתם, ומצוי שיהיה בעל המלאכה מתרעם בשאלת 'מה נאכל', מ"מ לא מצינו שהתורה מתייחסת לטענה אפשרית כזו של האדם. וכן הרבה מצוות נצטוונו שיש לאדם איזה מחשבות שיכולות להתעורר בלבו, היאך יהיה מצליח לקיים המצווה כשלנגד עיניו ניצב אתגר כלשהו, ובתורה לא רואים איזה יחס למחשבות אלו.

דווקא במצוות השמיטה עוסקת התורה בתהיית ותמיהת איש השדה, 'וכי תאמרו מה נאכל וכו' וצויתי את ברכתי, וכן בעניין שמיטת כספים 'נתון תתן לו ואל ירע לבבך בתתך לו כי בגלל הדבר הזה יברכך ה'. וצריך להבין מה טעם נשתנה מצווה זו של שמיטה מכל המצוות, ועלינו לקיימה ללא כל תלייה ביישוב הדאגה 'מה נאכל', מצווה היא מוטלת עלינו, כמו שבמצוות שבת התורה לא מיישבת תמיהת בעל המלאכה על ששובת מעסקיו, חייבים אנו לקיים השמיטה אף בלא ההבטחה והישוב לתמיהתו של איש השדה.

אסתכל באורייתא

עניין ה'מסיני', וכששומרים ומדקדקים את מצוות השמיטה, הדבר מורה בזה את מידת הביטחון, שאזי מובטח הוא ב'וציאותי'.

זה הוא ביאור העניין בהבטחה זו, כי הקב"ה ברא את עולמו לאורה של תורה, כדאי בזוהר (תרומה קס"א א') "אסתכל באורייתא וברא עלמא" ומעתה כשמצווה אותנו התורה את מצוות השמיטה, מוכרח הוא כי בשנה השישית יהיה מפיק השדה יכול יתר, כי הקב"ה ברא את העולם באופן זה ע"פ התורה, א"כ בהכרח ברייתו של העולם היא כך שבשישית תהא ברכה מיוחדת, שכך תתקיים מצוות השמיטה.

בזה יובן היטב הא דפרש"י (כה' א') "מה עניין שמיטה אצל הר סיני והלא כל המצוות נאמרו מסיני, אלא מה שמיטה נאמרו כללותיה ופרטיה ודקדוקיה מסיני, אף כולן נאמרו כללותיהן ודקדוקיהן מסיני, כך שנויה בת"כ. ונ"ל שכך פירושה לפי שלא מצינו שמיטת קרקעות

כתיב (ויקרא כ"ה ג') "שש שנים תזרע שדך ושש שנים תזמר כרמך ואספת את תבואתה, ובשנה השביעת שבת שבתון יהיה לארץ שבת לה' שדך לא תזרע וכרמך לא תזמר, את ספיח קצירך לא תקצור ואת ענבי נזירך לא תבצר שנת שבתון יהיה לארץ".

אחר שהתורה מצווה את מצוות השמיטה, יש התייחסות מפורטת לדאגת האדם שתתעורר במחשבתו (שם כ') "וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית הן לא נזרע ולא נאסף את תבואתנו וצויתי את ברכתי לכם בשנה הששית ועשת התבואה לשלש השנים". הרי ברכה מיוחדת בתורה להפיג דאגת בעל השדה, שבשנה השישית תעשה תבואתו לשלש שנים.

מעין הבטחה זו מצינו בשמיטת כספים (דברים ט"ו א') "מקץ שבע שנים תעשה שמטה, וזה דבר השמטה שמוט כל בעל משה ידו אשר ישה ברעהו לא יגש את רעהו ואת אחיו כי קרא שמטה לה', וכו' השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל לאמר קרבה שנת השבע שנת השמטה ורעה עינך באחיק האביון ולא תתן לו וקרא עליך אל ה' והיה בך חטא, נתון תתן לו ולא ירע לבבך בתתך לו כי בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלקיך בכל מעשך ובכל משלח ידך". היא אזהרת התורה שלא יהיה נמנע מלהלוות סמוך לשנת

בביאור העניין נראה דצ"ל כך, אכן מזווית ראייתו הצרה בעין בשר של איש השדה הצדק עמו, ובשל פרטים ודקדוקים שהציבה התורה בפניו, יכול לטעות כי אין שייך כלל להיות מקיים מצוות שמיטה כהלכתה, ובד בבד לחיות ולהתפרנס כראוי, דבדרך העולם זהו דבר בלתי ריאלי ומציאותי, אדם מן השורה לא היה בא בהצעה כזו כלל, אלא שהמצוות הם ניתנו לנו מהקב"ה ב'סיני', ומחמת שזה ציווי הבא מ'סיני' שייך לדרוש זאת מאיש השדה, דרך מסיני אפשר להיווכח שמי שמקפיד ומקיים פרטיה ודקדוקיה של שמיטה, יהיה ממשיך ומתפרנס כראוי, דווקא מציאות זו של מצוות שמיטה ושמירת דיניה, היא המעידה ביותר מאלף עדים כי ציווי זה מסיני הוא, שכן בלא"ה אין יתכן לו כלל, וממנו נקיש כל המצוות כולן, דמסיני הם.

עתה מובן מדוע מייחסת התורה חשיבות רבה להדגשה זו, לבירור טענתו ותהייתו של איש השדה, באשר ל'מה נאכל בשנה השביעית', שכן טענה זו מאששת ומבררת את

שנשנית בערבות מואב" ע"כ. לכאורה היה מקום לטעות שמא נאמרו פרטיה של שמיטה בערבות מואב, אלא דזה אינו, כי אם כמו ששמיטה עצמה ציווי הכללי הוא 'מסיני', אזי גם פרטיה מסיני הם. ולהנ"ל יבואר דציווי פרטיה ודקדוקיה, הוא המעורר את איש השדה לשאול

הבטחה בזה"ז

ולתמוה את שאלת 'מה נאכל', ומה שנצטוונו זאת בסיני היא התשובה לכל הרחורי תמיהות אלו, דאם הקב"ה צווה ע"ז הרי בהכרח ש'ציותי את ברכת', כיון שברא עולמו ע"פ התורה, ואין היתכנות לעולם שלא תוכל ותתקיים בו התורה.

ד'ציוותי' שנאמרה בסיני ישנה גם על ציווי חז"ל אע"פ דמדברנן נינהו.

לא ישאל השואל מניין להם לחז"ל לגרום לאדם לאבד את ממונו, עד כדי חרפת רעב ח"ו, והא פיקו"נ דוחה את כל התורה כולה. התשובה לזה ערוכה היא דב'מסיני' מונח דשם נאמר הציווי ועמו גם הקושי הנלווה אליו, ומאידך שם גם נאמר הפתרון לזה בהבטחת 'ציוותי'.

אכן לפי פשוטם עצם הציווי הוא מהותו הבטחה, כי העולם נברא באופן כזה שיהיה מתקיים הציווי. וידוע בזה משם רבי זושא מאניפולי, דענין זה אינו מופת ונס שיהיה נעשה ברכה בשנה הששית, דהא אסתכל באורייתא וברא עלמא, ומוכרח הוא שיהיה יוצא בשנה השישית כמה שצריך ברכה כדי שיחיו ממנה בשביעית ובשמינית, כנ"ל. אלא דמה שהיה צורך בהבטחה של ציותי את ברכת, היינו על אף שבא אדם ושאל 'וכי תאמרו' מה נאכל, דבזה יכול שמפסיד ההבטחה הטבעית שבציווי, לכך הוצרכו להבטחת הברכה, דאף שחסרו הבטחון מעצם הציווי, מ"מ וציותי את ברכת.

דברי התורה הם המציאות

הדבר היא כי לא יתכן להרבות נשים ולא יסור לבבו. זו מציאות בבריא, אף אם חושב ומרגיש האדם בהיפך, דכשהתורה אומרת 'פן יסור', לימדנו חז"ל שהמתחכם וחושב שיש בו דעת מספקת כדי שלא יסור, הרי חכמה ודעת זו אינה כי אם טעות.

והנאמר בתורה אינו תלוי בזמן כלל, כאז כן עתה, זו היא המשמעות של 'כללותיה ודקדוקיה' הם חוק ולא יעבור, זהו כח התורה, וזה משמעות העניין של 'מסיני'. הברכות שמרעיפה התורה לאדם, שייך גם כן בדורנו אנו, דהכל נובע מאותו העניין, וכי הבטחות התורה מערבות גם את ברכות חז"ל דהיום, וזהו תמצית העניין של 'מסיני'.

ממילא דווקא בעניינה של שמיטה, אשר כל בר דעת יהיה מתקשה ומסיק כי קושי הוא להיות מתקיים כשמקיים את דיני דקדוקיה, עד שמתבאר כי רק מחמת שזאת מסיני היא, פרטיה ודקדוקיה, אז יהיה נלמד דהוא הדין שאר המצוות מסיני הן, דכאמור הראייה הניצחת ששמיטה מסיני היא, זאת מחמת כללותיה ודקדוקיה.

דבר זה רמוז ב'נעשה ונשמע', רק כאשר 'נעשה' יהיה זה ניתן להיות 'נשמע' ומובן, וע"ז אחז"ל מי גילה רז זה לבני שמלאכי השרת משתמשים בו, כי גבורי כח עושי דברו, כלול בזה, שרק כשעושה אז שייך להיות בכלל איזה הבנה, העשייה והקיום צריך להיות מתוך שבטוח במה שהתורה וגדולי התורה מורים את דרכנו. זהו תמצית 'דבר השמיטה'. כך זוכים לכל הברכות האמורות בגיבורי כח עושי דברו.

כח הבטחה זו של 'מסיני' רב הוא, שכן יש מן האחרונים דס"ל כי גם בזמן הזה, דמצוות שמיטה דרבנן, אכתי יש קיום להבטחה זו של 'ציוותי' (כך שיטת מרנא החזו"א זיע"א, וכבר נודעו דרכיו בקודש היאך נהג בהנהגה מיוחדת כלפי אנשי המושב קוממיות ומושבות אחרים ששמרו שמיטה כהלכתה). שומעים אנו בזה כי 'מסיני' זהו כל מה שחז"ל מלמדים אותנו, ומה שגדו"י מורים היום הרי זה נמי 'מסיני'.

אלא שצריכים אנו לתלמוד, כי הבטחת התורה 'ציוותי' את ברכת' הרי נשענים אנו ובטוחים בה. אלא שיש לבאר במצוות דרבנן (כגון שביעית בזה"ז) מניין להם לחז"ל כח הבטחה זו, אף היכא דמדאורייתא ליכא מצווה רק מדבריהם.

שורש הדברים יתבאר ע"פ המפורסם בדברי הרמב"ן, ועיקרם כי רוח ה' שורה על חז"ל, ואין זאת רק בבחינת סיוע שלא יהיו טועים ח"ו, אלא דכל מה שקובעים חז"ל בדבריהם יש בזה התוקף כמו שהיו מסיני. וברכה זו

העולה מהדברים כי הכתוב בתורה מציאות הוא, מצינו מעי"ז אצל שלמה המלך החכם מכל אדם, שביקש להרבות לו נשים בלא שיסירו אלו את לבבו, ומבואר בגמ' (סנהדרין כ"א ע"ב) דבימי זקנותו אכן הטו נשיו את לבבו.

הנה למעשה שלמה המלך לא טעה, אכן ידע הוא שבמצבו שלו באותה העת, לא יוכל להגיע להטיית הלב חלילה, והצדק היה עמו, אך בתורה נאמר "לא ירבה לו נשים פן יסירו את לבבו" הווי אומר שזו מציאות היא, ובזה הוא טעה, דאם כתבה זאת התורה, זו מציאות חד משמעית שאין בלתה מאומה.

כן מצינו (שבת י"ב ע"א) שאמר רבי ישמעאל אני אקרא ולא אטה, ולבסוף קרא והטה, ויש לתמוה, היתכן שעל רבי ישמעאל לא שרתה אימת שבת כיום הכיפורים. והביאור כי אכן צדק הוא בהגיון דבריו, אלא דבשעה שקבעו חז"ל שלא יקרא בלילי שבתות לאור הנר שמא יטה, זו מציאות היא באופן חד משמע.

יסוד גדול הוא כמו שאנו מזכירים "דבריו חיים וקיימים" דברי התורה הם מציאות. ואין הם בבחינת סברות או חוכמות, כל הסברות כולן אין יכולות להתקיים אלא אם שרשן בתורה, ואף היכן שנימקה התורה טעם האיסור כמו 'פן יסירו את לבבו', אין הנימוק משנה כלל את חומרת האיסור, שאין לבטלו בשום אופן.

משום כך, לא יתכן שהכתוב בתורה נתון למחשבת והבנת שכלו של אדם, שיהיה שופט את הכתוב כחפץ הבנתו, אם נקטה תורה 'לא ירבה לו נשים פן יסור לבבו' משמעות

שיירת דוד

מתורתו ומכתביו של הגאון הגדול רבי דוד הקשר זצוק"ל
מראשי ישיבת "קול תורה"

מתוך הפרשה

מצות שמיטה – ובטחון

ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ, שבת לה' (כ"ה ד')

התביעה שיש לארץ על חילול השמיטה

ומבואר בפרשה מצות השמיטה, ומבואר בגמרא בשבת (ל"ג א') חומר מצוה זו, שביטולה גורם גלות. וצריך ביאור מה החומר המיוחד של מצוה זו.

עוד צריך ביאור, שבפרשת בחוקותי כתוב, "והארץ תעזב מהם לצמיתות, ותרץ את שבתותיה" (כ"ו מ"ג), ומבואר שזו תביעה של הארץ, שתובעת את שבתותיה. וצריך ביאור איזה תביעה יש בזה לארץ.

והנה בטעמי המצוה של מצות השמיטה, עיין בכלי יקר (כ"ה ב'), שהביא את הטעם של הרמב"ם במורה נבוכים, שהוא משום החשש לחולשת הארץ, ומביא שם הכלי יקר, שכבר תמחו על הרמב"ם דאם כן עצם חולשת הארץ היא עונשם, ולמה מתחייבים גלות על ביטול מצות השמיטה, ועוד שאם כן אין זו שבת לה', אלא שבת לארץ, ועוד עיין שם.

ובעקידה ביאר שהוא כעין יום השבת שהוא אות לחידוש ובריאת העולם, ועוד כדי להזכיר לאדם שימי שנותינו בהם שבעים שנה, וכעין זה כתב האברבנאל והאר"י עוד בדברים עיין שם, (והובא בכלי יקר). והוא גם כן פלא, שהרי די לנו בשבתות גופא, ואם השבתות לא יועילו מה יוסיף השמיטה.

ומבאר שם הכלי יקר, וכן הוא לפי פשוטו, שטעם מצות שמיטה להשריש בנו את מדת הבטחון, שלא נזרע ולא נאסף, ואף על פי כן השם יתברך ידאג לנו שנוכל לאכול.

אבותינו שבטחו בך

ונראה עוד לבאר בזה, דהנה מצינו בתפילה, בברכת אהבה רבה, שהגדרה של מעלת האבות היא אבותינו שבטחו בך, ולכאורה היו צריכים להגדירם כצדיקים וכו',

ומדוע עיקר הזכות שאנו תולים באבותינו הוא על זה שבטחו בך.

עוד צריך עיון בהמשך הברכה שם, שאומרים ולא נבוש לעולם ועד, כי בשם קדשך הגדול והנורא בטחנו, נגילה ונשמחה בישועתך. והנה יש מפרשים שקאי כי בשם קדשך על ההמשך, שנגילה ונשמחה בישועתך. אבל בפשוטו קאי על לשעבר, שמבקשים שלכן לא נבוש לעולם ועד כי בשם קדשך בטחנו, וקשה, הרי הברכה מדברת על והאר עינינו בתורתך, ודבק לבנו במצוותיך, ויחד לבבנו וכו', ואם כן דברים אלו בפני עצמם הם סיבה שלא נבוש, ומדוע צריך להוסיף דוקא כי בשם קדשך בטחנו, שזה יהיה הסיבה שבגללה אנו מבקשים שלא נבוש. ובאמת שאף לפי דעת המפרשים שקאי על ההמשך יש אותה שאלה, מדוע נגילה ונשמחה דוקא בגלל שבטחנו.

וכן בתפילת שמונה עשרה, בברכת על הצדיקים, אומרים ותן שכר טוב לכל הבוטחים באמת, ושים חלקנו עמם. וקשה, הרי איירי בצדיקים וחסידים, ואם כן מדוע תפילתנו ושים חלקנו עמם, הוא דוקא על הבוטחים, והדברים צריכים ביאור.

חובת ההשתדלות היא נסיון

והנה בירושלמי בתענית (פ"ד ה"ג), וכן הוא באיכה רבתי (ב' ד'), מבואר על בר כוכבא, שטעונו היתה שאמר לא תסעוד ולא תכסוף, דהיינו שהקדוש ברוך הוא לא יעזור לשונאים, ואז גם לא צריך שיעזור ליהודים, שיש להם די כח לבד. ויסוד טעותו הוא, שהגדר של השתדלות ובטחון הוא, שהשתדלות אינה כלום, והוא רק בגדר נסיון לאדם, שצריך שישתדל, ולא יסמוך על השתדלותו. וכן מבואר בחובת הלבבות שער הבטחון, שחובת ההשתדלות הוא

אמונה ובטחון

לאחר הסתלקותו של רבינו זצ"ל נמצאו בכתביו רשימות שונות, בעיקר משנות בחרותו, מתוך שולים של פנקסי חשבון הנפש שרשם לעצמו בעניני עבודת ה', ואע"פ שאין בהם חידושים, מ"מ מציאנו בהם דברים יקרים לעורר הנפש לעבודת ה'. ויהי רצון שנוכח ללכת בדרכיו וללמוד מגדלותיו.

ויהיו הדברים לעילוי נשמתו הטהורה.

א'. עיקר הכל להאמין שיש אדון, ושצריך לקבל עול מלכות.

ב'. בעל אמונה בהשגחה אינו מרגיש עצמו בודד, ובשעת רעה הוא מרגיש בהשתתפות ה' עמו.

ג'. לחזק הבטחון האמיתי שה' מנהיג אותנו, והכל לטובתנו, וגם עונש לטובתנו, ולא להתרעם ח"ו על מידותיו.

ד'. לזכור מאמר חובת הלבבות שהסיבות האמיתיות (למקרים בעולם) הם המצוות וקיום רצון ה', שה' המסבב הכל מסבב לפי ערכן של סיבות אלו, והסיבות האחרות הן רק אמצעי, כך שאין חסרות כ"כ, ואם תחסרנה ויגיע עפ"י הסיבות האמיתיות, הרי לא תקצר יד ה' מהושיע, וממילא אל לנו לבטוח בסיבה כל שהיא ולהשתדל בה, אלא רק בסיבות האמיתיות.

ה'. האדם מרגיש שהוא רוצה לבטוח בה' כדי שיהיה לו טוב, ובאמת לא זו הסיבה שהוא צריך לרצות לבטוח, ושהוא חייב לבטוח, אלא הסיבה האמיתית היא מפני שצריך הכרה אמיתית באמונה וברצון ה' להטיב, ועוד צריך לדעת שהבטחון הזה רק בשביל להשיג, אינו בטחון כלל אלא תביעה מה' ח"ו.

ו'. לא לבטוח בסיבות, לזכור לברך על הרעה, לראות חסד ה' אף ברע ולא רק בטוב, ובפרט אם הרע הוא רק הסיבות, שאסור להצטער עליו כלל, שהרי הסיבות בין כה ובין כה ביד ה', ולדעת לבטוח למען האמת ולא ע"מ לקבל פרס, להסיר העצבות והמתחות.

ז'. הבטחון בהי"ת צריך להגשימו למעשה, אעפ"י שלעיתים הדבר קשה מאוד, והעצבים עובדים על האדם לעשותו לעצבני בגלל חוסר הצלחה בדבר מסוים, ורצוי מאוד לשנן הבטחון הטיב בתפילה, בלי לזכור לרגע שפרט זה חסר, כיון שאם נזכרים בפרטים שוכחים לפעמים העיקר.

רק נסיון לאדם. ואם כן לא שייך כלל מה שאמר שהקדוש ברוך הוא לא יעזור, שאם אינו עוזר הרי אין כלום.

וזוהי היסוד המבואר בגמרא בתענית (כ"ה א'), שאמר רבי חנינא לבתו שהדליקה בחומץ, מי שאמר לשמן שידלק יאמר לחומץ וידלק, שגם בשמן אין כאן אלא נס.

הבטחון נלמד משמיטה

ויסוד זה מבואר במצות שמיטה, שכאן אין האדם עושה השתדלות מצידו, ורק מחכה לסיעתא דשמיא, ואדרבה כל פעולתו הוא להיפך מהשתדלות, ואף על פי כן הוא בוטח, שכיון שכאן ציוה הקדוש ברוך הוא לא לעשות השתדלות, ואם כן אינו חייב בהשתדלות, ונשאר הבטחון.

ונראה שהכרה זו מביאה דביקות עצומה בהקדוש ברוך הוא. ולכן המדרגה הכי גבוהה שיש, הוא שלימות במידת הבטחון, שפירושו דביקות בלי הגבלה, וניחא שבזה הגדירו את מדרגת האבות, ועל זה אנו מתפללים שבזכות זאת נזכה לישועה.

וניחא גם התביעה הגדולה על השמיטה. שאם אפשר להגיע למדרגות כל כך עליונות בקיום מצות שמיטה, ממילא ההזנחה מחייבת עונש גדול.

תביעת הארץ זכותה להיות כלי ללמוד את מידת הבטחון

ואפשר שניחא לפי זה גם תביעת הארץ על ביטול השמיטה, שהארץ תובעת שיכלה להיות כלי לעליה גדולה בבטחון, והחסירו ממנה זכות זאת. וכמו שאמרו בגמרא בחולין (צ"א ב'), בענין האבנים שרבו, עלי ניח צדיק את ראשו, שהויכוח שלהם היה, שרצו לזכות להיות משמשים ליעקב אבינו. (וראה בזה במסילת ישרים פ"א).

ולכן התיקון הוא הגלות, שעל ידי זה שיתברר כל הענין הזה שהארץ תובעת עוון השמיטה, ויתעוררו על ענין השמיטה, בזה מקבלת הארץ תקנה, שבזה שתהיה כלי לגרום להתעוררות זו, זה יהיה התיקון שלה על ההפסד שהיה לה, בשביל שביטלו בה את השמיטה, וזה מה שנאמר אז תרצה הארץ את שבתותיה, שהארץ תבוא לתיקונה על ידי הגלות.

להנצחות וקבלת הגליון מידי שבוע

058-322-5008 | SD0583225008@GMAIL.COM

רשימת הספרים מכתבי רבינו שו"ל ער היום בעה"י

שירת דוד - בבא מציעא
שירת דוד - בבא בתרא
שירת דוד - כתובות
שירת דוד - יבמות קידושין

שירת דוד - מאמרים תורה ומועדים
שירת דוד - שיעורי הלכה שבת פסחים
שירת דוד - הגדה של פסח
שירת דוד - מראה מקומות

דעת ואמונה

מתורתו של

הגאון רבי עמנואל טולידאנו שליט"א

גיליון מס'
220

רשב"י – מסירות נפש לתורה – אני לדודי ועלי תשוקתו

תשפ"ז
בהר בחוקותי

מי שצמא לקירבת השם, מי שרוצה קשר וחבור עם הקב"ה, שילך למים שזה תורה, וכך ירוה את הצימאון להקב"ה. והפסוק בא ללמדנו שהצורה איך להתקשר להקב"ה זה ע"י לימוד התורה.

וענין זה מפורש ברש"י בפרשת ואתחנן בפרשת שמע ישראל שהתורה מצווה ואהבת את ה' אלוהיך, והיו הדברים האלה, ורש"י שם הביא מהסיפור לפי שנאמר ואהבת את ה' **איני יודע כיצד אוהבים את המקום?** תלמוד לומר והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך, תן הדברים האלה על ליבך, שמתוך כך אתה מכיר את מי שאמר והיה העולם ומדבק בדרכיו.

זה נורא ואיום

רבינו יונה בשע"ת בשער השלישי מביא מעלות העליונות שכולם ניצטוו במצות עשה, ואחד מהם זה מעלת לימוד תורה, שאדם יהיה חזק שלא יבטל מהתורה.

הנה המשנה באבות פ"ו: אמר רבי יהושע בן לוי בכל יום בת קול יוצאת מהר חורב ומכרזת ואומרת אוי להם לבריות מעלבונה של תורה, בפשטות התנא בא להזהיר את הבריות שיזהרו שלא יעליבו את התורה, אבל ראיתי במדרש שמואל מפרש 'אוי' כל פעם שהבריות אומרים אוי, כשיש צרה, יש חולה או צרה אחרת, אומרים אוי, למה יש אוי? זה עונש בגלל שמעליבים את התורה, 'האוי' שיש בעולם זה בגלל עלבונה של תורה, מה זה מעליבים את התורה? כשאדם יש לו אפשרות ללמוד ולא לומד, מתעסק בדברים אחרים, זה ניקרא שהוא מעליב את התורה.

כמו שאחז"ל בסנהדרין צט: כי דבר השם בזה ואת מצוותו הפר, זה מי שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק, הכרת תכרת, רחמנא ליצול, **זה נורא ואיום!** חומר הבזיון של לבזות התורה, מה זה לבזות התורה? שאתה לא לומד, מזלזל, או לפעמים קוראים עיתון בזמן שאתה יכול ללמוד, רחמנא ליצול, השם יצילנו.

חזר כל הלילה על המשנה

והחפץ חיים מספר שהוא היה פעם בבית מלון עם ר' ישראל סלנטר זצ"ל, והחדר של החפץ חיים היה על יד החדר של ר' ישראל, וראה שר' ישראל חזר כל הלילה על המשנה **דלא יליף קטלא חייב**, חזר ע"ז כל הלילה כדי להפחיד עצמו מביטול תורה, מי שלא לומד קטלא חייב, ככה מספר החפץ חיים, ותלמידו ר' ישראל היו מאוד עובדים על ביטול תורה, ר' שמחה זיסל היה לומד כל הלילה בעמידה כדי לא להרדם, ובסוף ימיו הוא סבל מהרגלים.

כבר דיברנו פעם שיהושע בן נון זכה להעמיד את השמש בזכות ההתמדה הגדולה שלו, לא ימיש מתוך האהל, תראה למה אפשר להגיע בזכות ההתמדה, תראה רשב"י, בזכות שמסר נפשו על התורה, זכה שהקב"ה משתוקק אליו, לומר כזה דבר על עצמו שהקב"ה משתוקק אליו, מי יכול לומר דבר כזה, זה בזכות לימוד התורה, צריך להתחזק בלימוד.

מלומד בניסים

והטיפשים האלה במה הם משבחים את רשב"י, שהוא אירגן את המרד על בר כוכבא, ולמה לא תספר עליו שמסר נפשו על לימוד תורה, ולמה לא תספר עליו שהוא זכה להיות מלומד בניסים.

כמו שמספרת הגמ' במעילה דף יז א' שגזרה מלכות רומי שלא ישמרו את השבת, ושלא ימולו את בניהם, ושיבעלו נידות, ואמרו חכמים את מי נשלח כדי לבטל את הגזירות, ואמרו שנישלח את רשב"י שהוא **מלומד בניסים**, ופירש"י שהרי נעשו לו ניסים במערה, ושלאו אותו יחד עם ר"א ב"ר יוסי, והזדמן להם שד לעזור להם, בכה רבי שמעון ואמר, הרי לשפחה של שרה הגר נזדמנו מלאכים לעזור לה, ולנו הגיע רק שד, הגיעו אח"כ לרומא, והשד ניכנס בבית המלך, ואמר, אני לא יוצא ממנה רק אם רבי שמעון יאמר לי לצאת, הביאו את רבי שמעון, והוא אמר

הפסקתי אותו באמצע הדרשה

פעם בל"ג בעומר הוצרכתי ליסוע לגבעת זאב ועדיין לא התפללת מנחה, נכנסתי שם לבית כנסת של המזרחי להתפלל מנחה, אחרי ערבית קם שם אחד ודרש היום זה ל"ג בעומר נדבר על רשב"י.

והוא בא וסיפר תדעו: רבי שמעון היה ממארגני המרד של בר כוכבא, זה השבח הגדול שהוא מצא על רשב"י, קמתי בפני כולם והפסקתי אותו באמצע הדרשה שלו, וצעקתי, מה... זה מה שיש לך לספר על ר' שמעון... תספר שהיה מלומד בניסים, תספר על המסירות שלו לתורה. מה הגדלות של רשב"י שבגללה הוא זכה להגיע לדרגות מאוד גבוהות? מה שאנחנו רואים על ר' שמעון שהוא מסר נפשו על התורה, הוא ישב במערה 13 שנה, ומה הוא עשה שם? ישב ולמד תורה בהתמדה, ומה היה האוכל שלו, **חרובים ומים**... זה הכל, וככה ישב ולמד מתוך הדחק, צער המערה, ולא היה להם בגדים, היו לובשים את הבגדים רק בשביל התפילה, וללמוד היו נכנסים לתוך החול ומתכסים בחול שאסור ללמוד תורה ערום, ולא יראה בך ערות דבר, וככה למדו, ישבו ללמוד.

לא בחינם זכה רשב"י

לא לחינם זכה רשב"י לגלות סודות התורה, רזי דרזין, כל הסודות של הזוהר הקדוש, הם זכו לגלות נסתרות שלא היו ידועים עד אז, אני לא יודע אם היה להם 'רבה' לזה, אומרים שאלהיה הנביא היה מגיע לשם, ויש אומרים שאחיה השילוני היה מגיע לשם.

ומה שזכה לזה, זה לא בחינם, אתה יודע רשב"י גם היה פעם ילד כמו כל הילדים, והוא גדל, שהיה דבוק בתורה כל ימיו.

אני לדודי ועלי תשוקתו

יש באידרא זוטא שרשב"י אמר על עצמו ביום פטירתו את הפסוק, **"אני לדודי ועלי תשוקתו"**, רשב"י לא אמר, עליו תשוקתי - אני משתוקק לקב"ה, אלא רשב"י אמר - **עלי תשוקתו** - הקב"ה משתוקק עלי! הקב"ה משתוקק לר' שמעון, אני לדודי - אני מסרתי עצמי על הקב"ה וקיבלתי על עצמי עול תורה במסירות נפש, ולכן לעומת זה הקב"ה הוא משתוקק אלי, כך אמר ביום פטירתו, ומובא שם שהוא חיכה שכל הפמליא של הקב"ה ועוד נשמות של צדיקים שכולם יבאו לשמוע את הדרשה האחרונה שלו, שבה הוא גילה סתרי תורה, וכולם הגיעו, ואז הוא אמר אני לדודי ועלי תשוקתו, השם משתוקק אלי לשמוע את החידושי תורה שלי.

עוד מובא שם שר' שמעון אמר: **כל יומין דאתקטרנא בהאי עלמא, בחד קטירא אתקטרנא ביה בקודשא בריך הוא** - כל ימי נקשרתי עם הקב"ה בקשר אחד ואמיץ שלא ינתק, ובגין כך השתא ועלי תשוקתו - בגלל שניקשרתי עם הקב"ה בקשר אמיץ לכן זכיתי שעלי תשוקתו, ולכן - **דהוא וכל סיעתא קדישא דיליה, אתו למשמע בחדוה מלין סתימין ושבחא דעתיקא קדישא**, בגלל הקשר האמיץ עם הקב"ה, לכן הקב"ה וכל פמליא של מעלה באו לשמוע את ר"ש ביום פטירתו.

ומהו הקשר שרשב"י קשר בו את עצמו להשם? על ידי שהוא היה מתמיד גדול, וקשר את עצמו עם לימוד התורה, ועשה תורתו אומנותו, ומסר את נפשו לעמל התורה, וכך הוא נקשר לקודשא בריך הוא, וכמו שראינו שברח עם בנו למערה, שאין בה מים ומזון, והיה שם י"ג שנים, וע"י עמל התורה כזה - נקשר להקב"ה.

הצורה איך להתקשר להקב"ה

וכמו שאומר הבעל התניא על הפסוק הוי כל צמא לכו למים, הפסוק אומר שמי שצמא ישותה מים ולא מובן הרי זה פשוט, צמא שותה מים, ומה בא הפסוק לומר ואף אם תפרש שהכוונה לתורה, גם זה לא מובן פשוט שמי שצמא ללמוד ישב ללמוד ומה בא הפסוק לחדש לנו? ואומר הבעל התניא שכונת הפסוק למי שצמא להקב"ה, צמא לקשר איתו, כמו שכתוב: צמאה נפשי לאלוקים לקל חי - וזה כוונת הפסוק

לשד לצאת ויצא, אמר לו המלך לר"ש, תיכנס לבית גנזי וקח משם מה שתמצא, נכנס וקרע שם את כל האגרות של הגזירות על עם ישראל. אבל עיקר השבח של ר"ש זה 'העלי תשוקתו', זה השבח הכי גדול שהקב"ה משתוקק לשמוע את הדברי תורה שלו, וביום פטירתו בא הקב"ה לכבד אותו והביא את כל המלאכים לקבל אותו, וכמו שכתוב "רוכב ערבות שש ושמח בבא אליו נפש צדיק" - ערבות זה הרקיע השביעי ששם נימצא כסא הכבוד, והקב"ה מעל כסא הכבוד, ורוכב ערבות שש ושמח בבא אליו צדיק, זה היה יום הפטירה שלו, שהקב"ה וכל פמליא של מעלה באו לשמוע אותו, זה שבח יותר גדול ממלומד בניסים.

הנסיעה למירון שייכת רק למקובלים

ראיתי פעם כמה שקנו ביום ל"ג בעומר בשר לעשות 'מנגל', אמרתי להם בדיוק בל"ג בעומר שרשב"י מסר נפשו על התורה מתוך התנזרות מתאוות האכילה, אכל 13 שנה חרובים, ואתם באים ומשקיעים בתאוות, ויש כאלו שמגיעים למירון ונימצאים שם שבוע שלם, מה צריך את זה? שאלו אותי פעם אם ליסוע למירון בל"ג בעומר, אמרתי להם ברור לי שיהיה לרשב"י נחת רוח יותר גדולה אם במקום ליסוע תשבו ללמוד, וכ"ש אם תעסקו בתורתו של רשב"י לעילוי נשמתו, יהיה לו מזה הרבה יותר נחת רוח מאשר כזה ביטול תורה ענק, מה שהיו

צדיקים שנסעו לרשב"י זה כאלו שהיו לומדים הרבה קבלה וקשורים לתורת הניסתר, הם שייכים לענין הזה, אבל אתה שלא למדת קבלה, מה אתה שייך לזה, בודאי שיותר טוב שתשב ותלמד, וזה יביא לרשב"י הרבה נחת רוח.

מירון זה מקום תפילה

אנחנו מעולם לא נסענו בל"ג בעומר, הרב שך נסע למירון רק פעם אחת כשהרב מבריסק היה חולה, שמעו אותו אומר שהוא שמע מאביו ר' חיים שמירון זה מקום תפילה, והוא היה רוצה שיתפללו עליו שמה, ור' דוד פרנקל צ"ל שמע מזה ואירגן שתי מוניות מבני ברק, והרב שך נסע, וגם ר' אהרון ליב נסע ור' זאב אידלמן נסעו, הם היו ילידי בריסק הכירו את הברסקיער רב משם, אחר כך הרב שך ביקר את הרב מבריסק והוא שאל אותו אם הוא נסע למירון להתפלל עליו, ואמר לו הרב שך שנסע, ואמר הרב שך נס שנסעתי אם לא הייתי נוסע מה הייתי עונה לו, רק המקובלים שיש להם שייכות לרשב"י הם נסעו למירון, אבל אנחנו מה אנחנו שייכים לזה? הייתי אומר בישיבה שכל התעמולה שעושים סביב הנסיעה למירון, זה מגיע מהחברות נסיעות שרוצים להרוויח כסף.

אנחנו צריכים להתחזק בלימוד, זה מה שרואים, רשב"י זכה בזכות המסירות נפש ללימוד, זה מה שצריך לספר על רשב"י.

איך היה מותר לרשב"י לילך למערה

בגמ' שבת לג ב' מסופר שרבי שמעון התחבא מהרומאים בבית הכנסת ואשתו אביאה לו אוכל, אח"כ החמירה המלכות את הגזירות, וחשש רשב"י שהם עלולים לצער את אשתו, עד שתגלה את מקומו, ולכן הלכו רשב"י ובנו התחבאו במערה, לא כתוב איפה המערה, ומקובל שזה היה בפקיעין, קרוב לצפת, וכיום יש שם מערה, שאומרים שבה התחבאו רשב"י ובנו, ושם נעשה נס, ונברא להם עץ חרובים, ומעיין מים. וצריך להבין, איך ר' שמעון ור' אלעזר בנו הלכו להסתתר במערה, שאין שם לא אוכל ולא מים, ואין שום אפשרות לחיות שם עפ"י דרך הטבע, ונכון שחש מהרומאים שיהרגו אבל זה היה רק חשש וכאן עפ"י דרך הטבע זה היה מותר בטוח ואין מותר להכניס עצמו לסכנה בטוחה. והנה בגמ' ברכות לה ב' מובא דעת רבי ישמעאל שאדם צריך לעבוד בשביל פרנסתו, ורשב"י שם נחלק עליו וטוען: אפשר אדם חורש בשעת חרישה, זורע בשעת זריעה, קוצר בשעת קצירה, תורה מה תהא עליה, אם האדם יעסוק במחייתו מתי יהיה לו זמן לעסוק בתורה? אלא בזמן שישראל עושין רצונו של מקום מלאכתו נעשית ע"י אחרים" הרי שדעת רשב"י שאדם צריך ללמוד כל הזמן ולא לעשות השתדלות על הפרנסה כלל ואם מוסר עצמו על התורה מובטח לו שתהא מלאכתו ע"י אחרים, והיינו שדעת רשב"י שאתה מוטל עליך ללמוד כל הזמן, ואיך תחיה? לא צריך לדאוג, יהיה לך, ואשר ע"כ מובן היטב איך רשב"י סמך לילך למערה, שזה לשיטתו שאדם רשאי ללמוד בלי הפסקה והשם יזמין לו פרנסתו. אמנם הגמ' שם אומרת הרבה עשו כרשב"י ולא עלתה בידם כרבי ישמעאל ועלתה בידם, והיינו שלהלכה אסור לסמוך שיהיה פרנסה ואדם מחוייב לעשות השתדלות לפרנסה.

והנה ידועים דברי הרמב"ם בסוף שמיטה ויובל פ"ג ה"ג ולא שבט לוי בלבד, אלא כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעובדו לדעה את ה', והלך ישר כמו שעשהו האלקים, ופרק מעל צוארו עול החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם, הרי זה נתקדש קדש קדשים ויהיה ה' חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים, ויזכה לו בעולם הזה דבר המספיק לו כמו שזכה לכהנים ללויים, הרי דוד אומר ה' מנת חלקי וכסתי אתה תומיך גורלי עכ"ל. ומבוא' ברמב"ם שאדם המקבל על עצמו עול תורה אכן יזכה לדברים הצריכים למחייתו בלא השתדלות, וכן פירש הרדב"ז שם ברמב"ם ויזכה לו בעוה"ז דבר המספיק לו, שהקב"ה יזכה לו בעוה"ז דבר המספיק לו ולא שישליך עצמו על הציבור עכ"ל, ואולם צ"ע מנליה לרמב"ם ד"ז שזה נכון לרשב"י שאיתא בגמ' שם שילוף ד"ז מקרא מ'ועמדו זרים ורעו צאנכם' אבל לרבי ישמעאל הרי אין מקור שיש כזה מושג שהמקבל על עצמו עול תורה זוכה שמלאכתו נעשית ע"י אחרים, וא"כ כיון שקי"ל כרבי ישמעאל שהנהג בהן מידת דרך ארץ, מנלן שיש כזה דבר שהמקבל עול תורה מלאכתו נעשית ע"י אחרים.

אמנם שמעתי לדייק מדברי הגמרא שאמרו "הרבה עשו ולא עלתה בידם" והיינו שהרבה שעושין כרשב"י לא עולה בידם, אבל ליחידים שעושים כרשב"י, אכן יכול לעלות בידם, ולכן אומר הרמב"ם שאם יש אדם יחיד שפרק מעליו חשבונות הרבים שחישבו בני אדם, אכן הוא ראוי להיות כרשב"י שאינו צריך להשתדל לפרנסה בכלל, והש"ת ישלים לו כל מחסורו, דבר המספיק לו, ככהנים ולוויים. והסיבה לזה שרק יחידים ראויים לזה, מפני שלא כולם ראויים להתמסר כל כך לתורה, וצריך ג"כ הרבה ביטחון בהשם, לפרוק מעליו כל עול וטירדא, ולסמוך לגמרי על הקב"ה שיספיק לו את כל מחסורו, ואז הוא זוכה לדרגה הזו, להתקדש קודש קדשים, ופרנסתו מובטחת לו. אני מכיר אדם כזה, שנראה שהוא מקיים את דברי הרמב"ם, שמתמסר מאד ללימוד התורה, ובטוח בהשם לגמרי, ואכן יש לו תמיד כל מה שהוא צריך בשפע גדול.

לא תחנם

בגמ' בשבת לג ב' מסופר שישבו רבי יהודה ורבי יוסי ורשב"י, ורבי יהודה זיבר בשבח הרומאים שתיקנו שווקים גשרים מרחצאות, וצריך להבין איך הותר לו לר' יהודה לשבח את הרומאים, למה אין בזה לא תחנם, ומבוא' בגמ' בע"ז כ' א' שזה כולל שלוש איסורים א. לא ליתן להם מתנת חנינם, ב. לא לתת להם חנייה בקרקע, ג. לא ליתן להם חן, והיינו לומר כמה נאים מעשיו ומתוקנים דרכיו, וא"כ איך הותר לו לרבי יהודה לשבח את מלכות רומי וצ"ע.

למה לא היה איסור ערלה בחורב

מהערלה, ואמנם צ"ב שהרי רשב"י ובנו, נכנסו לשם והכינו לעצמם את המקום, וא"כ זכו בו בקנין חזקה, ושוב הרי זה כעץ שגדל בפרשת היחיד, ויתכן שהם לא התכוונו לזכות במערה, או שהעץ גדל מחוץ המערה. ויש ליישב עוד, שהאילן חרובים שנברא לו, בא עם גוש עפר, וקי"ל שאם האילן יכול לחיות מהקרקע הראשונה זה לא נטיעה חדשה ואין מונין לו שנות ערלה, אבל זה אוקימתא. והיה אפס"ל עוד שהנה שיטת הרמב"ם (פ"א ממעשר ה"ט, ופ"א ממעשר"ש ה"ג) שחרובים אין להם שם אוכל, ופטורים מן המעשר, מפני שאין להם חשיבות, ויתכן שגם יהיו פטורים מערלה, ואמנם מבואר שם ברמב"ם שישנו מין של חרובים יותר משובח, שנחשב אוכל וחייב במעשר, ולכאור' ודאי ניברא להם החרובים המשובחים.

הנה האילן שנברא לרשב"י במערה היה נטיעה חדשה, ויש להקשות א"כ היה צריך להמתין לה ג' שנות ערלה, ואיך הותר לר"ש לאכול את פירותיו מיד, ואין לומר שהאילן נברא מבוגר, שהרי עץ חרובים נושא פירותיו רק לאחר שבעים שנה, ובע"כ שנברא עץ זקן בן שבעים, שעדיין זה לא מיישב, שהרי לענין ערלה דנים מזמן נטיעתו, וכיון שהוא בתוך שנה לנטיעתו, הרי הוא ערלה, למרות שבטבעו הוא נברא כמו אילן זקן. ויתכן שהנה שבמשנה בערלה כ' שעץ העולה מאליו חייב בערלה, והקשו על זה מהת"כ שדרשו מהפסוק "ונטיעתם" ולא שניטע מאליו, והיינו שעלה מאליו פטור מן הערלה, ותיצרו בירושלמי שאם עלה מאליו במקום הפקר פטור מערלה, וברשות היחיד, ובמקום יישוב, חייב בערלה, ולפ"ז אתי שפיר, שהמערה היתה במקום הפקר, ולכן העץ שעלה שם מאליו פטור

העלון מוקדש לזכות ידידנו הרב עובדיה נפתלי אברהמי לרגל הולדת בתו במזל טוב שיזכה לגדלה לתורה ולחופה ומע"ט

גליון זה נכתב על פי הבנת הכותב בלבד, מתוך שיחה הנאמרת מדי מוצאי שבת בשעה 930 בבית מורינו הרב שליט"א רח' מתתיהו 25 ניתן להאזין לשיחה גם בשידור חי בקו 'עוטה אור' 0733-718-148 או במערכת 'קול יהודי מרוקו' 0747-962-335 טעימו ותחי נפשכם! בכל ענייני הגיליון יש לפנות לטל' 05485-20-936 כמו"כ ניתן לקבל את הגיליון במייל 6082566@gmail.com ניתן לתרום דרך 'נדריים פלוס' בחיפוש 'עוטה אור' או בטל' 03-7630-585 וזכות התורמים תעמוד להם לזכות בכל מילי דמיטב!

בענינא דיומא

היו תקופות שחייתי עם רבי שמואל יעקב, מצבים שבארץ ישראל, תקופות של מלחמות, ופוליטיקות, היסוד שלו, שהוא התנתק מהכל מרן ר"י הברון הגר"ד כהן שליט"א במשא זכרון בישיבת קרית מלך לזכרו של רה"י מרן הגרש"י בורנשטיין זצוק"ל והכנה למתן תורה

נמסר לקראת היארצייט התשיעי שחל בל"ג בעומר

מצד שני, כשמדברים על ההכנה של הגר"א, היא הייתה בעיקר בחלק של התורה – לימוד בפרישות התורה. מה הפשט פה? המהר"ל ב'דרוש על התורה' מדבר על המושג של הכנה בימים הללו, שמדבר על סוגיה שלמה בסנהדרין, שרבי שמואל יעקב היה תמיד מדבר על הסוגיא הזאת וחי את הסוגיא הזאת מכמה וכמה צדדים תמיד הגיע לשם, הגמ' בסנהדרין (דף צ"ט ע"ב). הפסוק באיוב אומר 'אדם לעמל יולד'. הגמרא שם דנה מהו העמל: צד אחד אומר 'עמל פה' וצד אחד 'עמל מלאכה'. יש עמל שקשור לפה ויש עמל שקשור למלאכה, וכתוב בפסוק במשלי 'נפש עמל עמלה לו כי אכף עליו פיהו', הווי אומר לעמל פה נברא, עדיין איני יודע אם לעמל שיחה נברא או לעמל תורה נברא שהוא אומר 'לא ימוש ספר התורה הזה מפיד', הווי אומר לעמל התורה נברא.

אז הגמרא צריכה הסבר מה הפשט אדם לעמל יולד, היה צד להגיד שלעמל מלאכה, תכלית זה מלאכה? הגמ' בקידושין אומרת שמלאכה זה קללה לא ברכה, נגזר על האדם מכל החיות שמתפרנסות שלא בצער, האוכל מזומן להם, אבל אני צריך להתייגע בשביל האוכל שלי, אלא שקלקלתי את מעשי ונתחייבתי, יש בזה מעלה במלאכה? החפץ חיים בשם עולם אומר שהכוונה במלאכה, מעשים טובים וחסד, רבי אייזיק חבר אומר שמלאכה זה כולל את כל המצוות, לשון הגר"א המצוות תלויים בגוף, המצוות הם פעולות שגוף האדם עושה אותם, וכל פעולת האדם בכל מסכת חייו שכל הפעולות שעושה במשך היום הם מהלך של מצוות, יש מצווה איך האדם מתלבש, איך האדם גר בבית, יש מצווה איך האדם חי את מערכת הזמנים, זה נקרא מלאכה.

אומרת הגמרא שאומר ונפש עמל עמלה לו כי אכף עליו פיהו הווי אומר לעמל פה נברא, מה המשמעות של עמל פה? רבי אייזיק חבר אומר, המעלה של האדם זה שמדבר. הכוח של האדם הוא בפה שלו, בדיבור שלו.

רש"י אומר: 'ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה' - שנתן בו הדעה והדיבור. שאומר: 'לא ימוש ספר התורה הזה מפיד' והגית בו יומם ולילה'. הווי אומר לעמל תורה נברא, איפה זה כתוב בפסוק 'כי לא ימוש ספר התורה הזה מפיד' - שהאדם נברא לעמל תורה.

אז מה שנראה שם בדברי המהר"ל, בתוך הדברים שהוא מדבר שמה, ביסוד של עמל התורה. עמל התורה משמעותו היא לא רק שאדם לומד יותר שעות או פחות שעות. יש אדם שיכול ללמוד הרבה שעות ביום, אבל הוא לא משועבד ללימוד, שאין לו חשק הוא עוסק בדברים שמעניינים אותו. **גם כשהוא לומד, הוא לא נקרא 'עמל'.**

עמל פירושו השתעבדות לתורה, לשעבד את מערכת החיים לתורה. יש אדם שנתון בטרדות, שיש לו בעיות של בריאות, או של פרנסה וכדומה, או של מצוות שאי אפשר לעשות על ידי אחרים, אבל מבחינתו אין מושג לבזבז את הזמן סתם ולחיות סתם. המושגים האלו הם לא המושגים שלו. עמל, פירושו של דבר לשעבד את החיים שלי לתורה - זה נקרא עמל.

ומה שכתוב 'לא ימוש ספר התורה מפיד', כתוב פה יסוד מערכת החיים של בן אדם למה שהקדוש ברוך הוא רוצה ממנו. וזה מה שהקדוש ברוך הוא אמר ליהושע, בתחילת ספר יהושע, בתחילת מסירת התורה ליהושע. רק חזק ואמץ, אבל מה הוא אומר לו? 'לא ימוש ספר התורה מפיד'. וזה היסוד של אדם לעמל תורה.

הפירוש הוא שאדם משעבד את מערכת החיים שלו לתורה, וללימוד התורה ולהתחבר לתורה. אדם צריך לעשות פעולה כזו ופעולה כזו, אבל הראיה היא: 'התורה אומרת לי כך וכך לעשות עכשיו'. בשביל התורה צריך לאכול, וצריך לישון, וצריך לעסוק בדברים שא"א לעשות על ידי אחרים, שאי אפשר בלעדיהם, וצריך לפעמים גם להביא אוכל הביתה, אבל כל זה לא סותר את עמל התורה. עמל התורה זו ההשתעבדות - 'לא ימוש ספר התורה מפיד', **אתה חי תורה בכל מערכת החיים שלך.**

פה כתוב שאדם לעמל תורה נברא. מה המשמעות של הדברים, בחלק הזה, 'אדם לעמל יולד', לעמל תורה נברא. מה המשמעות של הדברים שלעמל תורה נברא? ללמוד כך וכך, עמל מלאכה, מצוות, חסד. שכחתי להזכיר את זה, יש עוד צד במבוא, הגמרא אומרת לעמל פה, עמל פיד, אומר רבי אייזיק חבר, מה לעמל פיד, פיד דברים בטלים? דברים בטלים הדבר הכי שפל, הכי בזוי, הפך

ברשות מרביצי התורה, תלמידי הישיבה היקרים, מרנן ורבנן ורבותי. אנחנו התאספנו כאן הערב, יום לפני יום השנה להסתלקות של ראש הישיבה, רבינו הגדול ר' שמואל יעקב זצוק"ל. התאספנו להתעורר ולהתחזק, גם לזכור ולעילוי נשמתו וגם להתחזק בלימוד דרכיו. הוא באמת מסר את נפשו על מקום התורה הזה, היה קשור אליו בכל ליבו ובכל נפשו. הניח דרך וכיוון, השאיר מורשת שלמה שבי"ה ממשיכה והולכת, בבחינת 'גדולים צדיקים במיתתם יותר מבחייהם'.

רציתי כמובן לדבר על ראש הישיבה, על דמותו, על מה שאפשר ללמוד מדרכיו, אבל גם בהשראה של הימים שאנחנו נמצאים בהם. אחד מהדברים שהיו מיוחדים בדמותו הגדולה של ראש הישיבה זכר צדיק וקדוש לברכה, היה איך שהוא חי את ימי החגים. אי אפשר לשכוח איך שהוא חי כל חג וחג, בכל רמ"ח איבריו ושס"ה גידיו.

אני עוד זוכר את ההכנה שהיה מכין את עצמו לקראת פסח, אם לימוד ההגדה לחיות ההגדה, הכנה של מצוות הסדר. ומיד אחר כך היה עובר להכנה של חג השבועות, של מתן תורה. כפי שכתוב בשם הגר"א בספר 'מעשה רבי', שהימים שבין פסח לשבועות הם ימים של הכנה למתן תורה. **על הגר"א כתוב שאחרי פסח היה יושב ולומד בפרישות בתורה, כי אלו ימים המיוחדים להכנה לקבלת התורה.**

פעם דיברתי על זה ר' שמואל יעקב: מה הפשט שהגר"א היה יושב בפרישות בתורה? מה שייך אצל הגר"א פרישות מהתורה? בנים של הגר"א כתבים בהקדמה שהגר"א, שנתו הייתה ב-24 שעות ביממה מעת לעת רק שעתיים, ואת השעתיים הללו חילק לארבעה חלקים כדי שלא יישן יותר מחצי שעה ברצף. וממוצאי שבת לשבת היה אוכל רק לחם ומים, וגם את הלחם היה טובל במים כדי שלא יצטרך לקחת את הזמן של הלעיסה. אז מה שייך אצל הגר"א פרישות בתורה? אבל כתוב שאצל הגר"א הייתה פרישות בתורה.

השנה אני חשבתי אולי בב' יאור הפשט. יש דבר מעניין בשם הגר"א, במ"ח קנייני התורה, אז אחד ממ"ח הקניינים הוא 'מיעוט שיחה', הגר"א בפירושו למשלי (סוף פרק א') אומר **שהדבר שהכי מזיק ללימוד התורה זה שיחה בטלה**. שיחה של דברי הבאי שהם היפך הכי גדול מלימוד התורה. הגר"א דייק שכתוב 'מיעוט שיחה', לא כתוב שלא תהיה שיחה כלל. מביאים בשם הגר"א שאדם זקוק לשיחה גם כן, וקנייני תורה זה מיעוט שיחה, כמובן כל אחד את המיעוט שיחה שלו, אבל יש מושג של מיעוט שיחה. **אז יכול להיות שבין פסח לעצרת, אצל הגר"א גם 'מיעוט שיחה' לא היה. יכול להיות שזה הפשט הפרישות בתורה.**

הרמב"ן בפרשת קדושים מדבר על 'קדושים תהיו' אז הוא אומר שזו פרישות. **הרמב"ן מסיים שהפרישות העיקרית היא מדברים בטלים**, שמביא על רב שלא הלך ד' אמות בלי תורה ולא שח שיחה בטלה מימיו. אבל ר' שמואל יעקב זכר לברכה, בימים הללו הוא חי את ההכנה למתן תורה. **בימים האלה שבאמת לא היה שייך לדבר איתו שיחה שהיא חוץ מתורה. כך הוא חי את הימים הללו והכין את עצמו לקבלת התורה וחי את ההכנה לקבלת התורה. נדבר עוד מעט מה המשמעות של אותו הכנה.**

מתן תורה זה כולל תורה וכולל מצוות. תורה זה לימוד התורה, ומצוות זה קיום המצוות. בהגר"א כתוב (מקור הדברים הוא הבית הלוי מביא את זה בהקדמה מהזוהר הקדוש) שתורה ומצוות זה שני חלקים, לא שתורה זה עוד מצוה, אלא יש תורה ויש מצוה, והגאון מביא את זה בפר' האזינו פשט בינעשה ונשמע' על הפסוק 'האזינו השמייים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי', הוא מבאר שם שכלל ישראל אמרו נעשה ונשמע, כנגד המצוות התלויות בגוף אמרו נעשה, וכנגד התורה התלויה בנשמה נשמע. כתוב שיחס של תורה הוא לא יחס של תורה בלבד בבחינת החלק הזה, לא רק שזה המצווה הכי חשובה כמו שאנו אומרים כל בוקר את המשנה ותלמוד תורה כנגד כולם, אלא יש מערכת של תורה ומערכת של מצוות, והתורה תלויה בנשמה, ומצוות תלויות בגוף, כך כתוב בגאון, **ההכנה למתן תורה כוללת בתוכה את הכנה של תורה ושל המצוות יחד, נעשה ונשמע.**

גדול מעצם החיים הרוחניים של אדם, מה זה עמל פיד? רבי אייזיק חבר אומר שיחה זה תפילה, כתוב בגמרא בברכות וביומא יצחק תיקן תפילת מנחה, ויצא יצחק לשוח בשדה אין שיחה אלא תפילה. יש מצוות יש תפילות יש חסד, הכל קיים, לעמל יולד, עמל תורה נברא.

מה משמעות הדברים, כביכול יש איזה פחיתות בעבודת החסד? בעבודת התפילה? בעבודת המצוות? זה המשמעות! אז המשמעות היא מה שכתוב במהר"ל, (אולי זה לא בדיוק לשונותה, אבל הדברים נמצא אצלו) אדם נברא עם גוף עכור חומרי, ונשמה עליונה שהיא חלק אלוהי ממעל הרמח"ל מדבר ע"ז כסדר, רבנו יונה מזכיר את זה בשערי תשובה. זו המציאות של האדם. האדם מורכב מגוף חומרי, ויויפח באפיו נשמת חיים. דורשים חז"ל: 'מאן דנפח, מדיליה נפח' - הנשמה העליונה היא חלק אלוהי ממעל.

העבודה של הלבן אדם היא ההתמודדות בין הגוף החומרי והעכור, שבבחינה הזו הוא דומה לבהמה שאין בינה לבין הבהמה כלום, לבין הנשמה העליונה שהיא חלק אלוהי ממעל שהרמח"ל במסילת ישרים כותב שהיא יותר גבוהה ממלאכי השרת. הנשמה נמצאת בתוכו, ולנשמה יש בה כוחות גדולים באדם. האדם עם הכוחות האלה יכול להתגבר להתרומם ולהגיע לדרגות הכי גבוהות. **אבל בשביל שהאדם יגביר את כוח הנשמה, יתרוםם ויתגבר, זה נדרש עמל.** אדם שלא יתאמץ ואדם שלא יעמול - במצב כזה האדם ידרוך במקום, לא יגדל, וכוחה של הנשמה לא יגבר.

בזה אפשר להוסיף לשון הגר"א, שכתוב בפסוק: 'אורח חיים למעלה למשכיל, למען סור מרדת מטה'. כתוב שאם אדם הוא לא עולה הוא יורד. 'אורח חיים' לכל אדם הוא 'למעלה למשכיל'. התפקיד של הלבן אדם הוא לעלות מעלה מעלה, להתגדל ולהתרום, לצמוח ולגדול. 'למען סור משאול מטה' - **אם אתה לא תעלה, אתה תרד למטה. אדם לא דורך במקום; אם הוא לא מגדל את עצמו, הוא יורד.**

וזה הפשט של 'אדם לעמל יולד'. 'אדם לעמל יולד' פירושו של דבר שהאדם נברא כדי לגדל את עצמו. הוא נקרא 'אדם' אם יש לו עמל תורה. **אם אין לו עמל תורה, הוא לא נקרא 'אדם'**, כי כוח האדם שכוח הנשמה בלי עמל - אז כוחות הגוף מתגברים, ואז אתה לא נקרא 'אדם'. 'אדם לעמל יולד' - **הוא נהיה 'אדם' על ידי העמל.** העמל מגדל אותו, העמל מצמיח אותו, מעלה אותו מעלה מעלה. זה הכוח של עמל התורה.

והגמרא דנה: איזה עמל מגדל את הכוח של הלבן אדם? איזה עמל מגדל את כוח הנשמה לעומת הכוח של הגוף? הגמרא דנה: עמל מלאכה, מצוות, חסד? יש בגמרא כביכול איזה התייחסות יותר פחותה למצוות ולחסדים. אדם בלי מצוות - אז גם התורה שלו לא שווה, אדם שלומד שלא ע"מ לקיים, כתוב עליו 'נוח לו שנהפכה שלייתו על פניו' נוח שלא היה האדם. אדם בלי תפילה? החזון איש מאריך באגרות. שתורה בלי תפילה גם התורה יש יסוד בלי תפילה? התפילה היא עבודת האדם: אבל יש מושג עמל יולד, מה זה 'אדם לעמל יולד'? איפה צריך להיות העמל שלך? למה אתה משעבד את החיים שלך? להיות 'אדם' - **מה שמגדל את האדם זו התורה. התורה בונה את הלבן אדם.** 'אדם לעמל יולד' - עמל תורה, עמל תורה בונה את האדם.

הגאון אומר שיש שתי בריות באדם: יש ברית מילה ויש ברית תורה. הגמרא דורשת בנדרים: אלמלא בריתי יומם ולילה, חוקות שמים וארץ לא שמתי - על ברית מילה ועל ברית תורה. אומר הגאון: ברית מילה זו ברית גשמית, ברית תורה זו ברית רוחנית. **אדם בלי תורה, הוא אומר, 'אדם עיר פרא יולד'** (פסוק באיוב). חסר בשלימות של הלבן אדם. על ידי עמל התורה, האדם מ'עיר פרא' הופך ל'אדם'. הוא אומר שעיקר ברית התורה הוא העמל והיגיעה בתורה. התורה היא לא מסכת חיים של מעשה, שאתה לומד, אמנם הגאון אומר: 'כל רגע ורגע שאדם לומד מקיים מצוות עשה', אבל לא שזו המשמעות של 'אדם לעמל יולד', עמל תורה. תורה היא מציאות חיים. מערכת החיים כל כולה צריכה להיות משועבדת ללימוד התורה. וזה מה שמגדל את הלבן אדם.

ומה הסיבה שעמל תורה מגדל את הלבן אדם? זה מה שהגאון אומר: מצוות שייכות לחיי הגוף של הלבן אדם. **תורה שייכת לנשמה.** כנגד התורה תלויה בנשמה אחרי נשמתו. מה הפירוש שתורה שייכת לנשמה? כתוב ברמח"ל בדרך עץ חיים, הוא אומר: התורה היא לא כמו כל החכמות. התורה היא 'אור' (כך הלשון), שמאיר בנשמתו של אדם להביא אותו לגנוי מרומים לגנוי הבורא יתברך שמו. התורה היא אור - 'כי נר מצווה ותורה אור'. והתורה היא אור שמאיר בנשמתו של אדם להביא אותו לגנוי מרומים. זה הכוח של תורה, שכתוב במשנה באבות ומגדלתו ומרוממתו על כל המעשים, והכח של תורה אדם מחובר לתורה דבק לתורה, שאדם משעבד את החיים שלו לתורה. וזה אדם לעמל יולד.

שמדברים על הכנה לחג השבועות, קבלת התורה, הכנה של מתן תורה היה פרישות בתורה, אבל תורה זה לא רק לימוד תורה, תורה כוללת בתוכה תרי"ג מצוות, יש ירושלמי בראש השנה פרק ד כל המועדים כתוב שהביאו אחד לחטאת, בעצרת לא כתוב, כתוב שעירים ולא כתוב לחטאת, כיוון שאמר הקב"ה כיוון שקבלתם עליכם עול תורה מעלה אני עליכם שלא חטאתם מימכם, זה הלשון שכתוב שם. מה הפשט שקבלתם עליכם עול תורה, מבאר קרבן העדה שם שכלל ישראל לפני כניסה למתן תורה קיבל על עצמו להיות עמל ויגע בתורה בכל כוחו. הכניסה למתן תורה היא השתעבדות לתורה, להיות עמל ויגע בתורה. בכל שנה ושנה כתוב שם בפני משה, שמקבלים מחדש קבלת עול תורה זה הכנה לחג השבועות.

יש פה גם את נשמע וגם את הנעשה, מה המשמעות של הדברים? המשמעות היא משמעות אחת. אנחנו יודעים את לשון הגמרא: 'גדול תלמוד שהתלמוד מביא לידי מעשה'. ויש כאלו שאומרים: גדול תלמוד שהתלמוד מביא לידי מעשה, שעל ידי התלמוד אדם יודע מה צריך לעשות. אמרתי פעם למישהו על בית מדרש שלומדים שם רק הלכות, אם זה גדול תלמוד שמביא לידי מעשה הפשט היא לדעת רק הלכות, לשם מה נתנו לנו תלמוד בבלי ותלמוד ירושלמי וראשונים ואחרונים ולהתייגע ולעמול? אם הכל זה רק הלכות פסוקות? מה זה כל התורה כולה - בבלי, ירושלמי, תורה רחבה מארץ מדה ועמקות התורה ועמל התורה? אם זה רק גדול תלמוד שמביא לידי מעשה, **לא ייתכן הדבר הזה בכלל.**

מה זה גדול תלמוד שמביא לידי מעשה? הנה, בהמשך הדברים, הגאון מסביר מפורש שהפשט של הדבר הוא לא ככה, הפשט של הדבר הוא פשוט ונפלא. הקדוש ברוך הוא אמר ליהושע בשעה שקיבל את התורה, זה היסוד: 'לא ימוש ספר התורה הזה מפיד, והגית בו יומם ולילה', למען תשמור לעשות ככל הכתוב בו, כי אז תצליח ואז תשכיל.

אומר הגאון: מה זה 'תשמור לעשות'? אומר הגאון: 'תשמור' - זה לא תעשה, 'לעשות' - זה מצוות עשה. 'תשמור' - זה הזהירות שכותב המסילת ישרים, לעשות זה הזריזות שכותב המסילת ישרים, מי שלמד קצת מסילת ישרים יודע **שכל העניין של הזהירות והזריזות הוא לא להיכשל בחטא, להיות מפקח על דרכיו ומעשיו. וכל היסוד של הזריזות זה לעשות את מה שהבורא יתברך ציווה עלי, את תפקידי בעולמי.**

ויתורה מביאה לידי זהירות ותורה מביאה לידי זריזות. וזהו שנאמר: 'גדול תלמוד שהתלמוד מביא לידי מעשה'. מה זה תלמוד מביא לידי מעשה? **שאדם בכוח של תלמוד זוכה לזהירות ולזריזות.** וזו הברייתא בפרק 'פינחס בן יאיר': 'תורה מביאה לידי זהירות, תורה מביאה לידי זריזות'.

אין מושג של מעשה אצל בן אדם בלי זהירות וזריזות. אומר המסילת ישרים - מה זה הזהירות? שאדם צריך להיות מפקח על דרכיו ומעשיו הטובים או לאו, ובלי זה המציאות היא של חושך. אדם יש לו את היצרים והתאוות של הבלי העולם הזה שמחשיכים את הדרך שלו, הוא לא רואה את האמת ונכשל בחטא. והאדם שעושה חשבונו של עולם, הפסד מצווה כנגד שכרה, יש לו את היכולת למשוך ביצרו, אבל בשביל זה צריך את התורה.

וזריזות - המסילת ישרים אומר: 'עפר החומרי וגס', אדם לא רוצה לטרוח, אדם לא רוצה להתאמץ, הוא חומרי. מה זה תורה מביאה לידי זריזות? אדם חי בחושך, העולם הזה הוא עולם של חושך, אבל תורה מביאה לידי זריזות. אדם שחי בתורה הוא חי באור, 'כי נר מצווה ותורה אור'. ועל ידי זה נשמתו זוכה להידבק באור התורה. כשאדם חי בתורה הוא יוצא מהחושך החומרי. הכוח הרוחני של הנשמה מתגבר על כוחות הגוף.

רבי שמואל יעקב תמיד היה מדבר על זה, לא נשתבחו מלאכי השרת אלא בזריזות, הוא חי את הזריזות הזאת בכל תקופת חייו. הצורך להתאמץ בעבודת השם היא כנגד החושך החומרי. והכוח של התורה מביא לידי זהירות ולידי זריזות. בשביל קבלת התורה, היסוד הראשון רק חזק ואמץ, לא ימוש התורה מפיד, זו קבלת התורה. ממנו יש 'תשמור לעשות', ואז תצליח בכל דרכיך.

וזה בעצם 'אדם לעמל יולד', להיות אדם. זה בעצם היסוד של הכנה למתן תורה. הכנה למתן תורה זה להיות אדם. להגיע למדרגה של האדם האמיתי, האדם השלם. כלל ישראל קיבלו תורה, אומר הרמח"ל: בשביל להיות אדם. האדם חטא והתקלקל, באו ישראל וקיבלו את התורה כדי לתקן להיות הצורה האמיתית של אדם. לא אדם שחי חיים של חומר, לא אדם שחי חיים של תאוות עולם הזה, אלא אדם שחי ברוחניות, אדם שחי בדרך ובשאיפה לעלות למעלה.

אני זוכית להיות במחיצתו של רבי שמואל יעקב זצ"ל. מאז שהייתי ילד, עוד לפני בר מצווה. למדתי איתו ביחד בישיבה קטנה, עם שמואל יעקב. והייתי צעיר ממנו בארבע שנים בערך, אבל בשיעורים - רבי שמואל יעקב היה היה שנתיים מעליי גם בישיבה קטנה שלמדנו וגם בישיבה גדולה.

וזוכית להכיר אותו מילדותי, וכמעט שיד לא זזה מידו עד כמעט יומו האחרון כפשוטם של דברים. הרבה, הרבה ב"ה זכיתי ברוך השם לקבל ממנו וללמוד ממנו בכל התחומים, ומהדמות שלו. מאז שאני זוכר אותו, זה היה דמות בשבילנו תמיד. בשביל הציבור היותר צעיר, גם בישיבה קטנה וגם בישיבה גדולה.

כשנכנסתי לחברון, המשגיח הגה"צ רבי הירש פאלי זצ"ל אמר לי: אתה רוצה להיות תלמיד חכם? אני אמצא לך חברותא שתקדם אותך. ורבי שמואל יעקב היה חברותא שלי מיד כשנכנסתי, הייתי ממש אחרי חבר מצווה. ואז התחלנו ללמוד את הסוגיות והוא פתח לפני את העיונים ואת דרכי ההבנה, היה השגה שלו נוראה מאד.

אבל מאז שאני זוכר אותו, המושגים של העמל והיגיעה שראו אצלו היו מושגים שאינם מצויים. המושגים האלו של עמל, 'לא ימוש ספר התורה הזה מפיד'. השיעבוד של כל חיי היום יום היה לתורה, אצלו זה היה כפשוטם של דברים. זו הייתה מציאות שהייתה כמעט בלתי נתפסת. לא היה בעולמו שום דבר, שום דבר לא חי ולא עניין אותו שום דבר. **כל מציאות החיים, כל רגע ורגע לנצל, כמו שכולם יודעים את החלק של העמל והיגיעה מבחינת ה'לא ימוש', שהיה מחובר לתורה בכל כוחו.** וגם החלק של ה'שטייגען' עוד סוגיה בתורה ועוד הבנה בתורה.

המהר"ל אומר שם באותו מקום בדרוש על התורה, הגמרא אומרת בעבודה זרה: 'לעולם יהא אדם כשור לעול וכחמור למשא, ומבאר המהר"ל שעמל התורה יש בו שני בחינות. עמל התורה זה קודם עמל הגוף, **זה השתעבודות מוחלטת לתורה**. וזה הדוגמה - חמור, כמו שכתוב בפסוק חומש בראשית (פר' ויחי) 'יששכר חמור גרם רובץ בין המשפטיים'. אמר רש"י: חמור המהלך ביום ובלילה ואין לו לינה בבית וכשהוא רוצה לנוח רובץ בין התחומין בתחומי העיירות שהולך שם פרקמטיא, כך האדם צריך להיות. וזה עמל הגוף. ויש עמל הנשמה. עמל הנשמה מה זה? אומר המהר"ל, כמו ששור. שור, יודע להילחם במאבקים זה התכונה של שור מבחינת הכוחניות. כך הכוח של עמל התורה - להתייגע בעמל הנפש, שזה השכל והבנה, ולרדת להבין בעומקם של דברים.

אי אפשר לתאר את המושגים של יגיעת התורה של רבי שמואל יעקב בחלק הזה. לראות את המאמץ האדיר שלו. יש אנשים שמתאמצים, שיש להם הבנה יותר קטנה, אבל רבי שמואל יעקב היה אחד הראשים בזה. מועטים כמוהו, אני התרגשתי מהכוח שלו לקלוט ולהשיג דברים ולתפוס דברים בתפיסה כל כך מהירה.

אבל כמה שהוא היה מתייגע עוד חשבון עוד סברא, בהתמדה ובהתעמקות ולא נח ולא שקט עד שהדברים לא היו מתבררים ומתלבנים עד הסוף. הכל בתוכו, מצד אחד הקפ עצום, ומצד שני מתוך הסוגיה, עם כל העומק והעיון. זו הייתה תופעה נדירה, מושגים של עמל כאלו.

זה היה כסדר. מאז שהיה נער צעיר בישיבה קטנה, מסכת חיים, שכל כולו בעמל התורה. וזה לא היה קל, הוא עבר מסכת חיים לא פשוטה, עם הרבה תלאות והרבה גלויות והרבה סבל רוחני. והיה תמיד צהלתו על פניו, 'לולא תורתך שעשועי אז אבדתי בעוניי', כפשוטם של דברים. **שום דבר לא השכיח ממנו את דעתו מהעמל התורה שלו, זה לא היה נתפס, החיבור שלו לתורה היה עקבי ובלי הפסק.**

אני זוכר, היה ב'בין הזמנים', היה לנו טיול כל יום. אז עליתי ללמוד, ראיתי שהוא נרעש מאוד. אמר לי 'עוד כמה דקות', אחר כך ניגש לטלפון וזלגו לו דמעות מהעיניים. ואחר כך אמר 'בוא נשב ללמוד'. קרה משהו, הבנתי שקיבלו ידיעה שהיה איזה תקווה לילד ואיבדו אותו. אמרתי לו בפחד: 'רבי שמואל יעקב, אני אלך הביתה, לא אשאר איתך עכשיו'. אמר לי: 'לא, אתה פה, נשב ונמשיך ללמוד'. **ישב ולמד אחר כך ארבע - חמש שעות ברצף, כאילו לא קרה שום דבר. זה כוחות על אנושים, א"א להשיג אותם בכלל.**

אבל במסכת החיים הזאת, זה היה יסודות שהוא חי מוסר. **כמו שהיה מבקש תורה בלימוד, היה מבקש גדול במוסר.** לא סתם מבקש, כל שיחת מוסר שהייתה, אז רבי שמואל יעקב היה נמצא שם. וגם היה לומד מוסר, חי מוסר. חי את 'המסילת ישרים', חי את 'שערי תשובה', חי נפש החיים, זה ליווה אותו כסדר.

רבי שמואל יעקב היה בדרך של רבי פינחס בן יאיר, ראו אצלו את הדברים בחוש, אי אפשר לתאר את היראת חטא שלו ואת הפחד שלו מהעבירה. חס ושלוש, לפעמים היה מרגיש שאולי נכשל באיזה דיבור שלא היה צריך לדבר, בין אדם לחבירו, **היה נופל עליו פחד, פחד מהחטא. הזהירות היה נוראה. כל הזמן היה בודק את עצמו ומתקן את עצמו.**

והמידה של הזריזות, שהיה הרבה מדבר עליה, הזריזות שלו הייתה ולתפילה. אנחנו רואים היום את המושגים של תפילה, לדאבוננו הרב אנשים מזלזלים בתפילה. רבי שמואל יעקב - כל תפילה שהייתה, הייתה כמו אצל אחרים נעילה, זו הייתה התפילה שלו. זריזות במצווה, אהבה למצווה, הזריזות של המצווה.

אבל זה הכל היה על הבסיס של עמל התורה. הולך וגדל, אדם שאף פעם לא נעצר, עם שאיפה ורצון ובלי סוף. עוד לגדול, עוד להתעלות, עוד השגה בתורה, עוד דבקות בהקדוש ברוך הוא, עוד מצווה, עוד חסד. היה נשמה גבוהה, גם החסדים שלו בין אדם לחברו היו מופלאים מאוד.

אמרתי למישהו השבוע: מדברים הרבה על המושג של גמילות חסדים. יש גמרא בברכות, כתוב שחלה רבי אלעזר נכנסו תלמידיו לבקרו, אמרו לו רבנו למדנו אורחות חיים ונזכה בהם לחיי העולם הבא. אמר להם שלוש דברים: ת"ר כשחלה ר' אלעזר נכנסו תלמידיו לבקרו אמרו לו רבינו למדנו אורחות חיים ונזכה בהן לחיי העולם הבא אמר להם הזהרו בכבוד חבריכם ומנעו בניכם מן ההגיון והושיבוכם בין ברכי תלמידי חכמים וכשאתם מתפללים דעו לפני מי אתם עומדים ובשביל כך תזכו לחיי העולם הבא. והגאון אומר בחדושי אגדות (זה כת"י), שזה כנגד תורה עבודה וגמילות חסדים.

תורה - זה בניכם, שאלה למה בניכם, כתוב בגאון שלהעמיד תורה זה להעמיד אותה לדורות הבאים. עבודה - זו תפילה, 'דעו לפני מי אתם עומדים'. ומה זה 'הזהרו בכבוד חבריכם'? אומר הגאון: זו גמילות חסדים. אומר הגאון: שזהו עיקר גמילות חסדים. כתוב שעיקר גמילות חסדים להזהר בכבוד חבריכם, אדם יכול לעשות חסדים להלוות כסף לעשות גמח"ם, לא מזלזל בשום חסד, כל חסד זה יקר מפי, **אבל עיקר גמילות חסדים זה הזהרו בכבוד חבריכם.** כבוד חבריכם זה הבסיס והיסוד שמחזק בן אדם. הסבא מסלבודקא הרבה מדבר על זה. שנותן כבוד לשני מכבדים אותו, יש נושא בעול, זה נותן לו חיוק להחזיק מעמד להתגבר, ולהתמודד. זה נקרא גמילות חסדים.

רבי שמואל יעקב עסק הרבה בגמילות חסדים, הכל היה בהצנע לכת. אבל **ה'הזהרו בכבוד חבריכם' שלו היה נוראות נוראות. הוא חי כפשוטו, תורה**

ועבודה וגמילות חסדים. אבל מסכת החיים שלו הייתה 'לא ימוש ספר התורה הזה מפיך, והגית בו יומם ולילה'. השיעבוד המוחלט בתורה, 'והגית בו יומם ולילה'. 'והגית' - כתוב ברש"י: 'והגית' זה המחשבה. "הגיון ליבני", זה מה שגידל אותו זה מה שרומם אותו.

אני אומר תמיד, להגיד שכל אחד יכול להיות רבי שמואל יעקב אני לא יכול להגיד, היה לו השגות שאינם מצויות. אבל לפי המדרגה שלנו, יש לנו מושגים ללמוד מהדמות שלו. איך אדם חי באור החיים למעלה ממשכיל, איך עולים ומתעלים. לדעת את מעלת התורה, ערך התורה, ערך הזמן. להכיר מה עומד על כך המאזניים, בואו ונחשוב חשבוננו של עולם אומר רבינו יונה בשערי תשובה, איך 'החלפתי עולם חולף בעולם עומד לעד'. זה חשבוננו של עולם. תורה זה נחציות, תורה זה רוממות.

לדעת על מה אתה מחליף את זה. לדעת שאדם צריך לגדול, **כי אם הוא לא גדל הוא יורד.** ואיך גודל? עם חיבור לתורה. צריך לדעת שהתורה לבד זה לא מספיק, התורה צריכה להיות גם בחיי המעשה - זהירות, זריזות. להיות כסדר עם חשבוננו של עולם, להתמודד כסדר עם עפר החומרות, להתאמץ להתחזק, וככה גודלים, ככה עולים, וזה מה שהוא לימד את כולנו. את המושגים של עמל התורה. הן של המושגים של ניצול הזמן, של החיבור, והן את המושגים שלא נח ולא שקט עד שהדברים התלבנו.

זו הייתה דמות הנפלאה. אפשר לדבר בלי סוף, אבל תמצית הדברים זה מה שאני יכול להגיד, כתוב 'גזירה על המת שישתכח מן הלב', אבל אצל רבי שמואל יעקב הגזירה הזאת לא נמצאת. לא נשתכח מלבנו, והדמות שלו עומדת לנגד עינינו. דמות שתהיה ארח חיים למעלה למשכיל.

אנחנו צריכים לדעת את המושגים האלה. היו תקופות שחייתי עם רבי שמואל יעקב, מצבים בתוך ארץ ישראל, תקופות של מלחמות, פוליטיקות היסוד שלו, שבמצבים (מלחמות יום כיפורים, פוליטיקות חרדיות) הוא התנתק מהכל. הוא לא רצה לדבר על זה ולא עניין אותו מה אומרים. וזה מה שהיה תמיד מדבר: כל מה שמתרחש, כל מה שנעשה, זה הכל השגחה עליונה. יש פה היום בארץ ישראל כל השנים, כוחי ועוצם ידי, וכל מיני מושגים שכל כולם נגד השקפת התורה.

אין לנו לא חלק ולא נחלה עם כל הרחוב, עם כל הכוחי ועוצם ידי, לא שייכים לזה, לא מתחברים לזה. יש לנו את העולם שלנו זה עולם של התורה, ככה הוא חי. ואנחנו יודעים דבר אחד, מי שמתחבר לכל הרחוב זה בכלל דבר הכי נורא, **להתחבר לכל הפוליטיקה החרדית שיש היום, זה היפך הגמור משטייגן בלימוד.**

העבודה שלנו היום, אנחנו נמצאים בימים גורליים, העולם כולו רועד. אנחנו צריכים כולנו להתכונן, 'פתאום יבוא אל היכלו האדון אשר אתם מבקשים' אומר הפסוק במלאכי. אבל יודעים דבר אחד, יש לנו תפקיד בחיים, לא ירדנו לעולם לא לחיים של נהנתנות ולא לחיים של תרבות עולם הזה, **הגענו לתפקיד - התפקיד הגדול והחשוב ביותר: להגיע לרוממות הכי גדולה שיכול להיות במין האנושי, זה לימוד התורה.**

החובה עלינו לא לאבד את זה. להתחבר, להתחזק, **להתנתק מהכל ולדעת שאין ערך ואין חשיבות חוץ מהתורה.** בעזרת השם, עם הכוח הזה, נוכל להיכנס לקבלת התורה ולחוג את חג השבועות. ובעזרת השם, בכוח התורה, נזכה להרמת קרן התורה וישועת ישראל במהרה בימינו אמן."

דבריהן הן זכרון - דברים בעניניא דיומא

מתוך ספר החדש "רבי שמואל יעקב" שהוציא לאור

עד סוף שנותיו בערה בו אש קנאת ה' זו. בשנותיו המאוחרות, כאשר החלו השלטונות לעסוק בנושא גיוס בני הישיבות. לקח את הדברים בליבו כה קשה, עד שהתבטא כי סבור הוא שמפני פיקוח נפש פטור הוא מלומר בתפילה את ברכת 'ולמלשינים'. התאמצותו בה, הסביר, מאיימת על בריאותו. הדבר לא הפליא את אלו ששמעו אותו בחזרת השי"ן **זועק מעומק ליבו את הבקשה 'וכל הרשעה כרעג תאבד'.** כל מילה בדביקות ובהטעמה מיוחדת, ברוב רגש ותחינה.

ובימים הנוראים, הכל שמעו אותו מתייפח בבכיות עצומות 'וכל הרשעה כולה כעשן תכלה, כי תעביר ממשלת זדון מן הארץ'. נחלי דמעה נשטפו אז מעיניו. פעם אף נזף במי שהשיב לשאלתו ואמר ש'יגדל בישראל'. 'לא כך אומרים', הגיב בזעזוע, 'לא בישראל, כי אם - בארץ ישראל'... קודם הקמת המדינה, ביאר לו, היו אומרים "ארץ ישראל". משבאו הציונים והאפיקורסים, החלו לומר 'ישראל' בסתמא, ללא 'ארץ'. **ועל כך, המשיך, משלו המושלים - "על מה אבדה 'ארץ'! על עוזבם את תורתך"...**

בותרים בהגנה האמיתית היחידה: עוברים לסים מהדרין שבפיקוח ועד בני תורה מיסודו של רשכבה"ג רבינו מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין זצוק"ל ובהדרכת מרן ורבנן גדולי ישראל שליט"א: 6060*

- צילום: שוקי לרר.

- להאזנה לדעת תורה מגדולי ישראל בראשם רשכבה"ג מרן רבינו ראש הישיבה הגר"ד לנדו שליט"א, בקו החירום: 03-313-3306.

- כמ"כ מידי שבוע י"ל קובץ אוצר הפרשה ובו גליונות מרבותינו זצוק"ל. ניתן להשיג מודפס בבתי הכנסיות בארה"ק, וכן ניתן לקבלו במייל: a169258235@gmail.com

- ניתן להצטרף לקבלת הגליון ע"י שליחת הבקשה למייל - a086221800@gmail.com

ועד ביאורי תפילה

ממורינו ראש הישיבה הגאון רבי ברוך סולביציק שליט"א

מתוך ועד שבועי שנמסר בישיבה"ק תורת זאב – ועד שישי

ברכות התורה

המשך והערב נא

וְנִהְיָ אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ, וְצִאֲצֵאֵי עַמּוֹךְ בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּלִנּוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךְ וְלִוְמֵי תוֹרָתְךָ לְשִׁמְתָּהּ, מִתְפַּלְלִים שְׁנֵהִיָּה כּוֹלְנוּ לִוְמֵי תוֹרָתְךָ, וּמִבְקָשִׁים גַּם שְׁנֵהִיָּה יוֹדְעֵי שְׁמֶךְ, וְצִרִיךְ לְהַבִּין מַה־הַבְקָשָׁה לְדַעַת שְׁמוֹתֶיךָ שֶׁל הַקְב"ה, וּנְקִדִּים מַה שֶׁכָּתַב הַרִמְב"ם (הַקְדָּמָה לְפִירוּשׁ עַל הַתּוֹרָה) עוֹד יֵשׁ בִּידֵינוּ קִבְלָה שֶׁל אִמָּת, כִּי כָּל הַתּוֹרָה כּוֹלָה שְׁמוֹתֶיךָ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁהִתִּיבוֹת מִתַּחֲלָקוֹת לְשִׁמּוֹת בַּעֲנִין אַחֵר, כֵּאלֹלֹ תַחֲשׁוּב עַל דֶּרֶךְ מִשָּׁל כִּי פֶסוּק בְּרֵאשִׁית יִתְחַלֵּק לְתִיבוֹת אַחֲרוֹת כְּגוֹן בְּרֵאשׁ יִתְבַּרְא אֱלֹקִים וְכָל הַתּוֹרָה כֵּן, וְהֵינּוּ דְכָל הַתּוֹרָה הֵם שְׁמוֹתֶיךָ שֶׁל הַקְב"ה אִם כִּי אֲפִשֶׁר דֵּהֲאֻתִּיּוֹת יִתְחַלְקוּ לְמִילִים אַחֲרוֹת, וּלְמִשָּׁל בְּרֵאשִׁית בְּרֵאשׁ יִתְבַּרְא כֵּן, וְהֵנָּה הַפֶּשֶׁט הַפְּשׁוּט שְׁמוֹתֶיךָ שֶׁל הַקְב"ה זֶה גִּילּוּי שֶׁל הַקְב"ה בְּבִרְיָאָה, הִנְהַגְתוּ שֶׁל הַקְב"ה אֶת בְּרִיָּאָה, דִּהְרִי כָּל הַכִּינּוּיִים שֶׁנֶּאֱמָרוּ כִּלְפִי הַקְב"ה כְּגוֹן גְּדוֹל גְּבוּר וְנוֹרָא, אִינֵם שִׁיכִים עַל הַקְב"ה עֲצֻמוֹ, אֵלָּא הֵם מִדּוֹת שְׁבָהֵם הוּא מִתְגַּלֶּה בַּעֲוֹלָם, שְׁבָהֵם הוּא מִנְהִיג אֶת הָעוֹלָם, וְזֶה הַכּוֹוֹנָה שְׁמוֹתֶיךָ שֶׁל הַקְב"ה, הִנְהַגְתִּי, וְהַקְבְּלָה שִׁישׁ בִּידֵינוּ שֶׁכָּל הַתּוֹרָה שְׁמוֹתֶיךָ שֶׁל הַקְב"ה, הַפֶּשֶׁט שֶׁכָּל תִּיבָה וְאוֹת בַּתּוֹרָה יֵשׁ בָּהּ גַּם רִמּוֹז עַל הִנְהַגְתוֹ שֶׁל הַקְב"ה אֶת הַבְּרִיָּאָה, וְאִ"כּ בִּיּוֹדְעֵי שְׁמֶךְ הַבְקָשָׁה הִיא עַל הַרְמוּזִים שֶׁבַּתּוֹרָה, שְׁנִדַּע אֵיךְ מִרְמוֹז בַּתּוֹרָה הִנְהַגְתָּ ה' בְּבִרְיָאָה, וּבֵאֱמָת מוֹבָא (...) שֶׁהַגָּאוֹן אָמַר שֶׁכָּל דְּבַר שֶׁקוֹרָה בַּעֲוֹלָם אֲפִילוֹ לְאִדָּם פֶּרְטִי הַכָּל מִרְמוֹז בַּתּוֹרָה¹, וְהֵינּוּ כִּי שְׁמוֹתֶיךָ זֶה הִנְהַגְתָּ שֶׁהוּא מִנְהִיג אֶת הָעוֹלָם, וְזֶה כּוֹלָל כָּל אֶת כָּל פֶּרְטִי הִנְהַגְתָּ, וּבֵאֱמָת פֶּשׁוּט שֶׁהַכָּל מִרְמוֹז דִּהְרִי אִיסְתַּכַּל בָּהּ בְּאוֹרִייתָא וּבְרֵאשׁ עֲלֵמָא (לְשׁוֹן הַזֹּהָר, הוֹבָא בְּנֶפֶשׁ הַחַיִּים שַׁעַר ד' פֶּרֶק י') דְּכָל הַבְּרִיָּאָה הִיא מִתּוֹךְ הַכְּתוּב בַּתּוֹרָה וְאִ"כּ כָּל פֶּרֶט וּפֶרֶט בְּבִרְיָאָה כִּבְר נִכְתָּב בַּתּוֹרָה, וְעַ"ע בְּאַלִּיָּה רַבָּה (מז)

ג) שְׁבִיָּאֵר כַּעֲיִ"ז וְזִ"ל כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךְ. ר"ל שֶׁתִּמְסוֹר לָנוּ טַעְמֵי וְסוּדוֹת הַתּוֹרָה, כִּי הַתּוֹרָה כּוֹלָה שְׁמוֹתֶיךָ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּנוֹדֵעַ [זוֹהַר ח"ב קֶבֶד ע"א]. וְהֵינּוּ שׁוֹה בְּקִשָּׁה עַל חֵלֶק הַסוּד שֶׁבַּתּוֹרָה.

רַק שֶׁאִ"כּ צִרִיךְ לְדַעַת לְמַה מִּתְחַלְלִים קוֹדֵם יוֹדְעֵי שְׁמֶךְ וְאִחֲכ לִוְמֵי תוֹרָתְךָ, הִרִי הַסֵּדֶר שֶׁלִּוְמִידִים קוֹדֵם אֶת חֵלֶק הַנִּגְלָה שֶׁבַּתּוֹרָה וְאִחֲכ אֲפִשֶׁר לְדַעַת אֶת הַרְמוּזִים וְאֶת הַסוּדוֹת, וְהִיא צִרִיךְ גַּם בְּבִקְשָׁה לְבָקֵשׁ לְפִי סֵדֶר הַלִּימּוּד, (וְרֵאשִׁית בּוֹה דְּבָרִים בְּשֵׁם הַגְרָ"ח קֵינִיבְסְקִי, וְלֹא הִבִּינּוּתִים).

אִמָּנֵם עַ"י בְּנֶפֶשׁ הַחַיִּים (שַׁעַר א' פֶּרֶק יט) עַיִ"שׁ שֶׁכָּתַב שֶׁם מַעֲלָת הַלּוֹמֵד תּוֹרָה לְשִׁמָּה, וּבַתּוֹ"ד כָּתַב וְזִ"ל וְשֵׁם ה' נִקְרָא עֲלָיו, עַל הַלּוֹמֵד כִּי הַתּוֹרָה כּוֹלָה שְׁמוֹתֶיךָ שֶׁל הַקְב"ה, כְּמֵאֱמָרָם ז"ל (בְּרֵכּוֹת כ"א א) מִנֵּין לְבְּרֵכּת הַתּוֹרָה לְפָנֶיהָ מִן הַתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר כִּי שֵׁם ה' אֲקִרָא וְגו', שֶׁפִּירוּשׁוֹ כִּשְׁאֲלָמֵד תּוֹרָה שׁוֹה קוֹרָא בְּשֵׁם ה', אִזּוּ הָבוּ גוֹדֵל לְאַלּוּקֵינוּ תִּבְרָכּוּ אֶת ה', וְכֵן לְמִדּוֹ (אֲבוֹת ג' א, עַיִ"שׁ) שֶׁהַעוֹסֵק בַּתּוֹרָה שֶׁכִּינָה שְׂרִיָּה עֲמוֹ דְּכִתִּיב בְּכָל מְקוֹם אֲשֶׁר אֲזַכִּיר אֶת שְׁמִי וְכו', נִדְרֵשׁ עַל הַלּוֹמֵד תּוֹרָה שׁוֹה הַמְקוֹם שֶׁבוּ מוֹזְכָּר שֵׁם ה' שֶׁהַתּוֹרָה מְבַטִּיחָה שֶׁתִּהְיֶה שֵׁם הַשְּׂרָאָת הַשְּׁכִינָה, וְעַכ"פּ דּוֹאִים שֶׁכָּל לּוֹמֵד תּוֹרָה הוּא לּוֹמֵד שְׁמוֹתֶיךָ שֶׁל הַקְב"ה, וְלֹא דוֹקָא מִי שֶׁלּוֹמֵד הַסוּדוֹת וְהַרְמוּזִים, דִּהְרִי עַל כָּל לִימּוּד תּוֹרָה צִרִיךְ לְבַרֵּךְ.

וְנִרְאָה לִי פֶשׁוּט שֶׁכָּל דִּין שֶׁלּוֹמֵדִים הוּא ג"כ בְּכָלֵל שְׁמוֹתֶיךָ שֶׁל הַקְב"ה, דְּכִשְׁלּוֹמֵדִים קָרָן כַּעֲיִן שֶׁגִּבֵּב לּוֹמֵדִים אֵיךְ הַבְּרִיָּאָה צִרִיכָה לְהִתְנַהֵג בְּתִשְׁלוּם הַקָּרָן שֶׁל גְּנִיבָה, וְכֵן בְּכָל דְּבַר לּוֹמֵדִים אֵיךְ הִנְהַגְתָּ הַנְּכוֹנָה בְּבִרְיָאָה בְּמַעַב הַמְסוּיִים הַזֶּה, וּבַעֲצֵם כָּל לִימּוּד הוּא בְּכָלֵל יוֹדְעֵי שְׁמֶךְ, וּדְאִי שִׁישׁ הַרְבֵּה דְּרִגּוֹת בִּיּוֹדְעֵי שְׁמֶךְ, וְיֵשׁ דְּרִגּוֹת גְּבוּהוֹת שֶׁל סוּדוֹת וְרִמּוּזֵי הַתּוֹרָה שֶׁבָּאִים אַחֲרֵי לִימּוּד הַתּוֹרָה, אֲבָל בַּעֲצֵם כָּל לִימּוּד הוּא בְּכָלֵל יִדְעֵת שְׁמוֹ.

¹ וּשְׁאִלוֹהוּ הֵיכֵן מִרְמוֹז הוּא עֲצֻמוֹ, וְגִלָּה אֶת הַפֶּסוּק.

וא"כ מובן מה שאנו מבקשים בברכת התורה לדעת שמותיו של הקב"ה, כיון שעיקר הילפוטא שלימוד התורה נצרך לברכה, נלמד על קריאת שמותיו של הקב"ה, כי שם ה' אקרא וגו', כי כל לימוד תורה צריך להיות בעצם כך שע"י נדע את ההנהגה הנכונה, ואנו מבקשים שהלימוד יהיה באופן הנכון שנוכח על ידו להיות יודעי שְׁמֵהּ וְלִמְדֵי תוֹרָתָהּ לְשִׁמְהָ.

בְּרוּךְ אַתָּה ה' הַמְלַמֵּד תּוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל. יל"ע דהנה מדינא דגמ' (ע"י פסחים קד א ובתו' שם) צריך שיאמר מעין חתימה סמוך לחתימה, וגם רוב הברכות הפתיחה והחתימה מענין אחד, וא"כ כאן שכל הברכה היא על לימוד תורה, (בין אם זה ברכה אחת או שתי ברכות הדכל הוא על לימוד התורה) היה צריך להיות שגם החתימה תהיה על לימוד תורה, ולמעשה הסיום כאן הוא על מה שהקב"ה מלמד תורה לישראל, ולא על מה שישראל לומדים התורה, ובפרט אם ברכות התורה זה ברכת המצוות, הרי זה צריך להיות ברכה על המצווה של הלימוד, ולא הודאה על מה שהקב"ה מלמד, ואפילו אם זה לא ברכת המצוות אבל זה ודאי ברכה על לימוד תורה, ומה שייך כאן המלמד תורה לעמו ישראל.

עוד יל"ע מה ההודאה הַמְלַמֵּד תּוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל, ואין נראה שההודאה על העבר, שהקב"ה לימד את משה רבינו ומזה נמסר לנו, כי הרי הברכה בלשון הווה ולא בלשון עבר.

ובהכרח שההודאה על מה שהקב"ה עכשיו מלמד תורה לעמו ישראל, והוא כמו שכתב ר' חיים ואלזיינער (נפש החיים שער ד פרק ו) והם דברים נפלאים מאד, וז"ל ויכון להתדבק בלימודו בו בתורה בו בהקב"ה וכו', וגם אם הוא עסוק בדברי אגדה שאין להם שום נפקותא לשום דין, גם כן הוא דבוק בדיבורו של הקב"ה כי התורה כולה בכלליה ופרטיה ודקדוקיה ואפילו מה שהתלמיד קטן שואל מרבו הכל יצא מפיו יתברך למשה בסיני והוא מוסיף ולא עוד אלא כי גם באותה העת שאדם עוסק בתורה למטה, כל תיבה שמוציא מפיו, הן הדברים יוצאים כביכול גם מפיו יתברך באותה העת ממש כל אדם שיושב ולומד, הקב"ה לומד באותו זמן את אותו הלימוד, כדאשכחן בפרק קמא דגיטין גבי פלגש בגבעה, כתוב שם בפסוק ותזנה עליו פלגשו, רבי אביתר אמר זבוב מצא לה ר' יונתן אמר נימא כו', ואשכחיה ר"א לאליהו א"ל מאי קעביד קוב"ה, א"ל עסיק בפלגש בגבעה, ומאי קאמר, אביתר בני כך הוא אומר יונתן בני כך הוא אומר, והיינו מפני שר' אביתר ורבי יונתן עסקו

ביניהם בענין פלגש בגבעה אז באותו עת, גם הוא יתברך שנה דבריהם ממש, והרי זה פשוט שאצל הקב"ה לא שייך לימוד, אלא שהדברים יוצאים כביכול מפיו הקב"ה וע"י נותן ללומד הבנה במה שלומד, וזהו הַמְלַמֵּד תּוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל, בלשון הווה כי זה תמיד, כל לומד בכל זמן שלומד, הקב"ה מלמד אותו ע"י שהדברים כביכול יוצאים מפיו, ולכן באמת החתימה היא מענין כל הברכה, דגם החתימה על התורה שאנו לומדים.

אשר בחר בנו

בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה ה' נֹתֵן הַתּוֹרָה. יעויין בגמ' (ברכות יא ב) אמר רב יהודה אמר שמואל אשר קדשנו במצותיו ויצונו לעסוק בדברי תורה. ורבי יוחנן מסיים בה הכי הערב נא ה' אלקינו את דברי תורתך בפנינו ובפיפיות עמך בית ישראל ונחיה אנחנו וצאצאינו וצאצאי עמך בית ישראל כלנו יודעי שמך ועוסקי תורתך כך הגרסא בגמ', ברוך אתה ה' המלמד תורה לעמו ישראל. ורב המנונא אמר אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו. ברוך אתה ה' נותן התורה. אמר רב המנונא זו היא מעולה שבברכות². ופירש רש"י וזו היא מעולה שבברכות התורה, לפי שיש בה הודאה למקום וקילוס לתורה ולישראל. הלכך לימדינהו לפולה. והיינו דאשר בחר בנו יש לו מעלה יותר משאר ברכות התורה, כי יש בה הודאה למקום על שבחר בנו מכל העמים, וקילוס לתורה, בזה שמודים לקב"ה על שנתן לנו את התורה יש בזה יקרות לתורה, וקילוס לישראל שנבחרו מכל העמים, וכיון שקודשא בריך הוא ואורייתא וישראל חד הוא (לשון הזהר, הובא בנפש החיים שער א פרק טז ושער ד פרק יא) הרי כשמקלס הכל יחד זה קילוס שלם.

כתב הטור (סימן מז) ועוד יש ברכה אחרת על התורה, בא"י אמ"ה אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו, בא"י נותן התורה, וביאור הברכה ויכוין בברכתו, על מעמד הר סיני אשר בחר בנו מכל העמים וקרבנו לפני הר סיני והשמיענו דבריו מתוך האש ונתן לנו את תורתו הקדושה שהיא בית חיינו כלי חמדנו שהיה משתעשע בה בכל יום, היינו דיכוין להודות על מעמד הר סיני כי שם נבחרנו לעם. ויש שהעירו מה בכלל ההודאה על שהקב"ה בחרנו, הרי כתוב בחז"ל (ע"י רש"י עה"ת דברים לג ב) שהקב"ה הלך לבני ישמעאל ולבני עשיו, ושאל אותם אם מקבלים עליהם

² אשר קדשנו במצותיו וצונו, וכן מוכח ברמב"ן (ברכות יא ב) שכתב שאהבה רבה זה ברכת המצוות לקר"ש.

² וכבר הזכרנו, שהמשנ"ב (מז א) פוסק בשם השא"ג שבספק אם בירך ברה"ת חייב לברך, דברכות התורה דאורייתא וספקן לחומרא, אך מ"מ לא יברך רק אשר בחר בנו, שהיא המעולה שבברכות, ולפי השיטות שברכות התורה הן ברכת המצוות צ"ל שברכת המצוות לא חייב להיות דוקא בנוסח

התורה, והם אמרו שאינם יכולים, ואז הלך לכלל ישראל וקבלו עליהם, שנראה מזה שהקב"ה לא רצה דוקא אותנו, אלא שאנחנו הסכמנו לקבל עלינו את התורה והאומות לא הסכימו, אמנם פשוט שזה לא נכון, פשוט שהקב"ה בחר אותנו בזכות האבות, ובחר דוקא אותנו מתוך שאר האומות, כמפורש בפסוק בפרשת ואתחנן (פרק 2 פסוק 1, 2 ח) **כִּי יָעַם קְדוֹשׁ אֱתָהּ לְה' אֱלֹהֶיךָ בְּךָ בָּחַרְהוּ ה' אֱלֹהֶיךָ לְהַיְיֹת לּוֹ לְעַם סִגְלָהּ מִכָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הָאֲדָמָה. לֹא מִרְבָּכֶם מִכָּל־הָעַמִּים חֲשֹׁק ה' בָּכֶם וַיִּבְחַר בָּכֶם כִּי־אַתֶּם הַמְעֻט מִכָּל־הָעַמִּים. כִּי מֵאַהֲבַת ה' אֶתְכֶם וּמִשְׁמֵרוֹ אֶת־הַשְּׁבָעָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם, וְזֶה אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ שֶׁהַקֶּבֶ"ה בָּחַר אוֹתָנוּ לְעַם סִגְלָהּ בְּזִכּוֹת הָאֲבוֹת, וּבְמַעֲמַד הַר סִינִי נִגְמְרָה וּנְחַלְטָה הַבְּחִירָה הַזֹּאת, שֶׁרַק כֻּלָּל יִשְׂרָאֵל הֵם הָעַם סִגְלָהּ, וְאַחֲ"כַּן הַקֶּבֶ"ה נָתַן הַזְדַּמְנוּת גַּם לְאוֹמוֹת לְהַצְטַרֵּף לָזֶה, אֲבָל הַבְּחִירָה בְּכֻלָּל יִשְׂרָאֵל כִּבְר הִיתָה מִיְּמֵי הָאֲבוֹת, וְכִמּוֹ שֶׁבִּיאֵר בְּזֶה הַדֶּרֶךְ ה' (חלק שני פרק 2) דִּהְיוּלָם בְּתַחֲלִיל בְּרִיאָתוֹ הָיָה בְּמַצֵּב עַל־יוֹן שְׂמִיד יָכֹל לְהַגִּיעַ לְתַכְלִית שְׁלוֹ, אָךְ לֵאחֶר שֶׁאִדָּם הָרֵאשׁוֹן אֲבָל מַעֲזַ הַדַּעַת, הָעוֹלָם נִדְרַשׁ לְתִיקוּן, וְהַקֶּבֶ"ה נָתַן הַזְדַּמְנוּת לְתִיקוּן, אֲבָל רַק אֲבִרָהּ אֲבִינוּ בָּחַר לְלַכֵּת הוּא וְזָרְעוֹ בְּדֶרֶךְ הַמַּתְקֵנֶת, שֶׁתִּהְיֶה אוֹמָה שְׁלִימָה שְׁעוֹשָׂה אֶת רְצוֹן ה', וְהַקֶּבֶ"ה עֲדִיין נָתַן לְשָׂאֵר אוֹמוֹת עוֹד הַזְדַּמְנוּת לְתִיקוּן וְזֶה כְּשֶׁבֵּא אֵלֵיהֶם קוֹדֵם מַעֲמַד הַר סִינִי וְנָתַן לָהֶם אֶת הָאִפְשָׁרוֹת לְהַצְטַרֵּף לְתִיקוּן וְלֹא רָצוּ, וְאִז הָיָה הַחִילוּט וְהַגְמָר שֶׁרַק אֲנַחְנוּ נִהְיָה הָעַם הַנִּבְחָר, אֲבָל עוֹד קוֹדֵם לְכֵן בָּחַר בָּנוּ שֶׁאֲנַחְנוּ נִקְבַּל הַתּוֹרָה, וְלָכֵן צִרִיךְ לְכוּן בְּאִשֶּׁר בָּחַר בָּנוּ לְמַעֲמַד הַר סִינִי שֶׁאִז נִבְחָרְנוּ בְּפוּעַל לְקַבֵּל הַתּוֹרָה.**

ומש"כ הטור והשמייענו דבריו מתוך האש (אני לא יודע היכן זה מרומז בברכה, אך כנראה כיון שהבחר בנו היה במעמד הר סיני, צריך לכוון היאך היה המעמד שנבחרנו), ובאמת בלאו של השמר לך פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך, נצטוונו שלא נשכח את כל הפרטים במעמד הר סיני, וזה שייך לברכות התורה, כי זה נוגע למעשה גם ללימוד שלנו, שצריך להיות תמיד באופן שהיה בשעת מתן תורה, כמ"ש בגמרא בברכות (כב א) והודעת לבניך ולבני בניך יום אשר עמדת לפני ה' אלוך בחורב מה להלן באימה ביראה ברתת ובזיע אף כאן באימה ביראה ברתת ובזיע, ולכן צריך לכוון בשעת הברכה אשר בחר בנו במעמד הנורא שהיה בהר סיני, ובחר בנו שכך יהיה הלימוד שלנו.

ומש"כ ונתן לנו תורתו הקדושה שהיא בית חיינו כלי חמדתו שהיה משתעשע בה בכל יום, זה כנראה מרומז במה שאומרים את תורתו שנתן לנו את התורה שלו, כמבואר בגמ' בקידושין (לב א) הרב שמחל על כבודו, כבודו מחול, שנאמר וה' הולך לפניו יומם, ומסקינן שם אין, תורה דיליה היא, דכתיב ובתורתו יהגה יומם ולילה, ופירש רש"י שם כי אם בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה בתחילה היא נקראת תורת השם ומשלמדה וגרסה היא נקראת תורתו. והיינו שבתחילה לומד תורת ה', וע"י הלימוד זוכה שיהיה תורה דיליה.

וצריך לדעת שהפשט נתן לנו את תורתו זה לא שהקב"ה לימד אותנו איזה חכמה או איזה לימוד, אלא שנתן לנו שאנחנו קובעים מה התורה אומרת הדין נקבע על פי מה שאנחנו מכריעים בתורה, ואם בדור אחד ב"ד פסקו דבר אחד ובדור אחר פסקו להיפך, אז הדין הוא באמת בכל דור כפי שנפסק באותו דור, וכמו שמאריך הבית הלוי (פרשת יתרו ד"ה להבין) בביאור הגמ' בשבת (פח ב) על הוויכוח בין משה רבינו למלאכים האם ליתן התורה לישראל, וז"ל וזהו שרצו המלאכים וביקשו שיתן להם התורה ולא להאדם ויהיה האמת כמו שהם ידרשוהו, והיינו כי לא היה וויכוח האם המלאכים יקיימו את המצוות, אלא היה וויכוח מי יהיה הבעלים על התורה, ולמעשה הקב"ה הסכים עם משה והתורה ניתנה לישראל שיהיו הם דורשים אותה וכפי שהם מסכימים ע"פ הכללים כן הוא האמת, וכמו שאמרו בב"מ (נט ב) לא בשמים היא, רק היא כמו שמסכימים ב"ד שבזה העולם.

וזהו ביאור הגמ' (ב"מ פה א) על מה אבדה הארץ, וכו' שנאמר ויאמר ה' על עוזבם את תורתי אשר נתתי לפניו. אמר רב יהודה אמר רב שלא ברכו בתורה תחילה. והיינו שלא ידעו את יקרת התורה, ולא ידעו עד כמה אנחנו צריכים להודות לקב"ה, כי איך היינו נראים ח"ו בלי התורה, היינו נראים ח"ו ככל הגויים, והקב"ה רומם אותנו לכאלה דרגות גבוהות.

ולכן צריך להודות לקב"ה על שנתן לנו בעלות על התורה, התורה שהיא כלי חמדתו שהיה משתעשע בה בכל יום, והנתינה היתה בכזה מעמד נורא, בגילוי שכינה הכי גדול שהיה בבריא, עד שכלל ישראל היו במצב של באימה וביראה ברתת ובזיע, אני חושב שמסתמא אחרי ברכות התורה כזה, כבר יש ללימוד טעם אחר.

[נכתב ע"ד א' השומעים, ואינו מוגה]

גיליון זה יו"ל ע"י מאסף הגיליונות 'אוצר הפרשה'

לתרומות והנצחות ולקבלת הקובץ המלא: a169258235@gmail.com

פניני חכמה ומוסר

מכתבי הגאון הגדול רבי ישראל סוקל זצוק"ל

פרשת בהר בחוקותי תשפ"ו

גיליון 104

מתורתו של רבינו זצ"ל: בדין יובל בשדה ובעבד

כשכיר כתושב יהיה עמך עד שנת היבל יעבד עמך, (כ"ה, מ')

בגמ' בקידושין דף י"ד ב' איתא, עבד עברי נקנה וכו' וקונה עצמו ביובל, והנה בגמ' בב"מ דף נ"א א' איתא (וכן בשאר דוכתי) דרבי יהודה ס"ל דמתנה על מה שכתוב בתורה תנאו קיים בדבר שבממון, וע"כ יכול להתנות ע"מ שאין לך עלי שאר וכסות, ובנימוק"י שם (בדף ל"א א' בדפי הרי"ף) הביא בשם הרשב"א דדקדק בהא דפריך הש"ס בפ' האומנין דהלא השדה חוזרת לבעלים ביובל, ולא משני דמיירי דהתנה ע"מ שלא יחזירו יובל (וכמו גבי ע"מ שלא תשמטנו בשביעית דמהני תנאו), ומוכח דגבי יובל ל"מ תנאו, וביאר וז"ל וטעמא דאין לו זכות כדי להתנות עלי' משום שאינה שלו שהיא קדש לה' דכתיב כי לי כל הארץ ע"ש.

ויל"ע לפ"ז מה יענה הרשב"א בעבד דהתם ליכא קרא דל"מ תנאי משום דאינו בעלים, וא"כ נימא דיוכל להתנות בע"ע שלא יצא ביובל וצ"ע. (ואפשר דבאמת מהני תנאי, אמנם לא מציינו כן, ואפשר נמי דאיכא קרא גם בעבד, ויל"ע עוד דבעבד דאיכא קנין איסור דלא חשיב דבר שבממון, אבל בפשוטו יל"ע כנ"ל).

ועוילה"ק דהנה איתא ביבמות דף ע' ב' (ריש פ' הערל) גבי ע"ע אטו משום דהו"ל תושב ושכיר איפטר לי' מפסח והא קי"ל גבי תרומה דלא אכיל אלמא לא קני לי' רבי' וכו', והק' התוס' והרשב"א שם דהלא קי"ל ע"ע גופו קנוי ע"ש, והאבנמ"ל בתשובה בס' י"ז תירץ ע"ז (בסוף הסימן בדה"ה ובר"פ הערל) עפ"מ ש"כ הר"ן בנדרים כ"ט א' דכל קנין לזמן חשיב קנין פירות (וכדאיתא בגיטין מ"ז ב') ובאשה לא מציינו קנין פירות אלא דווקא קנין הגוף, ולפי"ז ה"ה בע"ע דקנינו לזמן כיון דיוצא בשש וביובל והו"ל רק קנין פירות וע"כ אינו אוכל תרומה, אך לא כן באשה דקנוי לעולם וע"כ הו"ל קנין הגוף ואוכלת בתרומה ע"ש.

וילה"ק על דבריו דהלא בגיטין מ"ז א' איתא דביובל ראשון ה"ל קנין הגוף ורק ביובל שני ה"ל קנין פירות, ומבואר דמעיקר דינו של יובל הו"ל קנין הגוף והיינו דאין זה לזמן אלא לעולם (ורק אח"כ איכא הפקעה), ולפי"ז בעבד דהו"ל מדינא לעולם (ובעבד לכאור' לא שייך למכור רק לזמן דא"ל לשנות מדיני העבדות, ואפשר דתלוי נידון זה בפלוגתא בירושלמי אם אפשר למכור לפחות משש, עיין בירושלמי פ"ק הל' ב' ועיין בריטב"א בדף י"ד ב' דכתב כן דנמכר לפחות משש וכ"כ השיטה בדעת רש"י, ועיין במש"כ רבינו הגר"ח"ק זצ"ל במסכת עבדים ריש אות ס', ועמשי"ת בזה להלן בסוף אות ב'), וא"כ יק' אמא יחשיב קנין לזמן ואדרבה מהגמ' מתבאר דהו"ל לעולם וצ"ע. ועיין ברשב"א בתשו' בח"ג סי' י"ד שכתב הלשון גבי ע"ע דהו"ל ממכר ליומי, ומשמע נמי דס"ל כאבנמ"ל דהו"ל קנין לזמן וג"כ צ"ע כנ"ל.

ועיין בקצוה"ח סי' קצ"ה סק"ח שהביא את דברי התוס' בערכין דף ל' א' בדבר הקנוי לזמן אינו נקנה בקנין סודר, והק' עליהם מהא דבעינן קרא למעט ע"ע דאינו נקנה בחליפין (לעיל דף ח' א'), והלא תיפול"ל דע"ע חוזר בשש וביובל והו"ל ככקנין לזמן וא"כ בלא קרא נמי לא ה"ל מועיל ק"ס ע"ש, ולכאור' חזינו גם מהקצוה"ח דנקט דע"ע חשיב קנין לזמן משום דיוצא בשש וביובל, ואזיל לשיטתו באבנמ"ל בתשו' דע"ע חשיב קנין לזמן. אכן נראה דמהקצוה"ח ליכא ראיה, דאזיל לשיטתו דהלא מדמי לה לדברי התוס' בערכין,

והתם נקטו תוס' דאף מתנה ע"י להחזיר דלא הו"ל לזמן אלא קנוי' לגמרי ורק דאיכא תנאי דבעי להחזיר ומ"מ אינה נקנית בק"ס כיון דלמעשה צריך להחזירו לבעלים, ושפיר הק' הקצוה"ח דבע"ע דחוזר בשש וביובל לא גרע ממתנה ע"מ להחזיר, וא"כ אפ"ל דלא חשיב לזמן אלא הו"ל דין יציאה מ"מ לא הו"ל דין יציאה מ"מ לא ה"ל צריך להועיל ק"ס ול"ל קרא. וע"ש בנתה"מ סוף סק"ד שדחה קושיית הקצוה"ח דע"ע גופו קנוי וחשיב ממון בגוף החפץ ע"ש, ולכאור' אינו מובן דעכ"פ לא גרע ממתנה ע"מ להחזיר וכמו שטען הקצוה"ח. אמנם לפ"ז דנקט הקצוה"ח עצמו בסימן רמ"א סק"ד דכל מתנה ע"מ להחזיר נמי חשב קנין לזמן א"כ שוב ליכא ראיה מתוס' דקנין גמור דאיכא אח"כ דין חזרה ל"מ ק"ס ושפיר י"ל כמש"כ הנתה"מ לתרץ ועיין.

ועוילה"ק משה"ק המנח"ח מצוה שמ"ח אמאי לא אמרינן לגבי עבד דאם מכרו לזמן קצוב לא יצא ביובל, כמו דמצינו כן בב"מ דף ע"ט ב' גבי שדה דאם מכרו לזמן קצוב (כגון לשישים שנה) אינו יוצא ביובל ע"ש וכל זה צ"ע.

ועויל"ע דהנה מציינו בע"ע דאינו נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג וכדאיתא לקמן סוף פ' האומר דף ס"ט א', ופירש"י דדוקא בזמן שהיובל נוהג דמצי למקרי בי' עד שנת היובל יעבד עמך ע"ש, ומבואר דליכא דרשה מיוחדת על זמן שאין היובל נוהג אלא רק בעיני לקיים קרא דיוכל לצאת ביובל, ויל"ע אמאי לא אמר' כן גם בשדה דלא יוכל למכור בזמן שאין היובל נוהג וצ"ע.

ב] ואשר יראה בעז"ה דחזינו מכל זה דדין יובל בעבד עברי ודין יובל בשדה חלוקים ביסוד דינם, וביאור הדברים דבעבד דין יובל הו"ל מדיני העבדות וחייל דין בגוף הקנין דיוצא ביובל, אך לא כן בשדה דלא חייל כלל דין בעצם הקנין אלא הו"ל רק דין הפקעה שמתחדש כשהגיע היובל, והו"ל דנקט הש"ס בב"מ דף ק"ט א' את הלשון אפקעתא דמלכא גבי שדה והיינו דהו"ל דין הפקעה.

ונראה דמדויק כן ברמב"ם דדין יובל בע"ע הביא בהל' עבדים אך לא כן דין יובל בשדה הביא הרמב"ם בהל' שמיטה ויובל אך לא בהל' מכירה, והיינו כנ"ל דבעבד הו"ל היובל מדיני העבדות וחייל בגוף הקנין ולא דמי לשדה דהו"ל רק דין הפקעה מחודש. וגוף הגדר בעבד נראה דמדויק כן גם ברש"י דף ט"ז א', דבהא דאמר' התם דע"ע גופו קנוי הוסיף רש"י וז"ל עד שיגיעו ימי חיפוש ע"ש, והיינו דאף דגופו קנוי מ"מ הו"ל קנין עם הגבלה עד שיגיעו ימי חיפוש. והנה כתב הרמב"ן בגיטין ל"ו א' וז"ל שאם קנה עבד בזמן הבית ונרצע ונחרב הבית קודם שיצא ובטל היובל שעובד לעולם ודינו כדין ע"ע להתירו בשפחה ע"ש, ולכאור' מוכח דהו"ל היובל הפקעה מחודשת אח"כ ולא דחייל דין בקנין בזמן ההקנאה, אכן ל"ק כלל דהך דין דחייל בקנין היינו דיוצא ביובל וכיון דבטל היובל א"כ לא הגיע זמנו להפקע. אכן יל"ע אמאי כתב הרמב"ן דין זה דוקא בנרצע, ועיין במסכת עבדים לרבינו הגר"ח"ק באות ב' ובאות י"ז. ועיין במשך חכמה בריש פרשת משפטים דפשטי' דקרא דעבדו לעולם גבי נרצע הו"ל כפשוטו דקנינו לעולם ורק אח"כ הו"ל אפקעתא דמלכא ולדברינו לכאור' אינו כן, וע"ש במש"כ רבינו הגר"ח"ק זצ"ל (באות י"ז) לדייק כן מהא דכתבה התורה דין יציאת יובל בפ' בהר (בדיני יובל), ולא בפ' משפטים או ראה (בדיני עבדים), והיינו משום דאין זה דין בעבדים אלא ביובל ע"ש, אמנם ברמב"ם כתבנו דמדויק איפכא וכמשנ"ת.

(מתוך קונטרס השיעורים קידושין סימן כ"ט).

ונתנה הארץ יבולה ועץ השדה יתן פריו ואכלתם לחמכם לשובע וישבתם לבטח ולא כתיב שום ברכה שהארץ תתן עשר פעמים יותר מצרככם ותתעשרו וכו', משום שכאן מיירי בת"ח כמ"ש אם בחוקותי תלכו שתהיו עמלים בתורה ולת"ח אין זה ברכה שיש לו

(כו, ג, ד).
וביאר הגר"ח קנייבסקי זצ"ל בספרו טעמא דקרא את החילוק ממש"כ בפ' כי תבא וז"ל, כאן לא כתיב כמו בברכות בפ' תבא ברוך אתה בעיר וגו' ברוך פרי בטנך וגו' יצו ה' את הברכה באסמך ובכל משלח ידך וגו' וכאן כתיב רק

מכתבי רבינו זצ"ל על הפרשה:

הברכה לתלמיד חכם היא שיהיה לו כפי צרכו

אם בחוקותי תלכו וכו', ועץ השדה יתן פריו,

יותר מצרכיו כי זה מבטלו מת"ל ולהך הברכה המעולה שיהא להם כל צרכם לא פחות ולא יותר אבל בפ' תבא שמדבר לכלל ישראל להן נתן ברכה של עשירות, וכע"ז איתא במשך חכמה בפ' חוקת לגבי מי מריבה, דמעיכרא הברכה הייתה אמורה להיות במים, שישתו מעט ויספיק, אך עקב שלא קיימו את דבר ה' אז ה' רק ברכה בכמות, שהיה הרבה מים.

עמל התורה - לחקוק את הרברים על לבו

אם בחוקותי תלכו, (כו, ג).

ופירש"י שתהיו עמלים בתורה, וצ"ב היכן זה מרומז בפסוק, וביאר הג"ר בערל שוורצמן זצ"ל, דהנה אם רוצים לכתוב על עץ יש ב' אפשרויות, א. לכתוב בעט, אך לזה יש חסרון שאינו מתקיים כל כך, אכן יש אפשרות ב. והיא לחקוק בגוף העץ, ואז הכתב מתקיים, והנה בחוקותי הוא מלשון חקיקה, וכשהאדם רוצה לחקוק בעצמו, זה ע"י שהוא מוותר ומקריב מרצונותיו, וזהו עמל התורה.

לפי המצוות שהאדם חייב בהם כך הוא הערך שלו

ואם נקבה היא והי' ערכך שלשים שקל, (כז, ד).

ובפרשת משפטים איתא דשור שנגח עבד משלם שלשים שקלים, וביאר הספורנו (שם) דהוא משום דעבד חייב במצוות כאשה, וחז"י

פנינים מרשימות רבינו בפנקסיו:

תועלת בשמיעת שיעור

שאלתי את רבינו הגרא"ל שטיינמן זצ"ל, בשם הבחורים שעולים לקיבוץ ששאלו האם כדאי להמשיך להיכנס לשיעורים או להתלמד ללמוד לבד, וענה רבינו זצ"ל ודאי מסתברא שלרוב הבחורים יהי' לתועלת להמשיך לשמוע שיעור, וסיפר שבני הגרי"ז זצ"ל ר' ברל זצ"ל ור' דוד זצ"ל שמעו עשרים שנה שיעור מאביהם, ואף כשהיו ראשי ישיבה באו לשמוע... והוספתי לשאול שיש טוענים שאלו שנכנסים לשיעור מחלישים את האוירה בביהמ"ד לאלו שנשארים מחוץ לשיעור, וענה רבינו - יש להם ברירה ג"כ להכנס לשיעור... (סמוך לר"ח אלול תשס"ב).

אהבת תורה

הג"ר אלחנן וסרמן זצ"ל חזר פעם מנסיעה לורשא, והגיע בדיוק בזמן השיעור, ונכנס מיד למסור את השיעור אע"פ שהי' מותש מאד, באמצע השיעור ראה שהוא כ"כ עייף שאינו יכול להמשיך, בקש רשות מהשומעים להניח את

דההבדל בין איש לאשה בערכין הוא לא משום גבורה וכדו', אלא המצוות שהוא חייב בהם, ובזה נמדד ערך האדם.

אכן יל"ע לפי זה למה זקן שווה פחות בערכין, ויש לתרץ שקשה לו ופחות מקיים, ועוד י"ל דהוא מכיון שיש לו פחות יצר הרע ופחות נסיון.

באמצע הלימוד לא מפסיקים אפי' לדבר מצוה

אם בחוקותי תלכו, (כו, ג).

ובמדרש רבה איתא, חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך אמר דוד רבונו של עולם בכל יום ויום הייתי מחשב ואומר למקום פלוני ולבית דירה פלונית אני הולך והיו רגלי מביאות אותי לבתי כנסיות ולבתי מדרשות, ולכאנ' הוא פלא, דהלא ראשו של דוד החליט לאן צריך לילך, ומהו הלשון רגליו מוליכות אותו לבית המדרש.

וביאר הג"ר מאיר חדש זצ"ל, על פי מה דאיתא באבות, (פ"ג מ"ז), המהלך בדרך ושונה ומפסיק ממשנתו ואומר מה נאה אילן זה ומה נאה ניר זה מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו, וברע"ב הביא די"א דהרבנות היא דאף על גב שע"י זה הוא משבח את הקב"ה מכל מקום הוא מתחייב בנפשו, כיון שהפסיק ממשנתו.

וצ"ב וכי זה ביטול תורה, והרי יש בזה מצוה. וביאר שבאמצע הלימוד שאני, דאז אף על פי

שזה לא ביטול תורה, מכל מקום הוא נתבע על זה שהוא רואה אילן.

ולפי זה מבואר דברי דוד המלך ע"ה, דהוא חשב לילך למקום פלוני וזה לא היה ביטול תורה, דהיה צריך לילך לשם, אך מכל מקום אצלו אף לפני שהתחיל ללמוד, מכל מקום רגליו מוליכות אותו לבית המדרש, ואם כן תמיד הוא בבחינה שנמצא כבר בבית המדרש, ותמיד זה נחשב באמצע הלימוד ואז אין להפסיק אפי' לצורך מצוה.

האדם הוא כבינור המהלל את ה'

רפאני ה' וארפא הושיעני ואושעה כי תהילתי אתה, (ירמיה יז, ד).

וכן הוא בתפילת שמונה עשרה רפאנו ה' ונרפא הושיענו ונושעה כי תהילתנו אתה.

ובפשוטו הבקשה היא שתפאנו כדי שנוכל להלל, ויל"ע דבכל בקשה שייך לומר כן, (שהקדוש ברוך הוא יקבל את בקשתנו כדי שנהלל אותו), חננו מאתך דעה וכו' ברך עלינו וכו' כי תהילתנו אתה, ואמאי דווקא ברפאנו.

וביאר הג"ר ר' דב קוק שליט"א (מטבריה) שהאדם הוא חפצא של מהלל לקב"ה, והוא כמו כינור שמנגן למלך, וכמו שכינור שמנגן לפני המלך ראוי שיהיה חדש, יפה, שלם, כך מבקשים, שנהיה גם אנחנו בריאים ושלמים, כדי שנוכל להיות ראויים להיות כינור, כדי להלל לפני מלכו של עולם! (מהגר"ח"י מיישקובסקי שליט"א).

דכוונתו מחמת מתיקות השעור, וכמו שאחרי שיעור כללי של מו"ר הגר"ש רוזובסקי זצ"ל הרגשנו שאף ללא סדר מוסר יהי' המעריב חזק (אהבת עולם וכו') בגלל מתיקות השיעור!.

לימוד עד כלות הכוחות

הגר"ב ליבוביץ זצ"ל פעם חזר מחו"ל ואמר שיחה בישיבה, וביאר מהו עמל התורה... והתחיל לספר הנני לומד עד כלות הכוחות, וכשאפסו כוחותי נשארים הספרים פתוחים, והנני מפיל את עצמי על המיטה, וכשאני קם הנני ממשיך בדיוק באותו מקום שהפסקתי! (ובענוותנותו לא הרגיש שמספר על עצמו...).

חיוזק בתורה

הגה"צ ר' נחום שאדיקר זצ"ל הי' צם משבת לשבת ופעם בעש"ק אחה"צ בקש לאכול - ו"הפסיד" את הצום של כל השבוע, והסביר שהי' תוס' שלא יכול הי' להבינו כל כך טוב בגלל הצום, ולא הי' מוכן לחכות לשבת כי לא דוחים הבנה בתוס', ואמר לא שווה כל הענין של צום "משבת לשבת" עבור תוס' א'!

ראשו לחמש דקות..., וכך הוה הניח ראשו ולאחר חמש דקות ניעור מעצמו והמשיך את השיעור כרגיל...

והנה לומדים שהי' כ"כ עייף ומ"מ ניגש לומר השיעור ולא ויתר, ועוד שבאמצע השיעור לא הי' יכול להמשיך, ולכאנ' הי' צריך להפסיק, הלא לא כ"כ נעים להניח ראשו ולנמנם באמצע השיעור..., ומ"מ לא ויתר והמשיך אח"כ...

עמל התורה מציל מייסורים

הגר"ש היימן זצ"ל אמר כשהי' חולה אם הייתי עמל בתורה כדבעי לא היו לי כאלו ייסורים... ואנחנו הלא יודעים כמה הי' עמל... ומ"מ אמר כך!

מתיקות השיעור

הגר"ש היימן זצ"ל אמר בשם בעל הברכ"ש (הגר"ב ליבוביץ זצ"ל), שאחרי השיעור צריך שיהי' קשה לבחורים לסגור את הגמ'! ונראה

ברכת מזל טוב שלוחה
להרב גבריאל לרר שליט"א
לרגל הולדת בנו שתחי'
ויהי"ר שיזכה לרוות ממנו רוב נחת

לעילוי נשמת
מרת רחל כהן ע"ה
בת הגאון רבי אפרים זאב גרבוז זצ"ל
נלב"ע כ' אייר תשע"ו

שיחה ממורינו ראש הישיבה הגדול רבי יצחק שורין שליט"א

שנאמרה בהיכל הישיבה הק' סלבדקה

מוצש"ק פרשת אמור – אייר תשפ"ו

בענין תוכן ומעלת ימי ספירת העומר

- קראנו השבת בפרה"ש את הפסוקים העוסקים בענין מצות ספיה"ע (כ"ג, ט"ו-ט"ז): "וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עמר התנופה, שבע שבתות תמימת תהיינה. עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמשים יום, והקרבתם מנחה חדשה לה".

- והנה, בענין תוכן ימי הספירה נכללים [ע"ד הפשט] ג' ענינים עיקריים:

ענין א' – זה הענין שנתפרש להדיא בקרא, שאלו ימים המקשרים בין קרבן העומר שמקריבים בתחילת ימי הספירה, לבין קרבן שתי הלחם שקרב בחג השבועות בגמר ימי הספירה.

וכנאמר בקרא בתחילת הספירה: "וספרתם לכם" וכו' "מיום הביאכם את עומר התנופה" וכו'. ובגמר הספירה: "עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמשים יום והקרבתם מנחה חדשה לה".

ענין ב' – ענין זה לא נתפרש להדיא בקרא, אלא שכך היה הדבר מקובל לחז"ל. שאלו ימים המקשרים בין חג המצות - זמן יציאתנו מארץ מצרים מעבדות לחירות, לבין חג השבועות - זמן מתן תורתנו.

וכמובא בר"ן (בס"פ ערבי פסחים) מהגדה, וז"ל: בשעה שאמר להם משה תעבדון את האלוקים על ההר הזה, אמרו לו ישראל, משה רבינו אימתי, אמר להם לסוף חמשים יום. והיו מונין כא"ל לעצמו.

ועפ"ז נקבעה גם המצוה לדורות. וכדברי החינוך (במ' ש"ו) בשורש מצות ספיה"ע, וז"ל:

לפי שכל עיקרן של ישראל אינו אלא התורה, ומפני התורה נבראו שמים וארץ, וכמש"כ "אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי" (ירמיהו ל"ג, כ"ה), והיא עיקר והסיבה שנגאלו ויצאו ממצרים, כדי שיקבלו התורה בסיני ויקיימוה, וכמו שאמר ה' למשה (שמות ג', י"ב): "וזה לך האות כי אנכי שלחתיך בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלוקים על ההר הזה" וכו'. כלומר שתקבלו התורה שהיא העיקר הגדול שבשביל זה הם נגאלים והיא תכלית הטובה שלהם. וענין גדול הוא להם יותר מן החירות מעבדות וכו'.

ומפני כן כי היא כל עיקרן של ישראל ובעבורה נגאלו ועלו לכל הגדולה שעלו אליה, נצטוונו למנות ממחרת יו"ט של פסח עד יום נתינת התורה, להראות בנפשנו החפץ הגדול אל היום הנכסף לליבנו, כעבד ישאף צל וימנה תמיד מתי יבוא העת הנכסף אליו שיצא לחירות, כי המנין מראה לאדם כי כל ישעו וכל חפצו להגיע אל הזמן ההוא וכו'. [ומקור דברי החינוך הוא ברמב"ם במד"א].

ענין ג' – גם ענין זה לא נתפרש בקרא להדיא וגם בדברי חז"ל לא נתפרש להדיא אלא רק נרמז. וז"ל הרמב"ן בפר' (כ"ג, ל"ו):

וצוה בחג מצות שבעת ימים, בקדושה לפנייהם ולאחרייהם, כי כולם קדושים ובתוכם ה', ומנה ממנו מ"ט יום והשבועות כימי עולם, וקידש יום שמיני כשמיני של חג, והימים הספורים בינתיים כחולו של מועד בין הראשון והשמיני בחג. והוא יום מתן תורה שהראש בו את אשו הגדולה ודבריו שמעו מתוך האש, ולכך יקראו חכמים בכל מקום חג השבועות "עצרת", כי הוא כיום שמיני של חג שקראו הכתוב כן. עכ"ל.

והיינו, כשם שבמועדים [חג הפסח וחג הסוכות] הימים טובים המקודשים ביום הראשון וביום האחרון משפיעים מקדושתם על ימי החול שבינתיים, שע"כ קרויים "חול המועד" – "מועד" וחייבין בשמחה ואסורין בהספד ותענית [כמבואר ברמב"ם בפ"ו מהל' יו"ט בה"ז והכ"ב]. כך הימים טובים של חג המצות בתחילה ועצרת בסוף, מקדשים את הימים הספורים שבינתיים כעין הימים המקודשים של חוה"מ.

- **ובאמת ג' ענינים** אלו קשורים זל"ז ומעורים זב"ז כאשר תכלית אחת להם, והיא – להביא את האדם לידי שלימות בעבודת ה"ת. וזה הן ביחס לכל יחיד ויחיד מישראל, והן ביחס לכל עם ישראל – עם ה'.

שהנה תכלית בריאת העוה"ז היא, שהקב"ה חפץ שתגלה מלכותו ותשרה שכינתו גם בתחתונים, וזה ע"י גילוי מלכותו והשראת שכינתו על עם ישראל ביחוד, ומזה תתפשט מלכותו ית' בכל העולם כולו.

וכמו שאומרים בתפילה (במוסף דג' רגלים): "אבינו מלכנו גלה כבוד מלכותך עלינו מהרה, והופע והנשא עלינו לעיני כל חי" וכו'. ולתכלית זו הוציאנו הקב"ה מבית עבדים להיות לו לעבדים. ובחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו. שע"י קבלת התורה של עם ישראל, אנו מקבלים עלינו עול מלכות שמים – עול תורה ומצוות. וזה מאפשר את השראת שכינתו ית' על עם ישראל, ומהם יושפע כבוד מלכות שמים על כל העולם כולו. ויקוים "ויאמר כל אשר נשמה באפו, ה' אלוקי ישראל מלך ומלכותו בכל משלה".

ואי' בגמ' במגילה (י' ב') על הפסוק (ויקרא ט', א') "ויהי ביום השמיני" [שהוא יום השמיני למילואים יום שהוקם בו המשכן] – "אותו היום היתה שמחה לפני הקב"ה כיום שנבראו בו שמים וארץ". כתיב הכא "ויהי ביום השמיני", וכתיב התם "ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד". – והיינו שבאותו היום שרתה השכינה על המשכן, ובזה הגיעה בריאת העולם לתכליתה. וכנ"ל.

- והנה, כאשר נגאלו אבותינו ממצרים, שם היו שקועים בתוך מ"ט שערי טומאה, הוצרך הקב"ה בכבודו ובעצמו להוציאם ממקום הטומאה בחיפזון, קודם שיגיעו למצב שלא תהיה להם תקנה. והקב"ה רומם את ישראל לפסגות רוחניות ע"י האותות

והמופתים שעשה במצרים. ובהם לימדם את יסודות האמונה של מציאות ה', השגחת ה' ויחוד השם. ובלייל יציאת מצרים נגלה כבוד שכינתו לעיני כל ישראל, כנא' (דברים כ"ו, ח'): "ויוציאונו ה' ממצרים ביד חזקה ובזרוע נטויה ובמרא גדול ובאתת ובמפתים".

ואי' במכילתא [וכן הוא בהגדש"פ]: "ובמורא גדול" – זה גילוי שכינה, כמו שנא' (דברים ד', ל"ד): "או הנסה אלקים לבוא לקחת לו גוי מקרב גוי במסות באתת ובמופתים ובמלחמה וביד חזקה ובזרוע נטויה ובמוראים גדולים כלל אשר עשה ה' אלקיכם במצרים לעיניך".

ואמנם בני ישראל מצ"ע לא היו באמת בדרגה רוחנית גבוהה כזו. אלא שהקב"ה רוממם ונישאם וקירבם אליו כדי להיות להם לאלקים. כנא' (במדבר ט"ו, מ"א): "אני ה' אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלקים אני ה' אלוהיכם". וע"כ בכדי שדרגה רוחנית גבוהה זו תיקנה בנפשם בקנין עולם, היה מוטל עליהם לעמול ולהתיגע כדי להטהר ולהתקדש, כדי שיהיו ראויים לקבל את התורה הקד' ולהיות עם קדוש למלך הקדוש.

ועבודה זו של בני' החלה מיד לאחר יום צאתם ממצרים, כאשר בכל יום ויום הוסיפו עוד טהרה ועוד קדושה, וכמש"כ אוה"ח הק' (ויקרא כ"ג, ט"ו) שבנ"י ספרו ז' שבתות כמנין ז' נקיים לטהרה, ובכל יום ויום של מ"ט ימי הספירה התקדמו ונתעלו מדרגה לדרגה עד שנעשו ראויים ביום הנ' לקבל התורה הק'.

ומ"מ הועילה להם אותה רוממות רוחנית שהעלם הקב"ה לפי שעה, שע"כ ידעו עד היכן לשאוף בעליהם הרוחנית. וכמ"כ אותה דרגה רוחנית גבוהה לא נפקעה מהם לגמרי והיא נותרה בהם בלח. ועליהם היה רק להוציא זאת מן הכח אל הפועל. וזה היקל עליהם כיון שהיה להם שייכות באותן המעלות הגבוהות.

[ואמנם בפועל בני' קבלו את התורה ביום הנ"א, וכמו שמוכיח המג"א (בר"ס תצ"ד) מהגמ' בשבת (פ"ו ב', פ"א א'), וזה משום שמשו רבינו הוסיף יום א' מדעתו, וי"ל שעשה כן כי ראה שבנ"י עדיין לא הגיעו לדרגת השלימות הנצרכת לקבלת התורה הק'. ומ"מ לדורות נקבע חג השבועות ביום הנ'. כי מצד הקב"ה כבר ביום הנ' התורה ירדה מן השמים ויועדה לעם ישראל. אלא שקבלתה ע"י ישראל היתה בפועל רק ביום נ"א שאז נשלמה הכנתם ונעשו ראויים בשלמות לקבלתה. (ויעו' במהרש"א בח"א ע"ז ג' א'). ובזה יש ליישב מה שהק' המג"א שם על מה שאומרים בתפילה "זמן מתן תורתנו", והרי התורה ניתנה רק ביום הנ"א. כי באמת מצד הקב"ה נתינת התורה היתה כבר ביום הנ'. רק שמצד בני' היתה הקבלה בפועל רק ביום הנ"א. וע"כ אומרים במדוקדק "זמן מתן תורתנו" ולא "זמן קבלת תורתנו".

ולפ"ז מובן מדוע נקבע חג השבועות ביום הנ' לספירה ולא בתאריך מסוים (כמו שאר המועדים), וכדאי' בגמ' ר"ה (ו' א') בזמן שקדשו ע"פ הראיה חג העצרת חל פעמים בה' ופעמים בו' ופעמים בז' בסיון. כי נתינת התורה לישראל אינה תלויה ביום מסוים, אלא בהכנתם ובראוייתם ליתן להם התורה. ומצד הקב"ה היה זה ביום הנ' לספירתם. וכנ"ל. ועפ"ז יש ליישב מה שמקשים מדברי הירושלמי (ר"ה פ"ד ה"ח) דבחג השבועות לא כתיב (בפר' פנחס) "חטאת" [כמו בשאר המועדים] אלא "שעיר עזים אחד", וזה משום דאמר להם הקב"ה לישראל, מכיון שקבלתם עליכם עול תורה מעלה אני עליכם כאילו לא חטאתם מימכם. וא"כ אמאי בפרשתן (כ"ג י"ט) נאמר: "ועשיתם שעיר עזים אחד לחטאת". ולפי הנ"ל ניחא, ד"ל דפר' זו באה ללמד על המצב שהיה בראשונה בדור של יוצאי מצרים, שהם קבלו עליהם עול תורה רק ביום הנ"א, וזמן הקרבת קרבנות החג היה ביום הנ' קודם לכן, וע"כ נאמר אז "לחטאת".]

- וכימים ההם, כן הוא גם בזה"ז, שכן אמרו חז"ל (פסחים קט"ז ב'): "חייב אדם לראות עצמו כאילו הוא יצא ממצרים". וכן אמרו חז"ל (פסיקתא פר' ואתחנן): "חייב אדם לראות את עצמו כאילו קיבל תורה מסיני".

וע"כ, כשם שבזמן אבותינו היו ימי הספירה מפסח ועד לעצרת ימים של הטהרות והתקדשות ועליה מדרגה לדרגה, כן הוא גם לדורות מתחדשת הארה זו בכל שנה ושנה [וכמש"כ הרמח"ל ועוד]. וימים אלו מיוחדים ומסוגלים לעליה מדרגה לדרגה ברוחניות, וע"כ להיות ראויים לקבלת התורה מחדש בחג השבועות.

נמצינו למדים לפ"ז, שימי ספיה"ע [גם לדורות] אינם רק ימים של צפיה לקבלת התורה בחג השבועות [וכדברי החינוך הנ"ל], אלא הם גם ימים של הכנה כדי שנהיה ראויים לקבלת התורה מחדש. וספירת הימים, איננה רק לצורך הידיעה מתי יגיע היום הנכסף של קבלת התורה, אלא ספירת כל יום ויום הוא שלב בבנין הרוחני עד לשלימות – "תמימות", בכדי שנהיה ראויים לקבלת התורה.

וביטוי הספירה בשפתים, בא לעורר ולחזק את האדם במילוי חובתו בכל יום ויום מימי הספירה. [ואין זה רק דין של אמירה בעלמא].

וכא"א דרגת הקבלה שלו, היא לפי מידת הכנתו והכשרתו לקראת קבלת התורה.

וכדברי הרמב"ם בהל' ת"ת (פ"ג הל' א'): "בשלשה כתרים נכתרו ישראל, כתר תורה וכתר כהונה וכתר מלכות" וכו', כתר תורה הרי מונח ועומד ומוכן לכל ישראל. שנא' "תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב". כל מי שירצה יבוא ויטול. עכ"ל. – והיינו שכא"א יטול ויזכה בחלקו בתורה לפי מידת הרצון והעמל שלו בהשגת התורה.

- ועפ"י המבואר שבספירת כל יום ויום יש ענין חיובי של שלב בבנין ה"תמימות" לקראת קבלת התורה יש לבאר דעת הראשונים והפוסקים הסוברים שכל יום ויום חשיב כמצוה בפ"ע [ואם החסיר יום אחד לא נתבטלה מצות הספירה בשאר הימים].

כמ"כ א"ש לדעת הראשונים והפוסקים שספירת כל הימים היא מצוה אחת [ואם החסיר ספירת יום אחד נתבטלה מצות הספירה]. ואעפ"כ תקנו חז"ל ברכת המצוות בספירת כל יום ויום, דאע"ג דבעלמא לא תקנו ברכה על עשית חלק ממצוה, מ"מ בספירת כל יום יש בו ענין מסויים בפ"ע כשלב בבנין הכללי.

וכן מוסבר גם לפי הנ"ל עצם הדבר שתקנו חז"ל ברכת המצוות על ספיה"ע [שלא כמו בספירת ז' נקיים של זבה שלא תקנו ע"ז ברכה – וע' בתוס' כתובות ע"ב א' ומנחות ס"ה ב' ובעוד ראשונים]. שכן בספיה"ע יש ענין חיובי בספירת כל יום ויום לא רק כהכשר בעלמא [כמו בזבה שהספירה היא רק כהכשר בעלמא כדי לדעת שעברו עליה ז' נקיים, ועל הכשר בעלמא לא תקנו ברכה]. אלא זה בגדר של 'מעשה מצוה', ועל מעשה מצוה תקנו חז"ל ברכת המצוות.

- והקב"ה ברב חסדיו ומתוך אהבה לעמו ישראל, קידש את הימים האלו במצוותיו, כאשר הימים טובים של חג המצות מחד גיסא ושל עצרת מאידך גיסא, חופפים בקדושתם על הימים שביניהם, ומשפיעים עליהם שפע קדושה מקדושתם המיוחדת. **שבח המצות** יש השפעה של יציאה מעבדות לחירות – יציאה משעבוד ליצה"ר ולתאוות הגשמיות, לחירות רוחנית לעשית רצון ה"ת.

ובחג השבועות יש השפעה של חכמת התורה וקדושת התורה.

וכל ההשפעות האלו פועלות ורישומן ניכר גם על ימי הספירה שבינתיים. ודבר זה מסייע ביד עם ישראל להטהר ולהתקדש בימים אלו כדי לזכות לקבלת התורה הק' ביום מתן תורתנו. [וזהו הביאור בענין ג' דלעיל].

- **ובדרך זו אפשר לבאר גם ענין הקרבנות המקושרים לימי הספירה,** קרבן העומר מחד גיסא וקרבן שתי הלחם מאידך גיסא. שהלא תנאי הכרחי לקבלת עול תורה הוא פריקת עול דרך ארץ מעל הצואר. דאל"כ וכי **"ריחיים על צוארו ויעסוק בתורה"**!

והקרבנות ראשית התבואה לה' – שהעומר בא מן השעורים בזמן ראשית קציר השעורים. ושתי הלחם באים מן החיטים בזמן ראשית קציר החיטים [וכמש"כ הרמב"ן] – **מביא את האדם להכרה שלה' הארץ ומלואה. וכל מחייתו של האדם היא מאתו ית'. שהוא זן ומפרנס לכל ברחמיו. ויכול לשים מבטחו בה' ואין לו לדאוג על פרנסתו. ובזכות אמונתו ובטחונו בה' יזכה לשפע ברכה ויוסר ממנו עול דרך ארץ.**

וכל' החינוך (במ' ש"ו): וע"כ הותקן למנות המנין ממה שנעשה בו. והוא קרבן העומר, שהוא קרבן נכבד שבו זכר שאנו מאמינים כי ה' ברוך הוא בהשגחתו על בני האדם רוצה להחיותם ומחדש להם בכל שנה ושנה זרע תבואות לחיות בו. [ובענין קרבן שתי הלחם כותב החינוך (מ' ש"ז) שהוא כענין קרבן העומר].

נמצא לפ"ז שגם קרבנות העומר ושתי הלחם באים כתוספת והשלמה לימי הספירה שבינתיים, כדי לסייע לעם ישראל בהכנתו והכשרתו לקבל עול תורה ומצוות ביום מתן תורתנו. [וזהו הביאור בענין א' דלעיל].

- **והנה בענין מצות ספיה"ע בזה"ז** [דליכא קרבנות] אם היא מדאורייתא או רק מדרבנן, נחלקו הראשונים, ויש בזה **ג' שיטות:** **שיטה א' –** החיוב מדאורייתא. [זו ד' הרמב"ם (בפ"ז מהל' תו"מ הכ"ד) ועוד ראשונים (ויעוין בבה"ל ר"ס תפ"ט)].

שיטה ב' – החיוב רק מדרבנן [זו ד' החינוך (במ' ש"ו ויעו"ש במנ"ח) ועוד ראשונים (וכן דעת הפוסקים בסי' תפ"ט)].

שיטה ג' – ספירת הימים היא מדאורייתא אף בזה"ז, אבל ספירת השבועות היא רק מדרבנן. [זו ד' רבינו ירוחם (נתיב ה' ח"ד) ויעו"ש שמדייק מהפוסקים שרק מנין השבועות תלוי בקרבן העומר. וכן הובאה שי' זו במאירי פסחים קכ"א ב'].

- **ואפשר לבאר ג' השי' הנ"ל עפ"י מה שנתבאר לעיל בעניני ימי הספירה, דענין הקרבנות [ענין א' דלעיל] ודאי לא שייך בזה"ז דליכא קרבנות.**

אבל ענין קדושת הימים כימי חוה"מ [ענין ג' דלעיל] מסתבר דשייך אף בזה"ז. שכן גם בזה"ז יש קדושת ימים טובים לחג הפסח ולעצרת.

וענין ההכנה לקראת קבלת התורה בחג השבועות [ענין ב' דלעיל], ודאי שייך גם בזה"ז, שזה ענין המתחדש בכל שנה ושנה ובכל דור ודור.

וע"כ לפמשת' לעיל שהענין העיקרי בספירה הוא ההכנה לקבלת התורה [וענין הקרבנות וקדושת הימים באים לסייע לשלימות ענין ההכנה, ואע"פ שענין ההכנה לקבלת התורה לא נתפרש להדיא ואף לא נרמז בקרא, כן דרך התורה להסתיר את התוכן הפנימי של המצוה, ולפרש רק האופן המעשי של המצוה], ניתן לבאר את שי' הרמב"ם והראשונים [שי' א' דלעיל] הסוברים שמצות ספיה"ע היא מדאורייתא גם בזה"ז. [ובאמת הרמב"ם במו"נ מזכיר רק הענין של הכנה לקבלת התורה. ויעוין בחי' מרן הגר"ז במנחות ס"ו א' בשם הגר"ה הסבר אחר בשי' הרמב"ם].

ואע"פ שלשי' זו מצות הספירה לא תלויה בקרבן העומר, מ"מ תקנו חז"ל בנוסח הברכה "על ספירת העומר", בכדי להזכיר את ענין קרבן העומר בהקשר לענין העיקרי של ההכנה לקבלת התורה, וכנ"ל.

ובד' החינוך והראשונים [שי' ב' דלעיל] הסוברים שמצות ספיה"ע בזה"ז היא לא מדאורייתא, י"ל שאמנם גם לשיטתם עיקר ענין הספירה הוא הכנה לקבלת התורה [וכמבואר בחינוך הנ"ל], מ"מ כיון דפשטיה דקרא משמע דמצות הספירה תלויה בקרבן העומר, וכנא': "וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עמר התנופה" וגו'. ילפינן מינה שהקרבן הוא תנאי לחיוב הספירה [וכפי משנת' לעיל שהקרבנות הם לסייע ולהשלים ענין ההכנה לקבלת התורה]. והלכך בזה"ז מצות ספיה"ע היא רק מדרבנן.

ובד' ר"ו שמחלק בין ספירת הימים לספירת השבועות [זוה עפ"י משמעות הקרא הנ"ל דרך ספירת השבועות דאיירי בהאי קרא תלי בקרבן העומר, ואידך קרא "עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמשים יום" לא תלי ספירת הימים בקרבן העומר. ובפר' ראה (דברים ט"ז, ט') כתיב: "שבעה שבועות תספר לך, מהחל חרמש בקמה תחל לספר שבעה שבועות" – רק בספירת השבועות תלי רחמנא בקצירת העומר]. יש מקום לבאר דס"ל דספירת הימים ענינה הכנה לקבלת התורה [ענין ב' דלעיל], וע"כ המצוה לספור בכל יום ויום. שבכל יום ויום יש תוספת עליה מדרגה לדרגה בבנין הכולל של ימי הספירה עד להשלמת הבנין ביום הנ'. וע"כ מצוה זו היא מדאורייתא גם בזה"ז.

משא"כ המצוה לספור השבועות, ענינה להזכיר הקרבנות [שבאים להורות שלה' הארץ ומלואה והוא זן ומפרנס לכל – שזה תנאי לקבלת התורה, וכמשנ' לעיל]. ולזה א"צ בספירה בכל יום ויום ודי בספירת השבועות בסוף כל שבוע ושבוע כדי להזכיר ענין הקרבנות. וע"כ לזכות בשפע ברכה לכל אותו השבוע. [ומבואר בדברי ר"ו שיש כאן ב' מצוות נפרדות, ובזמן שביהמ"ק קיים היו מברכים ב' ברכות].

- **העולה מכל האמור לעיל, דאליבא דכ"ע ימי ספיה"ע הם ימים מיוחדים ומקודשים, המסוגלים והמיועדים לעליה ברוחניות בעבודת ה' כהכנה לקבלת התורה מחדש בחג מתן תורתנו. ואף לדעת הפוסקים שספירה בזה"ז היא רק מדרבנן, כ"ז רק ביחס למעשה המצוה של הספירה, אבל ביחס לתוכן הימים ויעודם אין חולק.**

אשר ע"כ מוטל עלינו לנצל ימים מיוחדים אלו, שנותרו לנו במיעוטם עד חג השבועות. להתחזק ולהתעלות בעבודת הקודש. והדבר הכרחי לכל יחיד ויחיד באופן פרטי לצורך הצלחתו הרוחנית, וע"מ לזכות בכתרה של תורה המונח ועומד ומוכן לכל מבקש ה' לזכות בו.

וכמ"כ הכרחי הדבר ביותר לכלל ישראל כולו בעת הזו, שהיא עת צרה ליעקב. כאשר אויבינו מבית ומבחוץ עומדים עלינו לכלותינו, הן מבחינה גשמית והן מבחינה רוחנית.

ועלינו בני התורה מוטלת האחריות הכללית לחיזוק בכח התורה ובכח התפילה, כדי לזכות ברחמי שמים מרובים, להצלת עולם התורה ולגאולת עם ישראל.

- וראוי בעת הזאת להתמקד ולהתחזק בד' ענינים עיקריים:

א' – טהרה וקדושה:

טהרה – זה כולל טהרת הלב והמחשבה לעבודת ה' – "וטהר לבנו לעבדך באמת". וכן טהרת המעשים – לפשפש ולמשמש במעשינו ולהסיר מהם כל סרך של עבירה. ובמיוחד בעניני הדיבור – זהירות מרכילות ולה"ר ומסתם דברי ליצנות ודברים בטלים.

קדושה – לקדש עצמו בלימוד התורה הק' בתוספת התמדה ולימוד בעיון בעמל וביגיעה, וכן להתחזק בקיום המצוות ובדקדוק ההלכה – "קדשנו במצוותיך ותן חלקנו בתורתך".

ב' – תיקון המידות וחיזוק ביראת שמים:

כדי להיות ראויים להיות 'כלי קבלה' לתורה ק', צריך שיהיה לאדם ירא'ש ומידות מתוקנות. וכמ"כ רבינו יונה על המשנה באבות (פ"ג מ"ז):

"אם אין דרך ארץ אין תורה" – ר"ל, שצריך לתקן את עצמו במידות ובה תשכון התורה עליו. שאינה שוכנת לעולם בגוף שאינו בעל מידות טובות וכו'.

וד"ל החזו"א באמו"ב (א', ב'ב):

"כי מידות מגונות ערלת לב ואוטם המה, והם סוגרים דלתות החכמה ונועלות שערי הבינה. כי בסוד החכמה נימין דקין, שרירים עדינים, לא יראום עיני בשר רק של לב עדין".

והרבה מקניני התורה שנמנו [במס' אבות] במ"ח דברים שהתורה נקנית בהם [שחכמי המוסר היו עמלים עליהם בימי הספירה כהכנה לקבלת התורה], הם בעניני ירא'ש ומידות טובות.

ובמיוחד יש להתחזק ב'לב טוב' – שעל מידה זו אמר ריב"ז לתלמידיו "רואה אני דברי ר"א שבכלל דבריו דברים" (אבות פ"ב מ"ט). ופי' שם הרע"ב: לב טוב - לפי שהלב הוא המניע לכל שאר הכוחות, והוא המקור שממנו נובעים כל הפעולות וכו'.

וכן להתחזק במיוחד ב'מידת הענוה' – שהיא ראש ושרש לכל המידות הטובות – שעליה אמרו חז"ל (ירושלמי שבת פ"א ה"ג): "מה שעשתה חכמה עטרה לראשה, עשתה ענוה עקב לסוליתה" דכתיב: "ראשית חכמה יראת ה'", וכתב "עקב ענוה יראת ה'".

וצירוף ב' מידות אלו, הענוה מצ"א – שאין אדם מחשיב עצמו יותר מאחרים ואינו מתנשא עליהם. והלב טוב מצ"ב – שאדם אוהב את חבריו וחפץ להיטיב להם, מביא את בני האדם לאחדות ושלימות אחת של כלל ישראל. שזהו תנאי בקבלת התורה – "איש אחד בלב אחד". [ובזה יתוקן אותו פגם כל דהו שהיה אצל תלמידי ר"ע לפי רום מעלתם, שלא השכילו להגיע לידי אחדות ושלימות אחת, וע"כ לא היו ראויים לקבל התורה ע"מ להיות מוסרי התורה לדורות].

ג' – חיזוק ההשתוקקות והשאיפה לגדלות בתורה.

בלימוד התורה אין להסתפק במועט, ולא ע"ז נאמר "איזהו עשיר השמח בחלקו". אלא צריך רצון חזק ושאיפה גדולה להשגות גדולות בתורה ולגדלות בתורה. וע"כ זוכים לס"ד למעלה מדרך הטבע להגיע לגדלות זו. וכמו שאמרו חז"ל (אבות דר"נ פ"ו): "הוי שותה בצמא את דבריהם" – זהו ר"ע. וכמסופר שם על תחילת דרכו בלימוד בגיל מ' בהשתוקקות חזקה ובצמאון גדול עד שהגיע בס"ד לדרגתו הגדולה, עד כדי שנאמר עליו שראוי היה שתנתן התורה על ידו.

ואפשר לבאר בזה הפס' בתהילים (א', ב'): "כי אם בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה יומם ולילה" – השאיפה צריכה להיות להשיג את כל התורה – "כי אם בתורת ה' חפצו". והדרך להשגה זו היא ע"י לימוד בהתמדה ובעיון, בעמל וביגיעה כל יום ויום בחלק התורה בו הוא עוסק – "ובתורתו יהגה יומם ולילה".

ד' – חיזוק בתפילה.

יש להתחזק בתפילה ובתחנונים לפני בעל הרחמים על הצלחה בלימוד התורה. שיחון אותנו בדעת, בבינה ובהשכל. ויתן בלבנו להבין ולהשכיל, לשמוע וללמוד את כל דברי תלמוד תורת ה' – "כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה". (משלי ב', ו').

- והקב"ה יהיה בעזרנו, להכין ולהכשיר עצמנו כראוי, להטהר ולהתקדש כדי שנהיה ראויים לקבלת התורה הקד', ונזכה להתקדש בקדושתה העליונה.

ובזכות "כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים" יתקיים בנו "ויפוצו אויביך וינוסו משנאיך מפניך".

ובעל הרחמים יגאלנו במהרה בימים, ויושיענו תשועת עולמים. אכ"ר!

סודר ע"י מערכת 'אוצר הפרשה'

לקבלת הקובץ השבועי המלא: a169258235@gmail.com

מערכי דעת

שיחת רבינו ראש הישיבה מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א דרכי ואופני קנין תורה ותלמוד תורה ימי ספירת העומר – י"א אייר תשפ"ו

אנו מתקרבים לחג מתן תורה, כל המ"ט ימים של ספירת העומר הם ימי התעלות רוחנית, וכפי שהארכנו בשיחה הקודמת שימים אלו הם המשך יצי"מ המתחדשת בכל שנה ש'חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים' שתכליתה הוא קבלת התורה, נושא כזה בודאי א"א להקיף, אבל לפחות קצת – 'אי אתה בן חורין להיבטל הימנה'

קניני תורה – ב'תלמוד' ומתוך 'עמל ויגיעה'

בקבלת התורה ובקניני תורה יש ב' ענינים – א', איך קונים תורה, באלו דרכים, ב' – מה נכלל בקבלה"ת ומה התוצאות של הקבלה הזו, ונבאר הדברים.

איך קונים תורה – יש על כך משנה מפורשת באבות (ו' ה') שהתורה נקנית במ"ט דברים, הראשון 'בתלמוד', וכך הולך התנא ומונה כל מיני הקנינים, 'תלמוד' הכוונה לעסוק בתורה, וכנוסח הברכה 'לעסוק בדברי תורה', עסק התורה כולל לתלמוד כמה פעמים בעיון ובבקיאות, לברר שיטות הראשונים, לפלפל עם הרבנים והחכמים, לעשות מזה 'עסק', כל אחד מבין איך נראה עסק בעוה"ו, כך לפחות צריך להיראות להבדיל עסק התורה, לא רק לקרוא ולגרוס, אלא כל העסק שמסביב.

מלבד זה מבקשים גם 'והערב נא', זה בקשה מיוחדת בפני עצמה שעסק התורה יהיה מתוך עריבות ומתיקות, להרגיש את הדברים וללמוד בשמחה, ולא מתוך עול והכרח, כך הלימוד באהבה ובהתעוררות והוא נכנס הרבה יותר ללומד, וכן מבקשים 'ונהיה אנחנו וכו' ולומדי תורתך לשמה', 'לשמה' זו הדרגה העליונה ביותר בלימוד ואנו מבקשים לזכות להגיע לדרגה זו.

האופן היחיד לזכות בתורה – 'יגעת ומצאתי תאמן'

בכלל עסק התורה יש עוד ענין של 'עמל התורה', ללמוד מתוך יגיעה כדי להבין עד הסוף, אפשר ללמוד 'מלמעלה' ולהבין כמה שמבין, זה ודאי גם דבר טוב, אבל זה לא מספיק, הענין הוא להבין עד הסוף ככל שידו מגעת, כתוב בגמ' במגילה 'אמר ר' יצחק אם יאמר לך אדם יגעת ולא מצאתי אל תאמן, לא יגעת ומצאתי אל תאמן, יגעת ומצאתי תאמן', ומבואר שאם אדם יאמר שעמל ולא השיג תורה – א"א להאמין לו, אם הוא היה יגע ודאי היה מוצא, וכך להיפך, בעל כשרון גדול שיאמר לא יגעת ומצאתי – גם אל תאמין לו, א"א להבין עד הסוף בלי עמל, רק 'יגעת ומצאתי' – תאמן', מבואר יסוד שיגיעת התורה זה לא רק ענין של שבח ומעלה ותוספת, כעין המעלה של 'תורה שלמדתי באף היא שעמדה לי', וזה לא רק קנין יותר אלים ומשובח, אלא בלי יגיעה לא ימצא תורה, לא יידע כלום, לא שייך לזכות בתורה בלא יגיעה, זה האמת, חוק ולא יעבור, הכרח גמור שלא סגי בלאו הכי, מצד אחד זה 'חומרא' גדולה, ומצד שני יש 'הבטחה', ש'יגעת ומצאתי' – תאמן', אם אדם אומר שיגע ולא מצא אל תאמן, אם היה יגיעה ודאי יידע, עכ"פ מבואר כאן תנאי ואופן מוכרח היאך זוכים להבנת התורה, מצד אחד א"א בלי יגיעה ומצד שני אם יש יגיעה יש הבטחה שודאי ימצא, יגיעת התורה זה ללמוד כמה פעמים, להשתדל להבין, בכל פעם נוספת שהאדם לומד מתגלים שאלות אחרות תירוצים אחרים וסברות אחרות.

עמל התורה – התנאי הראשון לכל ההבטחות והיעודים שבתורה

כתוב בפסוק בפרשת בחוקתי 'אם בחוקתי תלכו וגו', וכתוב ברש"י 'שתהיו עמלים בתורה, והכתובים שם הולכים ומונים כמה וכמה הבטחות גדולות עד ההבטחה של 'והתהלכתי בתוכם', והיינו שאטייל עמכם בגן עדן, כל ההבטחות והיעודים העצומים הללו תלויים ועומדים בדבר הראשון במעלה של 'עמל התורה', לא רק עצם הלימוד, אלא ה'עמל' בתורה, בתו"כ שם כתוב 'מלמד שהמקום מתאוה שיהיו ישראל עמלים בתורה', זה רצון מיוחד של הקב"ה שישראל יעמלו בתורה, אם יש עמל התורה יש הכל – 'ונתתי שלום בארץ ושכבתם ואין מחיר' וכל שאר ההבטחות שכתובים שם.

'קנין תורה' – 'תורה דיליה היא'

בנתינת התורה לישראל יש עוד ענין – בלימוד תורה האדם 'קונה' את התורה, לא רק יודע ומבין תורה, אלא קונה תורה, נתבונן מה זה קבלת התורה – הקב"ה נתן את התורה לישראל שנדע את ההלכות – 'מה ה' שואל מעמך', שבת, תפילין, מאכלות אסורות וכו', שנדע איך להתנהג ומה לעשות, אמת, אבל זה לא רק זה, אלא שע"י לימוד תורה האדם קונה את התורה, כמו שיש קנין בדיני ממונות שהחפץ נהיה שלו במשיכה הגבהה, כך יש קנין רוחני של התורה, התורה היא לא רק ליקוט הלכות והנהגות מה לעשות ומה לא, אלא היא מציאות רוחנית שאפשר לקנות אותה, כל הלכה היא מציאות לעצמה ואפשר לקנות אותה, כמו שאפשר לקנות קרקע ומטלטלין כך אפשר לקנות תורה, לא קנין בלשון מושאל להבנה וידיעה, אלא קנין אמיתי, תורת קנין גמור, האדם קונה את התורה וזה נהיה שלו, לא שתהיה שלו שישנה אותה ויעשה בה כרצונו חלילה, זה נשאר תורת ה' כמות שהיא, אבל יש לאדם הלומד קנין רוחני מיוחד.

הענין הזה מבואר להדיא בגמ' בקידושין בדברי רבא שת"ח יכול למחול על כבודו כי 'תורה דיליה היא', מבואר שע"י הלימוד האדם קונה את התורה ומהני להלכה שממילא יש בכוחו למחול על הכבוד שמגיע לו מכוח הלימוד, הוא בעלים על זה ויש לו כח למחול, הרי בשביל למחול צריך שיהיה כח בדבר, וכמו שסדו זקני הרב ור' ברוך בער שחיוב שנובע כלפי האדם בזה הוא בעלים למחול, אבל לא חיוב בדבר שנוגע לשמים ואכמ"ל, עכ"פ אם האדם יכול למחול זה אומר שהתורה שלמד נחשבת שלו, כמו שאדם יכול למחול על נזק שנעשה בחפץ שלו, או להפקיר אותו, כך האדם שלומד, אינו רק מבין ומחדש, אלא 'קונה' תורה, מה שהוא מחדש זה 'שלו' לגמרי.

ובזה אפשר לבאר את הענין לומר דבר בשם אומרו, זה לא רק הנהגה ומעלה טובה, אלא מי שחידש דבר קונה אותו, ואם מעלימים את שמו זה 'גזילה', כמו שלוקחים חפץ של אדם אחר ומשתמשים בו, צריך לייחס את החידוש ההוא ל'בעלים' של הדבר.

'אין כל חדש תחת השמש' – חידושי תורה הם החידושים היחידים

כתוב בפסוק בקהלת 'מה שהיה הוא שיהיה ומה שנעשה הוא שיעשה ואין כל חדש תחת השמש', והיינו שהכל נברא בששת ימי בראשית, אין דברים חדשים שלא נבראו אז, ובהמשך כתוב 'יש דבר שיאמר ראה זו חדש הוא כבר היה לעולמים אשר היה לפנינו', ונראה לבאר דאחר שאמר 'אין כל חדש תחת השמש' בא להגביל את הענין, והיינו שבעוה"ז שהוא תחת השמש אין שם דברים חדשים, הכל כלול בבריאה, אבל יש דבר אחד שהוא כן חדש – והיינו חידושי תורה, מה שהאדם – בחור צעיר, חכם, זקן, מחדש בזמן הלימוד – הרי כל זמן שממשמש מוצא טעם, סברא חדשה, תירוץ חדש וקושיא חדשה – החידושים האלו הם כן 'חדש', זה לא כלול ב'אין כל חדש תחת השמש', כי תורה היא 'מעל השמש', היא מהעולם העליון ביותר כמבואר בנפש החיים, והחידושים שם הם שפיר 'חדש', ואם תשאל הרי כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש ניתן כבר למשה בסיני, וא"כ זה לא 'חדש', על זה התשובה 'כבר היה לעולמים', והיינו אע"פ שכבר היה לעולמים, אפילו שזה כבר נמסר למשה מ"מ זה לא מגרע ומחסר מהשייכות של האדם שחידש את הסברא, כל אחד מישראל במשך כל הדורות שמחדש איזה דבר – זה מתייחס אליו לגמרי, כיון שהוא הגיע לחידוש ע"י העמל והיגיעה וההבנה שלו, והפסוק מוסיף עוד 'אשר היה לפנינו', והביאור הוא שאפילו חידוש שכבר נאמר ע"י רבותינו הראשונים או האחרונים, הפני יהושע כבר אמר את הסברא הזו... לא, זה לא מגרע מהכח של זה שחידש את הדבר, זה חידוש 'שלו' לגמרי.

גודל מעלת חידושי תורה מבואר בנפש החיים וז"ל 'וכ"ש חידושי אמיתים דאורייתא המתחדשין ע"י האדם, אין ערוך לגודל נוראות נפלאות ענינם ופעולתם למעלה, שכל מלה ומלה פרטית המתחדשת מפי האדם, קודשא בריך הוא נשיק לה, ומעטר לה, ונבנה ממנה עולם חדש בפני עצמו, והן הן השמים החדשים והארץ החדשה שאמר הכתוב 'וכו', והכוונה לפסוק בישעיה 'השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה עומדים לפני נאום ה' כן יעמוד זרעכם ושמכם', העוה"ז לא יתקיים לעד – 'שית אלפי שנין הוה עלמא', אבל יש 'שמים חדשים' ו'ארץ חדשה' שהם רוחניים ויתקיימו לעולם, וכך גם כלל ישראל, שבונה ומעמיד את העולמות הללו ע"י חידושי תורה שלהם, גם הם יתקיימו לעולם, מכל מילה של חידו"ת נבראים עולמות עליונים רוחניים לאין קץ ותכלית, תורה היא רוחנית וקיימת לעולם, וכך האדם שקונה את התורה יתקיים לעולם ובורא עולמות חדשים שיתקיימו לעולם.

לימוד תורה – מעמד קבלת התורה פרטית לכל יחיד

ידיעה נוספת – כל המושגים שלנו הם לפי העוה"ז, זה הדבר הראשון שאנו מורגלים בו, ובכן עלינו לדעת, חכמות חיצונית כמו רפואה וחשבון הם ליקוט ידיעות בעלמא, הכל כתוב בספר, אם תעשה כך יהיה כך, אם אתה רוצה לעשות כך יהיה כך, הכל כתוב, והאדם רק מסתכל במה שכתוב, וממילא יודע, אבל להבדיל חכמת התורה הקדושה זה ענין אחר לגמרי, תורה באה מהעולם העליון ביותר, מציאות רוחנית נוראה – 'מימינו אש דת למו', ואיך אפשר ללמוד תורה? כתוב בנפש החיים וז"ל 'שכמו שבעת המעמד המקודש נתדבקו כביכול בדבורו יתברך, כן גם עתה בכל עת ממש שהאדם עוסק והוגה בה, הוא דבוק על ידה בדבורו יתברך ממש, מחמת שהכל מאמר פיו יתברך למשה בסיני, ואפילו מה שתלמיד קטן שואל מרבו, וגם עתה בעת שהאדם עוסק בה, בכל תיבה, אותה התיבה ממש נחצבת או להבת אש מפיו יתברך כביכול, ונחשב כאלו עתה מקבלה בסיני מפיו ית"ש' עכ"ל, ומבואר שבעת שהאדם מתחיל ללמוד, פותח גמרא, כעת אצלו זה מעמד קבלת התורה מהקב"ה, במתן תורה הכללי בו' סיון כל ישראל יחד קיבלו את התורה, אבל הענין של קבלה"ת נמשך בכל הדורות לכל יחיד בזמן שבא ללמוד [ויסוד הדברים מבואר ברמב"ן בפרשת תרומה יעו"ש], ואכן הענין צריך ביאור, הרי התורה כבר ניתנה לכלל ישראל, והקדושה שהיתה בהר סיני נסתלקה – 'במשוך היובל המה יעלו בה', והתורה כבר אצלינו עם כל הקנינים שלה, ולמה צריך קבלה"ת מחודשת באופן פרטי לכל יחיד שרוצה ללמוד.

הביאור הוא שמעמד הר סיני הוא דבר רוחני נצחי הקיים לעולם ועד, והיינו משום שא"א ללמוד תורה בלי לקבל אותה מהקב"ה באותה שעה, התורה היא לא 'הפקר' שכל מי שרוצה יכול לפתוח וללמוד לבד, רק מי שרוצה ללמוד הוא יקבל תורה מסיני ואז יוכל ללמוד, זה הצורה של הדברים, לכל תיבה ותיבה יש מעמד הר סיני מחודש לאותו יחיד, זה לא רק תוספת שבח ומעלה ודבר גדול ומי ישיגנו, אלא אם זה כך – ע"כ זה דבר מוכרח שא"א באופן אחר, לא סגי בלאו הכי, רק באופן הזה אפשר ללמוד וא"א באופן אחר, א"א להיות עילוי ובעל כשרון ומכח זה להבין תורה, אלא כל אחד מוכרח לקבל את התורה מהקב"ה כפי שהיה בקבלת התורה מסיני, תורה היא מציאות רוחנית נוראה שאין אפשרות לגשת ולהשיג אותה בלי שיהיה השפעת תורה באותה שעה מהקב"ה.

ובזה נבין כמה קניני תורה, כגון 'באימה ביראה', דמה זה שייך לאופן שבו אפשר להבין ולקנות תורה, אלא הענין הוא שכשם בא ללמוד הוא זוכה לקבלת התורה מחודשת בשבילו, ולזכות להיות במעמד הר סיני ולקבל תורה – צריך להיות באימה וביראה, כמו שהיה בזמן קבלת התורה הכללית, ובאמת יש מזה נפק"מ להלכה כמבואר בגמ' בברכות 'מה להלן באימה וביראה וברתת ובויע אף כאן באימה וביראה וברתת ובויע', והיינו משום שענין קבלת התורה נמשך, וזה צריך להיות על אותו דרך, האדם צריך להתאים את עצמו לענין הזה, מי שאין לו ירא"ש לא יכול להיות במעמד הר סיני, וכן מבואר בנפש החיים שקודם הלימוד צריך להרהר בתשובה, והיינו כמו שנתבאר [ובודאי גם מי שלא עשה תשובה יכול וחייב ללמוד, ואדרבה, ע"י התורה הוא ישוב – 'המאור שבה מחזירו למוטב', הרי ביטול תורה זה העבירה הגדולה ביותר, ובודאי אסור להוסיף עוד עבירה... וכמו שאמר זקני הרב זצ"ל שההידור במצוות היותר גדול זה לשבת וללמוד, להדר במצוה זו של ת"ת... ועכ"פ בהמשך הזמן יבוא למעלות נוספות]. הלואי שנזכה לכל המעלות העצומות של תלמוד תורה.

רבד הזהב

מתורת רבינו ראש הישיבה הגאון רבי ברוך דב דיסקין שליט"א

מתוך שיעורו השבועי בישיבת ארחות תורה • פרשת בהר בחוקותי תשפ"ו

לאכלה (שם)

דרשין בגמ' (ע"ז דף סב.) לאכלה ולא לסחורה, ויש לדון בגדר איסור סחורה, האם הוא מפני שמבטל את הלאכלה, או שהוא איסור בפני עצמו על מעשה הסחורה, ובקה"י (שביעית סי' י"ט) כתב דזה הספק בגמ' בבכורות (דף יב:) מהו לפדות פטר חמור בבהמת שביעית, דהתם אינו מבטל את האכילה, ומ"מ הוא מעשה של סחורה.

והנה האחרונים דנו האם יש איסור סחורה על הלוקח, [ובנודב"י (מהדו"ק אהע"ז סי' ע"ז) הוכיח ממעשה בה' נשים (קידושין דף נב.) דלא חשיב שליח לדבר עבירה, ועל כרחך דליכא איסור על הלוקח], ולכאוי"ל דתלוי בחקירה הנ"ל, דאצל הלוקח ליכא ביטול הלאכלה אבל מעשה סחורה איכא, אמנם מרן הגר"ד לנדו שליט"א הוכיח דאין זה תלוי בחקירה, דאם נימא דמעשה לקיחה הוא סחורה, איך מותר ליקח מגוי, ועל כרחך דגם לדעת האוסרים הוא מפני שמשתתף עם מעשה המוכר, ולא מפני שמעשה הלוקח חשיב סחורה, ואם כן גם אם נימא דאיסור סחורה הוא מפני ביטול האכילה, שפיר י"ל דהלוקח ג"כ משתתף בזה.

והנה תוס' בקידושין (דף ב:) כתבו דספיחין אסור באכילה וכל שכן בסחורה, ולהצד דסחורה הוא ביטול האכילה קשה בתרתי, חדא מאי ק"ו איכא, ותו מה שייך כלל לאסור הסחורה במקום שנאסר באכילה, דכיון דאסור באכילה ע"י סחורה לא יתבטל מצות האכילה, ואשר מבואר בדברי התוס' דעצם המעשה סחורה נאסר.

ושבתם איש אל אחזתו (כ"ה. יו')

איתא בגיטין (דף מח.) דאי לאו דאמר ר' יוחנן קנין פירות כקנין הגוף, לא מצא ידיו ורגליו בבית המדרש, דכיון דסבירא ליה האחין שחלקו לקוחות הן, לא משכחת לה דמייתו ביכורים אלא חד בר חד עד יהושע בן נון, שמעתי ממרן הגר"ד לנדו שליט"א להקשות [ואמר שבצעירותו כשנכנס ללמוד בפוניבז' שאל כן את הרב מפוניבז' זצ"ל], מ"מ הוקשה לגמ' רק מצד ביכורים, והרי בלאו הכי אין זה מסתבר שבכל יובל יעשו חלוקה מחדש בכל השבת.

וקדשתם את שנת החמשים שנה וקראתם דרור בארץ לכל יושביה יובל היא תהיה לכם ושבבתם וגו' (שם)

איתא בגמ' (ר"ה דף ח:) דמראש השנה ועד יום הכיפורים אין משתעבדים בעבדים ואינם חוזרים לבתיהם, וביאר הגר"ז דהוא מדויק בפסוק, דבתחילה מקדשים את שנת החמשים, ואז רק "קוראים דרור לכל יושביה" דהיינו שאין משתעבדים בהם, וביום הכיפורים "יובל היא תהיה לכם" שתוקעים בשופר, ואז ושבבתם איש אל אחזתו ואיש אל משפחתו תשובו.

בחוקותי

אם בחקתי תלכו (כ"ו. ג')

פירש רש"י שתהיו עמלים בתורה, וכבר נתקשו המפרשים בזה היכן מרומז בקרא שתהיו עמלים בתורה, ובאור החיים כתב לבאר דהכונה היא שלהיות עמל התורה הוא חק ולא דבר שכלי, ומהאי טעמא צריך לעמול אף בדברים שכבר למד ויודע אותם, [והוסיף בזה דכדי שילמד האדם בחשק גורה חכמתו יתברך שיהיה האדם לומד ושוכח].

ואפשר לומר עוד [על דרך האוה"ח] דחק הכוונה חק בטבע העולם, כמו אם בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי, והיינו דמה שצריך לעמול בתורה הוא חק, דאלי"כ הרי מי שמבין בלא עמל לא היה צריך לעמול כמו בשאר חכמות, אלא שבתורה נקבע חק שבלא עמל לא ניתן להשיג אמיתותה.

בהר

כי תבואו אל הארץ אשר אני נותן לכם ושבבתם הארץ שבת לה' שש שנים תזרע שדך וכו' (כ"ה. ב' ג')

בטעמא דקרא הקשה דהסדר צריך להיות הפוך, קודם שש שנים תזרע, ואח"כ ושבבתם הארץ.

במשך חכמה ביאר הטעם שכתבה התורה על עבודת שש השנים, דהוא להורות שמצות השמיטה אינה חיסרון במתנה של ארץ ישראל, אלא אדרבה הקב"ה רוצה שהאדם יהנה כל השש שנים ויאסוף תבואתה, אלא שיש ענין בשביתת הארץ בשנה השביעית, וע"ש שהאריך בטעמים של מצות שמיטה, ובתוך דבריו כתב שהוא להורות על ההשגחה וההנהגה הניסית שתתן פריה לשלש השנים, והיינו שאין זה רק ציווי שלא לנהוג בעלות במשך שנה שלימה, אלא אדרבה בשמיטה האדם רואה שכשאינו עובד השדה מתברכת יותר מבשאר השנים.

עוד כתב במשך חכמה דהנה בירושלמי (פסחים פ"ד ה"ג) איתא דשביעית חלה על ההקדש, והטעם בזה מפני שהציווי להפקיר מתחיל כבר מתחילת השש שנים והוא כקדם הפקרו לנדרו, וע"פ זה ביאר מה שהקדים הפסוק ושבבתם הארץ שבת לה', ורק אח"כ כתב שש שנים וגו', דמתחילה חל חיוב השנה השביעית.

והנה יש לדון אם אדם רשאי לעשות קונם על שדהו לפני שביעית, וע"י זה לא יוכלו להנות ממנה, דאדם אוסר דבר שברשותו אף לכשיצא מרשותו, [ומרן הגר"ד לנדו שליט"א אמר דבעשיית קונם יש ג"כ מכשולות ולא ירויח מזה], ולפי דברי המשך חכמה נראה דאסור, דהא כבר לפני שמיטה מצווה על ושבבתם הארץ, אמנם בדיעבד חל.

לאכלה (כ"ה. ו')

דרשין "לאכלה ולא לסחורה", ובמנחת חינוך (מצוה פ"ד) דן אם נשים ג"כ מצוות לא לסחור בפירות שביעית, ועי"ש שדן אם הוי מצות עשה שהזמן גרמא, או דכיון דפירות שביעית אסורים גם בשמינית, לא הוי מצות עשה שהזמן גרמא, והוכיח מכסות יום שחייב בציצית גם בלילה, ומ"מ נשים פטורות, והיינו משום דכיון שהיום גורם את החיוב הוי מצות עשה שהזמן גרמא, והי"נ השביעית גורם את החיוב.

ובאבי עזרי (פ"ב משמיטה ויובל ה' כ"ד) כתב לחלק שבציצית הזמן הוא המחייב, [דהא אפשר להפוך כסות יום לכסות לילה], ומשום הכי כיון שזמנה ביום הוי מצות עשה שהזמן גרמא, משא"כ בשביעית דהאיסור הוא מחמת הקדושת שביעית, והזמן רק גורם לקדושה שתבא, לא הוי מצות עשה שהזמן גרמא.

והנה במנ"ח (שם) דן עוד לגבי מצות הפקר בשביעית, אם נשים מצוות בו, ולכאוי"ל תלוי ג"כ בהנ"ל, דהחזו"א (שביעית סי' ג' סקכ"ג) כתב דמה שגדל בשביעית צריך להפקירו גם בשמינית, אמנם יש לדון בזה, דיש לחקור בגדר דין הפקר בפירות שביעית, אם הוא מחמת קדושת הפירות, או דהוא חלק משביתת הארץ שלא ליטול מגידוליו, דאם הוא דין בפירות שביעית הרי זה כמו סחורה, דקדושת הפירות גורם, אבל אם הוא מדין שביתת הארץ, י"ל דהגדר הוא שמצות השביתה נמשכת, אבל עדיין חשיב זמן גרמא, וצ"ע בזה, ויתכן לומר דהפקר הפירות הוא מחמת הקדושה, והפקר הקרקע הוא מדין שביתת הארץ, ולפי זה הפקר הקרקע הוי זמן גרמא ונשים פטורות, אמנם המנ"ח (שם) כתב דלהסוברים דהפקר דשביעית הוי אפקעתא דמלכא, יחול גם בנשים אפילו אם אינן מצוות, ובמקום אחר (רבד הזהב שמיטה ויובל סי' ג') נתבאר לדון דהפקר הקרקע לכו"ע הוי אפקעתא דמלכא, ואכמ"ל, ועיין עוד בפרשת משפטים (כ"ג. י"א).

ואף אם יהיה חכם גדול ומבין, וזהו בחקותי תלכו שחק הוא שצריך להיות עמלים בתורה כדי להשיגה, ומרן הגר"ש רוזובסקי זצ"ל ביאר דבלשון תלכו מרומז כן, דאדם שאינו עמל אינו הולך אלא נשאר במקומו.

יש לדון כשאדם מחפש ספר בשביל ללמוד בו, האם הוא עמל התורה, [והגר"י הוטנר זצ"ל כתב בשם החזו"א שבזמננו קוראים לחיפוש יגיעה], ובלקט יושר [יו"ד ת"ת י"ד] כתב שהיו שעשו שולחן מסתובב להביא להם הספרים, ורבו בעל התרומת הדשן צעק ע"ז דא"י עמל.

ובפשוטו יש להוכיח מגמ' מפורשת במנחות (דף ז. ד) דאבימי שח מסכתא והלך קמיה דרב חסדא שיזכרנו, ומקשה הגמ' דכיון שאבימי היה רבו מ"ט לא שלח לרב חסדא שיבוא אליו, ומשני שסבר הכי מסתייעא מילתא טפי, ופירש רש"י "משום יגיעתי ומצאתי", חזינן שההליכה ללמוד גם היא עמל, ושו"ר שהגר"א קוטלר זצ"ל (משנת רבי אהרן עה"ת) הסביר באופן אחר, שהטעם שם שהלך משום שכדי להבין את התורה צריך להכניע את רצונותיו, ולכן הלך לאחד הפחות ממנו, אבל אין מכך ראיה דהוי עמל.

מספרים שכשיצא גמ' מבוארת אמרו למרן הגר"ש אלישיב זצ"ל שעכשיו יתמעט עמל התורה, והשיב שיש מספיק מה לעמול גם אח"כ.

איתא בנדה (דף ל:) שהולד במעי אמו יודע את כל התורה, וכשיוצא ממעי אמו המלאך משכח ממנו, והוא צריך ללמוד עוד פעם את כל התורה, וע"פ זה נראה לבאר שאדם לעמל יולד הוי עמל תורה, והיינו דבאמת אם לא נולד הרי כבר היה יודע את כל התורה במעי אמו, וא"כ בשביל מה נולד, ובהכרח שהסיבה שנולד הוא רק כדי שילמד בכוחות עצמו, והיינו "עמל תורה".

[והגר"א ביאר לפי זה המימרא "יגיעת ומצאת תאמין" (מגילה דף ו:), דבפשטות קשה הלשון "ומצאת", דהרי מציאה הוא דבר שנאבד, ואחרי היגיעה בפשטות משיגים דבר חדש ולא מוצאים דבר שנאבד, ולהנ"ל מבואר היטב שהכוונה לכך שלמד במעי אמו ושכח וע"י היגיעה מוצא מה שנאבד ממנו].

ועיקרי הדברים מבואר בכמה מקומות, שהסיבה שהאדם ירד לעולם הוא כדי שלא יקבל העוה"ב בחינם ויהיה לו נהמא דכיסופא, והנה אומרים "אדם יסודו מעפר וסופו לעפר בנפשו יביא לחמו", וביאר הגרעק"א במשל לסוחר שכל בר דעת מבין שיסוד המסחר הוא שמשקיע מעט ואח"כ מרויח הרבה, אבל אם ירויח כנגד ההוצאה הרי אין זה ריוח, וא"כ האדם שיסודו מעפר תמוה שהקב"ה בראו, והא סופו לעפר, אלא הביאור "בנפשו יביא לחמו" והיינו שנברא כדי שיעשה מצוות בעוה"ז ויקבל ע"ז שכר בעוה"ב, ולא יהיה לו נהמא דכיסופא.

המהרש"א והגר"א (משלי ט"ז. כ"ו) כתבו שהטעם שמלמדים את הולד במעי אמו, משום דאין כח באדם לקלוט את התורה אילולי שלמדה כבר פעם אחת, [והקשו מר דלא למד במעי אמו, וצ"ע], אולם ראיתי ביעב"ץ (בנדה שם) שפירש איפכא, דכיון שקשה עתיקי מחדתי, לכן מלמדים אותו במעי אמו כדי שיהא עתיקי.

ואת מצותי תשמרו (שם)

פירש רש"י הו עמלים בתורה ע"מ לשמור ולקיים, כמו שנאמר ולמדתם אתם ושמרתם לעשותם ע"כ. איתא בחז"ל [עיין במכות דף כג: וברבי"ן שם] דרמ"ח עשין הם כנגד איבריו של אדם, והקשה המבי"ט דהרי לא שייך באדם אחד את כל התרי"ג מצוות, [דהרי יש מצוות ששייכים רק לכהנים וכדו'], ותירץ דע"י לימוד התורה משלימים את המצוות שא"א לקיים, [ומסתבר דהיינו לימוד אליבא דהלכתא], וכמו שמצינו בקרבנות שהעוסק בהם כאילו מקריבם.

ונראה דזה הביאור במה שכתב רש"י דבחוקתי תלכו ומצותי תשמרו היינו שיהיו עמלים בתורה ע"מ לקיים, דלא שייך שיקיים את התרי"ג מצוות אלא רק ע"י הלימוד, דהא יש מצוות שלא שייכות אצלו וכנ"ל.

ואפשר לבאר עוד ע"פ זה מה שהתורה כתבה "אם בחוקתי תלכו ואת מצוותי תשמרו", ד"בחוקתי תלכו" הכוונה ללימוד התורה, שע"י הלימוד הוא הולך בחוקים כדברי המבי"ט, ו"מצוותי תשמרו" הכוונה ללמוד ע"מ לקיים המצות בפועל, ד"תשמרו" הכוונה לשמירת המצוות בפועל, אבל "תלכו" הכוונה למצוות שמקיימים אותם ע"י לימוד התורה.

דברי מספר מרבניו ראש הישיבה שליט"א

על ידידינו הרה"ג רבי יעקב יעקובוביץ זצ"ל

שנסתלק למגינת לב בפתע פתאום ביום י"ב ניסן

שנמסר בקו המידע לבוגרי הישיבה הקדושה אור לב' אייר תשפ"ו

לבוגרי ובני הישיבה הקדושה דבכל אתר ואתר, שבוע טוב ומבורך.

הן עדיין אנו בתוך השלושים לסילוקו של אחד מבני החבורה, אחד מיוחד הרב יעקב בן הרב מנחם דוד יעקובוביץ זכר צדיק לברכה אשר היה שוקד על התורה בעמל ובשמחה מאז ימי שבתו בישיבתנו הקדושה ועד היום האחרון כפי שהעידו כל יודעיו ומכיריו.

מלבד זאת היה אהוב על הכל, ופעל רבות בקהילה למען בני הקהילה ולמען הרבות כבוד שמיים. הכל היה עושה במסירות ובשמחה. אין ספק שזוהי אבידה גדולה למשפחתו ולכל מכיריו כאשר נסתלק בחטף במיטב שנותיו. דבר זה צריך לעורר אותנו להתחזק בתורה, בתפילה ובשאר דברים.

העיקר להתחזק בתורה שיהיה ברציפות ללא הפסק, וכן בתפילה להקפיד על מקום וזמן קבוע מתחילת התפילה ועד סופה. וכן לימוד המוסר אשר אין צורך להאריך בתועלת העצומה שלימוד זה מביא.

ועתה בימי הספירה זהו הזמן גם להתעורר בדברים שכן אדם לחבירו. הן בעניין של סור מרע, לשון הרע ושאר מידות רעות. והן עשה טוב להשתדל כל אחד בטובת חבירו.

ובודאי שכל מי שיכול לקבל על עצמו איזה קבלה כל שהיא או ללמוד משניות לכל הפחות עד כלות השנה י"ב ניסן תשפ"ו יהיה זה זכות גדולה לעילוי נשמתו.

אנו תפילה להקדוש ברוך הוא שיאמר די לצרותינו ונזכה לעובדו מתוך שמחה ויישוב הדעת.

תהא נשמתו של יעקב בן הרב מנחם דוד צרורה בצרור החיים עד יקיצו וירננו שוכני עפר במהרה בימינו אמן

לאור דברי רבינו שליט"א נמסר מידי יום שיעור משניות לע"נ ע"י אחיו בקו המידע 0799-38-9999 שלוחה 1-5-*

לתרומות להפצת הגליון ולהערות ולקבלת הגליון 055-7609999 ובמייל RS244244@gmail.com -
הגליון מופיע בקובץ השבועי "אוצר הפרשה" ניתן לקבלו במייל a169258235@gmail.com

שיעורים על סדר פרשיות התורה

מרבנו ראש הישיבה

הגאון רבי איתמר גרבוז שליט"א

פרשות בהר בחוקותי תשפ"ו

בדין קריאת הקללות קודם עצרת וקודם ראש השנה

אם בחקתי תלכו ואת מצותי תשמרו וגו', ואם לא תשמעו לי ולא תעשו וגו' (כו, ג-ד).

איתא בגמ' (מגילה ל"א ב') 'תניא, רבי שמעון בן אלעזר אומר עזרא תיקן להם לישראל שיהיו קורין קללות שבתורת כהנים קודם עצרת, ושבמשנה תורה קודם ראש השנה. מאי טעמא, אמר אביי ואיתימא ריש לקיש, כדי שתכלה שנה וקללותיה, בשלמא שבמשנה תורה איכא כדי שתכלה שנה וקללותיה, אלא שבתורת כהנים אטו עצרת ראש השנה היא, אין עצרת נמי ראש השנה היא דתנן (ר"ה ט"ז א') ובעצרת על פירות האילן [וכבר עמדו המפרשים דא"כ אמאי אין קורין אף קודם פסח שנידונים בו על התבואה וקודם סוכות שנידונים בו על המים וכמב' בגמ' (ר"ה שם), ועל החג י"ל דסגי במה שקוראין קודם ר"ה, אך על פסח צ"ע הטעם דאין קורין קודם פסח].

ומה שנהגין לקרוא פרשת בחוקותי ב' שבועות קודם עצרת ומפסיקין בפרשת במדבר קודם לעצרת, וכן קריאת פרשת כי תבא היא ב' שבועות לפני ר"ה, ביארו בזה התוס' (מגילה שם ד"ה קללות) שהוא משום שלא רצו חז"ל להסמיך את הקללות לר"ה ולחג השבועות, [ויעוי' בשו"ת מהרי"ט (ח"ב חלק א"ח סי' ד')] דכשחל שמיני של פסח בשבת וקורין אחרי מות בחו"ל בשבת שלאחריה, אין מחברין פרשיות אחרי וקדושים, משום שרצו שלא יהא בחוקותי סמוך לשבועות, אלא ישאר לפניו הפסח שבת אחת].

והנה למנהגינו קורין בכל שנה את כל חמשה חומשי תורה, אמנם מבואר בגמ' (מגילה כ"ט ב') דבני מערבא היו גומרים את התורה רק אחת לשלש שנים, ויל"ד האם הך דינא דקריאת פרשיות הקללות קודם ר"ה וקודם עצרת נהג אצלם מדי שנה וכמנהגינו, או שאצלם קראו אף את פרשיות הקללות פעם בג' שנים בערב ר"ה ובערב שבועות, ויעוי' בהג' יעב"ץ (שם) ובמהר"צ חיות (שם ל"א ב') שעמדו בזה.

ומצינו בזה מחלוקת ראשונים, דברמב"ם (פי"ג מהל' תפילה ה"א-ב') כתב 'המנהג בכל ישראל שמשלימין את התורה בשנה אחת, מתחילין בשבת שאחר חג הסוכות וקוראין בסדר בראשית, בשניה אלה תולדות נח, בשלישית ויאמר ה' אל אברם, וקורין והולכין על הסדר עד שגומרין התורה בחג הסוכות, ויש מי שמשלים את התורה בשלש שנים ואינו מנהג פשוט, עזרא תיקן להם לישראל שיהיו קוראין קללות שבספר ויקרא קודם עצרת ושבמשנה תורה קודם ראש השנה, והמנהג הפשוט שיהיו קוראין במדבר סיני קודם עצרת, ואתחנן אחר תשעה באב ואתם נצבים קודם ראש השנה, וצו את אהרן קודם הפסח בשנה פשוטה, ומדסמך הרמב"ם תקנת עזרא להך דינא דיש שקורין את התורה פעם בג' שנים, ולא חילק דלמנהגם אין שייך תקנת עזרא שיהיו קורין הקללות קודם עצרת וקודם ר"ה, משמע דנקט דאף במערבא היו קורין פרשיות הקללות בכל שנה ושנה.

בפלוגת התנאים בקרא דוהשבתי חיה רעה מן הארץ

ונתתי שלום בארץ ושכבתם ואין מחיר

והשבתי חיה רעה מן הארץ וחרב לא תעבר בארצכם (ב, 1).

בתורת כהנים כאן (פ"ב ה"א-ב') נחלקו רבי יהודה ורבי שמעון בביאור הך קרא דוהשבתי חיה רעה מן הארץ, והכי תניא התם 'והשבתי חיה רעה מן הארץ, רבי יהודה אומר מעבירים מן העולם, רבי שמעון אומר משביתן שלא יזוקו, אמר ר"ש אימתי הוא שבחו של מקום בזמן שאין מזיקים או בזמן שיש מזיקים ואין מזיקין, אמר בזמן שיש מזיקים ואין מזיקין, וכן הוא אומר 'מזמור שיר ליום השבת' (תהילים פצ"ב פס' א'), למשבית מזיקים מן העולם, משביתן שלא יזיקו, וכן הוא אומר 'וגר זאב עם כבש וגומר עם גדי ירבו ועגל וכפיר ומריא יחדו ונער קטן נוהג בם, ופרה ודוב תרעינה יחדו ירצו ילדיהם ואריה כבקר יאכל תבן, ושעשע יונק על חור פתן ועל מאורת צפעוני גמול ידו הדה' (ישעיה פ"א פס' ו'-ח'), מלמד שתינוק

ולכא' נראה דלמנהגם היו מוציאין בשבתות אלו ב' ספרי תורה, ובראשון היו קוראין את הפרשה של אותו שבוע, ובשני קראו את פרשת הקללות, וכמו שעושין למנהגינו בקריאת ד' פרשיות ובשבת ר"ח, [ויעוי' במס' סופרים (פי"ב ה"ג)] ובירושלמי (מגילה פ"ג ה"ז והובא בתוס' רע"א מגילה פ"ג אות כ"ז) שכתבו דקללות שבתורת כהנים ובמשנה תורה טעונים ברכה לפנייהם ולאחריהם, ומבואר דהקללות הם קריאה בפני עצמה, ומשו"ה גם בני מערבא היו מוסיפין קריאת פרשיות אלו בשבתות שלפני עצרת ור"ה.

אמנם המאירי (בחיבורו 'קריית ספר' מאמר חמישי ח"א) הביא להוכיח דהמנהג לקרוא את כל התורה בשנה אחת הוא מנהג קדום מזמן הנביאים, וכתב 'שנינו בא' של ברכות (דף ח' ע"א) לעולם ישלים אדם פרשיותיו עם הציבור שנים מקרא וא' תרגום וכו', כלומר שיקרא בביתו בכל שבת ושבת סדר הפרשה הנקראת בצבור, ויוסיף בביתו שיקרא ב' מקרא וא' תרגום, וענין השלמה זו פירושה שיסדרם בדרך קריאת הציבור עד שישלים כל התורה משנה לשנה, משבת שאחר החג שמתחילין בספר בראשית עד סוף החג שמסיימין בוזאת הברכה, הא למדת שמנהג קדום היה אצלם להשלים כל התורה משנה לשנה, ולא סוף דבר בימי רבותינו ז"ל אלא אף בזמן הנביאים ע"ה, שהרי שנינו במגילה פ' בני העיר עזרא תקן להם לישראל שיהיו קורין קללות שבת"כ ר"ל שבפ' אם בחקתי קודם עצרת, ושבמשנה תורה ר"ל שבפ' כי תבא קודם ר"ה, כדי שתכלה שנה וקללותיה, שאף עצרת ר"ה הוא כדתנן ובעצרת על פירות האילן, הא למדת שאף בזמן הנביאים היו משלימין כל התורה בכל שנה ושנה, והיינו דהוכיח המאירי מהא דתיקן עזרא שיקראו בכל שנה את הקללות שבת"כ קודם עצרת ואת הקללות שבמשנה תורה קודם ר"ה דכבר בזמן עזרא נהגו לקרוא בכל שנה את כל התורה וכך יצא להם פרשיות בחוקותי וכי תבוא בזמנים אלו.

ומבואר בדברי המאירי, דלבני מערבא שלא קראו את כל התורה בשנה אחת, לא שייך לתקן להם תקנה זו לקרוא בכל שנה את הקללות בזמנים אלו, ורק משום דקוראין את כל התורה מידי שנה שייך לתקן תקנה זו, ולדידיה בני מערבא היו קוראין את הקללות רק פעם בג' שנים וכמו שאר פרשיות התורה.

ויתכן דרמז יש בזה שקוראין פרשה זו קודם עצרת, דהרי אחז"ל בירושלמי (ר"ה פ"ד ה"ח) 'ככל הקרבנות כתיב חטא ובעצרת אין כתיב חטא, אמר להן הקדוש ברוך הוא, מכיון שקיבלתם עליכם עול תורה, מעלה אני עליכם כאילו לא חטאתם מימכם', וא"כ שפיר שייך לקרוא בשבועות בענין הברכות והקללות של בחוקותי שהרי בברכות אלו זוכים עמלי תורה, ולהיפך מי שאינו עמל נאמרו עליו הקללות, וכמו שפירש"י בתחי' הפרשה 'אם בחוקותי תלכו, שתהיו עמלים בתורה, ויהי רצון שנזכה כולנו להתחזק בעסק התורה, כי היא חיינו ואורך ימינו ובה נהגה יומם ולילה.

מישראל עתיד להושיט את ידו לתוך גלגל עינו של צפעוני ומוציא מרה מתוך פיו, וכן הוא אומר גמול ידו הדה, זו חיה ההורגת את הבריות'.

ומבואר בדברי התו"כ, דלדעת רבי יהודה החיות יעברו מן העולם, ולדעת ר"ש ישארו החיות בעולם ויהיה נס שהם לא יזיקו, ובפשוטו היה מקום לבאר דלרבי יהודה לעתיד לבא לא יהיו כלל חיות בעולם, אמנם בפ' הרמב"ן עה"ת כאן הביא הך ברייתא וכתב דלרבי יהודה 'בהיות השובע וברבות הטובה והיות הערים מלאות אדם, לא תבאנה חיות בישוב', והיינו דיהיו חיות בעולם ולא יכנסו לישוב, ולרבי שמעון החיות יכנסו לישוב ויחיו בני האדם עמהן בלי שיזיקום וכמו שהיה קודם החטא של אדה"ר, ויעוי' שברמב"ן שהאריך בביאור דברי ר"ש.

ובפשוטו צ"ב דברי התו"כ, דנקט דברכה זו דוהשבתי חיה רעה מן הארץ לא לתקין עד לעתיד לבא, וכמו דמית' מהפסוקים שבשיעיה דמייירי במה שיקרה לעת"ד,

וכמו שפירש התו"כ דמלמד שעתיד תינוק וכו' דכ"ז איירי לעת"ד, והרי בפשוטו ברכות אלו נאמרו לכל הדורות שבכל זמן שילכו ישראל בדרך הישר וישמרו המצוות ויהיו עמלים בתורה, יזכו לכל הברכות האלו, ואמאי נקט התו"כ שברכות אלו יהיו רק לעתיד לבא.

והנה כתב הרמב"ם (פ"ב ממלכים ה"א) 'אל יעלה על הלב שבימות המשיח יבטל דבר ממנהגו של עולם או יהיה שם חידוש במעשה בראשית, אלא עולם כמנהגו הולך, וזה שנאמר בישעיה (שם פס' ו') 'וגר זאב עם כבש וגומר עם גדי ירבע' משל וחידה, ענין הדבר שהיה ישראל יושבין לבטח עם רשעי העולם המשולים בזאב וגומר, שנאמר 'זאב ערבות ישדדם וגומר שוקד על עריהם' (ירמיה פ"ה פס' ו'), ויחזרו כולם לדת האמת, ולא יגזלו ולא ישחיתו, אלא יאכלו דבר המותר בנחת עם ישראל, שנאמר 'ואזיה כבקר יאכל תבן' (ישעיה שם פס' ז') וכן כל כיוצא באלו הדברים בענין המשיח ומשלים ובימות המשיח יודע לכל לאי זה דבר היה משל ומה ענין רמזו בהן, ובהשגות הראב"ד השיג ע"ד הרמב"ם וכתב 'אמר אברהם והלא כתוב בתורה והשבתי חיה רעה מן הארץ, וכוונתו שהרי פירוש הכתוב בפשוטו הוא דאין זה בתורת משל וחידה, אלא שבמצאות לא יהיו חיות רעות בארץ, ושלא כדברי הרמב"ם שנקט דאף בימות המשיח לא יהיה שינוי בעולם.

ומבואר בדברי הראב"ד, דהנך קראי מיירי בימות המשיח, וגם זה צ"ב דמנ"ל דקאי על ימות המשיח ולא על כל עת שישמרו ישראל את התורה וכפשטיה דקרא.

והביאור בזה הוא ע"פ מה שכתב הרמב"ם עה"ת כאן בהמשך הפרשה (להלן פס' י"ב) וז"ל, 'ואלה הברכות בתשלומין לא תהיינה רק בהיות כל ישראל עושין רצון אביהן, ובנין שמים וארץ שלם על מכוונתו, ואין בתורה ברכות שלמות כאלה, שהם דברי הברית והנתינים אשר היו בין הקדוש ברוך הוא ובינינו, ודע, כי לא השיגו דבריו מעולם לברכות האלה בשלמות, לא הרבים ולא היחידים מהם, שלא עלתה זכותם לכך, כמו שאמרו (מועד קטן ט"ז ב') על דוד, והוא עורר את חנינו על שמונה מאות חלל, והיה מצטער על מאתים, יצתה בת קול ואמרה לו 'רק בדבר אוריה החתי' (מלכים א' פט"ו פס' ה'), ועל כן תמצא לרבותינו ז"ל שיזכירו בפסוקים האלה לעתיד לבא מלמד שיהא תינוק מישראל עתיד להיות מושיט וכו', עתיד הקב"ה לטייל עם הצדיקים לעתיד לבא, כי לא נתקים, אבל יתקים עמנו בזמן השלמות, ומבואר בדברי הרמב"ם, דאף שברכות אלו יכלו להיות בזמן שיראל עושין רצון אביהם בששמים, מכל מקום כיון שהדבר לא קרה אף פעם בשלמות, משה"ה כל ההבטחות ותיקיו במילואן רק לעתיד לבא, ולכך נקט התו"כ בהנך ברכות בלשון העתיד, וזהו שהקשה הראב"ד ע"ד הרמב"ם דמבואר הכא בקרא דלעתיד לבא יהיה שינוי ממנהג העולם ויושבתו החיות מן הארץ.

והנה בתפילת 'ובא לציון גואל' שמתפללים כל יום בשחרית אומרים 'יהי רצון מלפניך ה' אלוהינו וכו' שנשמר חקיך בעולם הזה ונזכה ונחיה ונירש טובה וברכה לשני ימות המשיח ולחיי העולם הבא, ושמעתי מהג"ר חיים קרייזירט זצ"ל שביאר בזה, דהרי מבואר כאן בדברי הרמב"ם דכל הברכות הכתובות כאן בפרשה יתקיימו לעתיד לבא, ואם כן מבואר היטב הא דנירש טובה וברכה רק לשני ימות המשיח ולחיי העוה"ב, שהרי אז יתקיימו כל הברכות המובטחות בתורה.

ועפ"ז יש לבאר עוד, דהנה בתח"י פרשת ראה כתב 'ראה אנכי נתן לפניכם היום ברכה וקללה, את הברכה אשר תשמעו אל מצוות ה' אלקיכם אשר אנכי מצוה אתכם היום, והקללה אם לא תשמעו אל מצוות ה' אלקיכם וגו' (דברים פ"א פס' כ"ו - כ"ח), ופירש"י שם 'את הברכה, על מנת אשר תשמעו, וביארו בזה מפרשי רש"י שם 'יעוי' בגור אריה ועוד] דהקשה לרש"י שינוי לשון המקרא שלגבי הברכות כתיב **אשר** תשמעו, ולגבי הקללות כתיב **אם** לא תשמעו, וע"ז ביאר דלשון אשר הוא כמו על מנת אשר תשמעו, וכוונת המקרא היא דכבר מעכשיו מיד יגיעו הברכות ורק שהם יגיעו בתנאי שישמעו ישראל למצוות ה', שהרי כל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי (גיטין ע"ד א'), ומשא"כ לגבי הקללות כתיב אם לא תשמעו והיינו שהקללות לא יגיעו אלא לאחר זמן אם ישראל לא ישמעו למצוות ה'.

והנה כאן בתחילת הפרשה כתיב **אם** בתוקתי תלכו, ובפשוטו צ"ב דהרי הברכות מגיעות מיד וכמו שמבואר ברש"י שם, ואמאי כתיב כאן לגבי הברכות בלשון 'אם' שמשמעו לאחר זמן, אמנם לפ"ד הרמב"ם דברכות אלו יתקיימו רק לעתיד לבא, א"ש היטב הא דכתיב לשון אם, שהרי ברכות אלו יתקיימו לאחר זמן ושפיר שייך בהו לשון 'אם'.

וביישוב קושית הראב"ד על הרמב"ם שהרי מצינו בתורה דלעת"ל יהא שינוי ממנהגו של עולם, כתבו הרדב"ז והמגדל עוז דהרמב"ם יפרש שפיר דהאי קרא דהושבתי חיה רעה מן הארץ הוא ג"כ דרך משל וחידה, וכמו שכתב הרמב"ם על הפסוקים שהביא מדברי הנביאים, ובאמת דצ"ב דעת הראב"ד שהקשה מהאי קרא, שהרי בפשוטו שפיר אפשר לפרש אף בהן קרא דהוא דרך משל וחידה ומה ראה בפסוק זה יותר משאר הפסוקים שהעתיק הרמב"ם.

ומטו משמיה דמין הגר"ז זצ"ל לבאר בזה, וכן שמעתי מהגאון האדיר ר' אפרים בורדינסקי זצ"ל שביאר בזה, דהנה כתב הרמב"ם (פ"ז מיסודי התורה ה"י) 'ומה הפרש יש בין נבואת משה לשאר כל הנביאים, שכל הנביאים בחלום או במראה, ומשה רבינו מתנבא והוא ער ועומד, שנאמר 'ובבא משה אל אהל מועד לדבר אתו וישמע את הקול מדבר אלי' (במדבר פ"ז פס' כ"ט), כל הנביאים ע"י מלאך, לפיכך רואים מה שהם רואים במשל וחידה, משה רבינו לא על ידי מלאך, שנאמר 'פה אל פה אדבר בו' (שם פ"ב פס' ח'), ונאמר 'ודבר ה' אל משה פנים אל פנים' (שמות פל"ג פס' י"א), ונאמר 'ותמנת ה' ביט' (במדבר שם), כלומר שאין שם משל אלא רואה הדבר על בריו בלא חידה ובלא משל, הוא שהתורה מעידה עליו 'במראה ולא בחידות' שאינו מתנבא בחידה אלא במראה שרואה הדבר על בריו, ומבואר בדברי הרמב"ם דחלוק נבואת משה מנבואת כל הנביאים, דמשה רבינו ראה את כל

הנבואות כל דבר על בריו בלא חידה ובלא משל, ומשא"כ שאר הנביאים ראו רק ע"י משל וחידה.

ועפ"ז מבואר שפיר השגת הראב"ד, שהרי כל מה שכתב הרמב"ם דהנבואות שלעתיד הם דרך משל וחידה שייך רק בפסוקי הנביאים, אבל בתורת משה אין שייך לומר כן שהרי משה ראה את כל הנבואה על בריו בלא משל ובלא חידה, וזהו שהקשה הראב"ד 'והלא **כתוב בתורה** והשבתי חיה רעה' וא"כ בודאי שכך יהיה באמת ואי"ז רק משל וחידה.

אלא דלפ"ז הדרא קושית הראב"ד לדוכתא, דאין יפרש הרמב"ם את מקרא זה דהושבתי חיה רעה מן הארץ, ומטו בזה משמיה מין הגר"ז זצ"ל, דנחלקו הרמב"ם והראב"ד בביאור הך קרא, דהרמב"ם פסק כדעת רבי יהודה בתו"כ שפירש דהושבתי חיה מן הארץ היינו שיעבדו מן העולם ולא יבואו להזיק, וזה לא חשיב כלל שינוי ממנהגו של עולם, וכמו שנתבאר מדברי הרמב"ם דהיינו שישארו החיות בעולם ורק לא יכנסו למקומות היישוב, ומשא"כ הראב"ד נקט כדעת רבי שמעון שפירש דיחיו בני האדם עם החיות ולא יזיקום וזהו דאי שינוי ממנהגו של עולם, ומזה הוכיח דלעתיד לבוא לא יהא העולם נוהג כמנהגו.

והנה יסוד פלוגתת רבי יהודה ורבי שמעון היא האם לשון השבתה לבער את הדבר מן העולם שעי"ז יושבת, או דאף כשמבטל את כח הדבר מיקרי השבתה אף שהדבר עצמו נשאר בעולם, דלר"י רק כשמבטל הדבר מן העולם מיקרי השבתה ולכך כוונת המקרא דהושבתי הוא שיתבערו החיות מן היישוב, ולר"ש אף כשרק יתבטל כוחם וטבעם להזיק מיקרי שהושבתו החיות אף שפופעל יהיו חיות בארץ, וכן משמעות לשון התרגום אונקלוס כאן שתירגם מילת 'הושבתי' בלשון 'ואבטל' ומשמע דא"צ לבער החיה בשביל להשביתה וסגי בביטול כח ההזק שבה, [ומצינו כה"ג בפירש"י בפרשת בהר על הפסוק 'והיתה שבת הארץ לכם לאכלה' (לעיל פס"ה פס' ו') שפירש רש"י 'מן **השבות** אתה אוכל ואי אתה אוכל מן השמור' והיינו שיאכל מהפירות הקיימים שהשביתו את עבודתם, ומיקרי שבות אף שלא ביערום].

והנה לגבי חמץ ומצינו ג"כ דכתיב בקרא 'תשביתו שאור מבתיכם' (שמות פ"ב פס' ט"ו) ותרגם אונקלוס 'תבטלון חמיע מבתיכון', ומבואר לכאן דשוה ענין השבתת חיה רעה להשבחת חמץ, שהרי בשניהם תרגם אונקלוס בלשון 'ביטול', וכבר ביארו דבזה נחלקו רבי יהודה ורבנן בפסחים (דף כ"א ב') האם מצות ביעור חמץ היא רק בשריפה או בכל דבר, דרבי יהודה אזיל לשיטתיה דהושבתי חיה רעה הוא כפשוטו שיעברו מן העולם, ומשה"ה לגבי חמץ דכתיב תשביתו צריך לשורפו ולכלותו, וחכמים דס"ל דאף מפרר וזורה לרוח או מטיל לים נקטו כר"ש דהשבחה דחיה רעה היינו שמבטל את ההזק שדבר, וה"ל לגבי חמץ סגי במה שיבטל את החשיבות של החמץ אף שהוא עדין ישאר בעין.

והנה נחלקו הראשונים האם מי שמבטל את חמיצו מקיים בזה מצות תשביתו, דדעת הרמב"ם (עי' בכס"מ ריש פ"ב מחמץ ומצה) דבחמץ ידוע צריך דוקא להסיר החמץ מרשותו ולא סגי ליה בביטול, והר"ן (בריש פסחים) ס"ל דאף בחמץ ידוע מהני ביטול בלב, [וכן דעת רש"י (פסחים ד' ע"ב) דהשבחה דלב היינו השבתה], והר"ן הוכיח לדבריו מהא דכתיב 'תשביתו' ותרגם אונקלוס 'תבטלון', ומבואר דאף ע"י ביטול מקיימים את מצות תשביתו שאור מבתיכם.

ובאבן האזל (פ"ב מחמץ ומצה ה"א-ב) תמה ע"ד הר"ן, דהרי גם בקרא דהושבתי חיה רעה מן הארץ תרגם אונקלוס 'ואבטל' והרי התם דאי הכוונה שיתבערו החיות לגמרי, וא"כ אף לגבי חמץ י"ל דמה שתרגם אונקלוס 'תבטלון' היינו שיעברו את החמץ.

ושמעתי פעם מהגאון רבי בצלאל זולטי זצ"ל שביאר בזה, דפלוגתת הר"ן והרמב"ם תליא בפלוגתת רבי יהודה ורבי שמעון, דהרמב"ם לשיטתו שפסק כרבי יהודה דהושבתי חיה מן הארץ היינו שיושבת כל מציאותן של החיות מן הארץ. וא"כ אף לענין חמץ צריך לבערו לגמרי מן העולם, משא"כ הר"ן למד כרבי שמעון דהושבתי חיה היינו שישבית הקב"ה את כח ההזק של החיה, אבל מציאות החיות ישאר בארץ, א"כ אף לענין חמץ דכתיב תשביתו היינו שיעברו את חשיבות החמץ ע"י ביטול בלב, ובזה סגי אף שישאר החמץ בעין, [ועי' עוד משנ"ל בענין זה בס' אימרות אברהם כאן מדברי הצפת פנעח עיי"ש].

ובעיקר דברי הרמב"ם דלעת"ל לא יחיו בני האדם יחד עם החיות בלי שיזיקום משום שזהו שינוי ממנהגו של עולם, לכאן 'ילה"ע בזה, שהרי מצינו כבר שהיו פעמים שהחיות פחדו מהצדיקים ונמנעו מלהזיקם, וכדאי' במדרש (ילקוט שמעוני שמות רמז ע"ו) על הפסוק 'ואחר באו משה ואהרן' (שם פ"ה פס' א') וז"ל, 'ויהי כבואם אל שער בית המלך והנה שני כפירי אריות אסורים שם בכבלי ברזל ואין איש יוצא ובא מפניהם לבד אשר יצוה המלך לבדו, וילכו האומנים ויסירו הכפירים בלחשיהם ויביאוהו, וימחר משה וינף את המטה על הכפירים ויתירם, ויבואו בית המלך והכפירים באו עמהם בשמחה גדולה כאשר ישמח הכלב אל אדוניו בבואו מן השדה' [ויעי' מה שהאריך המדרש בזה], ואף בדור האחרון היו כמה מעשים כאלו וכמו שכתב הארחות יושר (פ"ז - השגחה) 'ושמעתי מגיסי הגה"צ ר' שאול ברזם זצ"ל שאמר שמרן החזו"א אמר לו שעד הדור האחרון היו רואים כולם השגחה על גדולי ישראל וכו' והגדול ממנסק היו בעירו כלבים רעים שכל העובר שם היו מתגפלים עליו, וכשהגדול הג"ל היה עובר היו בורחים, וזה ידעו כל העיר, ולכאן רואים בזה שאי"ז שינוי מנהג העולם שצדיקים שולטים על כל החיות, ומ"ט כ' הרמב"ם שלא ינהג דבר זה לעתיד לבא, וצ"ע.

וכן על מה שכתב הרמב"ם שלא יגור זאב עם כבש והכל משל וחידה, מטו שהקשה האדמו"ר מסטריקוב זצ"ל למרן הגר"ז זצ"ל מהא דמצינו בתיבת נח שהיו כל החיות והבהמות יחד, ולא משמע שהיו בכלובים נפרדים, וחזינן דשייך שיגור זאב עם כבש ולא יטרפנו, וא"כ מנ"ל להרמב"ם דלעתיד לבא לא יהיה כן, וצ"ע.

א. בקושית החמדת שלמה דתוספת שביעית תיפול משום תוספת יו"ט

פרשת בהר. ושביתה הארץ שבת לד' (כה, ב). התו' במועד קטן דף ד' א' [ד"ה מה] כתבו דגם מאן דלית ליה תוספת שביעית מודה דתוספת פורתא צריך להוסיף כמו בשבת שצריך להוסיף מעט בכניסתה וביציאתה, ובשו"ת חמדת שלמה או"ח סי' ל"ה אות ו' הקשה דתיפול דבלאו תוספת דשביעית הוא אסור במלאכה משום תוספת יו"ט של ראש השנה, שהרי תחילת שנת השביעית היא ברי"ה, ומה הנפק"מ בדין תוספת שביעית.

ומצינו בזה כמה נפק"מ דמשום תוספת יו"ט הוי שרי ורק משום תוספת שביעית אסור. א. החמד"ש שם כתב ליישב דנפק"מ לקצירה להסוברים דמה"ת גם קצירה מותרת לצורך אוכ"ל, דמשום יו"ט שרי אבל משום שביעית אסור. ב. עוד כתב החמד"ש שם דנפק"מ למלאכה שאינה צריכה לגופה, דמשום יו"ט שרי מה"ת אבל משום שביעית אסור. עיי"ש, ובאמת נפק"מ כמו"כ לשאר פטורי דמלאכת מחשבת, וכגון מקלקל וכן כלאחר יד דמשום יו"ט שרי ומשום שביעית אסור.

ג. המקדש דוד זרעים סי' נ"ט אות ז' כתב דנפק"מ בזה לפימש"כ המנח"ח מצוה קי"ב [ב] דאמירה לנכרי שיעשה עבודה בשדהו בשביעית אסורה מה"ת משום עשה דשביתת הארץ, [ועי' חזו"א שביעית י"ז כ"ה]. דמשום יו"ט אין בזה איסור תורה, אבל משום שביעית יש בזה עשה דשביתת הארץ. וכן יש לדון דנפק"מ אם אחרים עושים עבודה בשדהו בעל כרחו, דאי נימא דשביתת חייב להפקיר שדהו משום שביתת הארץ, [עמש"כ בזה בעיון ג'], אי"כ נפק"מ בזה בתוספת שביעית דאילו משום יו"ט אי"צ להפקיר שדהו.

ד. ויש לדון עוד נפק"מ בשנים שעשו, לפימש"כ הרשב"א בתשו' ח"א סי' כ"ח דמסתברא דדינא דשנים שעשו הוא דוקא במלאכת שבת ולא בכל התורה, ולפ"ז בשביעית שנים שעשו אסור מה"ת, ונפק"מ דמשום תוספת שביעית יהא אסור גם בשנים. אמנם בעיקר ד' הרשב"א הריטב"א בקידושין דף מ"ג פליג בזה, שהקשה למאי איצטריך מיעוטא לבי' ששחטו בחוץ תיפול מקרא דבעשותה האמור בשבת, ומבואר דס"ל שהוא פטור בכה"ת. ועי' פנ"י שבת צ"ג, ובאר יצחק ח"א תשו' י"ד, ומש"כ בזה בארוכה בשלמי יוסף זבחים ח"ב סי' צ'.

ה. עוד יש לדון באופן שהשליח אינו בר חיובא דיש שליח לדבר עבירה, ומ"מ לענין איסור מלאכת שבת כתבו האחרונים דע"י שליחות אין המשלח עובר באיסור שבת, ומשום דהאיסור הוא הטירחא והמלאכה וע"י שליח אין כאן טירחא, [עי' בית מאיר אה"ע סוס"י ה' ותשו' חת"ס או"ח סי' פ"ד, וקה"י ב"ק ריש סי' כ"א], ולפ"ז נפק"מ דמשום שביעית יהיה אסור אף ע"י שליח ככל דיני התורה דיש בזה שליחות, [וזהו אף בקרקע שאינו שלו דלא שייך בזה העשה דשביתת שדהו כדלעי' בנפק"מ ג'].

ו. והנה נחלקו הראשונים בדינא דריבוי בשיעורין אם הוא אסור מה"ת או מדרבנן, וכגון שצריך לקצור לחולה בשבת גרוגרת אחת וקצר עוקץ שיש בו ב' גרוגרות, דעת התוס' במנחות ס"ד א' [ד"ה שתים] והרשב"א בחולין דף ט"ו ב' שאין בזה אלא איסור דרבנן, אמנם הר"ן בביצה דף י"ז פליג על הרשב"א וס"ל שהוא איסור תורה. ויש לדון לדעת התוס' והרשב"א שריבוי בשיעורין הוא רק מדרבנן דאפשר דזהו דוקא היכא דהאיסור הוא המעשה וכגון מלאכת שבת בזה אמרי' דבמעשה אחד אין תוספת איסור בריבוי השיעור כיון דסו"ס אין כאן ב' מעשים חלוקים, אבל היכא דהאיסור הוא בתוצאה י"ל דבזה האיסור הוא על כל שיעור ושיעור. ואי נימא הכי הרי בשביעית שיעור האיסור הוא משום שביתת הארץ י"ל דמודה הרשב"א דריבוי בשיעורין אסור בזה מה"ת, וא"כ נפק"מ בתוספת שביעית לאסור ריבוי בשיעורין, דאם משום מלאכת יו"ט ריבוי בשיעורין מותר בו מה"ת. וצ"ת. [שוב הראוני במכתב מרן בעל הקה"י זצ"ל להגאון הגדול ר' אפרים בורודיאנסקי זצ"ל בספר בנין אפרים סי' כ"ה שכתב סברא זו לענין ריבוי בשיעורין בגזילה, עיי"ש שכתב בזה"ל, "וגם הסוברים דריבוי בשיעורא איסורא דרבנן הוא, מסתבר דאין זה אלא במלאכת שבת ויו"ט וכיו"ב שאיסורין הוא פעולת הגברא, והפעולה הוא בין רב בין מעט. אבל בכגון גזילה שהאיסור הוא מה שהפעיל, ודאי כל מה שהפעיל יותר חטאו גדול יותר"].

ז. ומרן הגר"ד לנדו שליט"א אמר לפי"מ שיש לדון אי גרמא אסורה בשביעית. [היינו בקרקע שאינה שלו, דבקרקע שלו יש לאסור משום העשה וכנ"ל בנפק"מ ג']. דהנה אשכחן בבי' מקומות דדרשי' להתיר גרמא מדכתיב לשון עשייה, בשבת דכתי' לא תעשה כל מלאכה אמרי' דגרמא שרי, וכן במחיקת השם דכתי' לא תעשון כן לד' אלוקים אמרי' עשייה אסור גרמא שרי, עי' שבת ק"כ ב', ולפ"ז בשאר דיני התורה דלא כתי' עשייה י"ל דאף גרמא אסור. וא"כ נפק"מ בתוספת שביעית לאסור אף גרמא.

ח. והגר"א גניחובסקי זצ"ל [במכתב הנדפס בריש ספר פירות תאנה על מו"ק] כתב דיש לדון בכל איסורי התורה היכא דהאדם עושה פעולה אך יש משך זמן עד התוצאה כגון הזורק חץ דחייב משום רוצח, היכא דבשעת הפעולה ליכא חיוב מיתה כגון דטרם התגייר והחץ יגיע כאשר תחול הגירות, וכן הזורק סכין על בהמת חולין הנמצאת בחוץ ותיקדש לקרבן לפני השחיטה אם יש כרת דשחטי חוץ. והנה לענין שבת ויו"ט ודאי שרי למיעבד קודם השבת כיון דהמעשה נעשה מקודם וכמש"כ הנימוק"י, דבשבת האיסור הוא על פעולת האדם משא"כ בשאר איסורים י"ל דהאיסור הוא התוצאה, ומעתה יליע לענין שביעית אי שרי לעשות מערב שביעית שתיעשה המלאכה בשביעית, וכגון פותקין ביבותיהן דשרי בשבת, ואי נימא דאסור יתיישב בזה קושיית החמד"ש דנפ"מ בהך תוספת להעושה קודם התוספת שיעשה בתוספת, דמשום יו"ט שרי ומשום שביעית אסור.

ט. והנה יש לעיין אם תוספת שביעית היא רק לאיסורי מלאכה או לכל דיני השביעית, ומרן הגרד"ל שליט"א אמר דאי נימא דהוא לכל דיני השביעית א"כ נפק"מ דירק הנלקט בתוספת שביעית קדוש בקדושת שביעית. וא' התלמידים העיר דנפק"מ בזה גם לדון הפקר דשביעית, דכבר מזמן תוספת יהיה חייב להפקיר שדהו.

ב. צורך רפואה בפירות שביעית ובמלאכת יו"ט

פרשת בהר. והיתה שבת הארץ לכם לאכלה (כה, ו). בסוכה דף מ' ב' אמרינן דהא דפירות שביעית אסור לעשות מהם מלוגמא [רפואה] משום דפירות שביעית ניתנו דוקא לדבר השוה בכל אדם ורפואה אינה שוה בכל אדם דאינה אלא לחולים.

והנה ביו"ט לא הותרה מלאכת אוכל נפש אלא לדבר השוה בכל נפש כדאי' בכתובות דף ז' א', ולכן מוגמר שהוא רק למעונגים ואינו שוה בכל נפש אסור לעשותו ביו"ט כמבואר בגמ' שם. ויש לעיין מה הדין לעשות מלאכה לצורך רפואה ביו"ט, אי מיקרי שוה בכל נפש. ומצינו שנחלקו בזה הראשונים, דהרמב"ן בתורת האדם [שער המיחוש] הביא בשם י"א דרך לכחול את העין הקילו משום שהוא דבר השוה בכל נפש דאף הבריאים כוחלין את עיניהם, אבל שאר צרכי חולה שאינו שוה בכל נפש אסור דומיא דמוגמר, והרמב"ן שם השיג עליהם דכל צרכי חולה הוי בכלל צורך השוה בכל נפש דמותר ביו"ט. [ונפק"מ בזה אי שרי להוציא תרופה ביו"ט לרה"ר לצורך חולה, עיי' שש"כ פ"ט הע' ג'].

ולכאנ' קשה דבגמ' סוכה הנ"ל מבואר דצורך חולה לאו שוה בכל נפש הוא ולכן אסור להשתמש בפירות שביעית לצורך רפואה, וא"כ ה"ה דלא הותרה מלאכת יו"ט עבור זה. ובחלקת יואב או"ח סי' כ"ו כתב בפשיטות דצורך רפואה אסור ביו"ט כדאי' בסוכה דף מ' דרפואה לאו שוה בכל נפש הוא. ועיי' באבני נזר או"ח שצ"ד ח' במכתב לשפת אמת שעמד בזה דבגמ' בסוכה משמע דרפואה לאו שוה בכל נפש הוא, ומאידך הביא שם דבביצה דף כ"ב משמע דמותר לעשות מלאכה ביו"ט לצורך רפואת חולה.

שוב הראוני בתמים דעים סי' ק"כ אות ג' שכתב ג"כ דלא הותרה מלאכת יו"ט לצורך שאר רפואות כיון דלאו שוה בכל הוא, וכתב ע"ז דאע"פ שאין ראייה לדבר זכר לדבר הא דאמרי' גבי שביעית, מוציא אני את המלוגמא שאינה שוה לכל אדם, והתם נמי כתיב לכם, עכ"ד. וצ"ע על הרמב"ן דס"ל דכל צרכי רפואה מיקרי שוה בכל נפש, מאי שנא גבי שביעית דחשבי' מלוגמא לדבר שאינו שוה בכל אדם.

ונראה לחלק דבשביעית מה שצריך שוה לכל אדם היינו כדי שלא יהיה הפסד לפרי, דהוא דין בפירות שביעית שניתנו לדבר השוה בכל אדם וכששתמש לדבר שאינו שוה לכל חשיב הפסד לפרי דמשתמש בו שימוש שאינו שוה בכל, דכלפי הפרי אי"ז השימוש המעולה שבו, משא"כ בדין שוה לכל נפש האמור במלאכת יו"ט הוא דין בגברא דבעי' שיהא לו בזה צורך גמור, דכל שהוא צורך שאינו שוה בכל אי"ז חשיב צורך מספיק כדי להתיר מלאכת יו"ט בשבילו, ובזה י"ל דצורך רפואה הוי צורך גמור כיון דבאמת הוא צורך של כולם להיות בריאים, ולא דמי למוגמר שהוא צורך רק של מפונקים. ודו"ק.

ג. בהמ"ז בשביעה פחות מכזית

פרשת בחקותי. ואכלתם לחמכם לשובע וגו'. (ויקרא כא, ה). וברש"י הביא מהתו"כ, אוכל קימעא והוא מתברך במעיו. ובפנים יפות כתב לפרש בזה, עפ"י"מ שאמרו בברכות דף כ' ב' שהקב"ה נושא פנים לישראל כדכתיב ישא ד' פניו אליך וישם לך שלום, משום שבתורה כתוב ואכלת ושבעת וברכת, והם מדקדקין על עצמם עד כזית עד כביצה. וכתב הפנים יפות דלפ"ז י"ל דבזמן שיהא ברכה והיו באים לידי שביעה גם באכילה מועטת וכמש"כ רש"י א"כ הרי הם חייבים מן הדין בברהמ"ז מה"ת, וח"ו אין כאן מקום לנשיאת פנים כיון שאף על אכילה מועטת היו חייבים בבהמ"ז דאורי', לזה אמר הכתוב בסיפא דקרא "ונתתי שלום בארץ", והיינו דברכת "וישם לך שלום" תהא אף בלא שמדקדקין על עצמם, עיי"ש בדבריו.

ויל"ע בכונתו אי בכה"ג דאיכא שביעה חייבים לברך מה"ת אף בפחות מכזית, או דכיון דלאו אכילה היא בכה"ת אינו חייב לברך אלא בכזית, ורק דאהני הא דמתברך במעיו שבכזית לחוד כבר היו באים לידי שביעה.

ובתשׁו' כתב סופר או"ח סי' ל"א הביא ד' הפנים יפות שכתב דהיכא דמתברך במעיו מברך אף בפחות מכזית, ועיי"ש שכתב להעיר ע"ז דכיון דכתיב בברהמ"ז ואכלת י"ל דלעולם בעינן שיעור אכילה בכזית. ובאמת דבדברי הפנים יפות לא נתבאר כן דאף בפחות מכזית יש חיוב בהמ"ז מה"ת, ורק שכתב דכיון שהי' ברכה הרי היה שביעה גם בכזית ולא היה צריך טפי לשביעה, אבל בפחות מכזית אפשר כיון דל"ה שיעור אכילה אינו מחוייב בבהמ"ז.

והנה ביומא דף ל"ט א' איתא משנשתלחה מאירה בלחם הפנים, כל כהן מגיעו כפול, הצנועין מושכין ידיהם, והגרגרנין נוטלין ואוכלין, וכתב שם רש"י, נשתלחה מאירה. שאינו משביע. וכל כהן מגיעו כפול. שאינו כזית, מאחר שראו שאינו משביע הצנועין מושכין ידיהן. וממה שהזכיר רש"י ענין השביעה משמע דהא דקודם שנשתלחה מאירה היו נוטלין אף פחות מכזית משום דהיה בו שובע והיה מתקיים בזה מצות אכילת קדשים שאין בו כזית. ועיי"ש גם בתוס' ישנים שהזכירו ענין השביעה, שכתבו דהיו מושכין ידן לפי שלא היה בזה מצות אכילה לגמרי כיון שאין שם אלא כפול ולא היו שביעין, ומשמע דכשהיה שביעה שפיר היה בזה מצות אכילת קדשים אף שאין בו כזית.

ובפסחים ג' ב' איתא הנהו תלתא כהני חד אמר הגיעני כפול וכו', ובס' מרומי שדה להנצי"ב שם כתב, זה הי' בימי שמעון הצדיק כמש"כ רש"י ביומא דל"ט, ובימי שמעון הצדיק את מי שמגיע כפול לא היו מושכין ידיהן, והטעם משום שמ"מ היה משביע ונחשב למצות אכילה וכמש"כ בתו"י שם, עכ"ד. והוא כמש"כ הכת"ס. ועיי' גם בס' יד אליהו [רגולר] סי' י"ז שצידד דלברהמ"ז עיקרו תלוי בשביעה וחייב אף שלא אכל כזית.

שביעה בפחות מכזית לשאר דיני התורה

ב. ובתשׁו' חת"ס או"ח סי' מ"ט צידד לומר כן אף לכל דיני התורה היכא דבעינן שיעור אכילה, דבשעה שהי' ברכה באכילת קימעה אי"צ כזית והוי' אכילה גמורה כיון שיש בזה שביעה. ויעיי"ש שהוסיף, דאפי' נימא דבכל המצוות דכתיב בהו אכילה בעי' דוקא כזית, מ"מ לענין שיעור בהמ"ז קרוב לודאי שאם שבע הוא סגי בהכי, דהתורה תלי לה בשביעה יעוי"ש.

ובספר חלקת יואב יו"ד סי' ט' כתב לתמוה טובא ע"ד החת"ס, שהרי תנן בפסחים צ"א א' דאין שוחטין את הפסח על זקן שאינו יכול לאכול כזית, והרי דאף ויתכן ששבע הוא בפחות מכזית, מ"מ אין שוחטין עליו, ועיי"כ דלעולם שיעורא הוא בכזית, ובפחות מהכי אינו מקיים מצות אכילה, עיי"ש.

אמנם י"ל בדעת החת"ס כמש"כ הכת"ס שם, דאף דבשביעה סגי בפחות מכזית, מ"מ זהו רק בזמן שהי' ברכה דאז פחות מכזית חשיב ככזית, אבל אם יארע שאחד שבע אף בפחות מכזית אינו מברך, ולפ"ז נתיישבה קושיית החלקת יואב, דבזקן שאינו יכול לאכול כזית, אף שיהא שבע בפחות מכך, אכתי לא חשיב אכילה, ורק באופן שהמאכל עצמו יש בו כדי להשביע הרי"ז חשיב כמו כזית.

ובפסחים דף צ"א א' תנן לענין קרבן פסח דחבורה של מאה שאינן יכולין לאכול כזית אין שוחטין עליהן, ופירש"י "ואין יכולין לאכול כזית בין כולם אין שוחטין עליהן", ומשמע דאף אי אין כל אחד בעצמו יכול לאכול כזית אלא בין כולם יהא כזית שפיר דמי. והוא תמוה דבפשוטו ודאי צריך כל אחד שיהא ראוי לאכילת כזית. ועיי' בגליון מהרש"א שהביא דברמב"ם ה' קרבן פסח פ"ב ה"ג איתא להדיא דצריך שכל אחד יכול לאכול כזית, ועיי' גם ברש"י שציון לזה. ונראה מדבריו דס"ל דגם רש"י ס"ל כן אלא דלא דקדק רש"י בלשונו. ועיי"ע בהגה' מלא הרועים שם.

והנצי"ב בהעמק שאלה שאילתא ע' ס"ק ג' כתב דרש"י איירי באופן שהם חולים דגם בפחות מכזית הם שביעים וכיון דהם שביעים חשיב אכילה אף בפחות מכזית וכמו שפירש"י הנ"ל ביומא, ולכן אפשר לשחוט עליהן אף דאין כל אחד בעצמו יכול לאכול כזית, והרמב"ם חולק ע"ז וס"ל דאף כשיש שביעה לא מיחשבא אכילה בזה רק כשאוכל כזית. עיי"ש.

והדברים נראין מחודשים דלרש"י באמת סגי בקרבן פסח בשביעה אף שאין בו כזית, וגם דהא תנן דאם אין יכולין לאכול כזית לא מהני, והיינו כשאין יכולין לאכול כזית בין כולם, ואי נימא דכשיש שביעה הוי אכילה בהכי למה צריך כלל כזית. וכנראה דס"ל להנצי"ב דזה ודאי בעינן שיהא נאכל מהקרבן כזית והוא שיעור בחפצא של הקרבן שיתקיים לכל הפחות בכזית מצות אכילת פסח אלא דסגי לזה אף עיי' כמה בנ"א, אבל לגבי כל או"א דצריך שיוכל לאכול כזית בזה ס"ל דאם הם שביעים חשיב שכל אחד יש לו שיעור אכילה. שו"ר מש"כ הנצי"ב במרומי שדה בפסחים שם. עיי"ש. וצ"ע.

בהמ"ז באכילה ביותר מכדי אכילת פרס

ג. **והנה** יש לדון בזה עוד, מה הדין אם אכל כזית אלא שלא הי' בצירוף דכדי אכילת פרס, שאכלו בשיעור מרובה יותר אבל שבע הוא מאכילתו, אי מחוייב בבהמ"ז. ועיי' בפמ"ג סי' ר"י שכתב לדון דבכה"ג שפיר מברך כיון שהוא שבע. [וכדברי הפרמ"ג עיי' ברע"א שם סי' ר"י שהביא שכן כתבו גם בתשׁו' מוצל מאש סי' ט"ז, ובתשׁו' פנים מאירות ח"ב סי' כ"ז, ובתשׁו' בית יהודה חאו"ח סי' ז'].
אמנם בשעה"צ שם סק"י כתב להעיר על הפמ"ג, "ולא בריא לי כולי האי, דאפשר דאף שיש בו כדי שביעה, ואכלת ג"כ בעינן וזה לא מיקרי אכילה" וכו', עיי"ש. ועיי' באמרי בינה או"ח סט"ו שג"כ תמה על הפמ"ג דמנ"ל דסגי בשביעה לברהמ"ז אף בלא אכילה

תוכדאכ"פ. וכ"כ בגליון מהרש"א ברכות מ"ט ב' בשם הגרע"א. וכ"כ המנ"ח מצוה ת"ל דבעינן אכילה תוכדאכ"פ, ועיי"ש במצוה שייג שהאריך בזה. ועיי"ש באפק"י ח"ב סי' א'. ובהוד צבי לא"ז זצ"ל סי' א' בענין זה.

ובביאור הדברים נראה, דהנה האוכל שלא דרך הגרון אלא ע"י צינור וכדו', אף שנכנס המאכל לתוך מעיו, ודאי שאינו מחוייב בבהמ"ז, דאף דכתיב ושבעת, מ"מ כתיב גם ואכלת, ובעי' לזה אכילה ואין השביעה מחייבת בלא אכילה, ואלא דהרי הא דבעי' באכילה שיעור כזית, וכן הא דבעי' צירוף בכדא"פ, אינו משום דבלי"ז לא חשיב כלל אכילה, דודאי גם פחות מהשיעור חשיב אכילה, אלא דאיכא דין שיעור, וכשנאמר בתורה אכילה נתקבלה ההלכה דבעי' אכילה בשיעור כזית דכזית הוי' אכילה חשובה, ובהכי מיקרי אכילה לדיני התורה התלויים באכילה.

ומעתה י"ל דבהמ"ז דעיקר המחייב הוא השביעה אף דבעי' לזה אכילה י"ל דסגי אף בפחות מכזית, דכיון דגם פחות מכזית הוי אכילה וכנ"ל, אי"כ י"ל דלבהמ"ז אי"צ לכל דיני אכילה, דכיון שעיקר המחייב הוא השביעה לא נאמר באכילתו שיעורא דכזית. ועי' במל"מ הל' חמץ ומצה פ"א ה"ז שכתב בשם הרא"ם דלר' יוחנן דחצי שיעור אסור מה"ת היינו דבאמת לשון אכילה הוא בכל שהוא אלא דלענין עונשין אתא הלכתא ואפיקתיה ממשמעותיה דהוא רק בכזית, עיי"ש. ולפי"ז מתיישב טפי דלבהמ"ז י"ל דאי"צ שיעור כזית.

ובביאה"ל סוף סי' קפ"ד [ד"ה בכזית] הביא מהרד"ז שכתב "בחולה או זקן והוא שבע ע"י כזית או בכביצה לכו"ע מחויב מה"ת לברך כיון דמ"מ הוא שבע". עכ"ד. ומשמע מדבריו דכזית מיהא בעי, וזהו כמוש"כ השעה"צ הנ"ל דכתיב נמי ואכלת, אבל למש"כ הפמ"ג הנ"ל אי"כ לכאוי אף בפחות מכזית אם הוא שבע חייב בבהמ"ז.

בהמ"ז באכילה שלא כדרך

ד. וכמו"כ יש לדון לענין אכילה שלא כדרך דלא שמה אכילה, אי בבהמ"ז יתחייב אף באכל שלא כדרך משום דעיקר המחייב הוא השביעה וכמוש"כ. ובמנ"ח מצוה ת"ל נקט בפשיטות דבאכילה שלכד"ר אינו מחוייב בבהמ"ז, וכ"כ באמרי בינה או"ח סי' ט"ו יערי"ש.

ולכאוי יש לדון בזה דהנה יש לעי' בהא דאכילה שלכד"ר ל"ש אכילה בדיני התורה, אי הביאור בזה דאכילה שאין דרכה בכך לא חשיבא כלל אכילה, והוי כמכניס האוכל למעיו שלא דרך הגרון, ומשום דענין אכילה הוא רק בצורה הרגילה, ובלא זה לית ליה כלל שם אכילה, או"ד דשפיר הוי אכילה גם שלא כדרך, ורק דהוי אכילה שלא כדרך, והיינו דחשיבות אכילה היא בדרך הרגיל, ועי"כ כשאמרה תורה אכילה בעי' אכילה חשובה שהיא דרכה, אבל לעולם שפיר חשיב אכילה גם שלכד"ר, וכמוש"כ לעיל דפחות מכזית אינו חסרון בעיקר שם אכילה, ורק דאינו שיעור הראוי לאכילה. ועי' קובץ שעורים פסחים אות צ"ו וכתובות אות ר"ב.

ונראה להוכיח דשלכד"ר שפיר מיחשבא אכילה, מהא דאי' בפסחים כ"ד ב', אמר אביי הכל מודים בכלאי הכרם שלוקין עליהן שלא כדרך הנאתן, מ"ט משום דלא כתיב בהו אכילה, ולהלן כ"ה א' אמרו כן בגמ' גם לענין בשר בחלב, והנה נראה דאין כונת הש"ס דכיון דלא כתיב ב"י אכילה הרי הוא חייב מדין הנאה, ולכן אף בשלא כדרך מתחייב בכה"כ ובב"ח, שהרי דעת הרמב"ם בפ"ח מהל' מאכלות אסורות הט"ז דאין לוקין על הנאה אלא על אכילה, ומשמע דהוא גם בכה"כ ובב"ח דאין לוקין על הנאתו, והרמב"ם בפ"ט שם ה"א כתב, וכן האוכל כזית משניהם מן הבשר והחלב שנתבשלו כאחד לוקה ואע"פ שלא בישל, וכ"כ שם פ"י ה"ז לענין כלאי הכרם, שהאוכל לוקה [ועי' במל"מ פ"ה מהל' יסוה"ת שהביא דדעת הרמב"ן דבב"ח לוקה אף על הנאה, ובד' הרמב"ם נקט שם בפשוטו דאינו לוקה יערי"ש]. ועי' בפ"ד שם ה"י שכתב, כל האוכלין האסורין אינו חייב עליהן עד שיאכל אותן דרך הנאה, חוץ מבב"ח וכה"כ לפי שלא נאמר בהם אכילה, ע"ש, ונראה מדבריו דהא דלוקה הוא משום האכילה, ולא משום ההנאה. [ועי' בחדושי רבינו דוד בפסחים שם שכתב דהא דלוקה בכה"כ הוא משום הנאה, וצ"ע]. ולפי"ז שיעורו הוא בכזית, דאי משום הנאה הרי לדעת הגרע"א בתשו' סי' ק"צ שיעורו בפרוטה, ויתכן גם ששיעורו בכל שהוא, עי' במאירי נדרים ר"פ אין בין המודר, ואכמ"ל.

ולפי"ז הרי נראה מוכרח דאכילה שלכד"ר שפיר מיחשבא אכילה, דאי לא הוי כלל אכילה, אמאי בכה"כ ובב"ח לוקה עליהן, והרי פשוט דהמכניס למעיו שלא דרך הגרון אינו חייב מדין אכילה אף בכה"כ ובב"ח, כיון דלא חשיב כלל אכילה. וכ"כ באחיעזר ח"ג סי' ס"א. והיינו משום דאכילה שלכד"ר שפיר הוי' אכילה, ורק דהיכא דכתיב אכילה ילפינן דאין אכילה חשובה אלא כדרך, אבל כשלא נכתב אכילה שפיר גם אכילה שלא כדרך מחייבת.

וכן נראה מדברי המהרש"ל בשבועות כ"ג ב' שכתב דלר"ש דס"ל דכל שהוא למלקות וא"צ שיעור כזית ה"ה דחייב בכל מאכ"א אף שלא כדרך אכילה דכמו דא"צ חשיבות שיעור אכילה ה"ה דא"צ חשיבות באופן האכילה וחייב אף שאכל שלכד"ר, עיי"ש. ומבואר דשלכד"ר אין זה דלא חשיב כלל אכילה דא"כ אינו דומה לפחות מכשיעור. ועי' במל"מ הל' שבועות פ"ה ה"ה [ד"ה וראיתי למהרש"ל] מש"כ לתמוה על המהרש"ל. ועי' בדו"ח רע"א פסחים כ"א ב', ובמנ"ח מצ' ט"ו אות ז', ומצ' תנ"ב ס"ק י"ג.

ואשר לפי"ז אפשר דגם בבהמ"ז אף דכתיב ב"י ואכלת, ובעי' אכילה דרך הגרון, מ"מ כיון שנתבאר דאף אכילה שלכד"ר הוי אכילה, י"ל דלענין בהמ"ז דעיקר המחייב הוא השביעה, סברא הוא דא"צ לזה אכילה כדרך, וכמו דא"צ לשיעור כזית וכדא"פ, ושפיר י"ל דחייב בבהמ"ז אף בשלכד"ר, וכמוש"כ.

ארחות חיים

דרכי הצדיקים נקרא ארחות - דהיינו תורה ומצוות ומידות (ביאור הגר"א משלי ב')

והוא מביא שכתוב בפרשה (כב, יא) "וכהן כי יקנה נפש קנין כספו הוא יאכל בו", עבד כנעני מותר לאכול בתרומה, אבל אסור לו להאכיל תרומה לאיש זר שאינו קנין כספו. והנה בגיטין (יא, ב) כתוב במשנה, האומר תן גט זה לאשתי ושטר שחרור זה לעבדי, אם רצה לחזור בשניהם - יחזור דברי רבי מאיר, וחכמים אומרים בגיטין נשים אבל לא בשחרורי עבדים, לפי שזכין לאדם שלא בפניו ואין חבין לו אלא בפניו. לאשתו זה חוב, כי הוא מפסיד לה מזונות. אמר רבי מאיר לחכמים והרי הוא פוסל את עבדו מן התרומה כשם שהוא פוסל את אשתו, וא"כ גם שם זה חוב, אמרו לו מפני שהוא קניינו. ונחלקו הראשונים מה הכוונה מפני שהוא קנינו. הרמב"ם בפה"מ (שם) אומר, זה לא זכות של העבד, רק העבד הוא כמו הבהמה של הכהן, וכי לבהמה יש זכות!... זה זכות של הכהן שהוא יכול להאכיל את העבד שלו.

אבל כבר הקשה רבי אלחנן ווסרמן ב'קובץ הערות' (מז, ה), כיון שעבד חייב במצוות כמו אשה, אז אמנם לכהן אין איסור להאכיל את עבדו, אבל לעבד יש איסור זרות "וכל זר לא יאכל קדש", ואם זה רק זכות של הכהן להאכיל, ס"ס איך העבד יכול לאכול, הוא זר! אמנם רש"י (ד' ג, א) מסביר אחרת, באמת זה דין עצמי של העבד שהוא זכאי לאכול בתרומה, אך היות והאדון יכול למכרו לישראל שהרי הוא קנינו ולפסלו בתרומה, אז זה לא "חוב" לעבד דממילא יכול לפסלו מן התורה עיד"ז.

והנה צריך להבין מה באמת הפשט שיש לעבד כהן זכות עצמית לאכול בתרומה, הרי מצד עצמו הוא זר, ואיך נעלה למדרגה שחל בו דין שראוי לאכול בתרומה.

מביא הג"ר שמואל ברנבוים זצ"ל שכתוב בפרשת בהר (כו, א) "לא תעשו לכם אלילים ופסל ומצבה לא תקימו לכם". אומר רש"י כנגד עבד הנמכר לנכרי, שלא יאמר הואיל ורבי מגלה עריות אף אני כמותו. הואיל ורבי עובד עבודת כוכבים אף אני כמותו. הואיל ורבי מחלל שבת אף אני כמותו. לכך נאמרו מקראות הללו.

וצריך להבין איזו הו"א יש כאן שיהיה מותר לו לעבור עבירות!... וכי אם אני נמצא אצל אדון מחלל שבת אף אני אחלל... וכי יש כזו הוה אמינא?!... אומר רבי שמואל רואים כאן יסוד מעניין מאד. **עבד שהוא שייך לאדון הוא נטפל אליו וגורם ירידה בדרגה שלו. ועבד עברי מותר בשפחה כנענית. הרי זה אחד הדברים הכי חמורים... אך עבד הוא יורד בדרגה שלו והוא מתחלל.** היתה הו"א שהוא יכול לרדת בדרגתו עד כדי כך שיותר לו חילול שבת וכו'...

והנה יש מחלוקת מה זה עבד כנעני. הרי ברגע שהוא משתחרר הוא נהיה יהודי ונוהג בו כל התרי"ג מצוות. הרמב"ם (פ"יג מאיסוי"ב) כותב שעבד זה מקצת גירות ואחרי שהוא משתחרר הוא נהיה יהודי גמור. אבל תוספות אומרים שעבד כנעני הוא כבר יהודי גמור. אבל הקנין העבדות של האדון מונע ממנו מלהתחייב בכל המצוות כיון שגורם לו למדרגה נמוכה יותר.

רואים כאן שיש מציאות של עבדות שמורידה אותו. העבד בטל לאדון והוא יורד ממדרגתו. ויש גדרים של התורה בדיוק איך זה מוריד אותו.

עבד ה' אמיתי מקבל סייעתא דשמיא

ואם ככה, כשהקב"ה אומר "כי לי בני ישראל עבדים עבדי הם", אנחנו נטפלים לאדון, להקב"ה. להיות עבד של הקב"ה זה מגביה אותי! וזהו יכול כמוני, כביכול נגיע לדרגה כה גבוהה שיהיה שייך אצלי לקבל מושגים שיש מקום להו"א... יכול כמוני... זה לא דבר מופקע, כי אם אני עבד אמיתי, שייך אצלי ביטול גמור לאדון, שמרומם אותי להיות שייך למדרגת האדון.

"קדושים תהיו"

כפי שאנחנו רואים הפרשיות מלוות אותנו לקראת מתן תורה. השבוע יש לנו את הפרשה של ספירת העומר "וספרתם לכם", ובשבוע הבא - בהר בחוקותי, שתהיו עמלים בתורה. אח"כ במדבר סיני. אחד התנאים לקבלת התורה כמבואר במדרש (כאן סוף א, ז) "כל מי שאינו עושה עצמו כמדבר - הפקר - אינו יכול לקנות את החכמה והתורה. ומיד אחרי שבועות - נשא אחר מתן תורה, זה מרומם אותנו!... הכל מלווה אותנו.

כעת נתחיל לראות קצת מהפרשה שכבר עברנו: כתוב בחז"ל: "קדושים תהיו" יכול כמוני? ת"ל: "כי קדוש אני" - קדושתו למעלה מקדושתכם.

השבוע בישיבת 'אמרי משה' עשו הספד על הבה"ח אברהם ישעיהו שפיגל זצ"ל ואביו שיבלחט"א אמר דברים מחזקים על הבן שלו, ובין השאר סיפר, הבן שלו היה מאד פרומר, והוא היה מאד חברה'מן ומחובר עם כולם, אבל שום דבר הוא לא עשה בשביל למצוא חן בעיני החברים, אלא הוא היה אמיתי. אם צריך - עושים ומה שלא - אז לא. אני לא מחויב לחברה, אני מחויב להקב"ה. וביום האחרון שלו, בערב שבת שהם הלכו לים, היו שם עוד בחורים, והם רצו להתפלל שם מנחה למעלה על שפת הים, והוא אמר - לא. כתוב שלא להתפלל במקום פרוץ בלי מחיצות, יש כאן לא רחוק בית מדרש אפשר להיכנס לשם ולהתפלל.

אז התחילו להתווכח אתנו... אז הוא אמר אני תפרחני"ק, התפרחני"קים לא אוהבים להתחמק ממטלות שהטיל עליהם הישולחן ערוך!... ובזכותו כולם נכנסו לבית מדרש להתפלל. הוא הביא שם עוד הרבה סיפורים מעניינים עליו, אבל לא כעת הזמן...

ושם דיבר המשגיח הגה"צ רבי דן סגל שליט"א והוא אמר בין הדברים: **רבי יואליש מסאטמר זצ"ל היה מסביר מה זה "יכול כמוני", וכי יש הוה אמינא שבן אדם יכול להיות כמו הקב"ה!... אז הוא הביא שכתוב על הקב"ה "השוכן אתם בתוך טומאותם", יכול שגם אנחנו נעשה כזה דבר!... קצת להסתכל במכשירים... קצת לשמוע חדשות... כמו הקב"ה ששוכן אתם בתוך טומאותם, מה יש, זה לא סתירה... לא לא לא, "כי קדוש אני ה' אלוקיכם!"** קדושתו למעלה מקדושתכם, רק אני יכול לעשות כאלו דברים, אתה עלול ליפול לגמרי.

אם לא נהיה קדושים עד הסוף, כל טיפה של רפיון עלולה להוריד אותנו.

ונחזור לשאלה, יכול כמוני... איך אנחנו מגיעים לכזו הו"א לדרגה של יכול כמוני?

הגאון רבי ברוך מרדכי אזרחי זצ"ל היה מוסיף [אולי בשם סלבדוקא] מה שאתה חשבת שאתה צריך לעשות בשביל להיות "כמוני" - תעשה! אתה תעבוד להגיע לדרגה של יכול כמוני, אבל גם אחרי כל מה שתעשה - תלמוד לומר "קדושתו למעלה מקדושתכם", אבל אל תפחית ממה שחשבת שעליך לעשות... [ואליבא דאמת כתוב בפרשת ציצית "והייתם קדושים לאלוקיכם", ובתרגום יונתן "ותהוון קדישין הי כמלאכיא דמשמשין קדם ה' אלקכון", תהיו קדושים כמו המלאכים!... ולזה אפשר להגיע וצריכים להגיע!...]

'עבד' יורד ממדרגתו

הגאון רבי שמואל ברנבוים זצ"ל (ראש ישיבת מיר בארה"ב) אומר כאן יסוד נורא; מהו יכול כמוני. איזו הו"א זו שאדם יהיה קדוש כמו ה'!...

עכ"פ היסוד הוא שיהודי יכול להגיע למדרגות עצומות, עד שיהיה הוי"א יכול כמוני.

בחז"ל כתוב: "והלכת בדרכיו", 'מה הוא רחום אף אתה רחום, מה הוא חנון אף אתה חנון'. פה לא כתוב שתהיה רחום כמו הקב"ה, אלא "והלכת בדרכיו", זה החיוב רק ממילא אם נלך בדרכיו נגמול חסד וכיוצא ב. וכי אני יכול ללכת בדרכי השם יתברך?! "ועקבותיך לא נודעו"... אלא אדם מבטל עצמו בעבודת להקב"ה ומגביה את עצמו כלפי מעלה. [ובאמת לענין קדושה כותב הימסילת ישרים' שבסולם של רפכ"י הדרגה הכי גבוהה היא קדושה, ואדם מצד עצמו לא יכול להגיע לזה, הוא מתחיל לעבוד ועושה מה שהוא יכול, וסופו גמול, סופו מתנה. הקב"ה מקדש אותו מלמעלה, ולזה אין גבול] וזהו "יכול כמוני".

ה'ברכת שמואל' (סוף קידושין) יש לו מאמר על תורה: הוא כותב שיש חיוב גמור על כל אדם לחנך את בנו להיות גדול בתורה, להיות גאון. ומה שייך לחייב להיות גאון?... **אלא רואים עד כמה אדם בכוחו להתרומם, אם בן אדם באמת מבטל את עצמו לגמרי בשביל הקב"ה והתורה - מעלים אותו מהשמים.** וממשיך הגרש"ב ואומר יש מבחנים עד כמה אתה עבד או אדון לעצמך, שבחור יושב ולומד ופתאום באים אליו עם איזו מצוה, הוא מיד סוגר את הגמרא והולך. שאלת פעם את הגמרא אם היא מרשה לך?... אתה בעל הבית או שהגמ' בעלת הבית?... אתה עבד או שאתה בעל הבית?... יש הלכה למה ומתי מותר לסגור את הגמ'.

הוא מביא עוד דוגמא מאד מעניינת: בחור הולך לישון מאוחר והוא קם לתפילה מאוחר ומפסיד תפילה בישיבה. והוא לא מרגיש אפילו נקיפות מצפון ומצדיק את עצמו, עיקר התורה זה מי שלומד בלילה, וכמו שהרמב"ם כותב שכתר תורה זה מי שלא מאבד אפילו לילה אחת מלילותיו אז הוא לומד מאוחר מאד בלילה וזהו...

והנה במושג "אדון", יש לאדון זכות להשתעבד בעבד שלו בכל עת ובכל זמן. הוא יכול להעביד אותו עד שתיים בלילה, ובשתיים וחצי כבר להעיר אותו אני רוצה כוס קפה תעשה לי. וגם בעבד עברי שיש איסור של "לא תעבוד בהם עבודת עבד" זה בגלל "כי עבדי הם", אבל להקב"ה יש את הזכות הזו. גם אם הלכת לישון מאוחר הקב"ה תובע ממך לקום לתפילה בבוקר.

וסיפר הגר"י גוסטמאן זצ"ל בעל ה'קונטרסי שיעורים', שכשהוא היה בחור הוא ביקש מהגר"ח שמואלביץ זצ"ל ללמוד יחד קדשים ואמר לו הגר"ח שעד שתיים בלילה יש לו חברותות, והוא מוכן ללמוד יחד משתיים עד ארבע, ולמדו תקופה ארוכה יחד ותמיד בזמן התפילה כבר היו שניהם להתפלל בישיבה בזמן.

מכח הישיבה יש תורה לכל העולם!

מוסיף רבי שמואל ברנבוים ואומר דבר מעניין: אותו בחור לשיטתו, שמעדיף ללמוד עד מאוחר בלילה ולקום מאוחר ולאחר לסדר א', ומרגיש את אותם זמנים שאיחרתי לסדר - יצאתי יד"ח בלימוד בלילה. לא נדבר על הרבה איסורים שיכולים להגיע כאחר זמן קר"ש, אבל עכ"פ אומר רבי שמואל בלילה אתה לומד לבד וביום זה עם הציבור. אין לך מושג איזו תועלת יש בכח של "ישיבה" מכח של יחיד. בלילה זה רק אתה, וביום אתה עם הישיבה, זה כח אחר של תורה!

[ובעיקר מה שחושב שעיקר הלימוד בלילה - הראוני מהרש"א (ברכות ד, ב ד"ה תהלה לדוד ג"פ בכל יום), ודו"ק היטב].

הגאון רבי משה שמואל שפירא זצ"ל ר"י באר יעקב אומר וורט נפלא: הגמרא ביבמות (סב. ב) אומרת "אמרו שנים עשר אלף זוגים תלמידים היו לו לרבי עקיבא מגבת ועד אנטיפרס וכולן מתו בפרק אחד מפני שלא נהגו כבוד זה לזה והיה העולם שמים" בלי רש"י איך למדנו? אם הם היו התורה וכולם נפטרו אז ממילא העולם נהיה שמים מתורה. אך רש"י אומר 'שמים' - "שנשתכחה תורה". אומר רבי משה שמואל, משמע שגם התורה שהיתה מחוץ לישיבה - נשתכחה. כי תורה לכלל ישראל באה מהישיבה. אם בישיבה יש תורה אז גם בכלל ישראל יש, אך אם אין בישיבה, אין בכלל ישראל. ושוב המדרש רבה (קהלת פרק י"א אות י') אומר שבסוף העמידו

לר"ע שבעה תלמידים ר' יהודה, ר' נחמיה, ר' מאיר, ר' יוסי, ורשב"י, ור' אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי, ור' יוחנן הסנדלר. אמר להם הראשונים לא מתו אלא מפני שהיתה עיניהם צרה בתורה זה לזה אתם לא תהיו כן. **מיד עמדו ומלאו כל ארץ ישראל תורה.** וצריך להבין, לכאוף הם כעת רק מתחילים ואיך מיד מלאו כל הארץ תורה? אלא ברגע והם לומדים בישיבה, אז זה משפיע תורה על כל כלל ישראל, וכאשר לא לומדים בישיבה - התורה משתכחת והעולם שמים.

אין לנו מושגים מה זה כח של ישיבה, כח של רבים. עולם הישיבה זה המרכז.

הבית מדרש הוא קיום העולם!

הבאנו כמה פעמים את דבריו המופלאים של מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל על הגמ' בברכות (כת, ב) כשחלה רבי יוחנן בן זכאי נכנסו תלמידיו לבקרו, כיון שראה אותם התחיל בוכה, א"ל תלמידיו וכו' מפני מה אתה בוכה, א"ל אילו לפני מלך בוי"ד היו מוליכים אותי שהם כאן ומחר בקבר ואין כעסו ואיסורו ומיתתו לעולם ואני יכול לפייסו בדברים ולשחדו בממון אעפ"כ הייתי בוכה, ועכשיו שמוליכים אותי לפני ממ"ה הקב"ה שהוא חי וקיים וכו' ולא עוד אלא ששני דרכים לפני אחת של ג"ע ואחת של גיהנום ואינו יודע באיזה דרך מוליכים אותי ולא אבכה... בשעת פטירתו אמר להם וכו' והכינו כסא לחזקיהו מלך יהודה שבא. ולכאורה למה נזכר לבכות דוקא כשראה אותם, ועוד וכי עד כדי כך פחד ריב"ז שמוליכים אותו לגיהנום, ומה בא ללוותו דוקא חזקי' מלך יהודה. אלא ידוע שריב"ז ביקש בזמן החורבן את יבנה וחכמיה (גיטין נו, ב) והוא לא ביקש את בית המקדש, והגמ' אומרת ע"ז בגיטין את הפסוק "משיב חכמים אחור ודעתם יסכל", ואיהו סבר תפסת מרובה לא תפסת.

אז אמנם לבקש גם את ביהמ"ק וגם את יבנה וחכמיה זה תפסת מרובה, אבל אחד מהם הוא יכל לבקש, והוא הכריע שיבנה וחכמיה קודם לבית המקדש כי עם תורה העולם יחזיק מעמד גם בלי בית המקדש, אך בית המקדש בלי תורה לא יחזיק מעמד והכל עלול לקרוס, וליבנה וחכמיה זכות קדימה.

ועל זה רבי יוחנן חשש לנפשו, מי אמר שכך הייתי צריך להכריע, ואם היתה לו טעות חלילה חורבן ביהמ"ק בגללו... שיכל למנוע - ומזה הוא פחד, ולכן כשהוא ראה את התלמידים שזה "יבנה וחכמיה" הוא התחיל לבכות. ואז שלחו לו את חזקיהו מלך יהודה, שחז"ל אומרים בסנהדרין (צד, א, פ' חלק) בקשו למנות את חזקיהו למשיח ואת דורו של חזקיהו לדורו של משיח. באה מדת הדין וקטרגה, דוד שהרבה לפניך שירות ותשבחות לא עשית אותו משיח, חזקיהו שעשית לו כאלו נסים גדולים עם סנחריב ולא אמר שירה לפניך תעשהו משיח!?

ולמה באמת חזקיהו לא אמר שירה?... כיון שבזמנו היתה התמדה גדולה מאד... אש להבה... הוא נעץ חרב בבית המדרש ואמר כל מי שלא עוסק בתורה יידקר בחרב! ובדקו מדן ועד באר שבע ומגבת ועד אנטיפרס ולא מצאו איש ואשה תינוק ותינוקת שאינם בקיאים בהלכות טומאה וטהרה! כל הארץ היתה מליאה בתורה! עולם שלם של התמדה! **אם הוא יכניס לבית מדרש דבר נוסף כמו שירה, זה יהיה על חשבון הלימוד וההתמדה תתרוּפּף... הכריע חזקיהו - לא אומרים שירה. לא מכניסים דבר חדש לבית מדרש על אף המחיר הכבד.**

ולכן שלחו לרבי יוחנן בדוקא את חזקיהו כדי להרגיע אותו ולומר לו - צדקת! כי הבית מדרש הוא הקיום של העולם! וכל עוד שאין תורה בבית מדרש, העולם חרב. זה לא רק וורט, זה מאד מחייב ומאד מפחיד.

"עולם הישיבות" זה המרכז של החיים, זה הצומת של החיים.

ומאידך גיסא, מרן ראשי הישיבה הגאון רבי ברוך דוב פוברסקי שליט"א מביא שכתוב בילקוט (תתקפ"ב) "הביאני המלך חדריו אלו חדריו גן עדן, הביאני המלך חדריו אלו חדריו תורה". ומדייק הגרבי"ד, לא כתוב חדריו גן עדן וחדרי תורה, אלא **זה דבר אחד.. מי**

שיושב ולומד נמצא בגן עדן... לא צריכים לספר שברחוב זה הגיהנם, אבל בחיידר, בבית מדרש, זה חדרי גן עדן! מתיקות של תורה, אהבה של תורה, כל חיבור לקדושה מרומם! בחור שנמצא בישיבה ושומר על סדרי הישיבה הוא מרומם.
"השבתתי" בבית ה' מביא ל"לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו".
מהו האסון האמיתי...

שני הבחורים ע"ה למשפחת שפיגל למדו בישיבת תפרח. באו אל הרה"י הגאון רבי אביעזר פילץ שליט"א וספרו לו שיש בישיבה בחור שהיה מאד קשור לאחד האחים, והוא נשבר מאד... זה ממש מפריע לו ללמוד...

רה"י הג"ר אביעזר שליט"א קרא לו ואמר לו תשמע, זה היה אסון נורא שהם טבעו. אבל זה לא אסון אמיתי, כי כלנו יודעים שכל מאן דעביד רחמנא לטב עביד. אלא שלנו זה נראה כך ולכן בחז"ל יש הלכות אבילות, על אף שכל מאן דעביד רחמנא לטב. אבל את האמת אנו יודעים שזה לא אסון אמיתי, ואחרי מאה ועשרים גם נבין למה זה היה לטובה. **אבל יש אסון גדול ואמיתי, דוקא שם אנשים לא יודעים שזה אסון... בחור שלא נהיה תלמיד חכם! זה אסון אמיתי.** ואנשים לא יודעים כמה זה אסון נורא... ועיקר הזמן לעבוד על זה, זה כשהוא לומד בישיבה.

המשיך הגאון רבי אביעזר, השוויגער שלי ע"ה בת הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל היתה מספרת שהיא הכירה את מרן הרב שך זצ"ל מסלוצק, ומעולם לא ראו את הרב שך בלי הדף גמרא. **לא היה שום מאורע או מסיבה בישיבה שהרב שך לא השתתף. תמיד הוא הגיע, אבל הוא ישב בסוף עם הגמ' ולמד. כשאחד מונח בלימוד הוא יכול להגיע להיות גדול ממש, ומי שלא מונח בלימוד זה האסון האמיתי.** ולכן היצחק"ר רוצה להפריע לנו מכל כיוון, וע"ז צריך לעבוד חזק לא להישבר ולא להיכנע לו ולהמשיך לגדול.

אנחנו צריכים לדעת, כל כמה שאנחנו מקבלים על עצמנו יותר שיעבודא דאורייתא, כמה יהיה יותר סייעתא דשמיא. אתה מרומם!

היה סיפור כעת שמאד תפס אותי:

אחד הנגידים שעוזרים לישיבה באמריקה, ואף סייעו בהוצאת הספר "ארחות חיים" החדש - נפטר להם בן צעיר שמואל חיים שאר ישוב - שיינרמן ע"ה. ילד בן ארבע עשרה בערך, שבגיל שנתיים וחצי גילו אצלו את המחלה הנוראה רח"ל, והוא סבל למעלה מעשר שנים מהמחלה. הוא בילה הרבה מאד זמן בבתי חולים, והוא עמד בייסורים בגבורה! איזה כוחות היו לו, זה פלא.

הוא היה במחלקת ילדים. באמריקה, האלילים שלהם זה שחקני כדורגל מפורסמים. כל אותם השחקנים - "רמי המעלה" שכל אמריקה רועשת מפניהם הואילו בטובם לבוא לבקר במחלקת ילדים ולשמח את הילדים החולים. הם רצו להיכנס גם אליו לחדר, הוא התחיל לרעוד, אבא... אל תכניס אותם! אני לא רוצה!!!

שאל אותו אביו, מה יש... אמר לו, **היד שלי לחצה את היד של מרן רבי חיים קניבסקי זצ"ל, איך אני אטמא אותה?!... זה יד שלחצה את היד של שר התורה! ולא נתנו להם להיכנס...**

יד שלחצה יד של ר' חיים קדושה ומרוממת - אי"א לחללה.

אחד שנמצא בבית מדרש - אתה מרומם!!! כמה צריך להיזהר לא לחללה.

"ובת כהן כי תחל לזנות את אביה היא מחללת באש תשרף", אפילו הבעול שלה לא חייב שריפה כמוה, רק סקילה, כי היא את אביה היא מחללת... את בדרגה יותר גבוהה... בת כהן.

ואומר הגר"י ניימן זצ"ל, בני תורה אתם שייכים למקום יותר גבוה... כמה צריך לזהר... זה לא רק שהיד שלכם לחצה את רבי חיים, אתם "רבי חיים" קטנים!!!

הארת פנים ברוחב לב...

הגמ' ביבמות (סב, ב) אומרת שתלמידי רבי עקיבא מתו בפרק אחד מפני שלא נהגו כבוד זה לזה.

בואו נראה ארבעה פשטים מה העבירה הגדולה שמחירה כ"כ כבוד שבגלל זה חייבים מיתה...

שני פשטים יותר מפורסמים: פשט אחד, כך אומרים רבי חיים שמואלביץ זצ"ל ומרן רה"י זיע"א הם אומרים בין אדם לחברו זה אש. ואש שורפת, כל פגיעה בשני אפילו אם יש כוונה לטובה או לא, זה סכנה, באש לא משחקים.

רבי אייזיק שר זצ"ל היה אומר בסלבדוקא, שם כולם היו עניים מרודים... אתם כאלו גבירים!!! יום שלם אתם נמצאים בין חברים, כמה חסד אתם יכולים לעשות... להגיד בחיך בוקר טוב... לדבר באכפתיות אמיתית, מה שלומך, מה חסר לך, יש לך חברותא... גבירים!

המשיגה הגאון רבי דן סגל שליט"א אמר בהספד ב'אמרי משה': כשדבר על בין אדם לחברו, אל תהיו קמצנים... **תפרגנו ברחבות! מה אכפת לך עוד כמה מילים טובות... תן לו את ההרגשה הטובה, זה יעלה לך כסף?!... כמה שיותר להחמיא לשני שירגיש טוב.**

בייסוד ושורש העבודה' בהקדמה מביא את החומר שמילה טובה שאפשר להגיד ומונעים אותה, וכמדומה שאומרים בשם רבי אברהם מרדכי מגור זצ"ל, יש נגעים טמאים ויש נגעים טהורים. מה הענין ב"נגעים טהורים"?... נגעים טמאים באים על לשון הרע, ונגעים טהורים באים על מילה טובה שיכלת לתת ולא נתת... על חוסר פרגון שיכלת לפרגן... זה הבין אדם לחברו. אנחנו יודעים כמה מרן רה"י זיע"א היה מרבה לדבר על זה.

הפשט השני אומרים רבי אהרן קוטלר ומרן שה"ת רבי חיים קניבסקי זצ"ל, תלמידי רבי עקיבא היו צריכים להיות המנהיגים בדור הבא. מנהיג שיש לו אפילו חיסרון קטן - הוא יגדל דור שלם על טעויות. אצל מנהיג זו סכנה, אי"א להשאיר אותו בחיים.

לדעת להעריך כל סברא...

יש עוד מהלכים (פחות מפורסמים):

מהלך אחד שמעתי מהגר"א וינטרויב זצ"ל, הזמן הזה הוא זמן מסוגל שמקפידים בו יותר על כבודה של תורה. וע"י מנחות (סח, ב). ונתבונן בלשון חז"ל ביבמות שלא נהגו כבוד זה לזה, ובל' הילקוט קהלת שהבאנו שהיתה עיניהם צרה בתורה זה לזה?

אומר הג"ר משה שמואל שפירא זצ"ל דבר מאד אמיתי: הגמרא בב"מ (לג, א) אומרת: "אמר עולא, תלמידי חכמים שבבבל עומדין זה מפני זה וקורעין זה על זה". אומר רש"י - עומדין זה מפני זה - "כדין תלמיד לרב, לפי שהיו יושבין תמיד בבית המדרש יחד ומקשיין ומפרקיין וכולם לומדים זה מזה".

כתוב פה שהכבוד לבן תורה, כאשר נמצאים יחד בבית מדרש ופעם אני אומר סברא ופעם הוא אומר סברא, כבר נהגו קימה כדין תלמיד לרב.

שהיתה עיניהם צרה בתורה זה לזה, קשה מאד לבחור ולאברך לחשוב שהחברותא שלו הוא גם כמו הרב שלו... וזה צרות עין. פעם אתה אומר סברא טובה ופעם הוא אומר סברא טובה. אפילו אם אתה אומר רוב הפעמים והוא אומר מעט, אבל גם אז הוא נהיה רב... חביבות של תורה - אין לה גבול!

נתאר לעצמנו אם אדם יתן לי "פעם בחיים" מיליון דולר. רק פעם אחת! אני לא ישכח את זה עד מאה ועשרים. אפילו אם כבר עברו שבעים שנה... כי זה מיליון דולר. אתה יודע מה זה סברא בלימוד...?

מילה אחת של תורה...

הגמרא בנדרים (נ, ב-נא א) מספרת שרבי עביד ליה הילולא לרבי שמעון בריה, כתב על בית גנא - בית החתונות - עשרים וארבעה אלף ריבוא דינרים. ריבוא זה עשרת אלפים, אלף ריבוא זה מיליון, דהיינו עשרים וארבעה מיליון דינרים. אין לנו הסבר אחר לסכום הגדול, אלא אם כן שרבי היה נשיא ישראל ואחרון התנאים מחבר המשניות, לא היה מי שלא השתתף שם...

הגמ' מספרת שרבי לא הזמין את בר קפרא בגלל שהוא היה מבדח את הציבור, ואם רבי הקדוש היה מחייך זה היה חורבן לעולם! חתנו של רבי בר אלעשה לא ידע שרבי במכוון לא זימן את בר קפרא, והוא הזמין אותו. אמר בר קפרא לבתו של רבי, מה את חושבת יהיה (בלשוננו) האטרקציה של החתונה, וכשלא ידעה

להשיב אמר לה, אני אשתה יין ואביך ירקוד לפני ואמא שלך תגיש לי כוס יין.

דבר הזוי לחלוטין שאלולא בר קפרא אמרו לא היינו מעלים אותנו בקצה דעתנו...

בר קפרא הגיע לחתונה ועמד בתור כמו כולם... כשהגיע תורו, הוא שאל את רבי מאי "תועבה" שכתוב בפסוק: כל מה שרבי אמר לו - בר קפרא דחה. עד שרבי אמר לו תפרש אתה! אמר בר קפרא בשמחה, אבל יש מחיר... ומה? אני אשב על הכסא ואתה תרקוד לפני, ואשתך תבוא למזוג לי כוס יין. באותו רגע רבי קם והתחיל לרקוד, הוא שלח לקרוא לאשתו שתמזוג כוס יין לבר קפרא... ואז בר קפרא הסביר תועבה - תועה אתה בה (מניח היתר ותופס איסור). עוד לא הספיקו להרגע ממשיך בר קפרא ושאל "תבל" מהו? ... [כל אלו לשונות שנאמרו בפרשת עריות] כל מה שרבי ניסה לתרץ בר קפרא דחה, עד שרבי אמר תפרש אתה. ושוב, הסיפור חוזר על עצמו... אני לא אומר בחנם. מה השכר? ... אותו המחיר... אני אשב אתה תרקוד לפני ואשתך תמזוג לי כוס יין. ומיד רבי קם לרקוד ואשתו מזגה כוס יין, והסביר בר קפרא: "תבל הוא", תבלין יש בה?! מאי שנא ביאה זו מכל הביאות... אחרי זה, בר קפרא המשיך לשאול, "זימה" מאי היא? ושוב, רבי מנסה לתרץ ובר קפרא דוחה, עד שרבי מבקש מבר קפרא לפרש, ורבי רוקד ואשתו מוזגת, ובר קפרא מסביר "זו מאי היא", לא ידוע ממי היא מתעברת.

בר אלעשה - חתן רבי לא יכל לסבול את הזילותא של חמיו, קם ויצא יחד עם אשתו משם.

אני תמיד - זה לא יפה לומר - אבל היה לי הרגש של בעלי בתיים... כאב לי, אמנם כל הכבוד לבר קפרא, אבל זו חתונה של רבי והיא קצת נפגמה בגללך...

עד שפעם מישוהו הראה לי שכתוב במהרש"א בברכות (ו, ב) - אגרא דבי הילולא מילי - כפרשיי לשמח החתן בדברים, וכההיא דבר קפרא בהילולא דרשיי בריה דרבי רבי ובר קפרא בנדרים נא, א.

זה עיקר השכר של חתונה. מילי... מילה אחת של תורה... וזה שיא השמחה לחתן. וגם, זה נראה לי נוטריקון... תועה אתה בה... תבלין יש בה... ועל זה - החתן שמח! זה אגרא דבי הילולא, עוד מילה אחת של תורה, שידעו אז גודל ערכה. [וכמו שנקח דרך דוגמא - אם יודיע היום לאחד שזכה במיליון דולר - כל האווירה מיד תתרומם].

אם היית יודע מה זה שחברותא אומר לי סברא אחת טובה... זה עוד סברא שלא ידעתי!!! כל סולם הערכים שלך היה אחרת.

וזה הזמן שמקפידים על כבודה של תורה, וזה גמרא במנחות (סח, ב).

המשגיח רבי דן סגל אמר בהספד על מרן הסטייפלער זצ"ל שיש בישיבות שיעור פתיחה, בו אומרים את היסודות של הסוגיות ומכניסים אותך לסוגיא.

אם זה שיעור פתיחה של הראשונים - זה בטח משהו עוצמתי... ואם זה במסכת בבא קמא - כל כך הרבה סוגיות שיש לדבר עליהם... ואיך היה שיעור הפתיחה בראשונים, והנה פותחים את התוספות הראשון בבבא קמא, מה תורף דבריו על הסוגיא? ... אית דוכתא דתני הן ואית דוכתא דלא תני "הן". מילה אחת של תורה.

החביבות היא על כל מילה של תורה... החברותא שלך אומר לך סברא אחת שלא ידעת... תקום בפניו! העשרת אותי...

אנחנו מכירים את זה גם מהגמרא בהוריות (יב, ב) כתוב שרב פפא היתה לו שאלה משיח שנצטרע מהו באלמנה, ולא ידע. הוא שאל את רב נחמן ורב נחמן שתק לא הוה בידיה. ופעם אחרת רב פפא התקשה באותה שאלה, אמר לו הונא בנו של רב נחמן תנינא אין לי אלא שעבר מחמת גריו מחמת מומין מנין? ת"ל והוא. **קם רב פפא, נשקו בראשו, ונתן לו את בתו לאשה.** מה הוא בס"ה אמר לו? ... לא לומדות ולא כשרון... רק ברייתא אחת שהוא לא ידע, וזה גם לא הלכה למעשה כי כבר אין משוח ואין נצטרע. אבל זוהי אהבת תורה שהיתה להם... החזון אי"ש מביא את זה בתור דוגמא לאהבת תורה. אין גבולות מה זה שמחה של תורה, מה זה כל מילה של תורה. וזה מה שאנחנו צריכים היום... ולכן כשהם לא מיצו את גודל ערך של חברותא זה גובה מחיר כבד...

פעם כשבחור הגיע לקמניץ ברכבת אמר רבי ברוך בער, שכולם ייצאו לקראתו! זה שמחה עולמית!!! בן תורה... [כנראה זה היה בבין הזמנים או בדאציה] כולם יוצאים לקראתו... בן תורה מגיע... יש על זה הרבה סיפורים, ונאמר סיפור אחד שסיפר לי הדוד רבי אליהו מישקובסקי זצ"ל, שהיה יהודי בעה"ב שהבת שלו התארסה עם בחור ישיבה (לפני כשמונים שנה) והוא היה בעל כישרון גדול. אחרי זה נודע לדוד שהבחור הזה סבל פעם מבצרות נפשיות רח"ל, בצורה שחייבים היו להודיע את זה. והודיעו לו לאבי הכלה.

אמר לו אותו יהודי - יהודי פשוט אבל עם הרבה אהבת תורה: אם היית מספר לי את זה לפני השידוך אתה מבין שלא הייתי עושה את זה, אבל אחרי שכבר נסגר השידוך - **אני לא אבייש בן תורה!!** ואמר לי הדוד, אותו חתן מאז ועד סוף ימיו היה בריא ושלם, היו להם ילדים טובים, בית של תורה, אבל האש היוקדת של האב עולה למעלה ראש - אני לא מבייש בן תורה!!! [אני לא יודע מה ההלכה אומרת במקרה זה, אבל זה מושגים של יהודי של פעם...]

יש הרבה להרחיב במושג הזה מהו בן תורה ולדעת להעריך בן תורה.

בני לגיונו של מלך

הדבר האחרון שאנחנו צריכים לדעת זה מה שדיברנו על בת איש כהן, את אביה היא מחללת.

דבר פשוט "שלא נהגו כבוד זה בזה" זו תביעה מיוחדת שהיתה על בני תורה שגבה מחיר כבד כזה, הגמרא אומרת בשבת (לד, א) ואמרו זונות מפרסות זו את זו תלמידי חכמים לא כל שכן.

מבן תורה תובעים הרבה יותר. אתה לא יכול להביא דוגמאות מאף אחד... "את אביה היא מחללת", אתה, הכי קרוב לקב"ה! **אתה הבן הכי קרוב, אתה נמצא במלכות של תורה. ואם אתה מחלל את עולם**

התורה - זה פחד. וכן הראוני בתשב"ץ (סוף ח"א תשו' קע"ד).

סיפר לי הרב ליברמן שליט"א (הם כמה אחים גאונים) הם בבחורות באו משווייץ לישיבת פוניבז', וקרה פעם שבביה"ז הוא קם קצת מאוחר, ולא הספיק את המנין הראשון, אבל זה עדיין היה בזמן ק"ש הראשון. אמא שלו גערה בו מה יגידו הבעלי בתיים? ... אלו שקמים לעבודה מתפללים מוקדם, ואתם ישנים? ...!

בן תורה צריך להוות דוגמא. ולראות שכבוד שמים וכבוד בן תורה יתרבה. נהיה בני לגיונו של מלך, נקדש שם שמים, ונקבל את התורה מאהבה! אמן.

לע"נ

הגאון הגדול רבי דוד בן ר' שמעון הקשר זצ"ל

בעל ה"שירת דוד" ומראשי ישיבת 'קול תורה'

נלב"ע ט"ז אייר תשנ"ז

תנצב"ה

לע"נ

הרבנית חנה ורשב"ץ ע"ה א"ח להג"ר נח שמעוניץ (מינסקר)

ובזו"ש - להג"ר שמואל דוד ורשב"ץ זצ"ל

ובת הגר"ח מיישקובסקי זצ"ל - אב"ד קרייניק

אם ישיבת "כנסת חזקיהו" בכפר חסידים

שמסרה נפשה עשרות שנים לישיבה ובניה

נלב"ע ל"ב בעומר תשע"ב תנצב"ה

ניתן לשמוע את השיחה ביום שלישי בערב ולאחמ"כ בשידור חוזר וכן שיעור דף היומי ועוד, בקו השיחות שמספרו 074-740-3629

ניתן לתרום לגליון מכל עמדות נדרים פלוס ברחבי הארץ באמצעות לחצן קופות נוספות בחיפוש יש להקיש ארחות חיים או קוד מוסד 1000729

כמו"כ ניתן לתרום דרך המערכת הטלפונית הממוחשבת נדרים פון בחיגו לטלפון 037630585 שלוחה 2071 או במספר פלא' 053-415-3025

כל מי שיכול לעשות הוראת קבע אפילו של כ5 ש"ח תבוא עליו ברכה, וכל המוסיף... ניתן לקבל את הגליון במייל: 4166058@gmail.com

שיחה מהגאון רבי זאב פהן שליט"א

פרשת בהר בחוקתי

עמל התורה - יסוד בנין האדם

קריאת התוכחה לעורר על ענין עמל התורה

מבואר בגמ' [מגילה ל'] שקודם שבועות צריך לקרוא את התוכחה של פרשת בחוקתי, והטעם מבואר בגמ' שהוא כדי להשיג תכלה שנה וקללותיה, משום שבעצרת הקב"ה דן על פירות האילן, ואותו הדבר מבואר בגמ' לגבי ראש השנה שצריך לקרוא קודם ר"ה את התוכחה של פרשת כי תבוא כדי שתכלה שנה וקללותיה, והנה לגבי ראש השנה הדברים מובנים שהמשפט של ראש השנה צריך הכנה של התעוררות לשכר ועונש וזה נלמד מהתוכחה של פרשת כי תבוא, אבל לפני שבועות צ"ב מה הענין בקריאת התוכחה, וביאור הדבר הוא כמבואר בשל"ה בשם התולעת יעקב שביאר את מה שכתוב במשנה שבעצרת נידונים על פירות האילן, שמלבד הפשט הפשוט בזה שהוא על פירות האילן ממש, הכונה בזה גם למשפט על תלמוד תורה, ופירות האילן הוא הנשמות, שיש משפט על כל אחד ואחד היכן אנחנו עומדים בת"ת שלנו, וזהו הביאור בדברי הגמ' שצריך לקרוא פרשת בחוקתי קודם שבועות, שהוא הכנה למשפט על התלמוד תורה, [ואמנם השל"ה לא מביא דברי הגמ' האלו, אבל כך הביאור לפי דבריו].

ואמנם לא נמסר לנו מה הנקודה ומה הפרט שעליו הדין, אבל אם קבעו שהתוכחה של הפרשה היא ההכנה, קרוב לומר שמתגלה בזה שמה שנאמר בתוכחה זו היא ההכנה למשפט, ועל ענין זה הדין.

והנה רש"י מעתיק מהתו"כ שהצדדים של השכר והעונש שתלתה התורה ב"אם בחוקתי תלכו", הכוונה בזה הוא "שתהיו עמלים בתורה", ומבואר בזה שהתעוררות של התוכחה היא להבין מה הרווח שמשגיגים ע"י שעמלים בתורה ומה ח"ו מפסידים אם לא עמלים בתורה.

"אם בחוקתי תלכו" שתהיו עמלים בתורה, זה ההקדמה לברכות של הפרשה, וזה ההקדמה של העונשים והתוכחה, שהכל תלוי בעמלים בתורה, וביסוד זה תלוי כל בנין האדם וכמו שמבואר ברש"י לא למד ולא עשה וכו'. עמל התורה הוא יסוד ההצלחה בחיים, שכשיש עמל התורה מגיעים לכל המעלות וכשחסר עמל התורה חשופים לכל החסרונות, וזהו חידוש אבל כך התורה מגלה לנו.

עמל התורה - התמדה בתורה מתוך ויתור על עונגי עוה"ז

ומה עמל התורה, הפשטות בזה הוא כמבואר בחז"ל במדרש תנחומא פרשת נח [הרב מפונבין] ז"ל היה רגיל להביא דברי חז"ל אלו כהקדמה לזמן חורף, וזה נוגע לכל השנה ונוגע לעניינינו עכשיו] וז"ל "תורה שבכתב כללות ותורה שבע"פ פרטים תורה שבכתב מעט ותורה שבע"פ הרבה ועל שבע"פ נאמר ארוכה מארץ מדה ורחבה מיני ים", והיינו שבתורה בע"פ הכמות שלה היא בגדר של בלי גבול, וידועים דברי הגר"א ש"ארוכה מארץ מדה" אין הכוונה שהשעור של כדור הארץ הוא פחות מהשיעור של התורה, אלא "מדה" הכוונה קנה מדה שלפי זה אומרים את השיעור של הדבר, שיש דבר שנמדד באצבעות, ויש דבר שנמדד באמות, ויש דבר שנמדד במיל, לפי גודל הדבר הנמדד קובעים

באיזה יחידה הוא נמדד, ומה היא המדה שהיא הבסיס שבזה מודדים את האורך של התורה, ע"ז נאמר "ארוכה מארץ מדה" והיינו שכל כדור הארץ לא יכול לשמש כמדה המשמשת למדידת האורך של התורה שבע"פ, וזה בגדר של בלי גבול.

וממשיכים חז"ל ואומרים "על זה נאמר לא תמצא בארץ החיים, וכי בארץ המתים תמצא, אלא לא תמצא אצל מי שמבקש עונג בעולם תאוה וכבוד וגדולה בעוה"ז, אלא במי שממית עצמו עליה שנאמר אדם כי ימות באוהל, כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל וכו'", מי שמחפש עונגי העולם, תאוה וכבוד לא יכול להצליח בלימוד התורה, והנסיגה הגדולה הוא הכבוד, הרבה מוכנים לוותר על תאוה ועונג אבל לא על כבוד, וממשיכים חז"ל "לפי שלא כרת הקב"ה ברית עם ישראל אלא בשביל תורה שבע"פ וכו'", ויש עוד אריכות דברים שם לבאר שא"א להשיג תורה שבע"פ רק ע"י העמל והויתור על עונגי עוה"ז וזהו עמל התורה.

הדבר הראשון בעמל התורה הוא ההתמדה בתורה וכפי שראינו בדברי חז"ל אלו שעמל התורה נצרך בגלל רבוי הפרטים של התורה שבע"פ, אבל ישנו עוד חלק בעמל התורה, הגמ' במנחות אומרת אבימי איעקר ליה מסכתא - הוא שכח מסכת מנחות, והלך לתלמיד שלו לרב חסדא שלימד אותו מסכת מנחות, וביקש ממנו שילמד אותו מסכתא זו, שואלת הגמ' מה הענין שהוא הלך לתלמיד, וכי לא מספיק הקושי שהרב הולך לתלמיד לבקש ממנו שילמד אותו, וכי זה לא מספיק הכנעה, מתרצת הגמ' שהוא עשה זאת כדי שיזכה ע"י ליותר סייעתא דשמיא, ומפרש רש"י למה הוא יזכה בזה ליותר סייעתא דשמיא, משום יגעתי ומצאתי תאמין, מצאתי זה הסייעתא דשמיא, מציאה אינה פרי העמל אלא מתנה וסייעתא דשמיא, וזה זוכים ע"י יגעתי, ולכן אבימי לא הסתפק בזה שלמד מהתלמיד שלו, אלא הוסיף להתגבר על הקושי הנוסף ללכת לתלמיד שלו כדי לזכות יותר לתורה, וזהו ג"כ בכלל עמל התורה, כל שבירת מדות בשביל ללמוד תורה זה עמל התורה. זהו מה שאנחנו צריכים לדעת לפני המשפט על פירות האילן, שהוא משפט על חלקינו בתורה.

התעניינות בדברים אחרים מפסיד את ההצלחה בתורה

פשוט שכדי לקבל שייכות עם זה צריכים לעשות את הדברים שזה חלקים של עמל התורה. הדבר הראשון זה התמדה, יש ב"ה מתמידים גם בדורנו אבל צריך לדעת שיש דברים שעוקרים את ההתמדה, המושג של מעלה הוא לפי הציבור שהאדם חי בו, ידועים הדברים שהחזו"א אמר שאנחנו לא נתבעים על ביטול תורה של דקות, והכוונה היא שכך הוא דרגת הדור בכללות אבל לא שאין מי שלוקח אחריות על ביטול תורה של דקות, אמנם לא בזה העבודה מתחילה אלא כל אחד צריך לדרוש מעצמו שכשאנחנו לומדים לנצל את הזמן, שהלימוד יהיה בניצול הכוחות שלנו, התמדה לא מתחילה ברבוי הזמן אלא בניצול

הזמן, שהזמן שאנחנו לומדים יהיה קדוש לריכוז הראש ללימוד, אם הראש מלא בדברים אחרים אז חסר בהתמדה. כדי להיות מתמיד צריך לחשוב מה אני עושה כדי שהראש שלי יהיה פנוי לתורה, כל התעניינות בכל דבר אחר מוריד את השיעור של ההתעניינות במה שאני לומד, מפני שהראש תפוס בדברים המעניינים אותו, כדי לזכות לידיעת התורה צריך את העמל התורה הזה למעט להכניס לראש ידיעות שלא מועילות לגדול בתורה ויראת שמים.

דוד המלך התפלל להקב"ה "אתה ה' תשמרם מן הדור ז' לעולם" ומגלים לנו חז"ל שהבקשה הזו היתה על ילדים שיש להם מ"ט סברות לטמא ומ"ט סברות לטהר, ילדים מחוננים בצורה מופלגת, ודוד המלך מבקש שיהיה עליהם שמירה, כי הם נאבדים, כשהם צעירים רואים את הכישורים שלהם בצורה מופלגת ואח"כ לא מוצאים אותם, היכן הם נאבדו, על זה אומר דוד המלך "מן הדור ז' מה שמאבד אותם זה "דור ז' דור של דלטורין, יש בדור דוברי לה"ר, וילדים אלו מתענינים במה שמדברים על אדם זה ועל אדם זה וזה המפסיד אותם, היום זה מגיפה שכל הידיעות הם חשופות לכל אחד ואחד ומי שחולה במחלה זו שהוא חייב לדעת כל מה שקורה הוא מתמלא בידיעות של לה"ר ומחלוקת. כל ידיעה כזו מונעת את ההצלחה בתורה, וזה מאבד את הילדים המוכשרים שלא יגדלו כמו שבכוחם לגדול.

עמל התורה מחייב לא להיות חשוף לדברים שלא צריכים לדעת, וההתעניינות בדברים אחרים מפסיד את ההצלחה בתורה, ואם יגידו שיש דברים שחייבים לדעת, המשגיח ז"ל היה אומר על זה [ואפי' בזמני מלחמה] שמה שחייבים לדעת זה מגיע לאדם, ולא צריך לעשות שום דבר בשביל זה, ומה שלא מגיע לאדם הוא לא חייב לדעת וק"ו בזמן שאין מלחמות ואין סכנות.

צריך לקבוע לא להחשף לדברים שהם לא לתועלת בנין הת"ח, ואמנם זה עמל, אבל זה עמל שנדרש עוד לפני העמל במובן הפשוט, וזה עמל התורה.

עמל התורה כולל לימוד המוסר

חז"ל מגלים לנו עוד דבר נוסף בעמל התורה, כתוב בתו"כ "אם בחוקתי תלכו" מלמד שהמקום מתאוה שיהיו ישראל עמלים בתורה, וכן הוא אומר "לו עמי שומע לי ישראל בדרכי יהלכו וכו'" "מי יתן והיה לבבם זה ליראה אותי וגו'" מלמד שהמקום מתאוה שיהיו ישראל עמלים בתורה עכ"ד, והנה כשלומדים דברי חז"ל יש לשאול שבתחילת הדברים כתוב על עמל התורה, אבל הפסוקים שמביאים חז"ל אינם מדברים על עמל התורה, והצד השווה שמבואר בכולם הוא רק ענין זה שהמקום מתאוה לדברים הנעלים, ובפשוטו היינו אומרים שבאמת כוונת חז"ל להביא רק נקודה זו שמצינו שיש מושג שיש דברים שהקב"ה מתאוה להם, וממילא אפשר לפרש גם כאן אם בחוקתי תלכו שהכוונה שהקב"ה מתאוה שיהיו ישראל עמלים בתורה.

אמנם לא זה הפשט בחז"ל כי בסוף הדברים מסכמים חז"ל "מלמד שהמקום מתאוה שיהיו ישראל עמלים בתורה", ומבואר שזהו המסקנא הנלמדת מכל הפסוקים, ורואים מזה כמו ששמעתי מהמשגיח ז"ל ש"יהיו עמלים בתורה" זה כולל לימוד המוסר [ואי"ז בדיוק הלשון

שאמר אבל זה תוכן הדברים], והכוונה בזה שאם רוצים להגיע למעלת עמל התורה צריך לצרף לימוד המוסר עם עמל התורה.

ואמנם צריך לבאר דבר זה, שאמנם לימוד המוסר הוא דבר חשוב מאד אבל מה הוא שייך לעמל התורה, והתשובה ע"ז ברורה, שהפסוקים שחז"ל מביאים כאן הם על דברים שנצרכים כדי להשיג ידיעת התורה והבנת התורה, אחד הדברים הוא מדותיו של הקב"ה "לו עמי שומע לי ישראל בדרכי יהלכו" הליכה בדבריו הוא מדותיו של הקב"ה, וכן יראת שמים "מי יתן והיה לבבם זה ליראה אותי וגו'", ודברים אלו הם התנאים לידיעת התורה ולהבנת התורה.

ויתכן שזו כוונת המשגיח ז"ל שעמלים בתורה כולל לימוד המוסר, כי מה שמונע את האדם מלהשיג תורה יותר ממה שהוא משיג במצבו כעת, זה משום חסרון בלימוד המוסר, וללמוד מוסר הכוונה ללמוד ע"מ להבנות מהמוסר, וזה המסייע ללימוד התורה.

וצריך לדעת שבלימוד המוסר יש שני חלקים, וכמו ששמעתי מהרב מפונבין זצ"ל שאמר בשם הח"ח שלימוד המוסר זה לימוד התורה, וכוונתו היתה שדברי המוסר המעוררים ומחנכים את האדם איך להיות בצורה נכונה, איך להיות עם יר"ש ומדות טובות, זה נקרא לימוד תורה. היה מקום לחשוב שזה רק הכשר מצווה, יש מצווה להיות יר"ש והלימוד איך להגיע לזה הוא הכשר מצווה, ועל זה אמר הח"ח שאינו כן אלא היות וזה לימוד איך מקיימים את צווי התורה זה ג"כ ת"ת.

אבל ישנו חלק נוסף של התגברות על רצונות וויתור על רצונות, כל הדברים שלימוד המוסר מעורר את האדם, התוספת יר"ש ומדות טובות שע"י לימוד המוסר הכל נצרך בשביל הת"ת, וזה חלק מעמל התורה, כל התגברות על רצונות נחשבות כעמל התורה, ולא רק התגברות על רצון להפסיק באמצע הלימוד שזה פשיטא שהוא עמל התורה, אלא אף התגברות על רצונות אחרים שנעשית על מנת שהוא יבין וידע את התורה ויכוון יותר לאמת זה עמל התורה. ובפרט התגברות על מידת הכעס שהיא עוקרת כל אפשרות לדעת ולהבין את התורה, כל עמל לעקור מידת הכעס כשעושה זה לשם כך זה חלק מעמל התורה.

דברים אלו הם ההכנה לפני שבועות לעסוק בעמל התורה בחלקים שהזכרנו, [ויש עוד חלקים בעמל התורה שלא הזכרנו] להשקיע בהתמדה, ולמעט בדברים המעוררים את התאוות והרצונות של האדם, ולא שאדם יקפוץ לדרגות גבוהות אלא כל אחד לפי דרגתו היכן שאוחז יכול לדרוש מעצמו להוסיף עוד מעט, וכדי להבין את סברות התורה נדרש התגברות על רצונות. זה עמל התורה שהוא המפתח לכל ההצלחה.

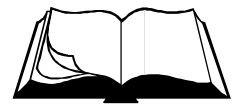
התפילה על תורה היא המקום לחזק את עמל התורה, מבקשים מהקב"ה פתח ליבי בתורתך, ואפשר לחשוב שהכוונה שהלב שלי יכוון לסברות אמיתיות בתורה, וזה נכון שגם זה נכלל אבל עיקר הפשט שהלב שלנו לא יהיה תפוס בדברים אחרים, ושהרצונות שלנו לא יהיו תפוסים בדברים אחרים.

זה מה שמוטל עלינו עכשיו, ואמנם זה נוגע לכל השנה אבל כפי מה שלמדנו מחז"ל זה מוטל עלינו במיוחד עכשיו לפני שבועות, בעיקר לחזק את ההתמדה וזה כולל גם את כל מה שהזכרנו, ובזה נזכה לסייעתא דשמיא.

נכתב ונערך ע"י אחד השומעים

מִי יֵדָע

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח').

גליון 585

שאלות המצויות וביאורי תפילה

אייר תשפ"ו

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהכ"נ צא"י "דברי שיר" ב"ב

אמר 'היום ל"ג בעומר'

◀ **שאלה:** בליל י"ח אייר אמר לחברו שיש לו בערב הדלקת "ל"ג בעומר", האם נחשב שיצא יד"ח ולא יכול לספור היום עם ברכה?
תשובה: איתא בשו"ע (ס' תפ"ט סעיף ד') מי ששואל אותו חברו כמה ימי הספירה בזה הלילה, יאמר לו: 'אתמול היה כך וכך', שאם יאמר לו 'היום כך וכך' אינו יכול לחזור ולמנות בברכה, ומפרש המשנ"ב (ס"ק כ"ב) שכבר יצא בזה ידי ספירה למאן דאמר מצוות אינן צריכות כוונה עיי"ש.

אולם כל זה אם אמר לו כמה ספירת היום, אבל כשאומר 'היום ל"ג בעומר' או 'הדלקת ל"ג בעומר' מוכח שאין כוונתו לספירת היום כלל, אלא כך הוא השם של היום כאומר 'חג ל"ג בעומר' (וכך אומרים אחד לשני: 'יש לנו טיול בל"ג בעומר'), ויכול לברך ולמנות בברכה. ועוד כיון שאמר רק את הימים בלי השבועות, יש לצרף מה שכתב בשעה"צ (שם ס"ק כ"ח) שיש לסמוך להקל כדעת הסוברים דכיון שרגיל לספור כל יום עם השבועות והיום אמר רק את הימים בלבד, מוכח שאין כוונתו לשם מצוה כלל, ויכול לספור בברכה.

פ' בהר בחקותי

◀ **שאלה:** בהרבה מקומות נוהגים שהבעל קורא עולה לקריאת התוכחה שהיא עלייה חמישית, מה יעשו אם הבעל קורא הוא כהן או לוי?

תשובה: בפי' בהר יעלו ו' אנשים, והשישי יחבר את שתי הפרשיות ויקרא עוד ג' פסוקים מפ' בחקותי עד 'וישבכם לבטח בארצכם' (עד שני בפי' בחקותי), והשביעי יעלה עוד ג' פסוקים (עליית שני בפי' בחקותי), והבעל קורא שהוא כהן או לוי יעלה "אחרון", מ"יואכלתם ישי" (עליית שלישי בפי' בחקותי) עד סוף הפרשה ('ביאור הלכה' סי' תכ"ח ס"ו ד"ה בפסוקים).

◀ **שאלה:** כשהמנהג שרב בית הכנסת או ראש הישיבה עולה בשבת ל"חזק", ולא רוצים שיפסיד את עליית "חזק", איך ינהגו כשהבעל קורא כהן או לוי?

תשובה: הבעל קורא יעלה לעליית כהן או לוי, ויקרא ברצף עד אחר התוכחה (101 פסוקים לכהן, או 83 פסוקים ללוי), ומשם ישלם את מנין העליות עד סוף הפרשה, וכן אם הקורא לוי ואין כהן, יעלה הלוי "ראשון" ויקרא עד אחר התוכחה כנ"ל.

תספורת בע"ש מברכין סיון

◀ לאלו הנוהגים היתר תספורת מרי"ח סיון, השנה שחל ר"ח סיון ביום א', יש אומרים שמותר להסתפר בערב שבת שלפניו (פמ"ג סי' תצ"ג א"א ס"ק ה' כמו כשחל ל"ג בעומר ביום ראשון), ויש אוסרים ("חכמת שלמה" שם, ולא דמי ל"ג בעומר עיי"ש כמה טעמים).

תפילת השל"ה בשבת

◀ **שאלה:** השנה (תשפ"ו) שחל ערב ראש חודש סיון בשבת, האם מותר לומר תפילת השל"ה בשבת?

תשובה: כיון שכולה רחניות, אפשר לכתחילה לאומרה בשבת (הגר"ח קניבסקי זצ"ל), וכן בשנת תשס"ט חל ערב ר"ח סיון בשבת והורה הגר"ש אלישיב זצ"ל לאלו שהיו ליד הקבר השל"ה שיכולים להתפלל את התפילה עם כל השמות של הילדים עליהם הוא מתפלל.

שיירי ספר תורה שנשרף

◀ **שאלה:** הייתי בוילנא וגבאי ביהכ"נ מסר לי חתיכת קלף של ספר תורה מפסוקי הקללות של פרשת בחקותי, שנשאר שם מהשואה לאחר שהנאצים ימח שמם שרפו את כל ספרי התורה, האם מותר לתלות את הקלף הזה במסגרת בבית הכנסת לזכר עולם, או חייבים לגונזו?

תשובה: החיוב לגנוז ספרי קודש או שיירי ספרי קודש, הוא בכדי שלא יבוא לידי ביזיון, אבל אם יש לו שימוש בדרך כבוד או אפילו לחזק בהם לבבות, מותר ועדיף לתלות במסגרת בדרך כבוד שיהיה חיזוק ולזיכרון עולם.

בירך ברכה אחרונה על יין, ושותה שאר משקים

◀ **שאלה:** עשה קידוש ושתה רביעית ופטר בזה את המשקה שישתה בהמשך, אח"כ בירך "שהכל" על דג, ולאחר מכן בירך ברכה אחרונה

"על הגפן", האם יכול להמשיך לשתות את שאר המשקים על סמך ברכת "שהכל" שבירך על הדג?

תשובה: הכלל הוא שיש פטר שאר משקים בין ברכה ראשונה (שו"ע סי' קע"ד סעיף ב'), ובין ברכה אחרונה (שו"ע סי' ר"ח סעיף ט"ז), לכן לאחר שבירך "הגפן" על היין לא היה צריך לברך ברכה על שאר משקים, וממילא ברכת היין האחרונה שפטר את היין פטר גם את שאר המשקים כאילו בירך עליהם ברכה אחרונה.

ולכן אף שבניתיים בירך "שהכל" על הדג הרי באותו זמן לא היה צריך ברכה על המשקים האחרים, ולא חלה עליהם ברכת "שהכל", ולכן לאחר שבירך ברכה אחרונה על היין ונפטרו גם שאר המשקים, אם רוצה להמשיך לשתות צריך לברך שוב ברכת "שהכל".

ברכת "משנה הבריות" על פיל וקוף

◀ **שאלה:** כשהולך לגן חיות ובדעתו לראות גם פיל וגם קוף, האם יברך ברכת "משנה הבריות" פעם אחת לאחר שראה את שתיהן או שיברך על כל חיה כשרואה אותה?

תשובה: יש לברך על כל חיה וחיה כשרואה אותה, ולא צריך לחכות עד שרואה את שתיהן (הגר"ח קניבסקי זצ"ל בשם מרן ה"חזון איש" זצ"ל).

לקדש עבור אחרים אף שעדיין לא קיבל שבת

◀ **שאלה:** מי שעדיין לא קיבל שבת, האם יכול לקדש בבית אבות מבעוד יום, עבור הנמצאים שם?

תשובה: איתא בשו"ע (סי' רע"ג סעיף ד') יכול אדם לקדש לאחרים אף שאינו אוכל עמהם, כיון שלהם הוא מקום סעודה, ואפילו הוא כבר יצא ידי קידוש, משום "כל ישראל ערבים זה לזה" (עיי' משנ"ב ס"ק י"ז-י"ח).

ב. כל זה משום שאצלו כבר שבת, והוא עצמו נחשב 'בר חיובא' בקידוש, אבל אם הוא עדיין לא קיבל שבת יש להסתפק אם נחשב בר חיובא להוציאם (הגה"ת רע"א סי' רס"ז).

ג. בשעת הדחק שאין מי שיכול להוציאם כגון בבית אבות או בבית חולים והוא גר רחוק משם, אפשר להקל ולסמוך על זה כיון שבידו לקבל שבת (כמובן מדובר לאחר פלג מנחה), ויכול לקדש עבורם אף שהוא עדיין לא קיבל שבת (שו"ת מנחת שלמה" ח"א סי' ג').

חלון שהתנפץ בשבת, ונשארו חלקי זכוכית

◀ **שאלה:** חלון התנפץ ועדיין נשארו בו שברי זכוכית, האם מותר להוציאם בשבת משום חשש היזק או שאסור משום מלאכת סותר?

תשובה: כתב הרמ"א (סי' ש"ח סעיף ו') שאם נשברו במקום שיכולים להזיק, כגון כלי זכוכית שנשברו על השולחן או במקום שהולכים מותר לטלטל את השברים כדי לפנותם שלא יזקו בהם, עיי' שם, דהיינו שהתירו בזה טלטול מוקצה.

אם התנפץ החלון ועדיין נמצאים חלקי זכוכית בתוכו, ויש חשש שיוזקו בו, אסור להוציאם בידים משום מלאכת סותר, ויכול להוציאם עיי' גוי, ואם אין שם גוי מותר לישראל להוציאם כלאחר יד, כגון ברגלו (הגר"ש איועראבאד זצ"ל שש"כ פי"ג ס"ק ק"י).

שימוש בניילון נצמד

◀ **שאלה:** האם מותר בשבת להשתמש בניילון נצמד או יש בזה משום איסור תופר?

תשובה: שימוש בניילון נצמד, אין בזה משום תופר אף שבשעת העטיפה נצמדות שכבות הניילון ונאחזות זו בזו, מ"מ אין הצמדתן והדבקתן נחשבת כהפיכתן לדבר אחד.

מ"מ פשוט שאסור לקרוע בשבת את הניילון מהגליל משום מלאכת קרוע בשבת, ואם מקפיד על מידתו אסור משום מלאכת מחתך (הגר"נ קרליץ זצ"ל).

גמ"ח חברים

◀ **שאלה:** גמ"ח חברים שאינו מלווה אלא למי ששילם דמי חבר, ורק עי"ז יש לו זכות הלוואה, האם מותר לעשות כן או יש בזה משום איסור רבית?

תשובה: מותר לתת דמי חבר לגמ"ח חברים אף שהוא נותן בזה רבית מוקדמת משום שקופת הגמ"ח היא קופת צדקה, והרבית אינה אלא רבית דרבנן, שהרי נותן אותה לפני ההלוואה. אולם היתר זה הינו בתנאי שבגמ"ח לא יתחייב להלוות בכל אופן אלא התורם נותן זאת גם אם בסוף לא ילווה מהגמ"ח. אם בשעת ההלוואה צריך לשלם דמי חבר כתנאי לקבלת ההלוואה למי שלא שילם עד עתה, אסור (ספר "ברית פנחס" פ"ב סעיף ל"ז).

גמ"ח ציבורי או פרטי

◀ **שאלה:** גמ"ח שהקדן שלו שייכת לכספי ציבור או שנעשה ע"י פיקדונות של אנשים, האם מותר להם להלוות ברבית דרבנן? **תשובה:**

א. גמ"ח שהקדן שלו שייכת לכספי ציבור מותר להלוות ברבית דרבנן, אבל גמ"ח פרטי השייך לאדם מסוים או גמ"ח ציבורי שהקדן מפיקדונות של אנשים פרטיים, אסור להלוות ברבית דרבנן.

ב. לכן אם באמצע ההלוואה מבקשים מהלווה ממנו לתרום עבור הגמ"ח, אם זה גמ"ח ציבורי מותר, אבל לגמ"ח פרטי אסור.

ג. אם בכספי הגמ"ח מעורבים כספי ציבור עם כספים של אנשים פרטיים, צריך שהגבאי יתנה שהכספים שהוא נותן ללווים שלבסוף יתנו רבית יהיו מהחלק של כספי הציבור שבגמ"ח, ואז מותרת רבית דרבנן, כל זמן שהלוואות אלו הן עד לגובה סכום כספי הציבור הנמצאים בגמ"ח (ספר "רבינו ברוך" עמ' כ"ג).

מכר מכונת ייבוש יד שניה

◀ **שאלה:** מכר מכונת ייבוש יד שניה, ואצלו היא עבדה מצוין, הילדים של הקונה הלכו להביא את המכונה מבית המוכר, ולאחר שהגיעה לבית הקונה, עבדה יום אחד והפסיקה לגמרי לעבוד, האם יכול הקונה לתבוע להחזיר את הכסף?

תשובה: היות שהילדים של הקונה סחבו את המכונה הביתה, והודו שיכול להיות שהמכונה קיבלה דפיקה בדרך (כידוע שמכונות אלו מאוד עדינות), עפ"י דין אי אפשר לחייב את המוכר משום מקח טעות, היות שיש צד גדול שהתקלה אירעה לאחר צאת המכונה מבית המוכר (ע"י ביה"ל ס' תרנ"ד ד"ה ועיינו), ובכל זאת אולי לפני משורת הדין יש לפשר ביניהם (וכדאי להביא מומחה לבדוק מה הסיבה שהמכונה לא עובדת), (הגר"י סילמן שליט"א).

גננת לקחה חופשה ללא תשלום ולבסוף לא יצאה

◀ **שאלה:** גננת תכננה לקחת חופשה ללא תשלום (חל"ת) כדי לנסוע לחו"ל, ופרצה המלחמה, ולמעשה היא לא נסעה, וגם היתה אנוסה מלעבוד, שאר הגננות קיבלו משכורת שלוש חודשים וחמישה אחוז (ע"פ הוראות ביה"ד של הגר"נ קרליץ זצ"ל ועוד), האם כיון שבסוף היא לא נסעה צריכה לקבל את התשלום?

תשובה: כתב הגה"ת רע"א (ח"מ ס' שלי"ד) בשם שו"ת רמ"א (ס' נ"ו) שאם חזר בעה"ב מלהשכיר, ואח"כ אירע אונס (שאפילו לא היה חוזר בו ג"כ לא היו עובדים והיה פטור מלשלם), צריך לשלם שכר נתחייב להם, ע"י שם. הרי מבואר שכאשר שיש סיבה לחייב וסיבה לפטור תמיד הראשון קובע.

לפי"ז בנד"ד כיון שכבר סיכמה שלוקחת חופשה נפטרו מלשלם, וכיון שבין כך לא היתה עובדת, כבר חל עליהם הפטור ואינה מקבלת תשלום על ימים אלו.

נתקע במעלית והזמין חילוץ ממכבי אש

◀ **שאלה:** נתקע במעלית וצלצל לטלפון החירום שתלוי על קיר המעלית, אך לא ענו לו, לכן צלצל למכבי האש והם חילצו אותו וחייבו אותו ב-650 ₪, הוא תובע החזר ההוצאות מהאחראי על המעלית, אך האחראי ענה לו שהיה באמצע התפילה ולכן לא היה יכול להיענות לקריאה, עם מי הדין?

תשובה: מסתבר מאוד שאפילו אם האחראי על המעלית קיבל את הקריאה, קורה שצריך לחכות שעה או שעתיים, ולכן אי אפשר לחייבו לשלם על התשלום למכבי האש (הגר"י סילמן שליט"א).

ביאורי תפילה

"מזבח חדש בציון תכין"

◀ **שאלה:** בתפילת ראש חודש אומרים: "מזבח חדש בציון תכין ועולת ראש חודש נעלה עליו", מדוע אין אומרים נוסח זה בתפילת שבת ויו"ט, שגם שם מזכירים קרבנות היום? **תשובה:**

א. קרבנות המילואים לעתיד לבוא יתחילו בראש חודש ניסן (רש"י יחזקאל מ"ה, י"א), נמצא שעולת ראש חודש תהיה הקרבן הראשון שיקריבו על המזבח לעתיד לבוא (ע"פ "אבודרהם" סדר ר"ח, ופירש ר"י בר יקר על התפילה, וביתר ביאור בספר "טעמא דקרא" יחזקאל מ"ח).

ב. משום שבכל חודש מהפכין אש של גהינום לרשעים, והמזבח והקרבנות מכפרין על אש של גהינום, לכך תקנו לומר בר"ח מזבח חדש וקרבנות וכפרה (סידור הרוקח).

ג. בראש חודש שהוא יום חול מותר לבנות מזבח, לכן מזכירים ענין בנין מזבח, משא"כ בשבת ויו"ט שאסור לבנות מזבח לא מזכירים

אותו (מובא בשם רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל), והעירו ע"ז דא"כ למה בחוה"מ לא אומרים כן, וי"ל דלא פלוג בנוסח של שלם רגלים.

ד. עוד י"ל מה שמזכירים "ועולת ראש חדש נעלה עליו", עפ"מ שכתב הרמב"ם (תמידין ומוספין פ"ו ה"ג) "ונותנין האיברים מחצי כבש ולמטה במערבו, ושל מוספין היו נותנין אותן מחצי כבש ולמטה במזרחו, ושל ראשי חדשים נותנין על המזבח מלמעלה בין קרן לקרן במקום הילוך רגלי הכהנים כדי לפרסמו שהוא ראש חדש", א"כ מדויק מה שאומרים רק בר"ח "מזבח חדש בציון תכין ועולת ראש חודש נעלה עליו", כי בכל התמידין והמוספין מניחים את האיברים על הכבש לפני שמעלים על המזבח, ורק במוסף ר"ח מעלים מיד על המזבח ("יקרא דאורייתא" פ' פנחס בשם "עלי ציון").

"ויחד לבנו לאהבה וליראה..."

◀ **שאלה:** "ויחד לבנו לאהבה וליראה..." הרי קי"ל (ברכות ל"ג): "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים?"

תשובה: מתפללים שהקב"ה יתן לנו את האפשרות לעבוד ולהתחזק ביראת שמים בלי הפרעות.

ברכת "נודה לך..." בברכת המזון

◀ **שאלה:** "נודה לך..." על שהנחת לאבותינו ארץ חמדה טובה... ועל שהוצאתנו ... מארץ מצרים", לכאורה ה"ל להודות על יציאת מצרים שהיתה קודם לכניסה לארץ ישראל?

תשובה:

א. הקב"ה הבטיח כבר לאברהם אבינו שנקבל את ארץ ישראל, וזה היה קודם ליציאת מצרים, ולכן מודים על זה ראשון.

ב. כל התכלית של יציאת מצרים היתה כדי להיכנס לארץ ישראל, ולכן מזכירים אותה קודם, וכעין זה כתוב ב"תורת משה" ל"ח חתם סופר" (ריש פ' כי תבוא).

ג. בברכת המזון כתוב בתורה "ואכלת ושבעת וברכת את ד' אלוהיך על הארץ הטובה אשר נתן לך", הרי כתוב בהדיא שם לברך על ארץ ישראל ולכן מודים קודם על מה שכתוב בפירוש בתורה.

ד. ברכה זו נקראת ברכת הארץ שזה עיקר הברכה, ולכן מתחילים עם ארץ ישראל.

חידה:

◀ מי מצווה מדאורייתא שלא לאכול אכילה גסה?

תשובה לחידה מגיליון 584

◀ **חידה:** אלו דברים מותרים בשבת ואסורים ביום חול? **תשובה:**

א. אם נקראו ציציותיו בביהכ"ס, בשבת מותר להמשיך ללבשו, בחול צריך לפשוט (שו"ע ס' י"ג סעיף ג').

ב. בחול אסור לענות "אמן יהא שמיה רבא" ו"ברכו" בין גאולה לתפילה ובשבת מותר (שו"ע ס' ק"א ס"ק ט').

ג. בחול לא יבצע פרוסה יותר מכביצה ובשבת מותר (שו"ע ס' קס"ז סעיף א').

ד. לא יאכל שום או בצל מעליו אלא מראשו ובשבת מותר (שו"ע ס' ק"ע ס"ק כ"ג).

ה. בחול נהגו לכסות הסכין בברכת המזון, ובשבת א"צ (שו"ע ס"ו ס"ק פ').

ו. אם שלחו לו דבר מאכל שיאכלנו בשבת לא יאכלנו בחול אלא בשבת (שו"ע ס' רמ"ב ס"ק ד').

ז. י"א שליון ברבית לצורך סעודת שבת (ואין הלכה כן), (שם ושעה"צ ט"ו).

ח. אפילו הנוהגים להתפלל ערבית בזמנה, בליל שבת מותר להקדים להתפלל מבעוד יום (שו"ע ס' רס"ז ס"ק ג').

ט. בקריאת התורה בשבת מותר להוסיף עליות, ובחול לא (שו"ע ס' רפ"ב סעיף א').

י. בעל נפש יחמיר שלא לישון ביום שיתין נשמן, ובשבת מותר (שו"ע ס' ד' ס"ק ל"ו).

יא. עצמות שנתפרקו מן הבשר וכד', ביו"ט שחל בחול אסור בטלטול (שו"ע ס' תצ"ה סעיף ד', ומשנ"ב ס"ק י"ז), וביו"ט שחל בשבת יש מתירין ("רב פעלים" או"ח ח"א ס' ל').

יב. סיכך ע"ג מבוי שיש לו לחי או ע"ג באר שיש לו פסין בשבת כשר, בחול פסול (שו"ע ס' תר"ל סעיף ז').

יג. אם בישל גוי כמאכל בן דרוסי וגמרו ישראל, יש אסורים באכילה משום בישולי עכו"ם, ולצורך שבת מותר (שו"ע יו"ד ס' קי"ד סעיף ט').

דברי השירה

ויזכר משה באומי כל קהל ישראל את דברי השירה הזאת עד תמס (זכרים לא)

מתורת מורינו רבי יהודה אריה הלוי דינר שליט"א

רב ביהכ"נ ידברי שירי ואזור מרכז ב"ב

נערך ע"י א.ח.ב. • ניתן לקבל הגליון במייל mdh036194741@gmail.com

פרשיות בהר בחוקותי - ל"ג בעומר

ל"ג בעומר

הנה בל"ג בעומר לא נוהגים מנהגי אבילות, ויעוי' במשנה ברורה (סימן תצ"ג ס"ק י"ד וט"ו) שמביא ג' שיטות, עד מתי נוהג האבילות של ספירת העומר, ועפ"ז נפק"מ מדוע לא נוהג אבילות בל"ג בעומר, ועכ"פ כולם סוברים שיש לנהוג בסה"כ ל"ג ימים, יעו"ש.

והנה בבית יוסף לא מוזכר ענין ההילולא, וברמ"א שם כתב שההיתר הוא רק מל"ג ביום, ואע"פ שהבית יוסף היה גר בצפת שקרוב למירון לא הזכיר את ענין ההילולא.

ומאידך בחיי אדם (סימן קל"א סעיף י"א), שהיה גר בוילנא, כתב על ל"ג בעומר 'שהוא יום הילולא דרשב"י ולכבודו נוהגין קצת שמחה', ועל פי זה נוהגין להתיר שמחה ביום זה אף שהוא באמצע האבילות בין ראש חודש אייר לשלשת ימי הגבלה.

והנה בגמ' סוכה (דף מ"ה ע"ב) מובא שאמר רשב"י 'יכול אני לפטור את כל העולם כולו מן הדין מיום שנבראתי עד עתה ואילמלי אליעזר בני עמי מיום שנברא העולם ועד עכשיו', ובמהרש"א שם ביאר ע"פ דברי רש"י שם, שזה בזכות היסורין והצער שהיה לו ולבנו במערה, כמבואר בגמ' שבת (דף ל"ג ע"ב) שהיו יושבים בתוך החול עד הצוואר, ורק בזמן התפילה היו לובשים את בגדיהם, וכתוב שם בגמ', שזה גרם להם לסדקים בעור ובבשר, והיה להם יסורים קשים, ועי"ז הם סבלו את עונותיהם של ישראל.

ועוד כתוב שם בגמ' שאמר רשב"י 'ראיתי בני עליה והן מועטין, אם אלף הן אני ובני מהן, אם מאה הם אני ובני מהן, אם שנים הן אני ובני הן'.

ובא רשב"י ללמדנו, שאין לנו להתפעל מאחרים שלא עושים מה שראוי לעשות, ואפילו אם יש רק אלף או מאה שהם בני עליה ומתנהגים יותר טוב מכל העולם, אז כך יש להתנהג, ואפילו שכל העולם כולו ממש לא עושה מה שצריך לעשות, אין להתפעל מזה, אלא עליו לעשות מה שרצון ה', ואם זה דבר טוב, לא להסתכל לא ימינה ולא שמאלה, אלא לעשות, ובכך הוא יהיה בן עליה.

התורה הוא הלב של חיינו בעולם הזה

ובגמ' שבת (דף ל"ג ע"ב) כתוב שהקב"ה זימן לרשב"י ור"א בנו במערה עץ של חרובים, ושמעתי שיש ללמוד מכאן רמז יפה, דהנה בגמ' בתענית (דף כ"ג ע"ב) מובא שחוני המעגל ראה אחד שנוטע עץ של חרובים, ושאל אותו שהרי עץ של חרובים רק לאחר שבעים שנה נותן פירות, וכי פשוט לו שיחיה שבעים שנה, ענה לו אותו אחד שהוא נוטע זאת

בשביל ילדיו, וא"כ הרמז שיש ללמוד מהעץ של החרובים שעלינו תמיד לראות את העתיד, ולא להתפעל ממה שעכשיו אחרים עושים. היה פעם יהודי שהיתה מזוזה קבועה על משקוף דלת ביתו ובא רב לבקר אותו, ושאל הרב מתי פעם אחרונה בדקת את המזוזה, ענה היהודי שנראה שהקופסה בסדר, אמר לו הרב, התכוונתי לקלף המונח בקופסת המזוזה, מתי פעם אחרונה בדקת אותה, ענה היהודי, כשקניתי את המזוזה, הקלף עם ההוראות זרקתי וקבעתי את הקופסה כמו שהוא על המשקוף, אמר לו הרב, העיקר הוא הפנים (הקלף שבקופסה)... הלימוד בשבילנו שעלינו להבין שבכל החיים העיקר הוא הפנים, הפנימיות והתוכן של החיים שהם חיי תורה, ולא חלק החיצון שהוא הגשמיות, שזה רק אמצעי להגיע אל הפנימיות.

על כל אחד לנצל את כוחותיו ברוחניות

והנה לכאורה יש לחקור במה שעץ חרובים נותן פירות רק לאחר שבעים שנה, האם הכוונה שעד שישים ותשע שנים אין העץ צומח כלום ורק בשנה השבעים בפתע פתאום צומח העץ ומוציא פירות, או שבמשך כל השבעים שנה העץ צומח ויונק לאט לאט עד שנהיה מוכן בשנת השבעים. והסברא הפשוטה כמו הצד השני שבמשך כל השנים העץ צומח מעט מעט, ומכאן רמז גדול שהמערה של רשב"י ובנו זהו סימן לתורה הקדושה, ובא העץ החרובים לרמז לכל אחד ואחד שמי שרוצה לזכות לתורה הקדושה אי"ז בא בבת אחת, אלא טיפין טיפין עליו להתקדם ולעלות במעלות התורה והיראה.

בשו"ת רב פעלים (ח"א יר"ד סימן נ"ה) הקשה, ממש"כ באדרא זוטא (דף רפ"ח ע"ב) 'אמר רבי שמעון אסהדנא עלי לכל אלן דהכא דהא מן יומאי לא בטיילנא אלן ג' סעודות', והיינו רשב"י העיד על עצמו שמימי לא ביטל ג' סעודות בשבת קודש, והרי בכל השנים שהיו במערה, הרי לא היה להם אלא עץ של חרובים, ואיך קיים בזה ג' סעודות.

וכתב שם, שבאותם הימים שהיה במערה הוא היה אנוס מחמת הסכנה, והיה פטור מג' סעודות, וכן משאר מצוות, ולא נחשב שביטל את אותם מצוות כיון שהיה פטור מחמת אונס, וכמו שמצינו לגבי חולה, ששבת הותרה אצל חולה שיש בו סכנה, ואי"ז נחשב לחילול שבת, ה"נ מה שלא קיימו שם את המצוות שלא יוכלו לקיים, אי"ז נחשב שביטלו אותם מצוות, כיון שהיו פטורים מהם משום אונס, ע"ש.

ובספר מקדש מלך (פרשת אמור) כתב ליישב, שכוונת רשב"י במה שאמר שלא ביטל ג' סעודות, היינו שהיה לומד את סודות התורה הקשורים לאותה מצוה, ובזה היה נחשב לו כאילו קיים אותם מצוות ממש.

כשבוטחים בה' הכל מסתדר מאליו

"וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית..." (כ"ה - כ').

כתב הספורנו - 'וכאשר יסופק זה אצלכם ולא תבטחו שיהיה המעט מספיק באיכותו'.

ומבואר מדברי הספורנו, שהברכה של ג' השנים נאמרה למי שיחסר לו בטחון בה' והוא ישאל 'מה נאכל', אבל אם יהיו בוטחים בה', אזי הם יזכו לברכה שנאמרה בפסוק הקודם 'ואכלתם לשבע', ופרש"י 'אף בתוך המעים תהא בו ברכה', שזה ברכה גדולה יותר שלא יצטרכו לטרוח בעבודתם, אלא יאכלו קמעה והמאכל יתברך במעיהם, אך כיון שלא יבטחו בה' וישאלו מה נאכל, אז אמנם יזכו לברכה של ג' שנים, אבל יהיה להם טירחה לעבוד כל הג' שנים.

מפורסם על שני יהודים שנתקשו בפרנסתם, ובאו למרן החזון איש זצ"ל לבקש ברכה, והראשון ביקש בנוסח שרוצה ברכה לפרנסה טובה, והשני ביקש בנוסח שרוצה ברכה למצוא עבודה טובה, והחזון"א בירכס כרצונם, ולאחר תקופה מי שביקש ברכה לפרנסה אכן זכה שתהיה לו פרנסה בשפע ובריווח ובלי טירחה מרובה, ומאידך חבירו שביקש על עבודה טובה, הוא אכן מצא עבודה טובה, אך זה היתה בטירחא מרובה ובלא ריווח מספיק...

ויסוד הדברים, מצינו במדרש באסתר רבה (פ"ז כ"ד), ששם מובא משל לאדם שהיה מהלך בדרך, וכאב לו הרגלים מרוב מאמץ, אז הוא התפלל להקב"ה שישלח לו חמור, עבר שם רומאי אחד עם חמור שנוול באותו היום, וציוה הרומאי את היהודי שיסחוב לו את החמור, אמר אותו יהודי 'הא צלותי אישתמע, ברם אנא לא שאלית כהוגן אם למרכב אם למרכיבה' - דהיינו שהקב"ה שמע את תפילתי, אך אני לא התפללתי כהוגן, שהייתי צריך לפרש שאני צריך חמור לרכוב עליו ולא שאני ירכיב אותו.

.....

להרגיש הצער של הזולת

"וחי אחיך עמך" (כ"ה - ל"ו).

בגמ' בבא מציעא (דף ס"ב ע"א) איתא 'שנים שהיו מהלכין בדרך וביד אחד מהן קיתון של מים, אם שותין שניהם מתים ואם שותה אחד מהן מגיע לשוב כו', עד שבא רבי עקיבא ולימד וחי אחיך עמך חייך קודמים לחיי חבירך'.

והיינו שבפסוק כאן שכתוב "וחי אחיך עמך" זה בא ללמד שחייך קודמים לחיי חבירך, ולכן כתוב 'עמך'.

והקשה שם המהר"ם שיף שהרי בגמ' קידושין (דף כ' ע"א) מבואר לגבי עבד עברי שיש מצוה 'כי טוב לו עמך', שהעבד קודם לאדון, ואם יש לאדון רק כרית אחת הוא מחוייב ליתתה לעבד ולא לעצמו, ולכאור' הרי כאן מבואר שחייך קודמים, שהמילה 'עמך' הכוונה שחייך קודמים.

ותירץ דשאני החיוב של 'כי טוב לו עמך' שהוא חיוב של האדון כלפי העבד, ולכן לעולם מחוייב האדון לדאוג שלעבד יהיה טוב, אבל העבד אינו מצווה לדאוג שלאדון יהיה טוב, ומשא"כ הדין של חייך קודמים הרי שייך אצל כל אחד כלפי השני, ואף אם הוא יתן לחבירו את הקיתון של מים חבירו יהיה מחוייב לחזור וליתן לו, וא"כ אין לדבר סוף, ולכן יש דרשא שחייך קודמים.

ויש תירוץ נוסף ממרן הרב מפוניבז' זצ"ל, שפעם אחת קרא הרב זצ"ל לאסיפה לתושבי בני ברק לבית הכנסת הגדול, ושם שאל את הקושיא הנ"ל, ותירץ באופ"א, שהרי עבד עברי הוא יהודי ואומלל חסר כל, שמחוסר ברירה נתפס בעצת היצר והלך לגנוב, ואין לו איך להחזיר את הגניבה, וכעת המצב שלו ממש קשה שהוא עבד שמותר אפילו למסור לו שפחה כנענית, והנה כל יהודי שיש לו לב רחמן, אם הוא יודע שיש לו בביתו יהודי שסובל ואין לו כרית לישן עליה, איך הוא עצמו יצליח להירדם...?!, ולכן בשביל שהאדון יהיה רגוע ויוכל לישן, עליו ליתן את הכרית לעבדו, וכך יהיה גם לעבד טוב שיש לו כרית, וגם לאדון טוב כשיודע שהעבד יושן בשלוה על כריתו, ובזה פנה מרן הרב זצ"ל לאנשי העיר ואמר להם, שכעת הגיעו יתומים רכים לעיר, ניצולי שואה, והם נמצאים בבתי אבות, ואין להם כריות לישן עליהם, ואיך נוכל להירדם בלילה כשאותם יתומים לא מצליחים להירדם..., ואנשים חזרו לבתיהם להביא כל אחד ביד נדיבה כריות ושמיכות לאותם ילדים יתומים.

.....

כשמצילים את השני כל מעשיו הטובים מתייחסים אליו

"וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך..." (כ"ה - י"ד).

כתב רש"י 'ועוד יש דרשה מנין כשאתה מוכר, מכור לישראל חברך, תלמוד לומר וכי תמכרו ממכר לעמיתך מכור, ומנין שאם באת לקנות קנה מישראל חברך, תלמוד לומר או קנה מיד עמיתך'.

ומבואר כאן גודל החובה שיש לכל אחד להחזיק את חבירו הישראלי, וזה ע"י שיקנו וימכרו אחד לשני.

ובספר אוצר פלאות התורה [עמ' ת"ת שמ"ח] מביא מעשה נורא, שבזמן המהרש"א היה אדם רע מעללים המפורסם ברישעתו, ובשעה שמת אותו רשע היתה שמחה גדולה לכל היהודים, ואחד מתלמידי המהרש"א אף סטר לגופתו של הרשע בפניו, ויהי בלילה נגלה בחלום אותו רשע ובא לתובעו לדין תורה, התלמיד אמר לעצמו שדברי חלומות לא מעלין ולא מורידין ולא התייחס לחלום, אך זה חזר על עצמו שוב ושוב, ובא התלמיד לפני רבו המהרש"א לשאול מה פשר החלום, אמר לו המהרש"א שבלילה הקרוב יבוא לישון על ידו, ובשעה שיבוא אליו שוב הרשע ההוא בחלום שיקום התלמיד מיד ויעיר את המהרש"א, ואכן באמצע הלילה בא אליו הרשע בחלום, ומיד קם התלמיד והעיר את המהרש"א, וקרא המהרש"א בקולו ואמר כאן זה הבית דין ומה אתה רוצה ממנו, ונשמע הקול של האיש ואמר שהוא בא לתובעו על שביישו ע"י שסטר לו, אמר התלמיד שהרי זה היה מגיע לך על כל הפשעים שעשית, השיב הרשע לתלמיד שאינך צודק, מפני שפעם אחת הייתי מהלך בדרכי על שפת הנהר, ולפתע אני רואה יהודי אחד נמשך לנהר ועומד לפני טביעה, וקפצתי לנהר להצילו, ואותו יהודי שהצלתי גדל לתלמיד חכם גדול, וכל זכויותיו נזקפים לזכותי, ואז אמר לו המהרש"א שהרי כיון שעשה אח"כ במשך חייו כל כך הרבה מעשים רעים, יש לו מניעה שזה מעכב אותו מלקבל את השכר ואת הזכויות מכח המעשה הטוב ההוא, ואם ימחל לתלמיד ויוותר לו, בזכות זה יזכה שאף לו ימחלו ויזכה לכל הטוב אשר שמור לו, ושוב לא בא לבקשו, והתלמיד שב למקומו בריא בחיים.

נתרם לעילוי נשמת

הבחור חיים יהודה לייב ז"ל בן ר' גדעון ישראל יבלחט"א

נלב"ע י' אייר התשפ"ד • ת. נ. צ. ב. ה.

דיני ימי "ספירת העומר"

השו"ע (סי' תצ"ג סעי' א') כי "נוהגים שלא לישא אשה בין פסח לעצרת עד ל"ג בעומר מפני שבאותו זמן מתו תלמידי ר"ע אך אירוסין וקידושין מותרים, ואפי' נישואין מי שקפץ וכנס אין קונסין אותו" דהיינו שאף מותר להשתתף בחתונה כזו, ולכן פסק האג"מ שכיון שנחלקו השיטות מתי ימי האבל בעומר מותר לכ"א להשתתף בחתונת חבירו אפי' בימים שנוהג בעצמו אבילות (כגון אחר הפסח עד ר"ח אייר) מכ"ש מדין זה ולא כחתונות בני ספרד בימי בין המצרים שאסורים בני אשכנז להשתתף בהם. ובמ"ב כי שראוי למעט בימים אלו בשמחה וראוי להמנע גם מברכת שהחינו כשמתאפשר לו. אסור לעשות **ריקודין ומחולות** אפי' בשמחות וכ"ש בשל רשות ובשעה"צ (ס"ק ד') הסתפק לאסור זאת אפי' מפסח עד ר"ח אייר וכן מ"ל"ג בעומר עד חג השבועות אפי' שבימים אלו כבר מותר נישואין ותספורת ולכן יש להמנע ממוזיקה שלא בשמחת מצוה, אבל לימוד נגינה מותר מ"ל"ג ואילך.

ל"ג בעומר:

"נוהגין שלא להסתפר עד ל"ג בעומר שאז פסקו מלמות", לשו"ע היינו עד ל"ד בעומר ולרמ"א מותר כבר ביום ל"ג (ולא מבערב), ובמ"ב כי שנחלקו כמה זמן מתו תלמידי ר"ע דלשו"ע מתו ל"ד יום ואזי אמרין "מקצת היום ככולו" ולרמ"א מתו רק ל"ג יום. ברמ"א כי שאין אומרין בו **תחנון** (ולכאורה להשו"ע הנ"ל צריך לומר) והמ"ב כי שא"א גם במנחה שלפניו, ובשו"ע הרב כי דסמכין בזה על דעה שמתו ל"ב יום בלבד ואמנם לא סמכין להקל בתספורת וכו' אך לענין תחנון הקילו ולכך היו"ט מתחיל כביכול כבר בליל ל"ג בעומר.

לפ"ז אפשר **להתחתן** מכאן ואילך, אלא שכבר כי ה"ט"ז שבימים אלו היו מסעי הצלב שהיו בו צרות לישראל ולכן כי בלוח א"י שבני אשכנז לא מתחתנים עד ר"ח סיון (ולכן אומרים "אב הרחמים" אף בשבת מברכים אייר וסיון), והכף החיים כי שבני ספרד לא קיבלו הגזירה הנ"ל ונישאים מל"ד ואילך.

בשנים האחרונות התרבו בס"ד החתונות ולכן התיר הגריש"א (לאשכנזים) להקדים להינשא בליל ל"ג וכמובן שהחופה צריכה להיות דווקא אחרי השקיעה, ובחתונות שלמחרת (היינו ביום ל"ג) צריכה החופה להיות דווקא לפני השקיעה). חתן וכלה הוריהם והסבים מותרים בתספורת אף ביום ל"ב (כשהחתונה בליל ל"ג) אך שאר קרובים אסורים (ע"פ שבט הלוי שכי' שאלו נכללים בגדר "קרובים" להוציא אחים וכו').

אין לשמוע **מוזיקה וכו'** בליל ל"ג אלא רק בנשואין, ומ"מ התיר הגרנ"ק שירים וכדו' במדורות כי נעשה לכבודו של רשב"י. אף לשיטות שהאבלות נוהגת רק מר"ח אייר עד תחילת סיון (הובא ברמ"א, וכך מנהג רוב בני חו"ל) מ"מ בל"ג בעומר מותר להסתפר ביום, ויש שכי' הטעם דביום ל"ג עצמו מתו פחות בתלמידי ר"ע, ובחיי אדם כי שבמקומו הקלו משום הילולא דרשב"י [והדבר מענין מאד שהב"י התגורר בצפת שסמוכה למירון ולא הזכיר במאום את הילולת רשב"י ולא התיר להסתפר אלא מל"ד, ואילו הח"א התגורר בוילנא שרחוקה מאד ממירון והזכיר טעם זה].

אמר בטעות "היום ל"ג בעומר" קודם שספר את העומר, השע"ת (סי' תפ"ט ס"ק ו') כי דבכל כה"ג יספור בלי ברכה דסב"ל, אבל האחרונים נחלקו ע"ז דמסתמא לא התכוון לספור ובפרט ביום זה שהאמירה היא הגדרה ל"עצם היום", ועוד דהא השו"ע כי (סי' תפ"ג סעי' ג') שהנשאל כמה היום בעומר קודם שספר יאמר אתמול הי' כך וכך דאליה שמא לא יכול לספור בברכה, וכי ע"ז הבה"ל דטענה זו נכונה רק בשבוע ראשון אך מכאן ואילך הרי בזה שלא פירט את השבועות אגן סהדי שלא רצה לספור ועוד דהדעת נותנת שכ"א רוצה לספור בברכה ולא איכוון בזה, ולכן כל האומר רמזים למיניהם בוודאי שחוזר וסופר בברכה (ושאלתי להגר"ח"ק מה הדין אם ביום כ"ג יאמר אי' לחברו שהמנין כמס' בית של רבינו (23) והגיב שאינו יודע מה מס' הבית...). אגב, ידוע שנוסח אשכנז (רמ"א, סי' תפ"ט) אומרים בעומר ונוסח ספרד אומרים לעומר ומ"מ כולם קורין ליום זה "ל"ג בעומר" והסבירו משום שביום זה חל ההילולא של הרמ"א ולכבודו מזכירים בלשון זו כשיטתו.

מצות ספה"ע בזה"ז:

הרמב"ם והחינוך כי שגם כיום מצוות סה"ע דאורייתא, ורוב הראשונים (רא"ש ר"ן תוס' ובעה"מ) כי שכיום המצוה רק מדרבנן, והרבינו ירוחם כי לחלק שחיוב ימים מדאורייתא ושבועות מדרבנן דבקרא כי "וספרתם לכם..מיום הביאכם את עומר התנופה **שבע שבתות** תמימות תהינה...תספרו חמישים יום" וחזינא שרק השבועות כי בפס' בסמיכות לקרבן העומר והחיוב למנותם תלויות בהקרבנות ולכן בזה"ז חיובם מדרבנן אך עצם "החמישים יום" גם כיום חיובם מדאורייתא.

ולדבריו א"כ זה ב' מצוות נפרדות, והק' מדוע אין מברכין ב' ברכות ע"ז ות"י דתקון ברכה רק על דאורייתא ולכן שפיר מדויק שסופרים ימים ואח"כ שבועות, ובני ספרד אף אומרים "לעומר" אחר מנין הימים ורק אח"כ מוסיפין את מנין השבועות. הבית הלוי (ח"א תשו' לט) כ' שלרבינו ירוחם מצוות השבועות הוא רק כל שבוע בסופו [אלא שלהידור מונין בכל יום] ולכן אפי' השוכח לספור ימים ימשיך למנות את השבועות ביום שמושלם השבוע (כגון 7,14 וכו') מכיון שזו מצוה בפ"ע.

מאידך, הרמב"ם (בס' המצוות) כ' שיש הטועים לומר שיומי ושבועי הם ב' מצוות וזה אינו נכון דהרי מברכים רק ברכה א', ומדבריו רואים שכל מצווה אפי' הדומה לחברתה קובעת ברכה בפ"ע, אלא שא"כ ק' מדוע בתפילין לרמב"ם מברכים ברכה א' ואפי' שהם ב' מצוות, ות"י במשמרת חיים (להגר"ח פ' שיינברג זצ"ל) שבתפילין כיון שכי' "והיו לטוטפות בין עיניך" ומכאן לומדים שיש להניח של יד תחילה דמצוות הראש רק כשכבר מונח על היד ומה"ט גם מסירים של הראש תחילה, וא"כ רואים דתלי זב"ז ואי"ז כשאר מצוות (ואפי' שאי"ז לעיכובא דמי שאין לו יד ל"ע מניח תפילין של ראש בפ"ע) אך בשאר מצוות צריך ברכה לכ"א.

טעויות בסה"ע:

ספר כמנין הימים הנכון ואח"כ חשב שטעה ותיקן עצמו למנין שאינו נכון ורק למחרת בערבית כשבא לספור גילה את טעותו, הסביר נותנת שלא יצא אך הגרשז"א אמר שיצא כי הדין שאפשר לחזור תכ"ד רק בטועה אך אם עשה כהוגן אין לדין זה, וראיה לדבר מברכות השחר שיש לברך "מתיר אסורים" קודם "זוקף כפופים" שזה סדר הקימה בבוקר ולכן אם בירך תחילה "זוקף" כבר כלול בזה "המתיר אסורים" ואם טעה בזה ותיקן עצמו תכ"ד ואמר "מתיר אסורים" כ' המ"ב (סי' מו' ס"ק כ') שהחזרה לא נחשבת, כי ברכת "זוקף" בפ"ע היא נכונה אלא שמפסיד עי"ז ברכה אחרת וא"כ א"א לשנותו ולעוקרו וא"כ ק"ו בנד"ד שספרו כהוגן ואח"כ טעה בו. ומה"ט גם אם טעו בחופה ובמקום לברך בפה"ג התחילו "שהכל ברא לכבודו" אין לתקנה מפני שכבר יצא בה והסדר לא מעכב ולכן ימשיכו בפה"ג ואת שאר הברכות.

המסופק במנין הימים ומנה כמה ימים שהסתפק ביניהם, כ' הדבר אברהם שלא יצא כי מהות הספירה היא רק בוודאות והמסתפק אי"ז "ספירה" והי"ז כמתקשר לחברו ולא יודע חלק מהספרות שודאי א"א לחייג בכה"ג... אך רוב הראשונים כ' שיצא (כמו דהאידנא בחו"ל שיש ספיקא דיומא אזי בהוה"מ כל יום קורין ב' ימי הקרבנות), וכן נראה מהבעל המאור שהק' מדוע לא נהגו כן בסה"ע (ועיי' מה שתירץ) ומדבריו מוכח שספירה מספק מהני.

הגמ' בשבת (קלח:) אי' "עתידה תורה להשתכח מישראל דכי' הנה ימים באים "לא רעב ללחם... כי אם לשמוע את דבר ה'" היינו שיחפשו לידע התורה ולא ימצאו **ורשב"י אמר חס ושלום שתשתכח תורה מישראל** דכי' כי לא תשכח מפי זרעו, ואילו מה שכי' שלא ימצאו דבר ה' היינו שלא יהי' הלכה ומשנה ברורה במקום א', כלומר שיתרבו המחלוקות והשיטות בתורה בישראל. והסביר זאת השב"ל שבתורה יש ענין של "ידיעת התורה" וענין של "דביקות בתורה" ולכן מצוי הרבה מחלוקות בהלכה שקשורים "לידיעה" אך עצם התורה לא משתכחת והיושב ולומד נעשה בן תורה וחלק ממנה, והחיים שלו שונים משאר הבריות. הגרשז"א דרש פעם באיזה מקום והזכיר מה שאמרו חז"ל עה"פס "יקרה היא מפנינים" דהיינו "מכה"ג הנכנס לפני ולפנים" והעיר לו אי' השומעים שאולי חז"ל אמרו זאת כי לא הבינו ביהלומים... וענהו שמה שברור שהוא אינו מבין מהי תורה... אשרנו מה טוב חלקנו שעוסקים בתורה ולואי שנוכה להתעסק ולהתעמק בה תדיר ונזכה ל"ישועת ה' כהרף עין".

תוספת שביעית בזה"ז

במו"ק ד' א' אי' בד' ר"ג שאין תוספת לשביעית, ור' יוחנן אמר ר"ג ובית דינו מדאורייתא במיל להו, מ"ט גמר שבת שבת משבת בראשית מה להלן היא אסורה לפניה ולאחריה מותרין, אף כאן היא אסורה לפניה ולאחריה מותרין, וכ' בתוד"ה מה ואי קשיא והא מפקינן מקרא במס' יומא פרק בתרא (פא:) דצריך לעשות תוספת גבי שבת בין בכניסתה בין ביציאתה להוסיפה מחול על הקודש, איכא למימר ההוא פורתא לא קא חשיב כיון דלא הוי אלא כל שהוא, וכי ההוא שיעורא נמי יהא מודה ר"ג דצריך להוסיף, ומבואר בתו' שלכו"ע יש תוספת לשביעית בשיעור תוספת כמו לשבת, ולפ"ז נמצא שקודם שביעית זמן מועט יש דין תוספת שביעית, ולכאוי' אין בזה שום נפ"מ כיון שיש תוספת ליו"ט של ר"ה, ובלא"ה אסור בכל עבודות שביעית משום אסור יו"ט.

וי"ל דהנה בתו' גיטין מ"ד ב' כ' בד"ה שנתקווצה דשביעית לא מיפטר משום מלאכה שאינה צריכה לגופה, ולפ"ז שפיר יש נפ"מ בדין תוספת שביעית שבזה אסור גם מלאכה שאינה צריכה לגופה משא"כ משום תוספת שביעית אינו אסור בזה, שו"ר במצפה איתן שכ"כ בשם חמד"ש דנפ"מ למלשאל"ג, וכ' שכן מבואר בתו' גיטין וכן בתו' מו"ק י"ג, וע"ע בתו' סנהדרין דף כ"ו א' ד"ה לעקל. (והנה ע' בפנ"י שבת דף מ"ו שצידד שביו"ט נאסרה כל מלאכה ולא ילפי' ממשכן ואין פטור במלשאל"ג ובד' חמד"ש מוכח לא כן).

עו"ל נפ"מ אם קיבל עליו תוס' שביעית ולא קיבל עליו תוספת יו"ט, והנה בתלמודי ר' יונה ברכות כ"ז ע"ב בשם ר' יעקב דאורלינש 'שאע"פ שתוספת שבת די בכ"ש, אפ"ה אם הוא מוסיף הרבה יותר בכלל תוספת הוי וחייב עליו, אע"פ שאפ"ל שאינו אלא מדרבנן, אפ"ה אסור לעשות בו שום דבר כמו תוספת כל שהוא, והנ"ל יש לדון רק אם נימא דמה שמוסיף הרבה הוא מה"ת, דאם הוא מדרבנן אין נפ"מ בכ"ז.

אלא שיש לדון ביו"ט שחל בשבת וקיבל עליו תוספת של אחד מהם אם מהני, ובמגילה ד' ב' מבואר דאין קורין המגילה בשבת שמא יעביר ד"א ברה"ר, ובחי' מהרי"ל דיסקין על מס' מגילה שנדפסו בס' אהלים, הק' להמבואר בשו"ע שאפשר לקרות המגילה קודם ליל י"ד מפלג המנחה א"כ משכח"ל שיקרא בלא חילול שבת, ואף שאם קורא אז את המגילה נעשה אצלו שבת ואסור גם בעשית מלאכה אבל מ"מ אין בזה איסור סקילה, ובדבריו מבואר שאם קורא את המגילה מפלג המנחה נעשה אצלו אז פורים.

וכע"ז מבואר בחת"ס או"ח סי' קצ"ה שהק' ע"ד הירושלמי היה כותבה דורשה ומניה דהוכיחו

בירושלמי דפורים מותר בעשית מלאכה והרי אפשר להעמיד בקריאה מפלג המנחה, ותי' בחת"ס דאם פורים אסור בעשית מלאכה הרי אם קורא את המגילה מפלג המנחה היה נאסר אז במלאכה, ומשמע דהוי כמו תוספת יו"ט, ועוד מבואר בדבריו שבשבת שחל בה יו"ט או יו"כ אי אפשר לקבל תוספת של א' מהם בלא השני, וע"כ כ' דאם קורא את המגילה נעשה אצלו אז שבת.

ועוד יש להוכיח כן גם משו"ת מהרי"ל דיסקין קו' אחרון סי' ה' אות צ"ד גבי יו"כ שחל בשבת ושכח להזכיר שבת בנעילה, שכ' שלהרמב"ם שאין תוספת בשבת אלא רק ביו"כ הרי משכח"ל שמתפלל נעילה גם אחר השבת וע"כ אין מחויב בהוכרת שבת, ואם אפשר תוספת של א' מהם הרי לכו"ע משכח"ל שנהג תוספת ליו"כ ולא לשבת, ומוכח שא"א לחלק ביניהם.

ושמעתי שיו"ל עוד נפ"מ להסוברים שאם אחר עבד בקרקע שלו עובר משום שביעת הארץ א"כ נפ"מ אם גוי עבד בקרקע שלו בתוספת שביעית דמשום יו"ט ל"ש ומשום שביעית איכא.

ויש לדון עוד לענין ירקות דאזלי' בתר לקיטת לקדושת שביעית והשתא אם הגיע זמן תוספת יו"ט ושביעית, ונתלשו הירקות ע"י גוי או ע"י ישראל לד' הסוברים שקצירה מותרת ביו"ט לצורך או"נ, (ע' תו' ביצה ג' א') או נקצרו באיסור, והשתא משום תוספת שביעית אפשר שיהא עליהם קדושת שביעית, אך יל"ע אם קיבל תוספת שביעית יותר מהחיוב אם נימא שלגבי יחול קדושת שביעית על ירקות שנתלשו באותו זמן וצ"ע בזה.

למה בית חוזר ביובל אם חשיב כתלוש

ברמ"א חו"מ סי' צ"ה כ' שביט שהוא תלוש ובסוף חיברו דינו כתלוש וע"ש"ך שחלק וע' קצה"ח איך קונים בית ע"ש באגב או בחצר.

נמצא שכל הקונה בית עושה ב' קנינים חדא בקרקע ועוד קונה את כותלי הבית שדינן כמטלטלין באגב או בחזקה. והנה חזרה ביובל מצינו במכירת קרקעות ולא במכירת מטלטלין, וא"כ היה ראוי שחזרה ביובל תהא רק על הקרקע ולא על האבנים, וא"כ כשחוזר ביובל היה צריך לשלם לו עבור האבנים, והואיל ובפסוק כתוב וביובל יצא, משמע לכא' שהכל נחשב כקרקע.

[אה. יעו' מש"כ הש"ך [צ"ה ח] לחלק בין כותל בנין לבית, דבית חשיב כקרקע, דלענין ממונא חשיב בית כקרקע, וכ' בחת"ס [תשו' יו"ד ר"ה] לבאר דכותלי בית נעשו להגנה על הקרקע הו"ל כקרקע, משא"כ כותל שנעשה למחיצה בינו לבין חבירו אינו כקרקע, ובס' שחיטת חולין [ע"ד ט"ז] כ' דבבית

הטענה והתביעה הם על הבית בתורת בית ולא בתורת עצים ואבנים, והבית עצמו ל"ה תלוש מעולם, אלא רק בתורת עצים ואבנים גרידא, אך בתורת בית ל"ה תלוש, ולהכי ס"ל לתוס' דלריבית וחיוב שמירה בית הוא כקרקע, משא"כ לענין ע"ז והכשר זרעים הנידון הוא אם האבנים והעצים עצמם חשיבי בתלושין, כיון דאי"ז של תביעת ממון, והם הרי היו תלושים ואח"כ חיברן ודינם כתלוש, ולפ"ז א"ש דבתורת חזרת יובל הנידון הוא על הבית בכללותו.

חרמי כהנים

בערכין כ"ט ע"א אי' 'תנו רבנן חרמי כהנים אין להן פדיון וניתנין לכהן, חרמים כל זמן שהן בבית בעלים הרי הן כהקדש לכל דבריהן שנאמר כל חרם בישראל קדש קדשים הוא לד', נתנן לכהן הרי הן לכל דבריהן כחולין, שנאמר כל חרם בישראל לך יהיה, ולכאוי הואיל והם כהקדש לכל דבריהם משמע שאסורים לכל אדם.

והנה בפ"י ר' אברהם מן ההר נדרים י"ח ב' כ' 'בחרמי כהנים שמשבאו ליד כהן הרי הם כחולין לכל דבר, ואעפ"י שעד שבאו ליד כהן אסורים לכל אדם חוץ מכהן, הואיל ואמר סתם חרמי כהנים, לאחר שבאו ליד כהן משמע עכ"ל, נא.ה. וכן כ' בערוה"ש העתיד ערכין מ' י"ב דכהן הנכנס לבית הבעלים ונשתמש בחרם אע"פ שלא נתנו לו הישראל, לא מעל.

וצ"ע מה שכ' בפ"י רבינו אברהם מן ההר שאסורים לכל אדם חוץ מכהן, וביותר ק' דמדנקט בברייתא הרי הן כהקדש לכל דבריהם משמע שיש בהם מעילה כדין הקדש, והרי כל שיש לו שעת היתר לכהנים אין מועלין בו וכמבואר במעילה דף ב' ע"א ומשום דלאו קדשי ה' הוא כמבואר ברש"י שם, ואם חרמי כהנים מותרים לכהן קודם שיבאו לידו א"כ א"א שיהא בהם מעילה אף לישראל.

ונראה דבאמת כל זמן שהם בבית בעלים אסורים לכל אדם ואף לכהן, אלא שכהן שנהנה מהם חשיב כהניע ליד כהן וממילא דנעשה היתר, ואף אם לא הניע כל החרם ליד כהן ורק שנהנה ממנו, מ"מ ההנאה חשיבא כהניע ליד כהן וע"כ נעשית היתר. נא.ה. יל"ע דבחזו"א בכורות כב ו נקט דכשהניע ליד כהן פוקע הקדושה מדין נעשית מצותו, וצ"ב אם שייך לומר כן בכה"ג.

אלא שע' ברמב"ם פרק ו' מערכים וחרמים ה"ה שכ' 'ואחד המחרים קרקע או מטלטלין הרי אלו ניתנין לכהן שבאותו משמר בשעה שהחרים, ומקורו מערכין דף כ"ח, וא"כ שוב ק' מה שמבואר בד' ר' אברהם מן ההר שכהן מותר להנות קודם שיניע ליד כהן, דהתינת כהן מאותו משמר שהיה בשעה שהחרים, אבל כהן אחר שאינו באותו משמר היאך יכול ליהנות. וע' בצפנת פענח שם דאפשר דאף

שרינו ליתן לכהן מאותו משמר, אבל כל שהניע ליד כל כהן שהוא יצא מכלל מעילה, ואי נימא כן א"ש. נא.ה. ולכאוי ד' הצ"פ הם דלא כחזו"א הנ"ל, ולכאוי הם פליגי בעיקר נדר חרמי כהנים, דבתוס' תמורה לב: כ' דל"ש אמירתו לגבוה בחרמי כהנים, והק' השפ"א אמאי והאיכא מעילה, ובזרע אברהם [זו] הביא מהאוי"ש דהוי רק קדושה לזמן, ובחקדש לזמן ל"ש אמירה לגבוה, ומ' דהוי בדעת הראב"ד בתנו"כ דל"ה נכסי שמים דלא צריכי פדיה כלל, אך החזו"א כ' דל"ה קדושה לזמן, ומ' דהיא קדושה עולמית הפוקעת בנתינה לכהן, ורק כשנעשית מצותה, ויעוי' בתוס' יבמות צט: דמבואר דמהני אף למי שאינו יכול לעבוד.

כהנים בב"ד של עיבור שנה

סנהדרין י"ח ב' 'אין מושיבין מלך בסנהדרין, ולא מלך וכהן גדול בעיבור שנה כו', לא מלך וכהן גדול בעיבור שנה, מלך משום אפסניא, כהן גדול משום צינה, וע' רמב"ם פ"ד מקידוה"ח הי"א 'שמא לא תהיה דעתו נוטה לעבר כדי שלא יבא תשרי בימי הקור והוא טובל ביום הכפורים חמש טבילות'.

והנה שדה אחוזה שמכרה הגזבר ולא פדאוה הבעלים כשיניע יובל מתחלקת לכהנים של אותו משמר שפגע בו יובל, ע' ערכין כ"ה ב'.

ולפ"ז איך אפשר להושיב כהנים בב"ד של עיבור השנה סמוך ליובל הרי אפשר שהמשמר שלהם הוא ביום כפור אם לא תתעבר השנה, וא"כ יש להם נגיעה שלא תתעבר, או שהמשמר שלהם הוא ביום כפור אם תתעבר השנה וא"כ יש להם נגיעה שתתעבר השנה.

אלא שהרי באמת מבואר ברמב"ם הל' ט"ו 'ואין מעברין בשביעית שיד הכל שולטת על הספיחין ולא ימצאו לקרבן העומר ושתי הלחם, ורגילין היו לעבר בערב שביעית, וא"כ כיון שיובל הוא אחר שביעית ואין מעברים בשביעית לא משכח"ל חשש זה, אלא שבגמ' איכא מ"ד דמשכח"ל יובל שאינו אחר שביעית, ע' ערכין דף י"ב.

וגם משכח"ל שיעשה חשבון גם בשנה שלפני יובל, שאילו יעברו יפול יו"כ במשמר שלו, וירויח ע"כ שדה אחוזה.

וכן בב"מ ק"ב א' 'המשכיר בית לחבירו לשנה, נתעברה השנה נתעברה לשוכר, השכיר לו לחדשים, נתעברה השנה נתעברה למשכיר, וא"כ אם אחד מהב"ד שכר בית חבירו לשנה הרי יש לו ריוח שאם תתעבר השנה ירויח חודש אחד.

וצ"ל דאה"נ שבכל האופנים הנ"ל א"י יכול לישב, ורק נקטו מלך וכהן גדול שבכל אופן אין יכולים לישב שבכל שנה יש להם נפ"מ, משא"כ כהנים שיש להם נפ"מ רק בשנת היובל. וכן בשוכר אה"נ שא"י לישב בעיבור השנה.

מעדני כת

משיעורי הגאון רבי נפתלי הכהן קופשיץ שליט"א

בענין פשט טליתו מפני שחשב שציציותיו נפסלו והתברר שטעה אם כשחזור ומתעטף צריך לחזור ולברך

אומרים שאין מברכין אם היה דעתו לחזור ולהתעטף בו.

יבואר אם לדעת הרמ"א אמרי' דכיון דמחשבה זו היתה בטעות אין צריך לחזור ולברך

וא"כ לדעת השו"ע דאפילו אם פשט על דעת לחזור ולהתעטף צריך לחזור ולברך, ליכא למיבעי כלל, דפשוט שצריך לחזור ולברך. אך לדעת הרמ"א שאם היה דעתו לחזור ולהתעטף אי"צ לחזור ולברך, איכא למיבעי בנדון הנ"ל, דמצד אחד י"ל, דכיון שלא היה דעתו לחזור ולהתעטף בטלית זו, א"כ צריך לחזור ולברך, אך מאידך י"ל, דכיון שמחשבה זו שחשב שלא ללבוש טלית זו, היתה בטעות, דחשב שנפסלו ציציותיו, והתברר שטעה, והציצית כשירה, א"כ חשיב כמו שלא חשב מחשבה זו, ולא יצטרך לברך שנית. ונראה פשוט דגם לדעת הרמ"א כשחזור ומתעטף צריך לחזור ולברך, דבשביל שלא יצטרך לחזור ולברך, בעי' דעת חיובית, שתהא דעתו להדיא לחזור ולהתעטף בטלית, דעי"ז חשיב חדא לבישה, והרי זה כהמשך של הלבישה הראשונה, אך כל שלא חשב להדיא שיחזור ויתעטף בטלית, לא הוי חדא לבישה, ולהכי צריך לחזור ולברך, וא"כ גם אם נאמר דמה שחשב שלא ללבוש טלית זו הוי מחשבה בטעות, מ"מ ע"י הטעות לא נחשב כאילו חשב להדיא לחזור ולהתעטף בטלית זו, דאונס לאו כמאן דעביד דמי, ואין כאן מחשבה לחזור וללבוש, ולהכי כשחזור ומתעטף צריך לחזור ולברך.

יבואר אם פשט טליתו מפני שלא זכר שהיום ר"ח, והתברר שהיום ר"ח

שוב הראוני שכע"ז כתב בדעת תורה (סי' ח' סעי' י"ד), שדן שם באם פשט הטלית בטעות שהי' סבור שכבר נגמרה התפלה, וזכר תיכף שיש עוד תפלת מוסף לפניו, אם כשחזור ומתעטף, צריך לחזור ולברך, ומתחילה דימה זאת למש"כ המוג"א (סי' ק"צ סק"ג) דאם בירך בטעות ברכה אחרונה על כוס ברהמ"ז ודעתו ה' לשתות עוד, א"צ לברך ברכה ראשונה על מה ששותה אח"כ, דהוי היסח הדעת בטעות, והכ"נ הוי היסח הדעת בטעות, ואי"צ לחזור ולברך. וכתב דיש לחלק, דלגבי ציצית צריך שיהי' דעתו דוקא לחזור וללבוש, ובכה"ג עכ"פ לא ה' דעתו לזה, וממילא צריך לחזור ולברך, משא"כ לגבי ברכה של בופה"ג, כ"ז שלא ה' דעתו להפסיק א"צ לברך שנית, וזה כמשנ"ת.

בענין הוריד קדירה מעל גבי האש והניחו במקרה בטעות אם חשיב כדעתו להחזיר

לא ה' כאן, דהא לא חשב להדיא להחזיר, ואפשר דבשביל שיוכל להחזיר את הקדירה בעי' דוקא שיהא לו דעת להחזיר, ולא סגי בזה שלא ה' כאן דעת שלא להחזיר, ולכא"ל בדבר זה נחלקו הגרע"א והאבי עזרי, וכדיבואר להלן.

יבואר ספיקו של הגרע"א בהוריד קדירת חבירו ואין דעתו להחזיר אם מותר להחזיר

דהרעק"א בגליון השו"ע (סי' רנ"ג) נסתפק בראובן שנטל קדירת שמעון ועודה בידו ואין דעתו להחזיר, האם יכול לאסור כה"ג, כיון דאין הקדירה שלו ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו, וכתב דאם הניחה ע"ג קרקע ודאי דאסור להחזיר, דהרי זה אינו תלוי במחשבה, דהרי ע"ג קרקע אף שדעתו להחזיר אסור, אך בעודה בידו דאם דעתו להחזיר מותר ואם אין דעתו להחזיר אסור, בזה יש להסתפק האם ראובן יכול לאסור קדירת שמעון, ותלה שאלה זו בפלוגתא

נשאלתי מאחד שהבחין שציציותיו נקרעו, וחשב שכבר לא נשאר בהם כשיעור, וא"כ הציצית פסולה, ומיד הוריד את הטלית מעליו, אך לאחר שהוריד את הטלית מעליו הבחין שטעה, ובאמת נשאר בציצית כשיעור, והציצית כשירה, האם כשחזור ומתעטף צריך לברך שנית, דאע"פ שלא הוריד על דעת ללבוש, מ"מ מחשבה זו היתה בטעות, וא"כ שמא אינו צריך לחזור ולברך?

יבואר מחלוקת השו"ע והרמ"א אם פושט טליתו על דעת ללבושה מיד אם צריך לחזור ולברך

הנה ראשית דבר נבאר בקצרה איך הדין בהוריד הטלית על דעת ללבושה מיד אם צריך לחזור ולברך, דהנה בטור (סי' ח') כתב בזה"ל, 'ואם פשט טליתו ולא היה דעתו ללבוש מיד, כשחזור ולבושו צריך לברך, אבל אם דעתו ללבוש מיד אני מסתפק אם צריך לחזור ולברך', וכו'.

וכתב בב"י שם, אבל איני יודע מה עלה על דעתו להסתפק בכך, דהא בהדיא אמרין פרק לולב וערבה סוכה דף מ"ו דרבא הוה מקדים וקאי ועייל לבית הכסא ונפיק ומשי ידיה ומנח תפילין ומברך, וכי איצטריך זמנא אחריתי עייל לבית הכסא ונפיק ומשי ידיה ומנח תפילין ומברך, ומשמע ודאי שהיה מניח תפילין כל היום, וכשמסיר אותם כדי ליכנס לבית הכסא ודאי היה על דעת לחזור ולהניחם מיד כשיצא, ואפילו הכי היה מברך, והוא הדין לציציתו. וכן כתב בשבלי הלקט (ענין תפלה סי' ה ג.) וזה לשונו, ציצית אף על גב דלא אשכחן דמיתסר בהיסח הדעת, מברך עליה כל זמן שמתעטף כדמשמע פרק התכלת (מנחות ג.) מעובדא דרב יהודה, עכ"ל.

ובדרכי משה שם כתב וז"ל ואני אומר שאין הנדון דומה לראיה, דהתם גבי תפילין שהוצרך לחלצן דאסור ליכנס בהן לבית הכסא, ולא בדעתיה תליא מלתא, ולכן צריך לחזור ולברך, דהוה הוי הפסק, אבל כשמסיר התפילין במקום שלא היה צריך להסירם ודעתו ללבוש מיד אין צריך לחזור ולברך, והוא הדין גבי ציצית אף על גב דמסירים משום שרוצה ליכנס לבית הכסא מאחר דלא צריך להסירן לא חשיב הפסק ואין צריך לחזור ולברך כדעת הטור, עכ"ל. ובשו"ע (סי' ח' סעי' י"ד) כתב אם פשט טליתו אפילו היה דעתו לחזור ולהתעטף בו מיד, צריך לברך כשיחזור ויתעטף בו, והרמ"א כתב ויש

וכה"ג נשאלתי במי שהוריד את הטשולנט בטעות מעל הפלטה של שבת בליל שבת והכניסו למקרר, בחשבו שהוא הקדירה של המרק שכבר סיימו לאכול ממנו, ומחזיר את מה שנשאר למקרר, אם מותר להחזירו ע"ג האש.

דהנה קיי"ל (בגמ' בשבת ר"פ כירה) דבשביל שיוכל להחזיר את הקדירה ע"ג האש בשבת בעי' ג' נאים, א' שתהא האש גרופה וקטומה. ב' שלא הניח את הקדירה על גבי קרקע. ג' שיהא דעתו להחזירה. וא"כ לכא"ל בזה שהכניסו למקרר, הרי זה כמי שהניחו על גבי קרקע, וגם לא היה דעתו להחזיר, וא"כ אי אפשר להחזירו על גבי האש.

אמנם יש לדון, דלא חשיב שאין דעתו להחזיר, דהא מה שלא ה' דעתו להחזיר ה' בטעות, דהוא חשב שאין זה הקדירה של הטשולנט, וא"כ לא ה' כאן דעת שלא להחזיר.

אכן גם אם נימא שלא ה' כאן דעת שלא להחזיר, מ"מ דעת חיובית להחזיר גם

טליתו נזכר שרוצה לחזור לביתו מעוטף בטליתו, האם צריך לחזור ולברך כיון שלא היה דעתו לחזור וללבוש שנית.

"וכה"ג נשאלתי בש"ץ שהתפלל תפלת מוסף בשבת ואחר התפלה הוריד טליתו שהיה רגיל שכשמתפלל בחול לפני העמוד הוא פושט טליתו כשמסיים תפלתו ולאחר שפשט

הראשונים באין אדם אוסר דבר שאינו שלו, ע"י שם.

ובאבי עזרי (פ"ג משבת ה"י) העיר על דבריו, ד"ל דהכא אין הביאור דהמחשבה שאינו רוצה להחזיר זה האוסר, אלא דכל ההיתר דבעודה בידו זה רק כשדעתו להחזיר, וכל שאין דעת חיובית להחזיר אסור, ואף אם נפל מאליו ג"כ אין להחזירו, כיון שעל כל פנים אין כאן דעת ע"מ להחזיר, וא"כ גם בהסיר אחר את הקדירה כיון דלמעשה לא היה דעת חיובית להחזיר אסור להחזיר, עכ"ת ד.

יבואר דאם הוריד הקדירה בטעות תלוי בדברי הגרע"א והאבי עזרי

אך בדברי הגרע"א מבואר דס"ל דהעיקר הוא שלא יהא דעתו שלא להחזיר, ולכא"ל בנידון זה תלוי גם היכא שהוריד את הקדירה בטעות, דלדעת הגרע"א דכל שלא היה דעתו שלא להחזיר מותר, א"כ כיון שמה שחשב שלא להחזיר היה בטעות, ליתא למחשבה זו, ושפיר יכול להחזיר, אך לסברת האבי עזרי דצריך שיהא דעת חיובית להחזיר, לא מהני מה שהוריד בטעות כדי שיהא

יוכל להחזיר, דסו"ס ליכא מחשבה להדיא להחזיר, וכל שלא היה דעת חיובית להחזיר, אסור להחזיר.

אכן הכא שהכניסו למקרר הרי חשיב כמי שהניחו ע"ג קרקע, והכא שהניחו על גבי קרקע גם אם היה דעתו להחזיר, נראה מדברי השו"ע דאסור, וכ"כ ברע"ק א, אבל בבב"ל (סימן רנ"ג ס"ב) כתב דכמה ראשונים התיירו בדעתו להחזיר אפי' הניחו על גבי קרקע, אבל המ"ב בשער הציון שם לא היקל בזה, וכ"כ החזו"א (סימן ל"ז ס"ק י"ב).

אמנם כיון שהרמ"א (סי' רנ"ג סעי' ב') היקל כדעת הר"ן שבהוריד הקדירה בשבת אי"צ לתנאי חזרה, דכל תנאי חזרה הם רק בהוריד מערב שבת, וא"כ מותר להחזירו אפי' בהניחו על גבי קרקע ולא היה דעתו להחזיר, א"כ בשעת הדחק משום שלום בית ועונג שבת יש לסמוך על הר"ן, בצירוף שיטת הגרע"א דחשיב דעתו להחזיר, ובצירוף דעת הראשונים בדעתו להחזיר מותר אפילו היכא שהניחו ע"ג קרקע, ויהא להתיר להחזירו, וגם אפשר לצרף שהתירו כמה פוסקים להניחו על גבי תבנית הפוכה אפי' לכתחלה.

בענין הזכייה בתורה שאמרו בה 'אין כבוד אלא תורה' היא על ידי כבוד התורה

בתורה כמו דאיתא באבות (פ"ו מ"ג) **'אין כבוד אלא תורה'** שנאמר כבוד חכמים ינחלו, ותמימים ינחלו טוב, **אין טוב אלא תורה** שנאמר כי לקח טוב נתתי לכם תורתא אל תעזבו, בתורה נמצאים שני הדברים האלו הכבוד והעונג, אם אין האדם מתמלא מן התורה על כרחו הוא מחפש את הכבוד והעונג במקומות אחרים ששם יש רק עונג וכבוד מדומים שאינם ממלאים את תשוקת נשמתו.

אבל האמת היא כי אין כבוד אלא תורה ואין טוב אלא תורה, אין מציאות אחרת, כמה שאדם הוא יותר תלמיד חכם כך הוא יותר נכבד, יש לו יותר כבוד, והתענוג האמיתי הוא רק האושר מדברי התורה.

המשגיח הגה"צ ר' מאיר חדש זצ"ל **הוא רגיל לומר**, כי באמת כל אדם צריך כבוד, אבל כבוד אמיתי הוא לא יקבל מאף אחד בעולם רק מעצמו, אם הוא ירגיש מכובד יה' לו כבוד, וכיצד הוא ירגיש מכובד אם הוא יה' תלמיד חכם, ואם לא נפשו תיה' עגומה עליו כל החיים, יום אחד הוא ירדוף אחרי איזה תענוג ואח"כ הוא לא יתרצה בו וכמו שאמרו יש לו מנה רוצה מאתים, וגם הנפש לא תמלא, אין סיפוק מכל תענוגות העולם הזה שאינם דבר אמיתי אלא תענוג חולף, אבל מי שהוא תלמיד חכם הוא מרגיש מכובד מצד עצמו, הוא זוכה לטוב ולכבוד.

כל אדם זקוק ושואף להרגיש כבוד, ויש מי שמקבל כבוד מדומה על ידי אחרים שרוחשים לו כבוד ועל ידי כך הוא מרגיש הרגשת כבוד, אבל כל זה הוא כבוד חיצוני כי אינו מרגיש מכובד מצד עצמו, מצד ייקרותו, אלא רק מהסביבה החיצונית וכשאין לו את הסביבה שתכבד אותו הוא נחסר מההרגשה הזו ומרגיש כי כל הכבוד שרחשו לו הוא כבוד מדומה, אבל הכבוד האמיתי הוא רק על ידי התורה הקדושה הוא כבוד פנימי שהאדם מרגיש מכובד מצד עצמו ולא מצד הסובב אותו, כעין מה שמצינו לעו"ב 'עטרותיהם בראשיהם', הכבוד האמיתי אינו דבר חיצוני על הראש אלא בראש עצמו, כבוד פנימי.

ובענין ראיתי את הגה"צ ר' שריה דבליצקי זצ"ל שהיה 'אוהב כסף לא ישבע כסף' אוהב מצוות לא ישבע מצוות, שבזמן שעושים הגבהה היה מיד מתיישב יחד עם המגביה בכדי שאחר כך כשיחזירו את הספר תורה יוכל לקום מפני התורה, לקיים מפניה לא כל שכן, ונזכה לכבד את התורה והקב"ה יעזרנו להיות תלמידי חכמים אמיתיים מפארים את בית ישראל.

מצווה לכבד את השבת ויש מצווה לענג את השבת, וכמו שכתוב (ישעיהו נ"ח י"ג) 'אם תשיב משבת רגלך עשות חפצין ביום קדשי' **וקראת לשבת ענג לקדוש ד' מכובד וכבודו** מעשות דרכין ממצוא חפצך ודבר דבר', גם בשבת שהיא מעין עולם הבא יש את ההנאות שיש בעולם הבא שהם עונג וכבוד והעיריני לזה בספר וממדר מתנה להגאון ר' יצחק גולדווסר שליט"א.

כיון שלכך נברא העולם כל דיירי העולם רודפים אחר העונג והכבוד

ובאמת כל העולם כולו, כל דיירי העולם כולם כאחד חותרים לשני דברים אלו, לעונג ולכבוד, אמנם אינם יודעים מהו העונג האמיתי ומהו הכבוד האמיתי אבל כולם חותרים ושואפים לאותם הדברים, לקבל כבוד ותענוגות, והיצר הרע מוביל לשאוף לאחד הדברים הללו באופן מדומה או לכבוד או לעונג, פעמים שזה גובר ופעמים שזה גובר, ובדרך כלל לצעירים ענין התענוג גובר על הכבוד, ולמבוגרים הכבוד גובר על התענוג, אבל כל העולם נע ונד סביב שני דברים אלו, וגם פעמים שהאדם מוכן להתנזר עבור התענוגים, ולפעמים להפך שמוכן להתנזר מתענוגים עבור הכבוד.²

ושמעתי מאמרו זצ"ל בשם הגה"צ ר' אליהו לאפיאן זצ"ל שאמר כי כך היא המציאות של העולם שהאדם זקוק לתענוגים, הנשמה נבראה מעולם התענוגים והיא מחפשת תענוגים בעולם הזה, ואם האדם מתענג על ידי לימוד גמרא מתוק או עיון מעמיק בספרי האחרונים, על ידי תפלה בדבקות בד' יתברך, או תענוג מעבודת השם, הוא מאושר, אבל אם אין לו תענוג מדברים אלו על כרחו הוא יחפש את התענוגים בשאל תחתית, ושם באמת אין התענוג תענוג אמיתי והוא נחסר והולך ואינו מגיע לידי סיפוקו וכמו שכתוב 'וגם הנפש לא תמלא' כמש"כ המס"ק, אבל אין מציאות להיות בעולם בלא לרדוף אחרי התענוגים.

רק בתורה יש עונג וכבוד אמיתיים כמו שאמרו באבות אין כבוד אלא תורה ואין טוב אלא תורה

והיות ומטרת בריאת האדם היא בכדי שיקבל עונג וכבוד, כל העולם רודף אחרי זה בכל כוחו, כי האדם נברא עבור מטרה זו, אבל במקום למצוא את שני הדברים האלו

תכלית בריאת האדם בכדי שיוכל להתענג בתענוגים ובכבוד

חז"ל הקדו' לימדנו כי המטרה שהאדם נברא עבורה היא בכדי להתענג על ד' ולהנות מזיו שכינתו, וכמו שכתב המס"י (ריש פ"א), 'והנה מה שהורנו חכמינו זכרונם לברכה הוא, שהאדם לא נברא אלא להתענג על ה' ולהנות מזיו שכינתו שזהו התענוג האמיתי והעידון הגדול מכל העידונים שיכולים להמצא' וכמו שאמר הכתוב עולם חסד יבנה שהעולם נברא שהבורא רצה לעשות חסד על הברואים וברא אותם כדי להתחסד עמם.

המטרה היא להתענג, ועונג אמיתי הוא להתענג על ד', ויש עוד חלק בזה והוא ענין הכבוד, הכבוד הוא עונג רוחני הוא מין אחר של תענוג וגם הוא חלק מהמטרה שהאדם נברא עבורה, וכמו שידוע מדברי הגר"ח מוולאזין זצ"ל (כפי המובא בכתר ראש או"ח אות קל"ז), כי כל הנאה שיש לאדם בעולם הזה היא מחסרת לו מהנאות העולם הבא, שנחשב לו שיקבל מקצת משכרו, (וכמו שלרשעים משלם הקב"ה בעוה"ז בכדי להאבידם מעוה"ב), אבל אינו דומה הנכיון בעוה"ב עבור הנאה גולמית של מעדנים, מהנכיון עבור כבוד שהוא הנאה רוחנית.

ונמצא כי תכלית בריאת האדם היא לצורך שני עניינים אלו, עונג וכבוד, ובגמ' בברכות (דף י"ז ע"א) איתא, 'מרגלא בפומיה דרב לא כעולם הזה העולם הבא, העולם הבא אין בו לא אכילה ולא שתיה ולא פריה ורביה ולא משא ומתן ולא קנאה ולא שנאה ולא תחרות, **אלא צדיקים יושבין ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה** שנאמר ויחזו את האלקים ויאכלו וישתו'.

באמת אין לנו השגה על תענוגות העולם הבא, אבל מה שאנו יודעים מדברי חז"ל אלו כי בעולם הבא צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה. שני הדברים האלו, עונג וכבוד, נכללים בזה, 'עטרותיהם בראשיהם' הוא ענין הכבוד, עטרה הוא תואר כבוד, וגם ההנאה והתענוג - 'ונהנים מזיו השכינה', ויש לדקדק בלשון חז"ל שאמרו 'ועטרותיהם בראשיהם', היינו בתוך הראש ולא **'על ראשיהם'**, כי הכבוד שיש בעולם הבא הוא לא כבוד חיצוני סביב האדם אלא כבוד אמיתי שהצדיקים מכובדים מצד עצמם, עטרותיהם בראשיהם.

וגם בשבת קודש, שהשבת היא מעין עולם הבא, ג"כ אנו מוצאים את שני העניינים האלו, כבוד ועונג, שהרי יש

² **ושמעתי בשם הגאון ר' יצחק הוטנר זצ"ל** שאמר כי האדם מוקף בכל עת על ידי היצר הרע או בתענוגות או בכבוד, ותיארו כי אדם נכבד בא לחתונה והמלצר יגיש אליו עם שני סוגי מנות ושאל אותו איזה מהם הוא בוחר, והנה אם יבחר באחד מהמנות העריבות יותר הרי נגרר אחרי היצר"ל ללכת אחרי התענוגות, ואם יאמר כי אין לו כלל נפ"מ איזה מנה יתן

שערים מצוינים

מכתבי מורינו הגאון רבי יואל מקלב שליט"א

גליון 82 | פרשת בהר - בחוקות

אייר תשפ"ו

בהא דיוורש מוסיף חומש כשבא לגאול הקדשות שהקדיש אביו או לפדות מעשר שני של אביו

מש"כ בקוב"ש דגוף המעשר שני של האב ושייך ירושה

הנה כתיב [ויקרא כ"ז, ט"ו] ואם המקדיש יגאל את ביתו ויסף חמישית ערכך עליו וגו', עוד כתיב [שם כ"ז, ל"א] ואם גאל יגאל איש ממעשרו חמישיתו יוסף עליו, ויעויין בפירש"י (כ"ז, י"ג) וז"ל בבעלים החמיר הכתוב להוסיף חומש (תורת כהנים) וכן במקדיש בית וכן במקדיש את השדה וכן בפדיון מעשר שני הבעלים מוסיפין חומש ולא שאר כל אדם עכ"ל, ובגמ' זבחים ו' א' איתא דילפינן מקרא דואם גאל יגאל לרבות את היורש, ופירש"י שמוסיף חומש ופודה את מעשר אביו, ומבואר דשייך ירושה במעשר שני, וחשיב הבן כבעלים להיותו צריך להוסיף חומש כשבא לפדות את המעשר שירש מאביו, ועי' בקוב"ש שיעורים ב"ב אות שע"ג דחזינן בזה דאף למ"ד מעשר שני ממון גבוה הוא, מ"מ גוף הדבר הוא שלו ושייך ירושה, [ור"ל דלא מצינו שיחלוק ר"מ על הא דינא, וע"כ דאף לדידה שייכא ירושה], ולא אמרו דממון גבוה הוא אלא לענין שדין ממון שבו הוא של גבוה.

וכ' שם דהכי מוכח בסוכה דף ל"ה א' דפליגי אמוראי מה טעם אתרוג של ערלה פסול, אי משום שאין בו היתר אכילה, ורחמנא אמר לכם הראוי לכם בכל דרכי הנאתו, או לפי שאין בה דין ממון שאינו שוה פרוטה דאיסורי הנאה הוא, הלכך לאו שלכם הוא [כן פירש"י שם], ומוסיק התם דהיתר אכילה כו"ע לא פליגי דבעינן כי פליגי בדין ממון, אי בעינן דלהוי ביה דין ממון, וקאמר דנפק"מ לענין מעשר שני בירושלים אליבא דר"מ, דהיתר אכילה איכא אבל ליכא דין ממון, דלדעת ר"מ אין מקדשין בו את האשה, ומבואר דלחד מ"ד נפיק בה אף אליבא דר"מ, ומיקרי לכם אף שדין ממון אין לו בה, וע"כ כנ"ל דאף לר"מ שאין לו בה דין ממון, הא מיהא גוף הדבר שלו ויכול להורישו.

עוד הביא ממה דאיתא בב"ב קכ"ג ב' דבכור נוטל פי שנים במוקדשין, ופריך עלה מוקדשין לאו ידידה ניהו, [ור"ל דממילא לא שייכא ירושה כלל], ומשני בקדשים קלים ואליבא דריה"ג, ופי' רשב"ם מוקדשין לאו ידידה ניהו כגון חטאות ואשמות וכו', אבל שלמים אין בהן מעילה וכו', ומיהו אינם ממון דמיקדש מיהא קדשי ולא קרינא בהו בכל אשר ימצא לו וכו' עכ"ל, ונראה מדבריו דגבי שלמים ליכא למיפרך דלאו ידידה ניהו, רק דבהם איכא לאקשווי דלא קרינא בהו בכל אשר ימצא לו דהוי כראוי, ולפמשנ"ת ביאר שם ד"ל דאף אמנם דלרבנן דריה"ג קדשים קלים חשיבי ממון גבוה, היינו דדין ממון אין לבעלים בהם ואין יכול למכרו, מ"מ הא מיהא גוף הממון שלו ושייכא בהן ירושה, ומשום כן ליכא למיפרך גבייהו דלאו ידידה ניהו, רק ד"ל דמאחר שאין לו בהן דין ממון, [ולזה כוון הרשב"ם במש"כ ומיהו אינם ממון וכו'], לא קרינא בהו בכל אשר ימצא לו, דממון כזה שהבעלים מוגבלים בשימושיו לא חשיב כמצוי אצלם ע"ש.

במה שהאר"י הרמב"ם בהטעם דקידשה במעשר שני אינה מקודשת

עוד יעויין בתורת זרעים עמ' קי"ט דמיייתי מהגר"ז בשם אביו הגר"ח צ"ל

בביאור דברי הרמב"ם פ"ה מהל' אישות הל' ד' שכ' וז"ל קידשה במעשר שני אינה מקודשת, לפי שאין לו לעשות בו שאר חפציו עד שיתחלל, שנא' במעשר לד' הוא עכ"ל, ולכא' קשה דלמה צריך לכל האריכות הזה, הלא בפשיטות הא דאינה מקודשת הוא מטעם דהוי ממון גבוה, ואמר ע"ז מרן הגר"ח ז"ל דמע"ש באמת הוי ברשות הבעלים ככל ממון דעלמא, והא דיש לו דין ממון גבוה אינו אלא משום דיני קדושה שבו, מצד מה דניתן רק למצותו לאכול בירושלים ולא לעשות בו שאר חפציו מחמת קדושתו, משום זה גופא נידון כממון גבוה, וזהו דקאמר הרמב"ם דאינה מקודשת לפי שאין לו לעשות בו שאר חפציו עד שיתחלל, פי' דמשו"ה הוי ממון גבוה עכ"ד, והובא זה גם בכתבי הגר"ז זבחים ו' א' והוסיף ראייה דשלו הוא, ממש"כ הרמב"ם פ"ג מהל' מעשר שני הל' כ"ה דיכול להקדישו, ואי לא הוי בעלים לא הוי מצי להקדיש כמו שאין יכול למכור, וע"כ דהא דאין יכול למכור וליתן מתנה, הוא דין בהחפץ עצמו, מצד קדושת המעשר שני שאינו בדין מכירה ומתנה, ולענין זה הקדש שאני, [ובקוב"ש כאן הוקשה לו, דבר זה מ"ש הקדש ממכירה ע"ש], ולזה כ' שם דפשוט דאע"פ דמעשר שני ממון גבוה הוא, מ"מ יכול להוריש מעשרותיו לבניו, כיון שהוא הבעלים של המעשר ע"ש, וע"ע בזה בגמ' קידושין כ"ד א' ע"ש.

ועי' בקוב"ש שכ' דיש להסתפק אם גם בקדשי קדשים כן הוא, דאף דלכו"ע הוי ממון גבוה, מ"מ אפשר דגוף הדבר הוא שלו, ואפשר שזהו ביאור הגמ' בחולין דף מ' כיון דקניא ליה לכפרה כדידה דמי, והא דאין יכול למכור משום דאין לו בו דין ממון כמו במעשר שני, דמכירה לא שייכא אלא בדין ממון עכ"ד, ולכא' צ"ע דמגוף דברי הרשב"ם אית לן למיפשט שהרי כתב דחלוק קק"ל מקדשי קדשים, דדוקא על קדשי קדשים פריך דלאו ידידה ניהו, והיינו דהתם אף הגוף אינו שלו, דקדשי ד' ניהו, ולא שייכא ירושה כלל ועיין.

בדעת הראב"ד דלמ"ד מעשר שני ממון גבוה לא שייך ירושה

ועי' בכתבי הגר"ז שם דמיייתי מהראב"ד על תורת כהנים [בחוקות ו' פ"ח פי"ב ה"י] שכ' על הא דנתרבה יורש דכשפודה מוסיף חומש אע"פ שלא הפרישו, כיון דמ"מ הרי הוא שלו עכשיו, וז"ל וקשה לי יורש למה לי לרבווי, לא יהא אלא שניתן לו מי לא מוסיף עליה חומש, ואיכא למימר דמקבל מתנה ויורש חדא שיטה ניהו, וקמ"ל דמעשר ממון הדיוט הוא, ומצי לאורותיה לבריה ומצי נמי למיהביה במתנה, וכי פריק ליה יורש וכו' מעשר דנפשיה פריק ומוסיף חומש, דלר"מ דאמר מעשר ממון גבוה הוא לא מצי יהיב ליה במתנה ולא מצי לאורותיה לבריה, אי נמי הא דקתני יורש ולא קאמר מקבל מתנה אפי' לר"מ קאמר ליה, ואע"ג דבמתנה לא מצי יהיב ליה, לענין ירושה מודה דיוורש במקום אב קאי וכי פריק ליה יהיב חומש, וכדאשכחן לענין גאולת ההקדשות שהיורש עומד במקום אביו ג"כ להוסיף חומש, שהקדש אינו יכול לא ליתנו במתנה ולא להורישו ואפ"ה אמר רחמנא רבייה ה"נ רחמנא רביניהו עכ"ל, וע"ע בפ"ה הר"ש משאנ"ץ שם שכ' ג"כ בחד פירושא כהתי' הב' בראב"ד דיוורש איצטריך לר"מ, דאע"ג דלא מצי יהיב במתנה וכו', מודה ביורש דחשיב מעשר

דגלי קרא יעבוד עי' קידושין י"ז ב', א"כ זה אינו בתורת נחלה כלל, לא שייך ג"כ דין בכור דהוא דין מדיני נחלות, ומה"ט כ' עוד שם דדינא דר' יוחנן בן ברוקה דאם אמר על בן בין הבנים שיירש הכל, או שריבה לאחד לא שייך בע"ע, כי זה אינו בתורת נחלה וכל הבנים שוים ע"ש, ובמצוה שע"ז סקט"ז אחר שכ' לדין נזיר שמגלח על מעות אביו דכשהיו בנים הרבה חולקים וכל אחד מגלח על חלקו, ובכור ופשוט נוטל הבכור פי שנים, וכמבואר ברמב"ם פ"ח מהל' נזיר הל' ט"ו ט"ז, כ' שם דלזה יש לדחות מש"כ במצוה מ"ב, דהרי חזינן בנזיר דהוי ג"כ גזה"כ ובכור נוטל פי שנים, וכזאת יעויין באור שמח פ"ב מהל' נחלות הל' א' וז"ל נסתפקתי בהנך מילי דאין הבן יורש מתורת נחלה, היינו שלהבא אין זכות להנחיל זה למי שירצה, ואם אין בן רק בת או אח אינם יורשים, ודוקא כי איתא לבן ברא כרעא דאבוב דמי, וכמאן דקאי אבובו בחיים, מי מצי לטול בזה בכור פי שנים, דדוקא במידי דהוא זכות נחלה, בזה שקיל בן בכור פי שנים, אבל מה דליתא בדין נחלות רק דבן הוה כאבוב קיים, לכא' לא שייך בזה דהבכור שקיל פי שנים, דמאי שנא בין ברא בוכרא לבן פשוט, ומסיק שם אמנם תלמוד ערוך בידן דאף בזה שקיל בכור פי שנים, והוא בנזיר סוף פ' ד' דהאיש מגלח על נזירות אביו וכו' ע"ש.

ונראה דאף אמנם דחזינן בגמ' דבכור נוטל פי שנים במעות סתומים שהניח להם אביהם, ואמרינן התם טעמא משום דירושא היא, מ"מ חלוק דינו מדין ירושה בשאר נכסים, דלא נאמרה ההלכה שיהיה הבן יורש את גוף המעות כי אם על דין הגילוח בלחוד, דהבן יורש את אביו להיות מגלח על קרבנותיו, ומשום כן י"ל דמאחר שכל דין הירושא בזה לגלח על אותן מעות, להכי קרינן ביה בכל אשר ימצא לו, דמה שבא לירש באותן מעות היה מצוי אצל האב, ולא דמי למעשר שני לר"מ ולקק"ל לרבנן, דאפי' אם נימא דשייך בהו ירושה, הרי הירושא כמשנ"ת על גוף המעות שהן שלו, ובזה אמרינן דמאחר שדין הממון אינו שלו לא קרינן באותו ממון אשר ימצא לו, ולדעת התוס' י"ל דפשיטא לן האי סברא דבמעות נזירות מיקרי ימצא לו, רק דמספקא לן אי הוי הלכתא או דין ירושה גמורה, ולדעת הרא"ש י"ל דמספקא לן בהאי סברא אי מיקרי מצוי לו וק"ל.

ויתכן עוד דלעולם נאמרה הלכה בנזיר שיהיה הבן יורש את גוף המעות, ושאיני מעות נזירות דכיון שיש לו שימוש בהן להביא בהן קרבנות חובותיו, חשיב דאית ליה ביה דין ממון ומצוי הוא לו לזה, איברא דלפי"ז יקשה דא"כ קק"ל נמי נימא הכי, שהרי האומר הרי עלי שלמים והפריש בהמה אם לא יביאנה וכגון שתמות צריך להביא אחרת, וא"כ אית לן למימר דיש לו בה דין ממון לשלם נדרו, ואמאי לא קרינן ביה בכל אשר ימצא לו שיטול בו הבכור פי שנים, שוב העירני ידידי הגר"ט שפירא שליט"א דיש לדחות דבקק"ל אף אמנם דגוונא הנ"ל יש לו בבהמה דין ממון לשלם בה נדרו, מ"מ זכות זו אינו מוריש לבניו, ומה שמוריש אין לו בו דין ממון, ולהכי אין הבכור נוטל בו פי שנים, ומשא"כ במפריש מעות סתומים לקרבנות נזירותו, דהדין ממון שיש לו במעות להביא מהן קרבנותיו מוריש לבנו, י"ל דשפיר קרינן ביה ימצא לו, וגם לזה י"ל כנ"ל דלדעת התוס' פשיטא לן דחשיב כה"ג ימצא לו, ולהרא"ש מספק לן, ופשיט באת"ל דמיקרי ימצא לו, והבכור נוטל בו פי שנים וק"ל.

ועי' זכרון שמואל סי' פ"א [עמ' ת"נ] מהגאון ר' יוסף רוזובסקי זצ"ל שכ' לחלק בין מעות נזירות לע"ע, דכיון דע"ע הוא ממון ושייך בירושא, י"ל דכשאמרה תורה דאינו עובד את הבת, הרי דהתורה הפקיעה דין ירושה בע"ע, והא דעובד את הבת הוא דין חדש ולא מפרשת נחלה, ובדין זה ליכא פרשת בכורה, אבל במעות קרבנותיו של אביו, אף שהם של הקדש, י"ל דנאמרה ההלכה דשייך בהם ירושה לענין שהבן מגלח עליהם, והא דהבת אינה מגלחת כך היא ההלכה שהבת לא תירש, וגם יכול להיות שזה דין בנזירותה שהיא צריכה קרבנות משלה, אבל הא דהבן מגלח י"ל דההלכה היא מדין ירושה, ולפיכך הבכור נוטל בו פי שנים ע"ש.

דידיה וצריך להוסיף חומש, כדאשכחן בגאולת הקדשות דיורש מוסיף חומש כמו אביו, אע"ג שהקדש אינו יכול ליתנו במתנה ולא להוריש עכ"ד, ומבואר בדבריהם דלר"מ דס"ל מעשר שני ממון גבוה הוא לא שייך ירושה, ומה שירש מוסיף חומש, הוא משום דאיתרבי להיות עומד במקום אביו, וכדאיתרבי לענין גאולת הקדשות, ולפי דבריהם לכא' נראה דלא כרשב"ם דקק"ל לרבנן דריה"ג כיון שאינו יכול למזכרם אף אינו יכול להורישם, וכשאמרו בגמ' מוקדשין לאו דידיה נינהו, אין חילוק בין קדשי קדשים לקדשים קלים ואכולהו קאי, דכיון דלא שייכא בהו ירושה אין הבכור נוטל בהן פי שנים, ומעשר שני לר"מ נמי אף שאיתרבי הבן להיות עומד במקום אביו, וצריך להוסיף חומש כשפודהו, מ"מ אין הבכור נוטל בו פי שנים, כיון דלא שייכא ביה ירושה ודו"ק.

בהא דבכור נוטל פי שנים במעות שהפריש אביו לנזירותו

והנה איתא בנזיר דף ל' א' האיש מגלח על נזירות אביו ואין האשה מגלחת על נזירות אביה, ובגמ' שם ע"ב בעי רבה יש לו שני בנים נזירים מהו, הלכתא גמירין לה כל דקדים מגלח, או דלמא ירושה גמירין לה ופלגא הוי, ופי' בתוס' דזה נוטל החצי וזה נוטל החצי כמו בשאר ירושה, בעי רבא בכור ופשוט מאי, הלכתא גמירין לה והלכך לא בעי גלוחי לפום מאי דשקיל, או דלמא ירושה היא וכי היכי דשקיל פי שנים הכי מגלח, ופי' בתוס' דהספק הוא, אם הלכתא גמירי לה ולא מן הדין, דאע"פ דשני פשוטים חולקים מ"מ אינו כשאר ירושה לענין שיטול הבכור פי שנים, או דלמא ירושה גמירי, וכי היכי דנוטל פי שנים בשאר נכסים, יטול ג"כ ממעות שהפריש אביו לקרבנות נזירותו, ולדעת הרמב"ם אפשיטא האי בעיא, כיון דהדר אמר התם ואת"ל ירושה היא ולפום דשקיל מגלח וכו', והעירוני דלכא' צ"ב דהא מעות אלו כיון שהקדישם לנזירותו ממון גבוה הוא, ואף אם נימא דגוף הממון שלו ושייכא ביה ירושה, מ"מ אין לאב בו דין ממון, וכיון שכן אף דילפינן מהלכתא דהבן מגלח על אותן מעות, מ"ט יטול בו הבכור פי שנים, והא לא קרינן ביה בכל אשר ימצא לו, ובמאי עדיף זה ממעשר שני למ"ד ממון גבוה הוא ומקק"ל, דמבואר ברשב"ם דלא קרינא בהו בכל אשר ימצא לו.

אכן יעויין בפ' הרא"ש שם שפ' הספק בכור ופשוט מהו, בזה"ל נ"ל דאת"ל קאמר, דאפי' אם ירושה גמירי ופליגי, הני מילי פשוט ופשוט, אבל בכור ופשוט לא קרינן ביה בכל אשר ימצא לו, או דילמא כל דין ירושה אית ליה ע"כ, ומדבריו נראה דהא גופא מספק"ל אי כל דין ירושה אית ביה ונוטל בו הבכור פי שנים, או דלא קרינן ביה בכל אשר ימצא לו, וצ"ב מה הספק בזה, ויעויין במרומי שדה להנצי"ב בסוגיא דנזיר שם דנראה דמעות אלו כיון שהן סתומים, ואין מועלין בכולן משום שיכול להביא בכולן שלמים, יש לדונם כדן קק"ל דלריה"ג ממון בעלים הוו, ולזה אם נעמיד הסוגיא כריה"ג שפיר נוטל בהן הבכור פי שנים, אכן נראה דוחק להעמיד הסוגיא כריה"ג בלחוד, וביותר דאיכא מרבוותא דס"ל דלא קק"ל כריה"ג, עיי' רמב"ם פ"ד ממעילה הל' ח' ובמל"מ שם, וע"ע בזה במנח"ח מצוה ת' ובקצוה"ח סי' ת"ו סק"א.

בהא דעבד עברי עובד את הבן אם נוטל בו הבכור פי שנים

והנה יעויין במנחת חינוך מצוה מ"ב סק"י"ג בדין עבד עברי דהדין שאם מת האדון תוך זמן עבדותו קודם שש ויובל, והניח האדון בן עובד את הבן, וכו' שם דנראה פשוט דאם הניח הרבה בנים כולם יורשים ועובד להם בשותפות, דכיון דעובד את הבן א"כ לכולם יש חלק בו, גם אם יש בכור ופשוט נוטל בכור פי שנים וכו', ושוב כ' אבל הנראה לענ"ד דבכור שנוטל פי שנים הוא מדין נחלות וכו', אבל כאן בע"ע דחזינן דאינו בתורת ירושה כלל, דאינו עובד שום יורש, ובגר צדק אף את הבן אינו עובד רק בן ישראל

ציוני הלכה

הלכות כיבוד אב ואם [ב]

נבזים רק שמכבד אותם בדברים, אם כן הן שוין בעיניו כמוהו שהרי גם הוא נבזה בעיניו, אלא על כרחך דר"ל שמכבדם בלבו שהם חשובים בעיניו ובלבו, דהיינו שידמה בעיניו שהם גדולים ונכבדי ארץ, אף שבעיני שאר בני אדם אינם חשובים כלל, וזה עיקר כיבוד, שאם לא כן, הרי כתיב ישעיה [כ"ט, י"ג] בפיו ובשפתיו כבדוני ולבו ריחק ממני כמו שכתבתי עכ"ד.

ויעוין בשיחות מוסר מהגר"ח שמואלביץ זצ"ל שנת תשל"ב [מאמר כ"ט רדיפת הכבוד עמ' ק"ו - ק"ז] שכ' וז"ל נוהג ה' אאמו"ר זצ"ל כל ימיו להתבונן ולמצוא מעלה מיוחדת באביו שהי' מצוין בה יותר מכל אדם, עד שראה שהי' חד בדרא במעלה זו, ומעולם תמהתי למה הי' צריך אאמו"ר זצ"ל לזה, עד שעמדתי על טעמו של דבר, והוא שעיקר מצות כיבוד אב וכן כבוד הבריות בכלל, הוא לכבדו כבוד אמיתי, ולכן לא יתכן לכבד את אביו כבוד אמות אם לא יהא אביו נכבד בעיניו, וכל זמן שאין אביו נכבד בעיניו, אין כל הכבוד שמכבדו אלא מן השפה ולחוץ, ואינו יוצא בזה ידי חובת מצות כיבוד אב בשלימות, [אף שגם בזה הוא חייב, כנ"ל], על כן חייב הבן לבקש ולחפש למצוא מעלות מיוחדות ונכבדות באביו, ועל ידי כך יהא אביו נכבד בעיניו, ויהא הכבוד שמכבדו כבוד אמות, ויקיים מצוות כיבוד אב בשלימות, וכך בכבוד הבריות על האדם לראות תמיד בזולתו מעלות ומידות טובות, ואז יקיים חובתו להיות מכבד את הבריות עכ"ד, ולכאור' הדברים מבוארים בחיי אדם, וי"ל בפשיטות דהנהגת אביו של הגר"ח זצ"ל, היתה מכח דברי החיי אדם, שכ' כנ"ל דמעיקר חובת הכיבוד שיהיו חשובים בעיניו ובלבו, שידמה בעיניו שהם גדולים ונכבדי ארץ, אף שבעיני שאר בני אדם אינם חשובים כלל, והדברים קרובים למש"כ הגר"ח זצ"ל ועיין.

עדינות הנפש הנצרכת גם בזמן טרחה וקושי

וראיתי בס' מחשבת מוסר ממרן הגרא"מ שך זצ"ל ח"א פרשת תולדות מה שאמר בדבר עדינות הנפש הנצרכת גם בזמן טרחה וקושי, וז"ל הנה נראה מהו המבט של התורה על כל מילה, ואיך צריך האדם לדבר על פי התורה, כתוב בחז"ל [ב"ר ס"ה ט"ז (י"ב)] בענין יעקב ועשו, על הפסוק [בראשית כ"ז, ט"ו] ותקח רבקה את בגדי עשו בנה הגדול החמדות אשר אתה בבית ותלבש את יעקב, [מהן החמודות] מה שחמד מנמרוד והרגו ונטלן וכו', אשר אתה בבית שבהן היה משמש את אביו ע"כ, עשו השתמש בהם רק לכבוד אביו לשמשו, שהכיבוד אב היה חשוב אצלו מאד ולכבודו לבש בגדי מלכות, והיו אלו בגדים נאים עם ציורי כל החיות שכשנמרוד לבשם נתקבצו סביבו כל החיות, והתורה מעידה שהיו חמודות ובגדים אלו יקרו בעיניו, ולא מסרם לשמירה אצל נשיו רק לרבקה, ורק כשהלך לכבד את אביו לבשם לכבודו.

ואמרו שם, אמר רבי שמעון בן גמליאל כל ימי הייתי משמש את אבא, ולא שמשתי אותו אחד ממאה ששימש עשו את אביו, אני בשעה שהייתי משמש את אבא הייתי משמשו בבגדים מלוכלכים, ובשעה שהייתי יוצא לדרך הייתי יוצא בבגדים נקיים משום כבוד הבריות, אבל עשו בשעה שהיה משמש את אביו, לא היה משמשו אלא בבגדי מלכות, אמר אין כבודו של אבא להיות משמשו אלא בבגדי מלכות ע"כ, מדובר באחד מן התנאים שהיו כמלאכי אלקים קדושי עליון והוא העיד על עצמו שלא שימש את אביו אפי' חלק א' ממאה ביחס לעשיו! [א"ה אמנם שמעתי ממז"ר הגר"ז"ו כהן

המשך בעמ' ד' <<<<

המכבד את אביו ואמו זוכה שיהיו לו בנים מהוגנים

יעוין בפלא יועץ ערך כיבוד אב ואם שכ' וז"ל הנה כי כן בחורי חמד בני ישראל הכשרים תנו לאלקיהם כבוד, והזהרו בכבוד אביכם ואמכם ולא תסורו מן הדבר אשר יצו אתכם ימין ושמאל, אפילו אם יאמרו אליכם על ימין שהוא שמאל, כי זו רעה חולה שיש בבנים לא אמון בהם שמחזיקים עצמם לחכמים ונבונים יותר מאביהם ואמם, ולו חכמו ישכילו כי התורה העידה כי בשישים חכמה ואורך ימים תבונה [איוב י"ב, י"ב] וכתיב משלי [י"ב, ט'] דרך (איש כסיל) [איל] ישר בעיניו, והתנא אמר [אבות ד' י"ד] אל בינתך אל תשען, ולו יהיה כדבריהם שאביהם ואמם חסרי מדע ח"ו, גזרת שד"י עומדת לעמתם לשמוע בקולם ושלא כשורה זאת חקת התורה, שהרי אמרו עמהם שלא כהוגן ושלא כשורה זאת חקת התורה, שהרי אמרו קדושין ל"א] עד היכן כבוד אב ואם עד שיטיל ארנקי שלו בפניו ויזרקנו לים ולא יכלימונו, וכבר מלתי אמורה שיש מצוות בר מזל, שהרי כמה מעות אדם מפזר לעשות מצות פתיחת ההיכל, או להיות סנדק וכדומה, אף דליכא לא מצוה דאורייתא ולא מצוה דרבנן אלא חיוב מצוה בעלמא, אשריהם ישראל, ועל כל פעם ששומע בקול אביו ובקול אמו מקיים מצוה רבה דאורייתא, ופתאים עברו ונענשו, וראוי לבן חכם שישמח אב ויתאוה שיצונו דבר כדי לעשותו ולקיים מצוה דאורייתא, ואף אם מכביד עולו ועליו ויצר סמוך מסיתו היסט כפול, ירגיז יצר הטוב על יצר הרע ועול יסבול ולא יבול, ולא יאחר מלעשות ככל היוצא מפיו שמא יקדמונו אחר, ולפום צערא אגרא ואוכל פירות בעולם הזה שיהיו לו בנים מהוגנים, שאילו לא היה אלא שכר זה, דיו ליגע בעשרים צפורניו כדי לזכות לזה, וכל מגמת הבן משכיל יהיה לידע מהו רצון אביו כדי לעשותו ולעשות נחת רוח לאביו שבשמים עכ"ד.

כשהבן יהיה ירא מאביו גורם גם כן שבנו יהיה ירא ממנו

עוד יעוין באור החיים ויקרא [י"ט, ג'] עה"פ איש אמו ואביו תיראו, שכ' דכשהבן יהיה ירא מאביו גורם גם כן שבנו יהיה ירא ממנו, יעו"ש שעמד על מה שפתח הכתוב בלשון יחיד "איש", וסיים בלשון רבים "תיראו", וז"ל עוד נראה לומר טעם שאמר לשון יחיד וגמר אומר לשון רבים, נתכוון לומר כי כשהבן יהיה ירא מאביו גורם גם כן שבנו יהיה ירא ממנו, אי בעית אימא למה שקדם בדברינו במקומות אחרים כי שורשי הקדושה ונגדיהם הנמצאים במוליד יעשו כיוצא בהם בנוולדים, ואי בעית אימא מדרך המוסר, כי כשיראה הבן שאביו מזלזל בכבוד אביו יפקע כלילת מוראו גם כן ממנו, וכשאדם ירא מאביו וכו' הבן לוקח מוסר, גם ישירשו בנפש הבן בחינת מפעל הטוב, ונמצא מקיים ב' מוראים, והוא אומרו איש לשון יחיד תיראו לשון רבים, כי במורא אחד יראים שנים, וזה אומרים [תנחומא תצא א'] מצוה גוררת מצוה עכ"ל, וידידי הגר"י פלק שליט"א העיר דאיכא נפק"מ בין הני תרי לישני שכ' האור החיים, במי שהתחיל לירא ולכבד את אביו אחר שהוליד את בנו, דלטעם הראשון צריך שיהיו שורשי הקדושה במוליד קודם לכן, ואילו לטעם השני סגי במוה שרואה זאת אצל אביו משהגיע לכלל הבנה וק"ל.

עיקר הכיבוד הוא גם במחשבה, שידמה בעיניו שהם גדולים ונכבדי ארץ, אף שבעיני שאר בני אדם אינם חשובים כלל

ויעוין בחיי אדם כלל ס"ז דין ג' וז"ל הכיבוד הוא במחשבה ובמעשה ובדיבור, במחשבה כדכתיב [תהילים ט"ו, ד'] נבזה בעיניו נמאס ואת יראי ה' יכבד, והיינו יכבד במחשבה, דאין לומר שבלבו ובעיניו הם

ציוני שי"ח

תשובות רבינו מרן שה"ת הגר"ח קניבסקי זללה"ה

ציוני הלכה

>>> המשך מעמ' ג'

שליט"א די"ל דעשיו היה גדול "במעשה הכיבוד" אבל יתכן שהיה זה מעשים חיצוניים בלא פנימיות, וכדאיתא בחז"ל שבסוף אמר יקרבו ימי אבל אבי, וי"ל [וזה כמשנ"ת לעיל] דעיקר הכיבוד הוא דוקא כשנעשים המעשים מתוך הערכה פנימית עכ"ד].

והנה כשיצחק אבינו קרא לעשו ובקש ממנו [בראשית כ"ז, ג' ד'] וצודה לי ציד ועשה לי מטעמים וכו' ואכלה בעבור תברכך נפשי, בודאי עשו הזדרז לאין שיעור להביא לאביו מטעמים בהקדם, שהרי כבוד אביו היה גדול אצלו פי מאה מרשב"ג, ואמרו חז"ל [ב"ר ס"ז ב'] א"ר יהושע בן לוי כל אותו היום היה עשו צד צבאים וכופתן, ומלאך בא ומתירן וכו', כדי שיבא יעקב שהוא יקרו של עולם ויטול את הברכות ע"כ, סבבו משמים לעכבו עד שיעקב יתברך, והיה עשו מרוגז מאד על שאינו מצליח כדרכו בכל יום.

והנה אחרי יום כזה של רדיפת ציד ורוב כעס ומכאובות, עשו נכנס אצל יצחק אביו ואמר לו [בראשית כ"ז, ל"א] יקם אבי! יעקב אמר בלשון "קום נא" לשון תחנונים, והוא אמר יקום אבי בחוצפה, ואמרו חז"ל [ילקו"ש רמז קט"ו, ועי' ב"ר ס"ה י"ח יד] במה שכתוב [בראשית כ"ז, י"ט] קום נא שבה, א"ל הקב"ה ליעקב אתה אמרת קום נא שבה בבקשה, חייך באותו לשון אני פורע לך, שנאמר [במדבר י', ל"ה] ויהי בנסע הארון ויאמר משה קומה ה' ויפוצו איבך [ברכה] וכו', א"ל הקב"ה לעשו אתה אמרת יקום אבי, אף אני בו בלשון אני פורע לך [תהלים ס"ח, ב'] יקום אלקים יפוצו אויביו [על עשו] ע"כ, רואים שהתורה תובעת את עשו על שלא דיבר בלשון ראווה, אע"פ שהיה עיף מאד מטרחתו לכבוד אביו, וכועס וכואב על שהצבאים ברחו ממנו, וע"ז שאמר בלשון יקם אבי נפרע ביקום אלקים יפוצו אויביו, כי כל פסוק בתורה היא תורה שלמה, יש שכן של קומה ה' ויפוצו אויבך עבור לשון נקיה, ועונש של יקום אלקים יפוצו אויביו על לשון שאינה כראוי, כי דרך ארץ קדמה לתורה, אלו הלכות ולא סתם דיבורים, כי כל התורה באה ללמד, והעמידה לפנינו מעשה זה ללמד שגם כשהאדם נמצא בזמן ובמצב קשה, עליו לשמור על המילים שמוציא מפיו, ויש ללמוד לימודים אלו עכ"ד.

וקצת בדומה לזה מצאנו ביהושע בן נון, דאיתא בגמ' עירובין דף ס"ג א' א"ר לוי כל דמותיב מילה קמיה רביה אזיל לשאול בלא ולד, שנאמר ויען יהושע בן נון משרת משה מבחוריו ויאמר אדוני משה כלאם, וכתוב בן בנו יהושע בנו, ור"ל דבתר יהושע לא חשיב בן, וחזינן דאף שבאותה שעה נתעסק יהושע למחות על כבודו של רבו מרע"ה, באותה שעה נתבע על שהורה הלכה בפני רבו, דיש בו פגיעה בכבוד רבו, כמה זה מחייב לעשות את המעשים בשימת לב, לעשות בשלימות, שלא יהיה חלילה שום סטיה פגיעה ומעידה במעשינו.

דיני תפלה באבלות רח"ל

תשובה נא.

אמירת קדיש ע"י בת במי שלא השאיר אחריו בנים

ש. אדם שנפטר ולא הניח אחריו בנים כי אם בת, האם יש מקום להקל שתאמר הבת קדיש אחריו בעזרת נשים בלחש, ביחד עם אותם שאומרים.

ת. לא א'.

מקורות וביאורים

1. יעויין בבאר היטב סי' קל"ב סק"ה דמייית מתשו' כנסת יחזקאל חיו"ד שכ' דבן הבת לא יאמר קדיש, וכל שכן לבת אין לה קדיש כלל בבית הכנסת, ואם רוצים לעשות לה מנין [בביתה] הרשות בידם, וע"ע בשו"ת שבות יעקב ח"ב סי' צ"ג הו"ד בשע"ת סי' קל"ב סק"ה שכ' שאם אין לו בן רק בת לא תאמר קדיש רק בביתה, ומשמע דבביתה מיהא יכולה לומר, ויעויין בגשר החיים פ"ל ס"ח אות ה' שכ' וז"ל ואם לא השאיר בן אלא בת, אם היא קטנה פחות מ"ב, יש מקומות הרבה שמרשים לה לומר קדיש בבית הכנסת אחר עלינו, ואחר שיר של יום, או קודם ברוך שאמר, ויש מרשים לה לומר אפילו הקדיש אחר אין כאלקינו, אלא שהברכו אומר גבר, ויש מקומות שאין מרשים לה כלל לומר בביתה כ"נ [כמש"כ בתשו' כנס"י מובא בבאה"ט קל"ב, וראה מש"כ בזה החו"י מובא בפ"ת יו"ד שע"ו ג' ובשד"ח [מערכת] אבילות [אות] ק"ס] בלתי אם יש מנין בביתה תוכל לומר שם הקדיש, ובת גדולה לא מרשים בכל אופן לומר קדיש בביתה כ"נ עכ"ל.

ומה שהביא מהפנתחי תשובה בשם החוות יאיר, יעוי"ש שכ' וז"ל עיין בתשובת חות יאיר סימן רכ"ב שכתב במי שנעדר בלא בן, וצוה שבתו תאמר קדיש, מדינא יש לה לומר, דגם בבית יש תועלת ונחת רוח לנפש, מ"מ יש לחוש שע"ז יתחלשו כח המנהגים של ישראל, וכיון דאיכא פרוסום יש למחות ע"ש, ויעויין בשו"ת תשובה מאהבה סי' רכ"ט אות י' שכ' וז"ל אם הבת תוכל לומר קדיש בבית במנין עשרה, חכמי עדת אמשטרדם לא מיהו, ובעל חות יאיר בתשובותיו סי' רכ"ב כתב שהוא דבר זר אף כי אין לו ראייה לסתור, כי גם האשה מצווה על קידוש השם, הגם כי מקור אמירת קדיש ממדרשות בן זכר ה' המעשה, מ"מ יש סברא דגם בבית יש תועלת ונחת רוח לנפש האב כי זרעו הוא, אפ"ה יש לחוש שע"י כך יחלשו כח המנהגים, ויהי' כל אחד בונה במה לעצמו עפ"י סברתו מה שלא שער הרמב"ם, ויחדשו בכל יום מה שלבם חפץ, וסיים החו"י שם ולכן בנדון זה שיש אסיפה ופרסום יש למחות, כן נראה שהסכים עמו בעל שו"ת כנסת יחזקאל בסוף חלק יו"ד, הן אמת דהקדיש הוא מפאת כבוד אב כמ"ש לעיל בשם מהר"ם מינץ, וכתב למען יאריכו ימיו וכי גברי בעי חיי ונשי לא בעי חיי, יען די להן לקשוט את עצמן, דאז"ל הני נשי במאי קא זכיין וכו', אבל ראיתי בק"ק פראג מנהג יפה מקדמונים בעזרת בה"כ קלויז, שם ישבו זקנים וזקנות עורים ופסחים בשחרית עד עת צהרים, ואומרים בכל יום כל ספר תהלים, ונוהגים מי שלא הניח אחריו בנים כ"א בנות קטנות בנות חמש ושש שנים ואומרים שם הקדיש, אבל בבהכ"נ המיוחד לתפלה לא ראיתי כזה מעולם, ואינו נכון שתבא אשה כלל קטנה או גדולה לבית תפלת האנשים, אשר לדעת הזוהר וחכמי אמת ז"ל האשה בבית ה' כהעמדת פסל שם ומה לי קטן או גדול, ולא יאות הן עבדי אותן האנשים המביאים בנותיהן הקטנות לביהכ"נ, יען כשם שמצוה לומר דבר הנשמע וכו' עכ"ד, וע"ע בשו"ת תורה לשמה סי' כ"ז שנשאל בא' שלא היה לו כי אם בת, וצוה קודם פטירתו שיבואו ח"י בני אדם וילמדו בביתו זוהר ומשניות כל י"ב חודש בימים ובלילות, ואחר הלימוד תעמוד בתו ותאמר קדיש וכו', והשיב דלא אריך למיעבד הכי, וצריך למחות בידה, יען כי איכא בזה חשש תקלה, דהשתא ילמדו בזה שתאמר קדיש גם בתפלה שהוא קדיש דחיובא וכו' עכ"ד, וע"ע בשו"ת שלמת חיים [בהנדמ"ח סי' ר'] שנשאל לענין בית האבל שלא היה שם כי אם בת והיתה אומרת קדיש, והשיב בה"ל המנהג הזה אינו נכון אלא דקשה לבטל עכ"ד, עוד יעויין במטה אפרים דיני קדיש ויתום שער ד' ס"ח שכ' וז"ל מי שאין לו בנים רק בת וצוה לפני פטירתו שילמדו עשרה בביתו בשכרם, ואחר הלימוד תאמר הבת קדיש, אין לשמוע לו ויש למחות שלא לעשות כן, ומכל שכן שאין להניח שתאמר קדיש של תפלה, ואפילו אם היא פנויה, ומכל שכן אשת איש חלילה להשמיע קולה לרבים באמירת קדיש, בין בבית הכנסת בין במנין, אלא אם תרצה לזכות את אביה תהיה זהירה בכל עתות התפלה בין בבית הכנסת בין במנין להטות אזנה באמירת קדישים לענות אמן בכוונה רצויה, ויודע מחשבות יחשוב לה כאילו אמרה וקיימה מצוות אביה עכ"ד.

עמק השבוע

גליון קי

שנה ג

עיונים וביאורים במהות ימי השבוע
מאת הרב ג'ר' ראובן מלך שווארץ שליט"א
מחבר סדרת הספרים גיעת ראובן, עמקי ראובן, מנחת ראובן ומעיינת ראובן

פרשת בהר-בחוקתי תשפ"ו והימים שסביבותיה

בענין מהות ימי העומר אחרי ל"ג בעומר

שכמו ששלש משמורות הוה הלילה ובאשמורה האחרונה תינוק יונק משדי אמו ואשה מספרת עם בעלה פירש"י מפני שהוא קרוב לאור דרכן של בני אדם להתעורר, הרי שבשליש האחרון מתנוצץ אור החוזר מאור היום, כן בשליש האחרון של ימי הספירה שהוא מל"ג בעומר ואילך מתנוצץ אור חג השבועות, שהוא בערך ימי הספירה כערך אור היום להחושך של לילה, ובימי הספירה ישראל מקיימין (מיכה ז') כי אשב בחושך ה' אור לי, וכן (ישעי' ט') העם ההולכים בחושך, בימי הספירה, ראו אור גדול בחג השבועות, והיינו שהולכים ולא כשישבו בטל, וכמו שמוסיים הכתוב יושבי בארץ צלמות אור נגה עליהם, היינו שהיושבים ואינם בבחי' הולכים לא זוכין לאור גדול רק הארה בעלמא להאיר את החושך, וע"כ כמו שבשליש האחרון מהלילה דרכן של בני אדם להתעורר מפאת אור החוזר, כן הוא בשליש האחרון מהספירה דרכן של בני אדם הקרויין אדם להתעורר מפאת האור החוזר של חג השבועות, ובכן אפילו אנשים שהיו עד הנה בבחי' יושבים או אפי' בבחי' ישנים עתה הזמן להעורר ולהיות עכ"פ מעתה ולהלאה עד החג בבחי' הליכה, כדי שבחג יראו אור גדול, אמר. עכ"ל. דלפ"ז י"ל דתעניות בה"ב מישך שייכי לפסח, וצריכים לסיים התעניות קודם שמתחיל האור החוזר של שבועות.

לסיימם קודם ר"ח כסליו להקל על הצבור בימים הקצרים ומטעם זה מקדימין את תעניתם דלאחר פסח בחדש אייר קודם ל"ג בעומר דעדיין הימים קצרים טעם אותן הימים וסדרן פרשתי לעיל בימים שבין פסח לשבועות. עכ"ל. ועיין בפמ"ג מש"ז על או"ח ריש סימן תצ"ב דאיתא וז"ל נוהגים שמברכים בה"ב בשבת ראשון אחר ר"ח אייר ואם חל ר"ח אייר בשבת מברכין בה"ב ח' בו בשבת הבא ומסיימין בה"ב בערב ל"ג בעומר שהוא י"ז אייר ועיין עולת שבת בשם דרשות מהרי"ל. ואז קורין ויחל ומפטירין דרשו במנחה וא"א א"מ אף במקום שנהגו לאומרו בתענית מ"מ הואיל ולמחרתו ל"ג בעומר א"א תחנה ולא נפילת אפים במנחה. עכ"ל.]

הנה אולי יש להסביר הא דצריכים להתענות תעניות בה"ב לפני ל"ג בעומר ע"פ הא דאיתא בספר שם משמואל פרשת אמור וז"ל הנה כמו ששלש משמורות הוה הלילה ובאשמורה השלישית מתנוצץ אור החוזר מאור היום, כן ברוחניות בשליש האחרון של ימי הספירה שהם בכינוי ימי חושך ולילה מתחיל להתנוצץ אור החוזר מחג השבועות והוא מל"ג בעומר ואילך, וע"כ שוב איננו נקרא כ"כ ימי חושך ולילה שיהי' כל כך בקטנות, ועל כן עיקר הספירה היא רק עד ל"ג בעומר, עכ"ל, ועע"ש בפרשת בחוקתי דאיתא וז"ל אך כבר אמרנו

ע' בספר מנהגים דבי מהר"ם בענין תעניות בה"ב דאיתא וז"ל ונהגו להתענות באייר שני וחמישי ושני ולעולם יש להתענות אותם קודם ל"ג בעומר ואומרים בהן סליחות בתפילה. עכ"ל. הרי מבואר שיש סיבה מיוחדת שמתענים תעניות בה"ב לפני ל"ג בעומר. ועיין גם בספר תשבץ קטן סימן ק"ז דאיתא וז"ל תענית בה"ב באייר קודם ל"ג בעומר ובמרחשוון אחר י"ז בו. עכ"ל. [ע' בספר מנהגי מהר"ל דאיתא וז"ל סדר שני וחמישי ושני באייר, מתענין את תעניות בה"ב השייכין אחר חג הפסח, וכן מתענין אחר חג הסוכות, וסמכו משום שנא' עבדו את ה' בשמחה וגילו ברעדה ר"ל במקום שמחה שם תהא רעדה וכו' ועוד סמכו על איוב ויהי כי הקיפו ימי המשתה וישלח איוב ויקדשם והשכים בבוקר והעלה עולות מספר כולם כי אמר איוב אולי חטאו בני ויש להתענות אותם קודם ל"ג בעומר ע"כ אם חל ר"ח אייר בשבת אין מקבלין את התענית עד שבת שאחריו שהוא ח' אייר ומסיימין אז בערב ל"ג בעומר שהוא י"ז אייר ובשבת שמברכין ר"ח אין להזכיר התענית שנאמר ביום טובה היה בטוב מכ"ש בשבת והוא ר"ח. עכ"ל. ועע"ש דאיתא וז"ל מרחשון ר"ח לעולם ב' ימים והשני דמונין מיניה ימי החדש אינו חל רק באחד דימי בדה"ז ומתענין בו תענית בה"ב דימי החג ומאחרין להתענות אותם בסוף החדש רק

אפשר דמבואר מהנ"ל דאחרי ל"ג בעומר מתחיל "תקופה חדשה"

פסקו מלמות וכתב בב"י ולפ"ז גם לישא מותר דכיון דפסקו מלמות למה לא ישאו וכבר עמד בב"ח דמלשון הטור לא נראה כן, וכן נראה ודאי שהרי לשון הטור הוא

לישא אשה מפסח על עצרת שבהם מתו תלמידי רבי עקיבא וכו' ויש מקומות שנהגו שלא להסתפר ונהגו במקומות להסתפר מל"ג בעומר ואילך כי משם

הנה אולי יש להעיר מהנ"ל על מה שראיתי בספר קונטרס הביאורים להגרמ"ש ז"ל חלק מועד וז"ל הטור כתב בסימן תצ"ג נהגו בכל המקומות לא

מלשון הרי"צ גיאאות והרי"צ גיאאות לא הביא כלל המנהגים לענין תספורת וכתב שהמנהג שלא לישא מפסח ועל עצרת, ולפי"ז צ"ע קושיית הב"י דלמה לא ישאו כיון דפסקו למות, האומנם דלשי' זאת דפסקו מלמות בל"ג בעומר צ"ע הא דיבמות ס"ב ב' דמותו מפסח עד עצרת, והפשוט בזה דזהו ודאי דזמן מיתתן חשיב להו מפסח על עצרת ול"ג בעומר אינו חשוב לקבוע זמן לעצמו שמתו מפסח על ל"ג בעומר, ובעיקר זמן מיתתן הזמן הוא מפסח ועל עצרת דתחלת הזמן הוא מרגל דפסח וכל לגבי זמן דרגל הזמן שלאחריו הוא רגל בעצרת ורק דימי מיתתן בזמן זה דמפסח ועל עצרת היה מפסח ועד ל"ג בעומר ומפסח ועד עצרת חשיב הזמן למיתתן, וכ"ה בשו"ע גופא שם נוהגים שלא לישא אשה בין פסח לעצרת עד ל"ג בעומר מפני שבאותו זמן מתו תלמידי ר"ע ואם עד ל"ג בעומר למה אמר בין פסח לעצרת, ויעוין בב' הגר"א שם דנקט לה עד עצרת משום הגמרא ביבמות והרי דתנתי' איתנייהו מתו באותו זמן שבין פסח לעצרת ולפיכך נהגו שלא לישא אשה בזמן הזה אלא שאין נושאין בזמן הזה עד ל"ג בעומר

כיון דמשם פסקו למות, ואשר על כן יש לחלק ביניהם, שהרי מבואר בטור דמנהג נישואין ומנהג תספורת תרי מנהגי נינהו זה בכל המקומות וזה ביש מקומות ובר"י צ"ע גיאאות לא הביא מנהג לתספורת כלל ויש לחלק בהו, דמנהג דנישואין תלוי מזמן מיתתן וזה מפסח ועל עצרת ומנהג דתספורת קבעו לימי מיתתן ממש, וגם הב"י לא הקשה מ"ש מתספורת ולא הקשה אלא מסברא דכיון דפסקו מלמות למה לא ישאו וכדבריו פסק בשו"ע, ובמ"ב הביא מא"ר לחלק בין נישואין לתספורת לענין ליל ל"ג דתספורת מותר כיון שאינו יום תחנון ובנישואין אסור עד למחר משום מקצת היום ככולו והרי דלענין תספורת לא נאמרו דין מנין ימים דל"ג ותליא בימי תחנון ונראה עוד דחלוקין הן בעיקר תקנתן ומנהגן, דנישואין משום מנהג אבלות שלא להרבות שמחה הוא כדאי' בטור ותספורת משום ניהוג אבילות הוא ואין בתספורת משום מעשה שמחה, וכ"ה מוכרח עיקר החילוק בין עיקר זמן מיתתן לבין ימי מיתתן בתוך הזמן הזה דהרי פליגי השו"ע והרמ"א בזמן המנהג דל"ג ימים דהשו"ע כתב דמנהג האבילות הוא עד ל"ג בעומר שפסקו מלמות

והרמ"א הביא לתנתי' מנהגים עד ל"ג בעומר ומר"ח אייר עד שבועות ובין לפי המדרש דפסקו למות בל"ג בעומר ובין לשי' תוס' שלא מתו בימים שאין בהם תחנון מ"מ איך מקיימים ימי אבילות מר"ח אייר עד עצרת ובימים שלא מתו בהם כלל ומוכרח כמוש"כ דלכו"ע זמן מיתתן הוא מפסח ועד עצרת ועל כן הוי זמן הזה זמן לקיום מנהג האבילות וימי מיתתן בל"ג ימים קובע רק לחיוב מנין ימי אבילות דל"ג ימים כימים אצל מתו אבל מ"מ לענין קיום האבילות אפשר לקיימה גם בימים שלא מתו בהם כיון דחשיב זמן שמתו בו והוא לכו"ע מפסח ועל עצרת ויעו' בתשו' הרי"ף סי' קכ"ז דשטר שכתוב בו זמנו אחר פסח מחלקין הימים שבין פסח לעצרת ובחציין הוי זמנו על דרך תלתא יומי אחר שבתא הן והרי כמוש"כ דרק עצרת קובע זמן שבין פסח לעצרת ולא ימים אחרים לא שבת ולא ל"ג בעומר. עכ"ל.

הרי מבואר בדבריו שרק מפסח עד עצרת קובע זמן לעצמו, אבל להנ"ל לכאורה עד ל"ג בעומר הוי תקופה אחת ואחרי ל"ג בעומר חשיב עוד תקופה. וצ"ע בזה.

זמן מיתת שנים עשר אלף זוגי תלמידי ר"ע

עיין במס' יבמות דף סב ע"ב דאיתא ר' עקיבא אומר למד תורה בילדותו ילמוד תורה בזקנותו היו לו תלמידים בילדותו יהיו לו תלמידים בזקנותו שנאמר בבקר זרע את זרעך וגו' אמרו שנים עשר אלף זוגים תלמידים היו לו לרבי עקיבא מגבת עד אנטיפרס וכולן מתו בפרק אחד מפני שלא נהגו כבוד זה לזה והיה העולם שמם עד שבא ר"ע אצל רבותינו שבדרום ושנאה להם ר"מ ור' יהודה ור' יוסי ורבי שמעון ורבי אלעזר בן שמעון והם הם העמידו תורה אותה שעה תנא כולם מתו מפסח ועד עצרת אמר רב חמא בר אבא ואיתימא ר' חייא בר אבין כולם מתו מיתה רעה מאי היא א"ר נחמן אסכרה.

והנה בפשוטו משמע בהאי סוגיא שהתלמידי ר"ע מתו בכל התקופה מפסח עד עצרת. אבל עיי"ש בחי' ר"א מן ההר דאיתא וז"ל וכולן מתו, ובמדרש מפסח ועד ל"ג בעומר, ומפני זה נהגו שאין נושאין נשים מפסח עד ל"ג בעומר. עכ"ל.

והנה מהא דאיתא בגמ' שמתו מפסח ועד עצרת, ולא הוזכר שמתו מפסח עד ל"ג בעומר, לכאורה מוכח שיש מחלוקת בין הגמ' והמדרש, אבל ע"פ דברי הקונטרס הביאורים הנ"ל יש לומר דלית בזה הכרח, וא"כ אפשר דליכא מחלוקת בין הגמ' והמדרש.

ועיי"ש ביבמות במאירי דאיתא וז"ל תלמידים אלו הוזכר כאן שכלם מתו מפסח ועד עצרת וקבלה ביד הגאונים שביום ל"ג בעומר פסקה המיתה ונוהגים מתוך כך שלא להתענות בו. עכ"ל. ולכאורה משמע להדיא דס"ל דלית בזה מחלוקת בין הגמ' והמדרש.

הנה אף אם אין הכרח שיש בזה מחלוקת בין הגמרא והמדרש, עדיין יש להעיר דלכאורה זהו סתום מאד לומר דס"ל להגמ' שיש איזה ייחוד ליום ל"ג בעומר, שיום זה לא הוזכר בגמ' בשום מקום. ועוד יש להעיר דאף את"ל שגם לפי הגמ' יש ייחוד ליום ל"ג בעומר, אבל לא

נתבאר בדברי ר"א מן ההר או בדברי המאירי למה יש ייחוד להאי יום, דהיינו מבואר בדבריהם דתלמידי ר"ע פסקו מלמות בל"ג בעומר, אבל לא נתבאר כלל למה פסקו מלמות דוקא בהאי יום.

ועיין בשו"ע או"ח סימן תצ"ג דאיתא וז"ל נוהגים שלא לישא אשה בין פסח לעצרת עד ל"ג בעומר, מפני שבאותו זמן מתו תלמידי רבי עקיבא וכו', נוהגים שלא להסתפר עד ל"ג בעומר שאומרים שאז פסקו מלמות ואין להסתפר עד יום ל"ד בבקר וכו', הג"ה ובמדינות אלו אין נוהגין כדבריו, אלא מסתפרין ביום ל"ג ומרבים בו קצת שמחה ואין אומרים בו תחנון. עכ"ל. ועיי"ש בביאור הגר"א דאיתא וז"ל ומרבים כו' כמ"ש בסוף תענית שבו פסקו מתי מדבר. עכ"ל. ואפשר דמבואר בדבריו דאה"נ לייסא סיבה מיוחדת למה פסקו למות דוקא בהאי יום, אבל עצם הדבר שפסקו למות בהאי יום עושה היום ליום מיוחד. ולפ"ז י"ל דלית ביום זה ייחוד בעצם,

ועצם הגזירה היתה שימותו בין פסח לעצרת, אלא שמל"ג בעומר ואילך לא מתו משום שכולם כבר מתו.

אולם כבר תמהו המפרשים דמהו הייחוד דיום שפסקו מלמות, הרי פסקו מלמות משום שכולם מתו.

ועד"ז יש להעיר לכאורה על מקורו הנ"ל של הגר"א, דעיין בסוף מס' תענית דאיתא אמר רבן שמעון בן גמליאל לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיום הכיפורים בשלמא יום הכפורים משום דאית ביה סליחה ומחילה יום שניתנו בו לוחות האחרונות אלא חמשה עשר באב מאי היא וכו' אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן יום שכלו בו מתי מדבר דאמר מר עד שלא כלו מתי מדבר לא היה דבור עם משה שנאמר ויהי כאשר תמו כל אנשי המלחמה למות וידבר ה' אלי אלי היה הדבור, ועיי"ש ברש"י דאיתא וז"ל דאמר מר כו' לפיכך יום טוב הוא. עכ"ל.

ומדויק דהיו"ט דט"ו באב הוא משום דאחרי שכלו המתי מדבר חזר הדיבור למשה, ולא משום עצם הדבר שפסקו מלמות. ועוד הרי עיי"ש עוד ברש"י דאיתא וז"ל כלו מתי מדבר דתניא כל ארבעים שנה שהיו במדבר בכל ערב תשעה באב היה הכרוז יוצא ואומר צאו לחפור, והיה כל אחד ואחד יוצא וחופר לו קבר, וישן בו, שמוא ימות קודם שיחפור, ולמחר הכרוז יוצא וקורא יבדלו חיים מן המתים, וכל שהיה בו נפש חיים היה עומד ויוצא, וכל שנה היו עושין כן, ובשנת ארבעים שנה עשו, ולמחר עמדו כולן חיים, וכיון שראו כך תמהו ואמרו שמוא טעינו בחשבון החדש חזרו ושכבו בקבריהן בלילות עד ליל חמשה עשר, וכיון שראו שנתמלאה הלבנה בחמשה עשר, ולא מת אחד מהם ידעו שחשבון חדש מכוון, וכבר ארבעים שנה של גזרה נשלמו, קבעו אותו הדור לאותו היום יום טוב. עכ"ל. ולפ"ז י"ל

דהיו"ט הוא משום דהנהו דלא מתו, ולא משום עצם הדבר שפסקו מלמות. ועיין בפרי חדש שם בסימן תצ"ג דאיתא וז"ל מיהו יש לדקדק בשמחה זו למה ואי משום שפסקו מלמות מה בכך הרי לא נשאר אחד מהם וכולם מתו ומה טיבה של שמחה זו ואפשר שהשמחה היא על אותם תלמידים שהוסיף אח"כ ר"ע שלא מתו כאלו. עכ"ל.

ועיין בכתבי הרמ"ע מפאנו מאמר מעין גנים חלק שלישי סדר ספירת העומר דאיתא וז"ל והנכון כי היום הזה ראוי לשמוח בו ושלא לאמר תחנה כמו שהיה פשוט לחכמים הראשונים ומנה לא תזיע וכו', ועדיין קשה אם גם ביום ל"ג מתו האלף האחרונים מאי פסקה המיתה דקאמרן, אלא ידוע במקומו שאף על רבן נקנסה מיתה לבו ביום ופסקה בשבילו שבטלה הגזרה, דין הוא לשמוח ביום שהרב ניצול. עכ"ל.

המשך האבילות אחרי ל"ג בעומר

עיין בלוח ארץ ישראל להגר"מ ט"ז ובספרו ארץ ישראל סי' י"ח ובספרו עיה"ק והמקדש ח"ג פ"ה דאיתא דנהגו איסורי ימי העומר מפסח עד ר"ח סיון. והרבה תמהו על זה דליכא שום מקור להאי מנהג, דממ"נ, אם נוהגים כפשטות דברי הגאונים לאסור מפסח עד עצרת א"כ יש לאסור גם אחרי ר"ח סיון, ואם נוהגים ע"פ שאר שיטות רק לאסור ל"ג ימים א"כ יש להתיר גם עוד ימים.

והנה עיין בספר השל"ה הק' מסכת פסחים ספירת עומר דאיתא וז"ל בכל יום ויום צריך אדם לראות בימי הספירה לתקן צינור אות אחת, כי ימי הספירה הם ימי הדין, שאף ישראל נתונים בדין, כי עדיין לא נטהרו לגמרי, ומצאתי בקונטרס דהאריז"ל שבימים האלו פוגע מדת אלהים במדת הדין, לפיכך פגעה מדת הדין בתלמידי רבי עקיבא ומתו כ"ד אלף, כי אותיות אלהים הם חמש אותיות, ונודע כל תיבה שאותיותיו חמש, אז כל אות בונה כ"ד בתים וכו', ולפי שבאלו ימים שולט סוד אלהים, אנו מחשבין מהבינה תמורה לשלוש אותיות האמצעיות, כדי למתק דינו, והחילוף הוא כט"ד, נוטריקון כי טובים דודיק, ואותיות א"ם שהם תחילה וסוף לשם זה, אין להם תמורה, מפני שכט"ד

הן אותיות הקודמת לאותיות לה"י בסדר אלפא ביתא הישרה שמחפה על הדין ומושיבין אותו אחר להחלישו ולמתקו, והנה 'א' אין לה עוד אות קודמת כלל, ועוד אין דיניה קשים, והמ"ם סתומה הרי 'מ' אחרת קדמה לה, לפיכך גם היא במקומה עומדת, אכדט"ם, כד"ט נוטריקון כי טובים דודיק מיין, מורה שורש השם הזה ברחמי הבינה אשר שם היין משומר בענביו, ובכל יום אנו ממושיכין זה המתוק מן האם העליונה שהיא מתפשטת בעשרים ימים ראשונים לאות ה'כפ', ובד' ימים האחרים לאות ה'ד', ובט' ימים לאות 'ט', אשר בהצטרפם יעלו למספר ל"ג בעומר כמנין כד"ט, שבו פסקה המיתה, וכן רבוי יתירה אשתכח ליום מ"ה של ספירת העומר והוא ראש חודש סיון דכתיב ביה ביום הזה באו מדבר סיני, ובו נשלמו אותיות לה"י ממש עם שם מ"ה וכו', ופסקו למות בל"ג בעומר כמו שכתבתי לעיל, כי מדת הדין חזר לאחוריו בסוד שם אכדט"ם כט"ד עולה ל"ג, שאז פסקו למות, וגם יום מ"ה מסוגל כמו שכתבתי למעלה, ושם יהו"ה במלואו, 'יוד' 'הא' 'ואו' 'הא' עולה מ"ה. עכ"ל.

ועיין במגילת רות דכתיב (בסוף פרק ב') "ותדבק בנערות בעז ללקט עד כלות קציר השערים וקציר החטים ותשב את חמותה",

ועיי"ש במדרש רבה (פרשה ה' פסקא י"א) דאיתא א"ר שמואל בר נחמן מתחלת קציר שעורים עד כלות קציר החטים שלשה חדשים. [ומיד בהמשך מגילת רות (ריש פרק ג') כתיב "ותאמר לה נעמי חמותה בתי הלא אבקש לך מנוח אשר ייטב לך", ופי' המלבי"ם בתי הלא אבקש לך, ר"ל כבר כלו ג' חדשי הבחנה ועתה הלא עלי מוטל לבקש לך מנוח דהיינו שיהי' לך בעל. עכ"ל.] והנה עיין לעיל במגילת רות (סוף פרק א') דכתיב "ותשב נעמי ורות המואביה כלתה עמה השבה משדי מואב והמה באו בית לחם בתחלת קציר שעורים", ופרש"י בתחלת קציר שעורים בקצירת העומר הכתוב מדבר. עכ"ל. ומבואר דתחילת קציר שעורים היא בט"ז ניסן. והנה אם חצי מהזמן הוא לקצירת שעורים וחצי מהזמן לקצירת חטים א"כ קצירת חטים מתחילה בר"ח סיון. וא"ש לומר כן, דר"ח סיון הוא יום מ"ה בעומר וכנ"ל ומ"ה הוא גימטריא "אדם" ויש רמז על השינוי ממאכל בהמה למאכל אדם, משעורים לחטים. והנה מבואר ברבינו ירוחם ובפע"ח דאיסורי העומר מיתלא תלוי בימי שעורים, ולפ"ז מובן למה נוהגים איסור מפסח עד ר"ח סיון, דהיינו שעורים הם מפסח עד ר"ח סיון, ובר"ח סיון מתחילים ימי חטים.

דעת תורה

מן ראש הישיבה הגאון רבי דוד פיינשטיין שליט"א

ברוך הגבר אשר יבטח בה' והיה ה' מבטחו [הפטר]ה

יש לפרש הכתוב 'והיה ה' מבטחו', על דרך ביאורו של א"ז זצ"ל על הפסוק 'קוה אל השם חזק ויאמץ לבך וקוה אל השם' (תהלים כ"ז), דהא דכתיב בסיפא דקרא 'קוה אל השם', הוא פירוש שכרו של הבוטח בהשם, דהיינו שבזכות הבטחון בהשם יזכה לבטחון עוד יותר גדול. ועיין שם בדבריו שהארץ לבאר, שאלו הם התשלומים היותר גדולים שיכולים להשיג על ידי מידת הבטחון, שהרי על ידי הבטחון אפשר להשיג כל דבר, ואם כן הרי לא ימנע ממנו כל טוב שבעולם, ועוד יתר ערכו של הבטחון על כל עשירות שבעולם, וכמו שכתב ב'חובות הלבבות' בשער הבטחון, שכל בעלי העושר בעולם הזה יש להם פחד מבני אדם ומגנבים וליסטים ושאר דאגות, אולם בעל הבטחון יש לו תמיד מנוחה שלימה ואין לו דאגה משום דבר, ע"ש. והכי נמי יש לפרש מאי דכתיב הכא 'ברוך הגבר אשר יבטח בה' והיה ה' מבטחו', כלומר שכרו וברכתו של הגבר אשר יבטח בה' הוא שיזכה לבטחון עוד יותר גדול, וזהו 'והיה ה' מבטחו'.

והוסיפו, שלפי זה אפשר לבאר המשך הכתוב כאן 'והיה כעץ שתול על מים ועל יובל ישלח שרשיו, ולא יראה כי יבוא חום והיה עליו רענן, ובשנת בצורת לא ידאג ולא ימיש מעשות פרי', שהכתוב מוסיף לפרש בזה מהות מעלת אותו השכר הגדול המיועד לבעל הבטחון, שהוא כעץ השתול על מים, שאינו ירא פן יבוא חום, ובשנת בצורת לא ידאג, וכמו שכתב ב'חובות הלבבות' שבענין זה יתר ערכו של הבטחון על כל עשירות שבעולם, שכל בעלי העושר יש להם פחדים ודאגות, ואילו בעל הבטחון יש לו תמיד מנוחה שלימה ואין לו דאגה משום דבר.

☆☆☆

עוד יש לומר בזה, על פי מה שכתב רבנו אברהם בן הרמב"ם בספר 'המספיק לעובדי השם' (בענין הבטחון) בשם אביו הרמב"ם, על הכתוב לעיל 'ארור הגבר אשר יבטח באדם ושם בשר זרועו ומן השם יסור לבו', כי לולא שנאמר 'ומן השם יסור לבו', היו כלולים בקללה זו רוב בני האדם, וכמעט כולם, כי הבן בוטח על אביו, והאשה על בעלה, והשותף על שותפו, וכיוצא בזה, אמנם כיון שנאמר 'ומן השם יסור לבו', לא נכלל בקללה זו אלא מי ששם כל מבטחו רק באדם, ומן השם יסור לבו, אבל מי שבוטח בהשם, אלא שנסמך גם על האדם, אינו בכלל קללה זו, ע"כ. (וכן הוא מבואר בלשון התרגום יונתן בן עוזיאל סוף פרשת וישב, 'ובגין דשבק יוסף חסדא דלעיל, ואתרחץ ברב מזוגיא - בבשר עביר - בגין כן לא איזכר רב מזוגיא ית יוסף ואנשייה, עד זמן די מטא קיצא מן קדם השם למתפרקא', הרי דלא נענש יוסף על ד'אתרחץ בבשר עביר' גרידא, אלא 'בגין דשבק חסדא דלעיל').

ולפי זה אולי יש לפרש מה שנאמר כאן 'והיה השם מבטחו', דלענין הברכה המיועדת לבעל הבטחון לא סגי בזה שעיקר מבטחו הוא בהשם, אלא בעינן שכל מבטחו לא יהא אלא בהשם, ולא יסמוך על זולתו כלל, אבל אם נסמך גם על האדם, אף על פי שיצא מכלל 'ארור', לכלל 'ברוך' לא בא. וזהו שאמר 'ברוך הגבר אשר יבטח בהשם' - והיה השם מבטחו, כלומר, ברכת הבוטח בהשם לא תבא אלא על מי ששם כל מבטחו בהשם, ולא יסמוך על אחר זולתו כלל.

עמק הפרשה

הרה"ג ר' ראובן מלך שווארץ שליט"א

פרשיות בהר בחוקותי "דיני שמיטה ויובל"

הנה עיין בסוגיות בפ"ד דמס' מגילה דמבואר דהפרשיות השבוע כבר נסדרו בזמן הש"ס. והנה "פרשת בהר" מתחילה עם דיני שמיטה ויובל, וכמעט כל דיני הפרשה הם נוגעים לשמיטה ויובל (וע"פ המבואר במס' סוכה דף מ ע"ב אף הדינים שאינם נוגעים ליובל הם המשך לדיני יובל). ועוד הרי כל דיני יובל השייכים להזיוטות הם בפרשת בהר (לאפוקי דין המקדיש שדהו שהוא בפרשת בחוקותי כדלקמן) וכן עיקר דין שביתת הארץ הוא דוקא בפרשת בהר.

ועיין בסוף פרשת בהר דכתיב "את שבתתי תשמרו ומקדשי תיראו אני ד'". והנה לפי המבואר בתרגום אונקלוס ובסוגיא ביבמות דהפסוק מיירי בשבת בראשית ובמורא מקדש לכא' קשה מאד דמהו השייכות לכל מה שנתבאר בפסוקים שלפניו. אבל ע"י באבן עזרא דאיתא וז"ל את שבתותי תשמרו שנות השמיטה, ומקדשי תיראו שנת היובל. עכ"ל. (וזה מתאים מאד עם מה שהערינו דרך בשמיטה כתיב ענין שבתון ולא ביובל ורק ביובל כתיב ענין קדושה. ע"י.) ולפ"ז הרי פסוק זה הוא סיכום לכל מה שנתבאר בפרשת בהר. [וחכ"א העיר שיש בפרשת בהר נ"ז פסוקים, וי"ל דהיינו לרמז על שמיטה (ז') ויובל (נ') שזהו כל תוכן הפרשה.]

ולכא' יש מקור בחז"ל להפירושו של האבן עזרא, דע"י במדרש תנחומא בהר פרק א דאיתא וז"ל אמר משה רבש"ע למה נמכרו ישראל למלכות הללו א"ל מפני שהן מחללין את השביעית שנאמר (שם) ויגל השארית מן החרב וסיפיה דקרא אז תרצה הארץ את שבתותיה כל ימי השמה שבתה עד מלאות שבעים שנה לפיכך הקב"ה אומר למשה בסוף כל הפרשיות הללו רצונך שלא יגלו הזהירים על השמיטים ועל היובלות הוא שאמר בסוף הפרשיות את שבתותי תשמרו ומקדשי תיראו אני ה' ומהו אני ה' אני הוא שעתידי ליתן שכר טוב אם ישמרו אותן ואם יבטלו אותן אני הוא שעתידי ליפרע מהם ע"י המלכות לפיכך הוי אומר להן שיהיו על השביעית שנאמר ושבתי הארץ שבת לה'. וע"י בחזקוני שם דאיתא וז"ל את שבתתי תשמרו מתורגם בתרגום ירושלמי בענין שנות שמיטה שכן הם נקראו שבת, ומקדשי תיראו שנת היובל קדש תהיה לכם כך נדרש בתנחומא. עכ"ל.

[הנה יל"ע מהו הענין להיות "ירא" מן היובל. ואפשר דז"ל דזהו הענין דספירה, דצריך להיות זהיר שיובל יהא בזמנו ולשמור את החשבון. ואפשר דא"ש. הנה בעיקר הפירוש בפסוק ע"י במשך חכמה שם דאיתא וז"ל את שבתותי תשמרו ומקדשי תיראו אני ה' פירש הראב"ע דשבתותי קאי על שנות השמיטה, דכתיב בהו שבת לה', אך מה שפירש ומקדשי על שנת היובל זר קצת. עכ"ל.]

ועיין ברמב"ן בריש פרשת בהר דמבואר מדבריו דעיקר העבירה שמחמתה בא הגלות שהוזכר ב"תוכחה" היא עון שמיטה, וא"כ מבואר מזה דבסוף פרשת בהר עדיין לא נגמרו הדיבורים על שמיטה ויובל, דהתוכחה ג"כ מיירי בשמיטה. וכן מבואר בדברי התנחומא הנ"ל.

ובאמת ידוע דבריש פרשת בהר כתיב וידבר ד' אל משה בהר סיני לאמר. הרי שיש הדגשה מיוחדת דהאי פרשה נאמרה בהר סיני. ועיין בסוף התוכחה דכתיב אלה החקים והמשפטים והתורות אשר נתן ד' בינו ובין בני ישראל בהר סיני ביד משה. הרי דגם הכא הוזכר "הר סיני". ומשמע מזה דמריש בהר עד סוף התוכחה הוי המשך א'. וזה א"ש עם הנתבאר ע"פ הרמב"ן דכל הני פסוקים מיירי בשמיטה ויובל.

לפ"ז הרי מבואר דלאו דוקא כל פרשת בהר מיירי בדיני שמיטה ויובל אלא גם פרשת בחוקותי בכללותה מיירי בדיני שמיטה ויובל.

אותל חופות

עיסוד שחוף טקסט ליצירה
05276-74041
otf74041@gmail.com

הפצה פרסום ושיווק ספרים
י. בלוי
עד הבית

לרכישה מוזלת של ספרי המחבר

במקד ההזמנות של י. בלוי
bloy.co.il • 054-856-40-33
bloyseforim@gmail.com

כמו"כ ניתנת האפשרות לקבל את הספרים בחינם
לכתללים, ישיבות ולבתי כנסיות ומדרשות

לפניות, הארות, ולהרשמה לקבלת הגיליון מידי שבוע במייל

ניתן לפנות בכתובת: emekhashavua@gmail.com
או להשאיר הודעה במספר: (001)- 516-581-3597
או בפקס: 1532-5326259
לתרומות והנצחות אפשר לפנות להנ"ל

תוספת שבת

זמני הדלק"נ שבת פרשת בהר בחוקותי

ירושלים: 6:48 מוקדם: 6:38
בני ברק: 7:04 מוקדם: 6:54
מודיעין עילית: 6:57 מוקדם: 6:47
חיפה: 6:58 מוקדם: 6:48
טבריה: 6:53 מוקדם: 6:43

העלון לזכות

רשב"י והרמ"א
זיע"א ושימליצו
טוב בעד העוזרים
והמסיעים לעלון

מדברי רבותינו זצוק"ל ושיבדלחט"א במעלת תפילת מנחה בערש"ק וקדושת השבת

חידוש הבן איש חי: לרשב"י אם ישראל ישמרו שבת עם תוספת שבת כראוי, מספיק שבת אחת לזכות 'מיד' לגאולה!! וחידוש שהמקפיד על תוספת שבת זוכה גם לדירה גדולה משלו, וללא גזירות ממשלה ויועמשי"ת..

משלו... (כמובן א"א לקבל שבת לפני פלג המנחה...)

ובסוף פר' בהר (כ"ו ב') נאמר: "את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו אני ה'" הטעם שנאמר שבתותי בלשון רבים, ולא אמר 'את השבת תשמורו', ועוד למה הסמיך לזה ומקדשי תיראו, וביארו עפ"י דברי רשב"י בשבת קיח: "אילו היו משמרים ישראל שני שבתות כהלכתן מיד נגאלים", וזה שאמר הכתוב אם 'את שבתותי' דהיינו 'שני שבתות' תשמורו, אז תזכו שיגיע 'ומקדשי תיראו' ויבנה המקדש, ואז יזכו גם ל"אני ה'" שהרי אין ה' שלם עד שימחה עמלק ויבוא המשיח. (עפ"י רש"י בשלח יז טז) ולנתבאר מהבן איש חי מהני גם בשבת אחד עם תוספת שבת כהלכתה...

והבעל הטורים כתב: "את שבתותי תשמורו" הרי שכתב שמירה אחר השבת, "שמור את יום השבת" הרי שמירה לפניו שצריך שמירה בין לפניו בין לאחריו, והוא תוספת מחול על הקודש. וכן כתב האור החיים שנשמך שבת לאיסור ע"ז ששניהם שקולים כנגד כל התורה, (ע"ש). ולדעת זקנים: הוקש שבת למקדש, מה שמירת שבת לעולם שנאמר אות היא לעולם, אף מורא מקדש לעולם שאף בחורבנו אסור להכנס בו!!

רשב"י העיד שמעולם לא ביטל סעודה ג' ואיך קיימה במערה?

לו משהו אחר, וכמו שפסק החזו"א שחולה שיכול לאכול רק ירק כיון שזה סעודתו נחשב לקידוש במקום סעודה, (ארחות רבינו קיב) וברב פעלים ח"א יו"ד נה כתב שכיון שהיה אנוס במערה אי"ז נחשב לביטול (דברי רשב"י בזהר האזינו רפח:) וגם בזהר אמור הביא שלפעמים קיימה ע"י סודות התורה וכן הביא למעשה במג"א סי' תמ"ד סק"ב, לגבי ער"פ שחל בשבת.

היתכן שה' יותר מרוצה מהמתפלל תפילת שבת בחול, ותפילת חול בשבת? בסיום מס' מנחות נאמר אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוון ליבו לשמים.. מעשה נפלא שמביא הבן איש חי בנושא,

במילה, אבל ללא כוונות מיוחדות, אבל בשמונה עשרה שם לב שהוא מתפלל בשבת תפילת יום חול, ולאחר התפילה שאלו הרי שבת ולמה התפלל תפילת חול, הרי הוא צריך לחזור ולהתפלל תפילת שבת, וענהו שלא טעה ודרכו להתפלל תמיד בשבת תפילת חול, שהרי שבת הוא היום המובחר מכל הימים, ואין זה כבוד שבת לקצר בו בתפילה ולכן מאריך ומתפלל

וכך הביא הבן איש חי בבן יהוידע בשבת קיח: לרשב"י אם ישראל ישמרו שבת עם תוספת שבת כראוי, מספיק שבת אחת לזכות 'מיד' לגאולה, שכיון שע"י תוספת שבת ישראל הם עושים את השבת!!

ובזה יש תירוץ נוסף לסתירה שהבאנו בשבוע שעבר בין הבבלי לירושלמי, הגמרא בשבת (קיח:) אומרת: "אמר רבי יוחנן משום רשב"י, אלמלי משמרים ישראל 'שתי שבתות' כהלכתן מיד נגאלין", ובירושלמי (תענית א, א) נאמר: "אמר רב לוי אילו היו ישראל משמרים 'שבת אחת

כתיקונה' מיד היה בן דוד בא", וזהו התשובה כששומרים שבת עם תוספת שבת כהלכתה, מספיק שבת אחת לזכות לגאולה!! והביא הבן איש חי, שלכן אחרי אותיות 'ישראל' יש אותיות 'שבתכם', שע"י התוספת, השבת מתייחסת לישראל!

ולפני זה ביאר הבן איש חי שע"י התוספת שבת מתקיימים גם דברי הגמ' שם 'כל המענג את השבת נותנים לו נחלה בלי מצרים' וכן מקבל 'משאלות ליבו', שמדובר על שומר תוספת שבת וכיון שהוא שומרה עם תוספת גדולה וללא מיצרים, מידה כנגד מידה יזכה לנחלה ללא מיצרים כיעקב אבינו... ועם דירה

בספר מדרש תלפיות לבעל השבט מוסר הביא קבלה מרשב"י שבשבת עץ החרובים נהפך לתמרים, ובכ"ג גם קיים סעודה שלישית בשבת ע"י תמר שהוא מז' מינים (וכפרימ"ג רצ"א ה') ובמדרש רבה אסתר וקהלת גרסו שהיה לרשב"י תמרים וחרובים, ויש שתירצו שחרוב בארמית זה תמר, ומרן הגר"ח קניבסקי זיע"א תירץ שרשב"י יכל לקיים סעודות שבת גם ע"י חרובים כיון שאין

מעשה בחסיד שחלם כליל שבת שנזדמן לפניו זקן אחד, שבא מגן עדן, ושאלו מי מתפללי בתי הכנסת תפילתם הכי מתקבלת.. וסימן לו על מקומם של שני אנשים בשני בתי הכנסיות, ובבוקר הלך לאחד מבתי הכנסת ואכן עקב אחרי האדם שהתפלל במקום שנאמר לו בחלום, לראות איזה כוונות עושה בתפילתו.. וראהו שמתפלל יפה ומתוך הסידור מילה

תפילת חול, וראה החסיד שהוא תמים מאד ורק תפילתו רצויה מפני שמתפלל אותה בכונה ובשמחה, ולכן היא רצויה כי רחמנא ליבא בעי, וכך היה ביום א' שהלך לביהכנ"ס השני וראה אדם שמתפלל תפילת שבת בחול, ואמר לו שדינו לחזור ולהתפלל, וענה לו שדרכו תמיד להתפלל תפילת שבת, כי השבת קדושה ונבחרת מכל הימים, וממילא התפילה שלה היא הכי חשובה ולכן רוצה תמיד להתפלל תפילת שבת, כדי להביא

הגה"צ רבי דב יפה זצוק"ל על חיזוק הלימוד ביום שישי

לה' דורון מובחר, ואפי' שהיא קצרה יותר, היא חשובה יותר, וגם ראהו שהוא תמים אבל כיון שמתפלל בכונה ובשמחה, ה' מרוצה ממנו, והבין שזהו אחד המרבה (שמתפלל בשבת תפילת חול ארוכה) ואחד הממעט (שמתפלל בחול תפילת שבת קצרה), ובלבד שיכוון ליבו לשמים, וכיון שליבם לשמים, אפי' ששניהם שינו מההלכה.. וגם שינו אחד מהשני 'רחמנא ליבא בעי'.. ומרוצה דוקא מהם. (תקציר מתוך 'בניהו' מנחות דף קי)

נבוא חשבון כמה ממנו אנו מנצלים בפועל?! וחשוב לדעת, שאם ניתן לאדם זמן ואפשרות לשבת וללמוד במנוחה, והוא לא מנצל את זה, זה עלול להלקח ממנו, כמאמר חז"ל "כל המבטל את התורה מעושר סופו לבטלה מעוני".

הפסדים גדולים

אם היו לאדם עיניים לראות, - היה רואה שכאשר אינו לומד ביום שישי הוא מקבל מהות אחרת - פחותה יותר! [וכך הוא בכל פעם שבטל מהתורה, וכש"כ כשזה כמעט יום שלם!] ועוד יש לדעת כי המתבטל [ביום שישי] גורם לעצמו שיבואו עליו ביטולים נוספים, כמש"כ באבות (פ"ד מ"ב): "אם בטלת מן התורה יש לך בטלים הרבה כנגדך", אחד מחשובי ראשי הישיבות אמר לי, שלדעתו בחור שאינו לומד ביום שישי, זוהי כבר סיבה מספקת לשלחו מהישיבה!.

ישנם שני סוגי בחורים, האחד שלומד כל השבוע חוץ מיום שישי ושבת, והסוג השני שלומד גם ביום שישי ושבת. ועכ"פ בחור שאינו לומד בימים אלו הרי הוא בחור בדרגה אחרת...

חשיבות הלימוד בימי שישי אחה"צ

גדולי ישראל הקפידו במיוחד ללמוד ביום שישי אחה"צ, משום שאז כולם טרודים ומועטים הלומדים בשעות אלו. ואומרים בשם מרן החזו"א זצ"ל, שיש גדולים שזכו למעלתם, בזכות שהתחזקו במיוחד בלימוד התורה בימי שישי אחה"צ - שהוא זמן שכולם טרודים בו בהכנות לשבת. ואלה שאינם פונים בזמן זה לעסקי חול, יש להם שבת אחרת... ולצערנו ישנם שהמצב אצלם הוא בזבוז זמן, ומסתכלים על הלומדים בזמן זה כמתמידים מופלגים - במקום שיתעוררו גם הם להתחיל לעשות כך!

עומדים לפני יום עם קדושה עצומה

לפעמים בלי שימת לב, יום שישי אחה"צ יכול להיות יותר גרוע מכל יום, ולצערנו רבים רואים את זה כדבר טבעי, והאמת היא שצריך להיות - כמו שבערב יום הכיפורים כולם נמצאים תחת הרושם של יוה"כ הממשמש ובא, כך צריך להיות גם לגבי שבת, [שמבחינה מסוימת קדושתה חמורה יותר, שהיא בסקילה ויוה"כ בכרת], שכבר ביום שישי נעמוד תחת הרושם של יום השבת הקרב ובא - שנמצאים כעת לפני יום עם קדושה עצומה! ואכן אלו שמכינים עצמם בשעות אלו לשבת קודש, יש להם שבת אחרת...

איתא בזה"ק, ששבת קודש היא 'יומא דאורייתא' לפי שהתורה ניתנה בשבת. ומכיוון שכך, ההכנה הנאותה ל'יומא דאורייתא' היא על ידי לימוד תורה ביום שישי. זאת ועוד, יום שישי הוא אחד מזמני התשובה, ובודאי שביום תשובה ראוי להרבות בלימוד התורה הקדו. ואולם אי"ז הדבר היחיד שיש לעשות ביום של תשובה! בנוסף, יש ללימוד ביום זה חשיבות מיוחדת, מחמת היותו משמש כהכנה ראוי לקלוט את השפעות הרוחניות של שבת קודש הממששת ובאה. ואולם היצה"ר שיודע את המעלה והחשיבות של הלימוד ביום זה, משתדל מאוד שנתרפה בזמן זה מן הלימוד. ואשר לו לב מבין, ומשתדל לנצל זמן יקר זה ללימוד התורה הק', יזכה לסייעתא דשמיא גדולה בלימוד!

רווחים רבים ועצומים

יעשה אדם חשבון עם נפשו, הדברים הגדולים שמרוויח כאשר מתחזק ולומד כראוי בימי שישי: א. עצם הלימוד מזכהו ברכבות מצוות, ב. הרי זהו זמן שרבים המתרפים בו מן הלימוד, ונמצא נוטל שכר כולם, ג. מרוויח את המעלה שאינו עושה הפסק ברצף הלימוד, וכידוע בשם כמה גדולים שזהו עיקר גדול בהצלחה בתורה, ד. לימוד זה הוא גם כהכנה לשבת, שע"ז מכין את עצמו ביותר לקבל את אור השבת... ולכן אם נתבונן, מדוע ישנם מקומות שיש בהם רפיון בלימוד התורה בימי שישי ושבת קודש? נראה דאין זה אלא משום ש"היצה"ר מבין" והוא יודע את החשיבות הגדולה של הלימוד בזמן הזה, ולכן נלחם לבטלנו מכך! כפי שאמרו חז"ל "כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו", ונכלל בזה גם כל מה שעניינו גדול, שהיצה"ר משתדל ביותר בענין זה שלא ינצלו כראוי.

חילול השם כשמזלזלים בלימוד ביום זה

אין לשער את גודל ההפסד שנגרם כאשר אין מנצלים ימים אלו כראוי, ועלול להיות בזה גם מיעוט כבוד שמים, שכאשר אדם גורם זלזול במצוות הרי"ז חילול השם, וא"כ הגורם זלזול בלימוד התורה בימי שישי ושבת, או שח"ו שותף בזלזול זה, אין לשער איזה חשבון הוא לוקח על עצמו, שהרי זהו תכלית הבריא, שאדם ידאג לכבודו ית"ש.

כמה אנחנו מנצלים?

יש לשים לב כי ביום שישי של תקופת שעון קיץ, משעת סיומה של תפילת שחרית עד כניסת השבת יש כאחת עשרה שעות. נתבונן נא - מה רב הזמן שבאפשרותנו ללמוד ביום זה, ומאידיך

עד החג ניתן להשיג בזול את הפנסים להדלקה בברכה בבתי חולים ובתי מלון - מקומות שלא מרשים להדליק נרות במקום אכילה ושינה, ולכן הורו כל הפוסקים שיש לברך על 'נרות שבת מחשמל המהודרים' הפועלים עם חוט להט ובטריה, וכדאי שיהיה לכל אחד גמ"ח לזיכוי הרבים, ובפרט לאלו שגרים בסמיכות למקומות אלו, משלוח לרוב הארץ בטל' 089741861 וניתן לקבל פרטים ההלכתיים במייל העלון.

זכר ה תורה

לע"נ רעייתי מרת זיוה בת ר' אליעזר הכהן ע"ה

נלב"ע כ"ו בסיון תש"פ

© מאת הרב ישעיה'ו גלינסקי שליט"א בן לא"מ הרב יעקב יצחק זצ"ל

ובחנוני - חידות לפרשת בהר בחוקותי - ל"ז למ"טמונים - אבות פ"ה

כך אמר להם הקב"ה לישראל: בניי, מה אני מבקש מכם, אלא שתהיו אוהבים זה את זה ומכבדים זה את זה. [תנא דבי אליהו רבה כח] ארחות חיים לרבינו הרא"ש אות לז: "למד פרשיותיך עם הציבור שנים מקרא ואחד תרגום ופרוש רש"י ז"ל ותדקדק בו כאשר תוכל"

1. בשלושה פסוקים רצופים אותה מילה שהכתיב בלשון זכר והקרי בלשון נקיבה. [כה-י,יא,ב]
2. צמד מילים שהם איסור בפרשה: המילה הראשונה שבה אסורה בפרשה אחרת על המילה השנייה שבצמד. [כה; במדבר ו-ב,ג]
3. בגלל פסוק מפרשתנו מענישים אדם בפרשה אחרת. [כה; שמות כא-ו,רש"י; קידושין כב:]
4. מה שעשו מצרים בפרשת שמות, אסרו שלוש פעמים בפרשתנו. [כה-מג,מו,נג; שמות א,יג; שערי תשובה ג,ס]
5. שמונה מילים רצופות הנאמרות פעמיים בכל יום. [כה,לח]
6. צמד מילים שאמר אברהם על עצמו, בפרשתנו יש להחזיר אותו. [כה-לה,מז; בראשית כג,ד]
7. והיכן צמד מילים זה בפרשתנו בלשון רבים? [כה,כג]
8. הלכה הקשורה לקריאת המילה בפרשתנו. [כה,כט רש"י]
9. אותו איסור בשני שמות בפרשה. [כה,לו רש"י]
10. פסוק שכתוב בו שבע פעמים והיו. [כה,ח]
11. מילה בפרשה - אם תערבב את האותיות היא היתה לפני עשר שנים. [כה,כח]
12. איסור שמוזכר בפרשת בהר, הוזהרנו על כך בלשון אחרת בפרשת קדושים. מהו האיסור? [כה,יז רש"י; יט,יד רש"י]
13. מה היה עונשם של אלו שהעשירו מטעות גוי? [חושן משפט ריש סימן שמח באר הגולה]
14. היכי תמצא שאין הונאה ולא בקרקעות ועבדים? [כה,יד; ב"מ נו:]
15. היכי תמצא יהודי שמותר להונות אותו? [כה,יז; ב"מ נט;; נמוק"י שם תורה תמימה ק"ו]
16. איזה איסור בפרשה לא עוברים עליו במי שמזלזל בעצמו? [חושן משפט ריש סי' רכח ברמ"א]
17. אותו פסוק בן שבע מילים בפרשתנו ובפרשת קדושים ורש"י מפרשו רק בפרשת קדושים. [יט,ל; כו,ט]
18. היכי תמצא דבר שקדוש בקדושת שביעית ואין לו ביעור? [כה,ז רש"י; נדה נא:]
19. בפרשתנו הוא נאכל ובפרשת בחוקותי מוציאים אותו. [כה,כב; כו,י]
20. היכן מצאנו מקודשת ואינה אשת איש? [כה,י רש"י]
21. פסוק מפרשת חיי שרה ברש"י בפרשתנו. [כה,כט]
22. מה פירוש המילה 'לחלוטין'? [כה-כג,ל]
23. בפרשת משפטים נלמד הדין באישה, ובפרשתנו בבנים. [כה,מא רש"י; שמות כא,ג]
24. היכי תמצא בית בערי חומה שנגאל לעולם? [כה,לב רש"י]
25. היה צריך לכתוב 'לה' אך כיון שהוצרך לכתוב 'לא' תקנו ל'ו' מה זה? [כה,ל רש"י בסוגרים]
26. תופסת ואינה אדם. [כה,יב רש"י]
27. קם ואינו אדם. [כה,ל]
28. איסור בפרשה שנכתב לישראל שנמכר לגוי. [כו,א רש"י]
29. בשלושה פסוקים רצופים מילה בת שמונה אותיות, לא אותה מילה. [כה-מד,מה,מו]
30. איזה איסור אפשר לעבור בנעילת נעלים? [כה,לט רש"י]
31. מנהג שנוהגים בראש השנה ויום הכיפורים ונזהרים בו באיסור מפרשתנו. [כו,א רש"י]

השכל וידוע אותי - זיו התורה לפרשת בהר בחוקותי - ל"ז למ"טמונים תשפ"ו

31. על איזו מילה בפרשה כתב הרשב"ם 'ואיני מוצא לו חבר'?
32. מסופי תיבות למדים שאונאה עד שתות.
33. 'בן דוד עבדך יבוא ויגאלנו' היכן מצאנו זאת בפרשתנו?
34. איזה רבי מחלל שבת?
35. שתי ברכות שמוזכרות גם בפרשת בהר וגם בפרשת בחוקותי.
36. אחת מברכות שמונה עשרה שהיא כאחת מברכות קריאת שמע, שהיא שקולה כנגד הכל - וכזאת ברכה בפרשה.
37. פסוק המסיים שיר של יום באבן עזרא בפרשתנו.
38. מילה בפרשה שלבן ברך את רבקה בה ומוזכרת בהגדה של פסח.
39. מה חמישה לא מעמידים?
40. היכן ברש"י מפרשתנו מוזכר רש"י הראשון בפרשת בראשית? רמז: מי נקרא 'חריף' ברש"י?
41. מי נחשב כאילו עובד עבודה זרה?
42. בהקשר למה הזכיר רש"י 'מכת בכורות' בפרשה?
43. אותה ברכה בשני לשונות בפרשת בחוקותי.
44. בזכות מה בא השובע?
45. באיזה קטע בפרשת בחוקותי מופיעים כל אותיות ה-א"ב חוץ משתי אותיות שחסרות גם ב'ויתן לך' שבפרשת תולדות?
46. באיזו ברכה מוזכרים כל האותיות חוץ מאחת משתי האותיות האלו?
47. מילה בניקוד עם ארבעה פתח, ומילה עם שני סגול ושתייהן שמות מחלות.
48. היכן רש"י קורא ליעקב 'יעקב הקטן'?
49. איזו ברכה היא גם קללה?
50. איזו אמירה רש"י מביא שאומרים אנשים על סבא וסבתא?
51. אחד מארבעה בנים הוא קללה.
52. איזו קללה היא בשל מחסור בעצים?
53. איזו קללה היא בעצם ברכה?
54. היכי תמצי שיפדה בפחות משווייה?
55. למי אמרו לשכב על צד שמאל? ואיך זה קשור לפרשה?
56. פסוק מפרשתנו שנאמר בסליחות.
57. היכן מצאנו איסור לברור ולא בשבת ויום טוב?
58. **הפטרה:**
- א. פסוק מההפטרה בברכת המזון וב-'בא לציון'.
- ב. פסוק מההפטרה בפרקי אבות.
- ג. בשמונה עשרה בלשון רבים ובהפטרה בלשון יחיד.

תורתנו מגן לנו, היא מאירת עינינו, הוא ימליך טוב בעדינו, אדוננו בר יוחאי

לרפואה שלימה ולישועה לר"ר ישעיהו בן צביה שיחי', ולמרת תמר בת גולדה זהבה תחי', ולמרת מרים בת בלומה תחי' בתושח"י

לע"נ נשיא ישיבת מאור התלמוד ורב העיר רחובות הגאון הרב שמחה בן הרב רפאל קוק זצ"ל. נלב"ע כ"ג באייר תשפ"ב

לע"נ חברי מזכה הרבים ר' מרדכי יוסף בן ר' אליהו זיידל טובל, נלב"ע י"ג בטבת תשפ"ד ללא זש"ק. ואחיו הק' ר' משה יצחק הי"ד.

אחינו פל' בית ישראל הנתינים בצרה ובשביה העומדים בין בים ובין פיפשה המקום ירחם עליהם
ויצאם מצרה לרוחה ומאפלה לאורה ומשעבוד לגאולה השתא בעגלא ובזמן קריב ונאמר אמן:

© להערות ולשליחת חידות [ת"ק]: 03-6166107 | ניתן להשיג: 053-3182722 | להוריד מ'דרשו' dirshu.co.il

לקבלת הגליון במייל: 9960316@gmail.com. בשורת הנושא יש לרשום 'גליון'.

השבוע במעוננו של רשכבה"ג רבינו מרן הגר"ד לנדו שליט"א: הגיע לנחום אצל הגה"ג רבי נתן זוכובסקי שליט"א היושב שבעה על אחיו ז"ל, הגרה"י יעקובביץ נכנס להתייעצות וברכה לרגל שמחת נישואי נכדו, מנהלי התני"ס בב"ב נכנסו לקבלת הדרכה בעניני הרישום.

מרנן ורבנן גדולי ישראל ובראשם רשכבה"ג רבינו מרן הגר"ד לנדו שליט"א הגיעו למעמד הנחת אבן הפינה להיכל התורה בביה"כ המרכזי שיכון ה' בראשות הגרמ"ב זילברברג שליט"א, נדבת הרב יהושע לרר לע"נ אביו ז"ל.

מרן ראש הישיבה הגרמ"ד פוברסקי שליט"א סידר קידושין בחתונת נכד מרן הגר"י אדלשטיין זצ"ל בן להג"ר יצחק. מרן פוסק הדור הגר"י זילברשטיין שליט"א והראב"ד הגר"י סילמן שליט"א בהדלקת ל"ג בעומר בת"ת אהל תורה רמת אלחנן. מרן רה"י הגרמ"ה הירש שליט"א במבחן לילדי באר יהושע. מרן הגר"א לוי שליט"א בכינוס זעקת התורה בראשות רה"י ורבני הדרום נגד מסלולי הצבא בשחור לבן. הגה"ג ר"ד כהן שליט"א בשיחה בקרית מלך במלאת 9 שנים לרה"י הגה"ג רש"י בורנשטיין זצ"ל. הגרצ"א הלוי שטיינברג בסנדקאות בברית לבן תלמידו.

והשלחן כדת ערוך ומלאך ק-ל יענה ברוך

הספר שיענה על כל שאלה בהלכה שעולה מתוך סעודת השבת

הלכות מעשיות לפי סדר הסעודה התואם למציאות השכיחה כיום מהכנתה ועד סיומה, ונידונים מעניינים המתעוררים מתוך אירועי הסעודה עצמה. מוגש באופן של הלכה פסוקה וברורה בתוספת הערות בהן שורשי ההלכות מהמשנה והגמרא עד פוסקי זמננו.

- כולל מפתח ערכים מפורט לחיפוש נוח ומהיר
- בסוף הספר - "מילואים": בירורי הלכה יסודיים ומקיפים
- מקיף את מכלול הלכות השבת כסדר רצף הסעודה המוכר
- עבר עיניהם של ת"ח מופלגים וזכה להסכמות נלהבות של גדולי ישראל ופוסקי הדור.

חדש!

מומלץ גם ללימוד משותף של כל בני המשפחה בסעודות שבת